

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av tvångsmedelslagen och förundersökningslagen och till vissa lagar som har samband med dem

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att tvångsmedelslagen, förundersökningslagen och vissa lagar som har samband med dem ändras. Syftet med ändringarna är för det första att förtydliga de bestämmelser i tvångsmedelslagen och i den övriga lagstiftning som reglerar tvångsmedelsärenden som i praktiken har visat sig vara oklara eller lämna rum för tolkning. Avsikten är också att effektivisera behandlingen av tvångsmedelsärenden till den del detta kan ske utan att de intressen som hänför sig till de grundläggande fri- och rättigheterna äventyras. Dessutom föreslås det flera ändringar som stärker skyddet av de grundläggande fri- och rättigheterna för dem som är föremål för tvångsmedel. Dessa ändringar baserar sig på observationer om den gällande lagstiftningen som kommit fram i synnerhet i laglighetsövervakningen och rättspraxisen.

Det föreslås att bestämmelserna om begränsning av kontakter för personer som gripits, anhållits eller häktats ses över så att ansvarsfördelningen när det gäller begränsningarnas omfattning och tillsynen över dem förtydligas. Dessutom föreslås att det ska förutsättas särskilt vägande skäl för sådana begränsningar av kontakter som gäller kontakter med personer som inte nämnts vid namn. När det gäller bestämmelserna om reseförbud föreslås det preciseringar i synnerhet av de bestämmelser som gäller ändring av innehållet i ett beslut om reseförbud, förbudets giltighet och överträdelse av reseförbud.

När det gäller hemliga tvångsmedel föreslås det bland annat att teleavlyssning ska tillåtas vid utredning av flera typer av brott jämfört med nuläget och att tillstånd för teleavlyssning eller teleövervakning inte längre i regel begränsas till endast vissa teleadresser eller teleterminaler som är kända vid tidpunkten för ansökan om tillstånd. Också i fråga om några andra hemliga tvångsmedel föreslås det ändringar av förutsättningarna för användning av dem. Dessutom föreslås det att möjligheten för användning av överskottsinformation utvidgas och att utplåning av onödigt överskottsinformation möjliggörs tidigare.

Beträffande förundersökningslagen föreslås för det första att möjligheten att förordna en intressebevakare enligt förundersökningslagen utvidgas även till andra som inte har fyllt 18 år än parter. Även möjligheten att vid rättegång som bevis använda förhör som vid förundersökningen upptagits som videospelningar eller jämförbara bild- och ljudupptagningar utvidgas. Det föreslås dessutom att förundersökningslagen ändras så att åklagaren alltid är undersökningsledare vid förundersökning av dödsfall i häkte när en person som är anställd av polisen misstänks för brott.

Åklagarens tystnadsrätt utvidgas så att alla åklagare får motsvarande tystnadsrätt som åklagare som fungerar som undersökningsledare och åklagare som fastställer en europeisk utredningsorder. De uppgifter som omfattas av tystnadsrätten gäller identiteten hos en person som har lämnat information konfidentiellt samt taktiska och tekniska metoder.

Lagarna avses träda i kraft cirka ett halvt år efter att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	5
1 Bakgrund och beredning.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Beredning.....	7
2 Nuläge och bedömning av nuläget.....	9
2.1 Utgångspunkter	9
2.1.1 Utgångspunkter för bedömningen av tvångsmedelslagstiftningen	9
2.1.2 Internationella människorättsskyldigheter	10
2.2 Tvångsmedelslagen.....	11
2.3 Häktningsslagen.....	64
2.4 Lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen.....	65
2.5 Lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar	65
2.6 Lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen.....	67
2.7 Lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna	68
2.8 Lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet	68
2.9 Övriga behov av att ändra lagstiftningen om förundersökning och den straffrättsliga processen.....	69
3 Målsättning	81
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	82
4.1 Centrala förslag	82
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	85
4.2.1 Konsekvenser för myndigheternas verksamhet.....	85
4.2.2 Andra samhällsliga konsekvenser.....	87
5 Alternativa handlingsvägar	87
5.1 Bedömning av alternativen	87
5.2 Utländsk lagstiftning och andra förfaranden som tillämpas utomlands	88
6 Remissvar	88
6.1 Föreslagna ändringar av tvångsmedelslagen enligt betänkandet om tvångsmedelslagen	88
6.2 Föreslagna ändringar av andra lagar i betänkandet om tvångsmedelslagen	101
6.3 Eventuella andra behov av ändringar av tvångsmedelslagstiftningen.....	102
6.3.1 Utlåtanden om ändringar som prövats i betänkandet om tvångsmedelslagen men som dock inte föreslagits.....	102
6.3.2 Utlåtanden om andra eventuella behov av ändringar av tvångsmedelslagstiftningen	104
6.4 Utlåtanden om betänkandet om effektivisering av att förbättra den straffrättsliga processen.....	105
7 Specialmotivering.....	106
7.1 Tvångsmedelslagen.....	106
7.2 Förundersökningslagen	132

7.3 Rättegångsbalken	135
7.4 Häktningsslagen.....	136
7.5 Lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen.....	137
7.6 Lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar	137
7.7 Lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen.....	139
7.8 Lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna	139
7.9 Lagen om brottsbekämpning inom Tullen	139
7.10 Lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet	139
7.11 Lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet	140
7.12 Lagen om Åklagarmyndigheten.....	141
7.13 Lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området	142
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	142
9 Ikraftträdande.....	143
10 Genomförande och uppföljning	143
11 Förhållande till andra propositioner.....	143
12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	144
12.1 Allmänna utgångspunkter för tvångsmedelslagstiftningen	144
12.2 Begränsning av kontakter.....	145
12.3 Reseförbud	146
12.4 Kvarstad	147
12.5 Hemliga tvångsmedel.....	147
12.5.1 Allmänt.....	147
12.5.2 Teletvångsmedel	148
12.5.3 Förtäckt inhämtande av information och täckoperationer.....	149
12.5.4 Överskottsinformation.....	150
12.6 Användning av inspelat förundersökningsmaterial som bevis.....	151
12.7 Offentligheten i tvångsmedelsärenden	153
12.8 Åklagares tystnadsrätt	154
LAGFÖRSLAG	157
1. Lag om ändring av tvångsmedelslagen.....	157
2. Lag om ändring av förundersökningslagen.....	179
3. Lag om ändring av 17 kap. 12 och 24 § i rättegångsbalken.....	182
4. Lag om ändring av 9 kap. 2 och 5 § i häktningsslagen.....	183
5. Lag om ändring av 7 kap. 2 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen	184
6. Lag om ändring av lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar	185
7. Lag om ändring av 16 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen.....	188
8. Lag om ändring av 13 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna	189
9. Lag om ändring av 3 kap. 19 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen	190

10. Lag om ändring av 31 och 58 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.....	191
11. Lag om ändring av lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet.....	192
12. Lag om ändring av 23 § i lagen om Åklagarmyndigheten.....	194
13. Lag om upphävande av 25 § 4 mom. i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området.....	195
BILAGOR.....	196
PARALLELLTEXTER.....	196
1. Lag om ändring av tvångsmedelslagen.....	196
2. Lag om ändring av förundersökningslagen.....	232
3. Lag om ändring av 17 kap. 12 och 24 § i rättegångsbalken.....	237
4. Lag om ändring av 9 kap. 2 och 5 § i häktningsslagen.....	239
5. Lag om ändring av 7 kap. 2 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen.....	241
6. Lag om ändring av lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar.....	242
7. Lag om ändring av 16 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen.....	246
8. Lag om ändring av 13 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna.....	247
9. Lag om ändring av 3 kap. 19 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen.....	248
10. Lag om ändring av 31 och 58 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.....	249
11. Lag om ändring av lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet.....	251
12. Lag om ändring av 23 § i lagen om Åklagarmyndigheten.....	255
13. Lag om upphävande av 25 § 4 mom. i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området.....	256
FÖRORDNINGSUTKAST.....	257
Statsrådets förordning om ändring av 2 kap. 1 § i statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information.....	257

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Tvångsmedelslagen (806/2011) och förundersökningslagen (805/2011) trädde i kraft i början av år 2014. Lagarna bereddes huvudsakligen mellan åren 2007 och 2010 (justitieministeriets kommittébetänkande 2009:2 och RP HE 222/2010 rd). Riksdagen har vid godkännandet av tvångsmedelslagen förutsatt att regeringen utreder och överväger om besluten om hemliga metoder för att inhämta information bör ingå i domstolarnas behörighet (RSv 374/2010 rd). I anslutning till ändringen av tvångsmedelslagstiftningen har riksdagen förutsatt att regeringen före utgången av år 2014 lämnar en utredning om tillämpningen av regelverket om underrättelse om användningen av hemliga tvångsmedel (RSv 203/2013 rd). I sitt svar till riksdagen (JM 3/41/2012) av den 17 december 2014 konstaterade justitieministeriet att de nya bestämmelserna har varit i kraft en relativt kort tid och att det då ännu var möjligt att bedöma hur regleringen fungerar. Justitieministeriet är överens med inrikesministeriet om att polislagen (872/2011) och tvångsmedelslagen bör ses över ytterligare. När det gäller identitetsstöld har riksdagen dessutom förutsatt att regeringen följer upp huruvida metoderna och befogenheterna för att utreda identitetsstöld som förekommer som självständiga brott är adekvata och tillräckliga samt att den vid behov vidtar åtgärder för att stärka förebyggandet och utredningen av dessa brott (RSv 335/2014 rd).

Även till exempel laglighetskontroll och domstolspraxis samt flera föreslagna åtgärder relaterade till tvångsmedel förutsätter en översyn av lagstiftningen. När det gäller 2 och 3 kapitlet i tvångsmedelslagen kan uppmärksamhet för det första fästas vid att riksdagens biträdande justitieombudsman har i ärendet EOAK/23/2017 framställt att justitieministeriet och inrikesministeriet bör pröva om det finns skäl att ändra författningsgrunden genom precisering av den lagstiftning som gäller polisen eller de processlagar till vilka hänvisas i avgörandet i fråga om polisens förfarande för personer som ska infinna sig i rätten. Enligt rapporten om rättskedjans LEAN-projekt av utredningspersonen (professor Matti Tolvanen 30.12.2019, Justitieministeriet, utredningar och anvisningar 2020:6, Lean-rapporten) bör möjligheten att använda tvångsmedel i högre grad beaktas så att hela straffprocessen i allt fler fall kan slutföras medan den åtalade är gripen eller anhållen. Högsta domstolen har däremot behandlat möjligheten till klagomål i sitt beslut om avslag på grunderna för häktningsyrkande i avgörandet HD 2021:75.

Beträffande 4 kap. i tvångsmedelslagen har behov av översyn uppkommit bland annat då riksdagens biträdande ombudsman i sitt avgörande EOAK/2406/2020 ansett att det för närvarande är oklart hur förbudet mot begränsning av kontakter mellan en häktad och dennes ombud i tvångsmedelslagen bör tolkas. I avgörandet EOAK/7510/2020 ansåg riksdagens justitieombudsman att det var mycket problematiskt att en så central och vardaglig fråga beträffande de grundlagsenliga rättigheterna för häktade som innehållet i ett domstolsförordnande om begränsning av kontakt och övervakning av dem har visat sig vara bristfälligt i lagstiftningen och ansåg att det är mycket viktigt att lagstiftningen kompletteras och preciseras i detta avseende. Högsta domstolen har i sin tur behandlat bestämmelser om begränsning av kontakter till exempel i sitt avgörande HD 2021:58.

När det gäller 7 kap. i tvångsmedelslagen ansåg riksdagens justitieombudsman i sitt avgörande EOAK/7777/2020 bland annat att möjligheten att beslagta ett bankkonto är otydlig och därför mycket problematisk när det gäller den exakta avgränsning och konsekventa tolkning som krävs av tvångsmedelslagstiftningen. Högsta domstolen har i sitt avgörande HD 2022:23 tolkat bestämmelsen om förbud mot beslag i 4 kap. till att förutom telebolag och samhällsabonnenter

trots bestämmelsens ordalydelse även omfatta andra aktörer som förmedlar elektronisk kommunikation. Riksdagens justitieombudsman har dessutom i sitt avgörande EOAK/784/2019 begärt justitieministeriet att pröva om bland annat bestämmelserna om hävning av beslag i 7 kap. 15 § 2 mom. i tvångsmedelslagen bör förtydligas med hänsyn till de förändringar som har skett i den straffrättsliga processen.

När det gäller 8 kap. i tvångsmedelslagen har i synnerhet högsta domstolens avgöranden HD 2017:40, 2018:77, 2019:23 och 2019:92 samt de avgöranden av Europadomstolen som det hänvisas till i dem gett anledning att se över bestämmelserna om att underställa genomsökning domstolsprövning.

I fråga om 10 kap. i tvångsmedelslagen har justitieombudsmannen i sitt avgörande EOAK/3227/2019 förutsatt en grundlig bedömning och prövning av om tvångsmedelslagen borde kompletteras med befogenheter för så kallad samtyckesbaserad teleövervakning i situationer där innehavaren av en teleadress eller teleterminalutrustning har blivit utsatt för ett grovt våldsbrott och inte kan ge det samtycke som avses i lagen på grund av det misstänkta brottet, trots att personen inte har dött. Enligt statsrådets utredning 2020:3 av systematiska trakasserier och svartmålning (tingsdomare Mika Illman 3.12.2020) bör förundersökningsmyndigheten kunna rikta teleövervakning mot den teleadress eller teleterminalutrustning som innehas eller antagligen används av den misstänkte, om det finns anledning att misstänka att teleadressen eller teleterminalutrustningen använts för att begå brott, trots att strängare straff än böter inte föreskrivs.

Dessutom har flera iakttagelser avseende tvångsmedelslagstiftningen som framförts av olika aktörer föranlett en översyn av ändringsbehovet.

Framför allt utgår beredningen av förundersökningslagen från vissa skrivningar i statsminister Sanna Marins Program, enligt vilka bland annat polisens, åklagarnas och domstolarnas resurser ska utökas så att behandlingstiderna inom hela den rättsliga processen förkortas i syfte att realisera straffansvaret och påskynda behandlingstiderna vid brott (s. 79). Behandlingen av brottmål ska påskyndas genom att ett bättre samarbete mellan åklagaren och poliserna säkerställs (s. 89). Dessutom fäster regeringen särskild vikt vid att minska brott mot den personliga integriteten samt brott mot liv och hälsa, i synnerhet brott mot barn samt våld i nära relationer. Möjligheten till låg anmälningströskel i syfte att hjälpa offer i särskilt utsatt ställning förbättras och myndigheternas praxis stärks (s. 79).

År 2013 gjordes även vissa ändringar i förundersökningslagen redan innan den trädde i kraft (lag om ändring i förundersökningslagen 1145/2013; RP 14/2013 rd). Även därefter har lagen ändrats särskilt i samband med det nationella genomförandet av vissa direktiv om förundersökning. På grund av riksdagens uttalanden, olika föreslagna åtgärder, rättspraxis, avgöranden relaterade till laglighetskontroll och yttranden av olika aktörer har det varit nödvändigt att bedöma behovet av ändringar i förundersökningslagstiftningen. I slutsatserna i den ovan nämnda Lean-rapporten finns utvecklingsförslag baserade på rapporter, enkäter och intervjuer för att påskynda och effektivisera straffprocessen.

Riksdagens justitieombudsman meddelade den 31 juli 2019 ett beslut (EOAK/4103/2016) i ett ärende som gällde dödsfall i polishäkten. Enligt beslutet anser justitieombudsmannen att samordningen av 7 § 3 mom. i lagen om utredande av dödsorsak (459/1973) och 2 kap. 4 § 1 mom. i förundersökningslagen är ofullständig och att åklagarens roll bör preciseras. Riksdagens justitieombudsman föreslår att regleringen bör ändras så att den bli mer flexibel och att åklagaren i förundersökningen av dödsfall i polishäkten ska fungera som undersökningsledare oavsett om

den misstänkte är polis. Det vore dessutom motiverat att åklagaren skulle fungera som undersökningsledare i de fall där den misstänkte varit polisman och även en annan misstänkt varit involverad, även om förundersökningen för polismannens del inte inleds eller avslutas. I beslutet påpekas vidare att personer som förlorat sin frihet och som avlidit på sjukhus inte omfattas av anmälningsskyldigheten. När det gäller denna fråga föreslås att det bör bedömas om tillämpningsområdet för 7 § 3 mom. i lagen om utredande av dödsorsak bör utvidgas.

1.2 Beredning

Justitieministeriet tillsatte den 10 juli 2020 en arbetsgrupp vars uppgift var att utreda behoven av ändringar i tvångsmedelslagen och att bereda nödvändiga lagändringar. Enligt tillsättningsbeslutet kan ändringarna utöver tvångsmedelslagen i synnerhet av konsekvensskäl också gälla ändringar som behövs i annan lagstiftning. I arbetsgruppen fanns företrädare förutom för justitieministeriet för polisavdelningen och gränsbevakningsavdelningen, riksåklagarens byrå, Åklagarmyndigheten, Polisstyrelsen, Helsingfors tingsrätt, Finlands Advokatförbund, Domstolsverket och Tullen. Under arbetet hörde arbetsgruppen externa företrädare för justitieministeriet, Utsökningsverket, Centralkriminalpolisen och riksåklagarens byrå. Arbetsgruppens mandatperiod var 1.9.2020–31.12.2021. Arbetsgruppen överlämnade sitt enhälliga betänkande den 20 december 2021 (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 2022:1, nedan betänkandet om tvångsmedel, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163783>).

Justitieministeriet bad om utlåtanden om betänkandet av 46 parter. Det inkom 32 utlåtanden. Utlåtande begärdes av följande parter, varav de som markerats med asterisk (*) lämnade ett utlåtande: Riksdagens justitieombudsman*, Finlands näringsliv*, Södra Österbottens tingsrätt, Helsingfors hovrätt*, Helsingfors tingsrätt*, Institutet för kriminologi och rättspolitik vid Helsingfors universitet, professorerna Dan Helenius och Sakari Melander* från Helsingfors universitet, Förbundet för Mänskliga Rättigheter, Östra Finlands åklagardistrikt, professor Matti Tolvanen* från Östra Finlands universitet, Julkiset Oikeusavustajat ry, Polisinrättningen i Sydöstra Finland*, Centralkriminalpolisen*, Högsta domstolen (gavs tillfälle att lämna utlåtande)*, kommunikationsministeriet, Västra Nylands tingsrätt*, Rättspolitiska föreningen Demla ry*, Birkalands tingsrätt*, Polisinrättningen i Österbotten, Norra Savolax tingsrätt*, Norra Finlands åklagardistrikt, Polisstyrelsen*, Försvarsministeriet*, Försvarsmaktens huvudstab, Gränsbevakningsväsendet, Brottspåföljdsmyndigheten*, Rovaniemi hovrätt*, inrikesministeriet, Skyddspolisen*, Finlands Advokatförbund*, Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry*, Finlands Polisorganisationers Förbund*, Suomen Syyttäjähdistys ry*, Finlands domareförbund ry*, Företagarna i Finland, Centralförbundet för telekommunikation och informationsteknik FiCom ry*, Dataombudsmannens byrå*, Tullen*, Domstolsverket*, Åbo hovrätt*, professor Veli-Pekka Viljanen från Åbo universitet, utrikesministeriet*, Riksåklagarens byrå, statsrådets justitiekansler* och finansministeriet. Dessutom lämnade följande tio parter utlåtanden: Electronic Frontier Finland – Effi ry, doktorand, kriminalkommissarie Marko Forss, docent i processrätt, advokat Markku Fredman, transport- och kommunikationsverket, Sanoma Media Finland Oy, Finlands Journalistförbund ry, Åklagarmyndigheten, Nyhetsmediernas förbund, äldre konstapel Lassi Veteläinen och Rundradion Ab. Således gavs sammanlagt 42 utlåtanden om betänkandet.

En sammanfattning av utlåtandena publicerades den 20 maj 2022 (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 2022:25, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-418-3>). Innehållet i utlåtandena behandlas nedan i propositionen.

Justitieministeriet tillsatte den 27 maj 2020 en arbetsgrupp för att utvärdera metoder för att effektivisera straffprocessen och behovet av ändringar i förundersökningslagen (nedan straffprocessarbetsgruppen). Målet för straffprocessarbetsgruppen var att effektivisera och påskynda

handläggningen av brottmål för att nå de mål som inskrivits i regeringsprogrammet, särskilt med beaktande av Lean-rapportens utvecklingsförslag. Ett annat mål var att bedöma behovet av andra ändringar av förundersökningslagen. Till arbetsgruppens medlemmar utsågs företrädare för justitieministeriet, inrikesministeriet, Polisstyrelsen, Riksåklagarens byrå, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket, Helsingfors tingsrätt, Tullen och Finlands Advokatförbund. Arbetsgruppen utgick från förslagen i Lean-rapporten. Under arbetsgruppens mandatperiod utarbetades även två utredningar. I utredningsprojektet för förundersökningssamarbetets ändamålsenlighet (justitieministeriets publikationer, utredningar och anvisningar 2021:21) presenterades flera åtgärdsförslag för att utveckla samarbetet. En av utredningarna fokuserade på åklagarens tystnadsrätt och den utfördes av JD, tingsdomare Antti Tapanila. Arbetsgruppens mandatperiod var 27.5.2020–31.12.2021. Arbetsgruppen överlämnade sitt enhälliga betänkande den 18 mars 2022.

Justitieministeriet bad om utlåtanden om betänkandet av 71 parter. Utlåtande begärdes av följande parter varav de som markerats med asterisk (*) lämnade ett utlåtande: Ålands åklagardistrikt, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Riksdagens justitieombudsman*, Södra Österbottens tingsrätt, Södra Savolax tingsrätt*, Södra Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt*, Södra Finlands åklagardistrikt, Helsingfors hovrätt*, Helsingfors tingsrätt*, Polisinrättningen i Helsingfors, Helsingfors universitet, professor Dan Helenius, Helsingfors universitet, professor Sakari Melander, Polisinrättningen i Tavastland*, Östra Finlands hovrätt*, Östra Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, Polisinrättningen i Östra Finland*, Östra Finlands åklagardistrikt, Östra Finlands universitet, professor Matti Tolvanen*, Östra Nylands tingsrätt, Polisinrättningen i Östra Nyland, Julkiset Oikeusavustajat ry, Polisinrättningen i Sydöstra Finland*, Kajanalands tingsrätt*, Centralkriminalpolisen*, högsta domstolen*, Polisinrättningen i Lappland*, Lapplands universitet, professor Mikko Vuorenpää, Barnombudsmannens byrå*, Barnskyddets centralförbund rf*, Sydvästra Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, Polisinrättningen i Sydvästra Finland*, Rättegångsbiträden med tillstånd rf, Västra Finlands åklagardistrikt, Västra Nylands tingsrätt, Polisinrättningen i Västra Nyland*, Mannerheims Barnskyddsförbund rf*, Rättsregistercentralen*, Uleåborgs tingsrätt*, Polisinrättningen i Uleåborg, Birkalands tingsrätt*, Polisinrättningen i Österbotten*, Norra Finlands åklagardistrikt, Polisyrkeshögskolan*, Polisstyrelsen*, försvarsministeriet*, Försvarsmaktens huvudstab, Gränsbevakningsväsendet*, Brottspåföljdsmyndigheten, Brottsofferjouren*, Rovaniemi hovrätt*, inrikesministeriet*, Polisinrättningen i Inre Finland*, social- och hälsovårdsministeriet*, Finlands Advokatförbund*, Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry*, Finlands Polisorganisationers Förbund rf*, Suomen Syyttäjähdistys ry*, Finlands domareförbund ry*, Institutet för hälsa och välfärd*, Dataombudsmannens byrå, Tullen, Domstolsverket*, Åbo hovrätt*, utrikesministeriet*, Vasa hovrätt*, Åklagarmyndigheten*, Justitiekanslern i statsrådet*, finansministeriet*, Egentliga Finlands tingsrätt, Diskrimineringsombudsmannen* och Ålands polismyndighet. Dessutom lämnade två privatpersoner och följande fyra parter utlåtanden till justitieministeriet: Advokat, docent i processrätt Markku Fredman, HEUNI – Europeiska institutet för kriminalpolitik, verksamt i anslutning till FN, Invalidförbundet rf och Skydda Barn rf.

Således gavs sammanlagt 53 utlåtanden om betänkandet. Innehållet i utlåtandena behandlas nedan i propositionen. Endast en del av de förslag som lagts fram av straffprocessarbetsgruppen ingår i denna proposition.

En sammanfattning av utlåtandena publicerades den 5 oktober 2022 (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 2022:37, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-483-1>). Innehållet i utlåtandena behandlas nedan i propositionen.

Beredningsunderlagen till regeringens proposition finns på Justitieministeriets webbplats på <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM058:00/2020> och <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM046:00/2020>.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Utgångspunkter

2.1.1 Utgångspunkter för bedömningen av tvångsmedelslagstiftningen

När tvångsmedel används för att utreda brott är grunden för detta ett konkret brott som misstänks ha begåtts. En förutsättning för användning av tvångsmedel enligt tvångsmedelslagen vid utredning av brott är i allmänhet att ett visst brott ska utredas (brott som utgör grunden för användning av tvångsmedel). Möjligheten att använda ett tvångsmedel för utredning av ett brott bestäms då på basis av det föreskrivna maximistraffet för brottet eller på den grunden att brottsbenämningen särskilt nämns i bestämmelsen om tvångsmedlet i fråga. I fråga om vissa tvångsmedel (exempelvis beslag) är det dock inte en förutsättning för användning av tvångsmedlet att utredningen gäller ett brott av en viss allvarlighetsgrad eller med en viss benämning, utan tvångsmedlet kan användas för utredning av alla brott.

Anknytandet av användningen av tvångsmedel till ett brott av en viss allvarlighetsgrad baserar sig på proportionalitetsprincipen som nämns i 1 kap. 2 § i tvångsmedelslagen och vars centrala innehåll är proportionaliteten mellan de tvångsmedel som används och hur allvarligt det brott som ska utredas är. Proportionalitetsprincipen ska förutom när tvångsmedel används i en konkret situation beaktas även redan vid bedömningen av behovet av lagstiftning som möjliggör användning av tvångsmedel vid utredning av ett visst brott. Även om straffskalan för ett brott i sig medger användning av tvångsmedel i ett visst fall, särskilt med hänsyn till brottets lindrigare former, ska situationen ytterligare utvärderas mot bakgrund av proportionalitetsprincipen i det konkreta tillämpningssituationen.

Proportionalitetsprincipen nämner kränkning av rättigheter som orsakas av användningen av tvångsmedel som en bedömningsgrund. Tvångsmedel kan inkräkta på grundläggande rättigheter som tryggas i grundlagen, såsom den personliga friheten och integriteten enligt 7 § 1 mom., rörelsefriheten enligt i 9 § 1 mom., skyddet för privatlivet enligt 10 §, och egendomsskyddet enligt 15 § i grundlagen. Vid stiftandet av förutsättningarna för användning av tvångsmedel ska de lagförbehåll som gäller inskränkning av vissa grundläggande rättigheter beaktas. Till exempel enligt lagförbehållet i 7 § 3 mom. i grundlagen får den personliga integriteten inte kränkas och ingen får berövas sin frihet godtyckligt eller utan laglig grund. Enligt lagförbehållet i 10 § 3 mom. i grundlagen kan genom lag föreskrivas om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att brott ska kunna utredas. Enligt paragrafens 4 mom. kan genom lag föreskrivas om sådana begränsningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga vid utredning av brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden. När det exempelvis gäller den rörelsefrihet som avses i 9 § 1 mom. i grundlagen eller det egendomsskydd som avses i 15 § i grundlagen finns inget lagförbehåll att beakta, och därför tillämpas de allmänna förutsättningarna för inskränkning av grundläggande rättigheter på inskränkning av de nämnda grundläggande rättigheterna.

Följande allmänna förutsättningar för befogenheter för inskränkning av grundläggande rättigheter ska beaktas vid reglering av tvångsmedel (GrUB 25/1994 rd s. 5):

- Inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter bör bygga på lagar som stiftats av riksdagen.

- Inskränkningarna ska vara noga avgränsade och tillräckligt exakt definierade.
- Grunderna för inskränkningar ska vara acceptabla. Inskränkningar ska vara dikterade av något tungt vägande samhälleligt skäl.
- Det kan inte stadgas genom vanlig lag om en inskränkning av kärnan i en grundläggande fri- eller rättighet.
- Inskränkningarna ska vara förenliga med kravet på proportionalitet. De bör vara nödvändiga för att uppnå ett acceptabelt syfte. Vissa inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna är tillåtna bara om målet inte kan nås genom mindre ingrepp i rättigheterna. Inskränkningarna får inte gå längre än vad som kan motiveras med beaktande av vikten av ett samhälleligt intresse som ligger bakom inskränkningen i relation till det rättsgoda som ska inskränkas.
- Inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter kräver ett adekvat rättsskydd.
- Inskränkningarna får inte stå i strid med Finlands internationella förpliktelser vad gäller de mänskliga rättigheterna.

Förutsättningarna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna anknyter till kravet på inskränkningens nödvändighet, vilket innebär att tvångsmedlets användbarhet, nytta eller nödvändighet vid utredning av brott inte är det enda avgörande vid bedömningen av om användning av medlet ska vara lagligt tillåten vid utredningen av brottet. Befogenheten blir inte nödvändig bara på grund av en iakttagelse om befogenhetens effektivitet (GrUU 36/2002 rd, s. 6). Inskränkningen av grundläggande fri- och rättigheter kan såtillvida anses nödvändig, att de brott som avses i bestämmelsen i praktiken sällan kan utredas eller förhindras utan användning av tvångsmedel (GrUU 32/2013 rd, s. 4).

Förhållandet mellan enskilda tvångsmedelsbefogenheter och det som konstaterats ovan behandlas vid behov närmare längre fram i detta avsnitt. Förhållandet mellan de föreslagna lagändringarna samt grundlagen och lagstiftningsordningen behandlas i sin tur i avsnitt 12.

2.1.2 Internationella människorättsskyldigheter

Enligt de allmänna förutsättningarna för inskränkning av de grundläggande friheterna och rättigheter till vilka hänvisas i föregående avsnitt får inskränkningarna inte stå i strid med Finlands internationella förpliktelser vad gäller de mänskliga rättigheterna. Det gäller dessutom att notera 22 § i grundlagen enligt vilken det allmänna ska se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. I detta avseende är konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna relevant framför allt med tanke på den granskning som görs i denna proposition (Europakonventionen, EKMR; FördrS 18 och 19/1990; i dess ändrade lydelse enligt FördrS 71 och 72/1994, FördrS 85 och 86/1998, FördrS 8 och 9/2005, FördrS 6 och 7/2005 samt FördrS 50 och 51/2010). Dessutom är i synnerhet den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter relevant (FördrS 7 och 8/1976; MP-konventionen).

När det gäller Europakonventionen kan artikel 5 om rätten till frihet och säkerhet och artikel 6 om rätten till en rättvis rättegång nämnas som särskilt relevanta artiklar med tanke på granskningen i denna proposition. Dessutom gäller det att uppmärksamma artikel 8 om rätten till skydd för privat- och familjeliv, artikel 10 om yttrandefrihet och artikel 13 om rätten till ett effektivt

rättsmedel i konventionen. Skyddet för egendom enligt artikel 1 i det första protokollet till konventionen kan också anses värt att uppmärksammas.

När det gäller MP-konventionen ingår relevant reglering med tanke på denna översyn till exempel i artikel 2 om effektiva rättsmedel, artikel 9 om rätten till frihet och personlig säkerhet, artikel 10 om frihetsberövande, artikel 12 om fri rörlighet, artikel 14 om en rättvis rättegång och artikel 17 om skydd av privatliv, familj, hem och korrespondens.

De ovan nämnda artiklarna och till exempel Europadomstolens beslutspraxis, som specificerar innehållet i Europakonventionen går igenom nedan i avsnittet om bedömning av nuläget och i de bestämmelsespecifika motiveringarna.

2.2 Tvångsmedelslagen

2 kap. Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest

10 § Underrättelse om anhållande

I 2 kap. i tvångsmedelslagen finns bestämmelser om gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest. Det finns inga bestämmelser om innehållet i beslut om anhållande i lagen. Enligt 2 kap. 10 § 1 mom. i lagen ska den som har anhållits utan dröjsmål när beslutet om anhållande har fattats eller han eller hon har gripits med stöd av ett förordnande om anhållande informeras om orsaken till anhållandet. I 16 § i kapitlet finns bestämmelser om översättning av ett beslut om anhållande. Enligt 2 kap. 1 § 1 mom. 6 punkten i statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information (122/2014) ska om anhållande registreras tidpunkt för anhållandet i personregister. När gäller beslut om häktning ska i ett häktningsbeslut i korthet lämnas uppgifter om det brott som den häktade är misstänkt för och om grunden för häktningen enligt 3 kap. 10 § 1 mom. Beslutet ska avkunnas genast eller senast så snart handläggningen av häktningsärendena i fråga om de brott som har samband med varandra har avslutats.

Anhållande är ett starkt tvångsmedel som påverkar den anhållnes frihet. Såsom det konstaterats ovan hänvisas till beslut om anhållande redan i gällande bestämmelser i tvångsmedelslagen. I tvångsmedelslagen finns redan en särskild bestämmelse om beslut om häktning. Det är därför motiverat att beslut om häktning även bör föreskrivas i lagen, och av bestämmelsen bör det framgå vilka uppgifter beslutet ska innehålla och att en kopia av beslutet ska lämnas till den anhållne utan oskäligt dröjsmål. Eftersom bestämmelsen om underrättelse om anhållande finns i 2 kap. 10 §, är det motiverat att komplettera den paragrafen med bestämmelser om själva beslutet om anhållande.

3 kap. Domstolsförfarande i samband med häktningsärenden

8 § Utredning i häktningsärenden

Enligt paragrafen ska det läggas fram utredning om häktningsförutsättningarna som enbart kan bygga på skriftligt material när ett häktningsärende handläggs. Utöver detta och det som den som begärts häktad anfört med anledning av häktningsyrkandet får inte någon annan utredning om det brott som undersöks läggas fram, om inte domstolen anser att det finns särskilda skäl för detta.

Helsingfors hovrätt har i sitt beslut R2020/889 (29.12.2020) efter att närmare ha redogjort för saken ansett att rätten till information i situationer där den som begärts häktad delges förundersökningsmaterial till den del som det innehåller de omständigheter som har åberopats som grund för häktningen uppfyller kravet i direktiv 2012/13/EU för prövning av lagligheten för frihetsberövande på ett effektivt sätt i enlighet med nationell lagstiftning samt de krav som Europadomstolen ställer för häktningsförfarande. Högsta domstolen har inte uttalat sig i ärendet i sitt avgörande HD 2022:4.

Direktiv 2012/13/EU (Europaparlamentets och rådets direktiv om rätten till information vid straffrättsliga förfaranden, direktivet om rätt till information) som det hänvisas till i hovrättens beslut tar hänsyn till eventuella konflikter mellan utredningsrelaterade skäl och rätten till information för parter som är inblandade i ett brottmål. Enligt artikel 7.1 i direktivet ska, om en person anhålls och frihetsberövas i något skede av ett straffrättsligt förfarande, medlemsstaterna se till att handlingar som rör det specifika målet, som är i de behöriga myndigheternas besittning och som är väsentliga för att i enlighet med nationell rätt effektivt angripa anhållandets eller häktningsbeslutets laglighet, görs tillgängliga för frihetsberövade personer eller för deras försvarare när en person anhålls och häktas under något skede av ett straffrättsligt förfarande. Enligt artikel 7.2 ska medlemsstaterna säkerställa att tillgång till åtminstone all bevisning som är i behöriga myndigheters besittning, oavsett om den talar för eller emot de misstänkta eller tilltalade personerna, ges dessa personer eller deras försvarare, för att man ska kunna säkerställa ett rättvist förfarande och för att förbereda försvaret. Enligt artikel 7.4 kan genom undantag från punkterna 2 och 3, under förutsättning att detta inte påverkar rätten till en rättvis rättegång, tillgång till visst material vägras bland annat om sådan vägran är absolut nödvändig för att skydda ett viktigt allmänintresse, till exempel i sådana fall där tillgång skulle kunna påverka en pågående utredning. Enligt skäl 32 i direktivet ska vägrad tillgång vägas emot den misstänkta eller tilltalade personens rätt till försvar, med beaktande av det straffrättsliga förfarandets olika skeden.

Direktivet om rätten till information genomfördes i Finland genom lagarna 818–825/2014 som trädde i kraft den 1 december 2014 (RP 71/2014 rd). Såsom det framgår av hovrättens beslut uppfyller den finska lagstiftningen direktivets skyldigheter. Frågan är därför om lagändringarna trots detta anses motiverade.

Enligt till 3 kap 8 § i den gällande tvångsmedelslagen är meningen inte att behandlingen av häktningsärendet utgör en förbehandling av åtalet. Tillräcklig utredning ska dock läggas fram till stöd för häktningsyrkandet även när det gäller de allmänna förutsättningarna för häktning. Detta innebär att man genom utredning måste påvisa att den som begärs häktad på sannolika skäl gjort sig skyldig till det brott som häktningsyrkandet bygger på. Det räcker med andra ord inte med att den som begär häktning under tjänstemannaansvar som sin uppfattning framför att även dessa allmänna förutsättningar föreligger (RP 222/2010 rd s. 265).

Vid beredningen har det därför ansetts att frågan inte handlar om behovet av att ändra 3 kap 8 § i tvångsmedelslagen. Det har också bedömts att frågan inte nödvändigtvis kräver ändringar av annan gällande lagstiftning. Ett eventuellt problem i nuläget är snarare den praktiska aspekten att häktningsyrkanden mer systematiskt bör uppmärksammas regleringen enligt direktivet om rätten till information och att rollen för den som begärs häktad uttryckligen bör bedömas i ärendet. Sådana häktningsyrkanden, där fokus främst ligger på bedömningen av brott som ska utredas i stället för bedömningen av den misstänktes andel i brottet, bör anses vara otillräckliga. Dessutom har uppmärksamhet fästs vid att det vid häktningsyrkande och häktningsbeslut bör utvärderas mer systematiskt vilka faktorer som talar för häktning och vilka mot häktning.

14 § Utsättande av tid för väckande av åtal

Enligt paragrafens 2 mom. kan den domstol som behandlar åtalet förlänga tiden på begäran som åklagaren framställt senast fyra dagar före den utsatta tidens utgång, om den tid som har satts ut för väckande av åtal visar sig vara för kort. Domstolen ska ta upp ärendet utan dröjsmål och avgöra det inom den utsatta tiden. Den häktade och hans eller hennes biträde ska ges tillfälle att bli hörda med anledning av begäran. Den häktade ska höras personligen om han eller hon vill det.

Det är motiverat att ärendet vid viss domstolsförhandling av förlängning av tidsfristen för tvångsmedel även skulle kunna avgöras i kansliet utan domstolsförhandling, om rätten finner det lämpligt och om personen som ärendet gäller samtycker till begäran. I praktiken måste förlängning av tidsfrister ofta och ibland upprepade gånger ansökas, särskilt i domstolsprocesser som rör omfattande och krävande brottmål, och muntlig behandling vid sammanträde kan ha ansetts vara onödig när det gäller en vettig resursfördelning även med tanke på de berörda parterna. Avgörande av tvångsmedelsärende i kansliet utan behandling vid sammanträde är i dag möjligt uttryckligen endast i handläggning av en begäran om husrannsakan enligt 8 kap. 18 § 2 mom. i tvångsmedelslagen.

Eftersom möjligheten att avgöra ett ärende i kansliet anses vara motiverad, är det nödvändigt att uttryckligen föreskriva om saken i de relevanta bestämmelserna. Domstolsbehandling för förlängning av tiden för väckande av åtal verkar i vissa situationer vara mycket lämplig för att avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde, och det verkar inte förekomma några rätts-skyddsrisiker eller andra problem för att avgöra ett ärende, om förutsättningen för detta är att domstolen anser att ärendet är lämpligt och den häktade samtycker till behandlingen.

15 § Ny behandling av ett häktningsärende

16 § Bestämmande om häktning i vissa fall

Enligt 15 § 1 mom. i kapitlet ska den domstol som behandlar åtalet, på begäran av den häktade och tills domen ges, utan dröjsmål och senast fyra dygn efter det att begäran framställdes ta upp häktningsärendet till ny behandling, om den som är misstänkt för ett brott har häktats. Ett häkt-ningsärende behöver dock inte tas upp till ny behandling tidigare än två veckor efter den före-gående behandlingen. Enligt den andra meningen i 16 § 1 mom. i kapitlet behöver häktningsä-rendet dock inte behandlas på nytt under den tid huvudförhandlingen är uppskjuten på grund av att sinnestillståndet hos någon som är svarande i samma mål undersöks.

På grund av den gällande regleringen kan det enligt paragrafens ordalydelse anses vara möjligt att den häktade inte överhuvudtaget skulle få häktningsärendet behandlat på nytt under den tid då huvudförhandlingen skjuts upp på grund av att sinnestillståndet hos någon som är svarande i samma mål undersöks. Eftersom häktningsärenden normalt ska behandlas på nytt varannan vecka, kan skillnaden bli betydande i praktiken. Sinnesundersökning av en eller flera svarande i samma mål kan ta länge, och under denna tid kan betydande förändringar ske i förutsättning-arna för att hålla den svarande häktad. Det kan inte anses vara lämpligt att omprövningen av en svarandes häktningsärende kan skjutas upp väsentligt på grund av sinnesundersökning av en annan svarande i samma mål. Ur den häktade svarandens perspektiv har det endast betydelse om den häktade själv är föremål för sinnesundersökning.

Eftersom bestämmelserna om ny behandling av häktningsärenden med därtill hörande undantag finns i 15 § i kapitlet, verkar det också vara motiverat att även bestämmelsen om inverkan av

sinnesundersökning av svarande på omprövningen av häktningsärendet också placeras i 15 § i kapitlet i stället för 16 § i kapitlet.

4 kap. Begränsning av kontakter

Utgångspunkter för bedömningen

När det gäller bestämmelserna om begränsning av kontakter bör det dessutom observeras att skyddet för privatlivet i grundlagens 10 § 1 mom. bland annat omfattar rätt för individen att fritt knyta och upprätthålla kontakter med andra människor (GrUU 20/2005 rd, s. 5, och hänvisningarna till RP 309/1993 rd, s. 56 och GrUU 34/2001 rd, s. 4–5). Därför är de allmänna förutsättningarna för att inskränka de grundläggande fri- och rättigheterna relevanta vid bedömningen av förutsättningarna för begränsning av kontakter. Eftersom begränsningen av kontakter enligt 4 kap. 1 § 1 mom. i tvångsmedelslagen inte är bunden till hur allvarligt det utredda brottet är, är bestämmelsen om förutsättningarna för begränsning inte i sig i linje med proportionalitetsprincipen. Det är möjligt att begränsa kontakter i samband med användning av vissa andra tvångsmedel och för ett visst syfte, vanligtvis relaterat till utredning av brott. Förutsättningarna för begränsning av kontakter bör dock bedömas självständigt, även med beaktande av de principiella bestämmelserna om användning av tvångsmedel och särskilt proportionalitetsprincipen.

I sitt avgörande EOAK/7510/2020 av den 6 september 2021 framställde riksdagens justitieombudsman att den särskilda uppgiften för den arbetsgrupp som utreder behoven av att ändra tvångsmedelslagen är att bedöma behovet av att reformera tvångsmedelslagen med hänsyn till innehållet i begränsningar av kontakter som domstolarna meddelar och övervakningen av dem. Den 2 mars 2021 delgav riksdagens biträdande justitieombudsman justitieministeriet avgörandet EOAK/2406/2020, i vilket hon behandlar de oklarheter som uppstått vid tolkningen av bestämmelsen om kontakter med ombud i 4 kap. 1 § 2 mom. i tvångsmedelslagen. Högsta domstolen meddelade den 17 augusti 2021 avgörandet HD 2021:58 enligt vilket den häktades samvaro med alla andra häktade kan begränsas genom begränsning av kontakter enligt 4 kap. i tvångsmedelslagen. Med hänsyn till den omfattande användningen av begränsningar av kontakter och därmed deras stora praktiska betydelse, särskilt när det gäller skyddet för de grundläggande rättigheterna för häktade, är det dessutom motiverat att förtydliga de aktuella bestämmelserna i tvångsmedelslagen.

1 § Förutsättningar för begränsning av kontakter

Enligt paragrafens 2 mom. får kontakter med det ombud som avses i 8 kap. 4 § i häktningslagen (768/2005) inte begränsas. Riksdagens biträdande justitieombudsman har det ovan nämnda avgörandet EOAK/2406/2020 ansett att det för närvarande är oklart hur förbudet enligt tvångsmedelslagen att begränsa kontakter mellan en häktad och dennes ombud som avses i 8 kap. 4 § häktningslagen ska tolkas. Den biträdande justitieombudsmannen har ansett att det är viktigt att justitieministeriet tar ställning till hur bestämmelsen ska tolkas och utreda behovet av att förtydliga eller ändra regleringen.

Den biträdande justitieombudsmannen har i sitt avgörande konstaterat att det inte av förarbetena till lagen framgår något med stöd av vilket förbudet mot begränsning av kontakter endast skulle gälla ombud som avses i 8 kap. 4 § i häktningslagen och som domstolen förordnat till den häktades försvarare eller biträde. Den biträdande justitieombudsmannen har betonat att den nämnda bestämmelsen i häktningslagen i allmänhet avser rättegångsbalkens bestämmelse om rättegångsbiträden och -ombud som endast föreskriver om ett biträdes behörighet på allmän nivå. I

bestämmelsen i rättegångsbalken görs ingen åtskillnad mellan om det är fråga om ett rättegångsombud eller -biträde som sköter den häktades ärende eller något annat ärende.

I enlighet med den biträdande justitieombudsmannens avgörande saknas det stöd i den bestämmelse i häktningsslagen till vilken hänvisas i paragrafens 2 mom. eller dess förarbeten för en sådan tolkning att förbudet mot begränsning av kontakter endast skulle gälla ett sådant ombud som domstolen utsett till den häktades försvarare eller biträde. En sådan tolkning stöds inte heller av hänvisningen till 15 kap. 2 § 1 eller 5 mom. i rättegångsbalken i denna bestämmelse i häktningsslagen om vem som får verka som rättegångsombud eller -biträde. Det förefaller dock som att bestämmelsen i tvångsmedelslagen direkt kan hänvisa till regleringen enligt rättegångsbalken i stället för hänvisningen via häktningsslagen. Samtidigt kan det också förtydligas att förbudet mot begränsning av kontakter gäller alla advokater, offentliga rättegångsbiträden och rättegångsbiträden med tillstånd som definieras i 15 kap. 2 § 1 eller 5 mom. i rättegångsbalken.

2 § Omfattningen för begränsning av kontakter

Enligt paragrafens 1 mom. kan begränsning av kontakter omfatta begränsning av brevväxling, användning av telefon, besök eller andra kontakter utanför förvaringslokalen eller fängelset eller av samvaro med en viss gripen, anhållen eller häktad. Kontakterna får inte begränsas i större utsträckning eller en längre tid än vad som är nödvändigt. Det finns skäl att granska regleringen enligt paragrafen i synnerhet med tanke på det nämnda avgörandet av högsta domstolen HD 2021:58 och riksdagens justitieombudsmans avgörande EOAK/7510/2020.

Högsta domstolen anser enligt avgörandet att det är klart att begränsningen av kontakter kan utsträckas till att omfatta varje häktad i fänggemenskapen, det vill säga alla andra häktade med stöd av bestämmelsen, om förutsättningarna enligt 1 § uppfylls. Högsta domstolen anser att bestämmelsen inte närmare föreskriver om hur de personer som omfattas av begränsningar av kontakter ska definieras när ovan nämnda förutsättningar för att begränsa kontakter med hela fänggemenskapen föreligger. Högsta domstolen betonar att begränsningen av kontakter med hela fänggemenskapen inbegriper ett relativt starkt inskränkande av de grundläggande och mänskliga rättigheterna för den person som är föremål för begränsningen, och att kraven på regleringens tydlighet och exakthet framhävs vid användningen av denna typ av begränsningar. Högsta domstolen anser i sitt avgörande att begränsningen av kontakter enligt 4 kap. 1 och 2 § i tvångsmedelslagen kan omfatta den häktades kontakter med alla andra häktade i samma enhet.

I utlåtandet av de ledamöter som var av avvikande mening i fråga om högsta domstolens avgörande konstateras att de uttryck som används i lagstiftningen i allmänhet bör ges en allmän språklig innebörd, om uttrycket inte har en särskild lagstadgad betydelse eller annars ges en särskild betydelse. Enligt utlåtandet är det enligt ordalydelsen inte möjligt att tolka bestämmelsen i 4 kap. 2 § 1 mom. i tvångsmedelslagen om begränsning av kontakter som gäller kontakter med en viss gripen, anhållen eller häktad person på ett sådant sätt att begränsningen gäller odefinierat alla häktade. Enligt utlåtandet skulle en sådan tolkning vara motsatsen till bestämmelsens ordalydelse, och en sådan tolkning kan inte anses godtagbar, särskilt i regleringen av inskränkningar i grundläggande och mänskliga rättigheter.

På grund av behovet av tydlighet och exakthet i regleringen som även efterlyses i högsta domstolens avgörande förefaller det motiverat att pröva om det är möjligt att förtydliga den nuvarande regleringen till den del som det är fråga om begränsningar av kontakter som gäller en icke namngiven persongrupp. Även om högsta domstolens beslut uttryckligen gäller begränsning av kontakter med den övriga fänggemenskapen kan det anses motiverat att prövningen även tar hänsyn till andra personer än fänggemenskapen. Målet bör för det första vara att kontakter med

personer som omfattas av begränsning av kontakter inte begränsas i onödan, inte heller med civila. Det finns inte heller skäl för att begränsningen av kontakter kunde minska till exempel genom att även motparten i kontakten blir häktad. Med tanke på övervakningen av kontakter vore det dessutom problematiskt om den andra partens ställning alltid ska vara känd i detta avseende.

Vid översynen av regleringen bör följande utgångspunkter beaktas. Begränsningen av kontakter till en stor, icke namngiven grupp av personer är en relativt stark inskränkning av de grundläggande och mänskliga rättigheterna för den person som är föremål för begränsningen. I praktiken kan begränsningen innebära vistelse i ensamhet dygnet runt. Därför är det motiverat att det endast är möjligt att utfärda en begränsning om det finns synnerligen vägande skäl för detta.

Behovet av begränsning av kontakter, framför allt till en icke namngiven grupp, kan uppskattas vara störst i början av utredningen, då till exempel eventuella andra gärningsmän ännu inte är kända. Regleringen av inskränkningar av de grundläggande och mänskliga rättigheterna ska vara noggrant avgränsad och tillräckligt exakt. Därför förefaller det motiverat att på lagnivå fastställa en exakt tidsfrist för begränsning av kontakter som gäller en icke namngiven grupp, varefter begränsningen endast kunde förlängas efter en omprövning av ärendet. Därutöver bör det mer heltäckande föreskrivas om de personer med vilka kontakter inte kan begränsas.

Enligt avgörandet EOAK/7510/2020 av riksdagens justitieombudsman är det mycket problematiskt att en så central och vardaglig fråga som innehållet i domstolens meddelande om begränsning av kontakter och övervakningen av sådana begränsningar har visat sig vara otillräckligt reglerad i lagstiftningen. Justitieombudsmannen har ansett att det är mycket viktigt att komplettera och precisera lagstiftningen till denna del.

Det gäller att skilja mellan två inbördes relaterade aspekter i denna observation. För det första är det fråga om vad som kan vara innehållet i den begränsning av kontakter som domstolen meddelat. För det andra är det fråga om vilken part som ansvarar för övervakningen av den begränsning av kontakter som domstolen meddelat. När det gäller den andra frågan är också paragrafens 2 mom. relevant. Enligt momentet finns bestämmelser om granskning och läsning av brev i 8 kap. i häktningslagen och i 6 kap. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen. Bestämmelser om beslagtagande av brev finns i 7 kap. i tvångsmedelslagen.

Med tanke på båda aspekterna är det väsentligt att den gällande regleringen enligt 4 kap. 2 § 1 mom. i tvångsmedelslagen lämnar öppet vilka slags begränsningar som kan meddelas för de kontaktsätt som avses i mom. I denna granskning är det viktigt att begränsningarna av kontakter ska vara så tydliga till sitt innehåll att de är otvetydigt verkställbara. En mellanform mellan att helt förbjuda och helt tillåta ett visst kontaktsätt kan anses vara att kontaktsättet är tillåtet på ett övervakat sätt. Innehållet i begränsningen av kontakter och övervakningen har då en fast koppling till varandra. Mot bakgrund av det som konstateras granskas först frågan om övervakningen av kontakter och därefter frågan om vilket innehåll i begränsningen kontakter som det är motiverat att föreskriva om i paragrafens 1 § mom.

Enligt 2 § 3 mom. i grundlagen ska all utövning av offentlig makt bygga på lag. I all offentlig verksamhet ska lag noggrant iakttas. Enligt 7 § 3 mom. i grundlagen ska rättigheterna för den som har berövats sin frihet tryggas genom lag. Det är därför klart att metoden för övervakning av kontakter i fråga om personer som är föremål för begränsning av kontakter inte kan avgöras från fall till fall genom domstolsavgöranden utan en tydlig rättslig grund. Domstolen beslutar med andra ord om begränsning av kontakter, men övervakningen och verkställigheten av begränsningen ska grundas på tillsynsmyndighetens lagstadgade behörighet.

För närvarande ansvarar myndigheten för förvaringsplatsen för övervakningen av dem som är föremål för begränsning av kontakter. Enligt 1 § i lagen om Brottspåföljdsmyndigheten (953/2009) är det om Brottspåföljdsmyndigheten som verkställer häktning. Övervakningen av den häktades kontakter kan också anses vara verkställighet av häktning. Ett undantag från detta är situationer där en häktad hålls i polisens förvar. I detta avseende är lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006, förvaringslagen) särskilt relevant, och den tillämpas också på behandlingen av anhållna och gripna personer.

När man överväger vilken instans som ska övervaka frihetsberövade personers kontakter, bör vikt läggas vid åtskillnaden mellan förvarings- och utredningsansvar. För att undvika risken att förvaringsförhållandena och behandlingen av frihetsberövade beror på utredningens framskridande och inställningen hos frihetsberövade personer till en utredningen kan det anses motiverat att olika instanser i regel ansvarar för förvaring av frihetsberövade personer och utredning av misstänkta brott. Därför anses det motiverat att ytterligare stärka åtskiljandet av förvarings- och utredningsansvaret (t.ex. EOAK/2523/2021 s. 3; EOAK/3622/2019 s. 6; utkast till regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om behandlingen av personer i förvar hos polisen samt till lagar som har samband med den 29.3.2021, SM014:00/2015).

Dessutom ska resursfrågor beaktas. De gällande bestämmelserna om övervakning av kontakter finns i 8 och 9 kap i häktningslagen. Om den övervakning som avses i kapitlen i större utsträckning överförs till exempelvis polisen bör tillräckliga resurser avsättas för detta. Det gäller att betona att övervakningen antagligen är effektivast där den övervakade även i övrigt förvaras. Utredningsansvariga kan lämna övervakningsansvariga tillräcklig information om omständigheter som behövs för övervakning av begränsningar av kontakter. Motsvarande kommunikation förutsätts i dag också till exempel för att förebygga brottslighet under fängelseiden.

I häktningslagen och förvaringslagen finns bestämmelser om övervakning av kontakter i situationer där kontakter inte har begränsats. Därför är det motiverat att frihetsberövades kontakter övervakas enligt bestämmelserna i häktningslagen och förvaringslagen. Regleringen kunde preciseras genom att förtydliga och utvidga hänvisningen till dessa lagar i bestämmelsen. Dessutom föreslås att nödvändiga ändringar, som beskrivs nedan, görs i bestämmelserna i dessa lagar.

I enlighet med det som konstaterats ovan bör regleringen därtill preciseras i fråga om vad som kan vara innehållet i domstolens meddelande av begränsning av kontakter. Därför är det motiverat att övervakningen inte bör basera sig på domstolens prövning av saken i ett enskilt fall. Däremot kan det anses vara tydligt och konsekvent att en gripen, anhållen eller häktad persons brevväxling, användning av telefon, besök och andra kontakter med eller samvaro med personer i princip skulle förhindras med personer med vilka kontakterna har begränsats. Som ett undantag från detta kan det dock fortfarande vara möjligt att kontakter kunde tillåtas via ett eller flera kontaktsätt trots begränsningen. Det kan nämligen anses att vissa kontaktsätt, antingen på grund av sin betydelse eller övervakningsmöjligheter, kan ha en annan ställning än andra kontaktsätt.

Det som framställts kan rätt långt anses överensstämma med syftet med den gällande regleringen. Även i dag har syftet varit att utforma bestämmelserna så att det med begränsning av kontakter enligt tvångsmedelslagen uttryckligen avses förhindrande av viss typ av kontakter. I förarbetena till lagen (RP 222/2010 rd, s. 261) konstateras att begränsning av kontakter inte inbegriper granskning eller läsning av brev utan att brev inte levereras ända fram. I 4 kap. 2 § 2 mom. i tvångsmedelslagen finns därför en uttrycklig hänvisning till att bestämmelser om granskning och läsning av brev finns i häktningslagen och i lagen om personer i förvar hos polisen. Enligt 8 kap. 1 § häktningslagen har de häktade rätt till korrespondens per post, om inte denna rätt har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen. Bestämmelsen avser situat-

ioner där rätten till korrespondens ska förhindras på grund av att domstolen förordnat begränsning av kontakter. I häktningslagen föreskrivs däremot att Brottspåföljdsmyndigheten har befogenhet att exempelvis läsa en häktad persons korrespondens för att säkerställa syftet med häktningen. Enligt förarbetena till lagen (RP 263/2004 rd, s. 223) avses med detta till exempel situationer när de som åtalats i ett och samma brottmål försöker komma överens om bevisningen per brev.

Enligt 9 kap. 5 § i häktningslagen kan en häktad beviljas tillstånd till ett övervakat besök av en annan häktad eller fånge som placerats i samma fängelse, om det är fråga om en nära anhörig till den häktade, någon annan närstående eller någon annan person som är viktig för den häktade och besöket är motiverat för bevarandet av den häktades kontakter eller av något annat viktigt skäl och den häktades rätt till kontakter inte har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen. Hänvisningen till begränsningen av kontakter enligt 4 kap. i tvångsmedelslagen innebär också en situation där kontakterna förhindras helt via den aktuella kontaktkanalen. I de situationer där kontakter kan tillåtas under övervakning hänvisar bestämmelserna till säkerställandet av syftet med häktning.

Skillnaden mellan innebörden av begränsning av kontakter och andra övervakningsbefogenheter är dock inte helt klar i alla avseenden i regleringen. Det vore därför motiverat att uttömmande föreskriva om vilken typ av begränsningar som följer av begränsningen av kontakter och vilka befogenheter som i övrigt kan användas i fängelse eller polisförvar för att säkerställa syftet med häktning. En modell enligt vilken domstolen beslutar om de strängaste restriktionerna för den som omfattas av begränsning av kontakter enligt vilka kontakterna förbjuds helt kan även framöver anses motiverad. De övervakningsansvariga myndigheterna svarar däremot för övervakningen av sådana begränsningar samt för vad som i övrigt krävs i fråga om övervakningen frihetsberövades kontakter.

Slutligen bör uppmärksammas att häktningslagen eller förvaringslagen inte innehåller bestämmelser om vad som görs med brev, annan post eller meddelanden som sänts av eller adresserats till en person vars kontakter har begränsats, om dessa inte befordras på grund av begränsningen av kontakter. I 8 kap 5 § i häktningslagen och 6 kap 5 § i förvaringslagen föreskrivs i stället om situationer där brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande till eller från en häktad får kvarhållas på andra grunder än med stöd av begränsning av kontakter. Därför förefaller det motiverat att i paragrafen även ta in en bestämmelse om hur man ska informera om dessa situationer och hur man ska agera efter att begränsningen av kontakter upphört.

4 § Beslut om begränsning av kontakter

Enligt paragrafens 3 mom. ska den i 1 mom. avsedda tjänsteman som beslutar om eller har rätt att göra en framställning om begränsning av kontakter besluta om slopande av begränsningen, om det inte längre finns förutsättningar för den. Med hänsyn till att begränsningen av kontakter inskränker de grundläggande fri- och rättigheterna och kopplingen av begränsningens giltighet till nödvändighet i 2 § 1 mom. i kapitlet är det motiverat att förtydliga att frågan handlar om att slopa begränsningen av kontakter i stället för att avsluta den. Av samma orsak verkar det vara motiverat att betona att begränsningen av kontakter även ska slopas delvis om förutsättningar för att behålla den i vissa avseenden inte föreligger. Samtidigt gäller det att säkerställa att information om begränsningen av kontakter eller en ändring av den lämnas till Brottspåföljdsmyndigheten som ansvarar för att begränsningen verkställs.

5 kap. Reseförbud

Utgångspunkter för bedömningen av reseförbud och förstärkt reseförbud

Reseförbudet används som ett alternativ till anhållande och häktning i situationer där förordnande av förbud kan anses vara ett tillräckligt tvångsmedel enligt principen om minsta olägenhet i 1 kap. 3 § 1 mom. i tvångsmedelslagen. På grund av anhållandets korta varaktighet är reseförbud i praktiken ett alternativ till häktning. Reseförbud är en inskränkning av rörelsefriheten som tryggas i 9 § i grundlagen. Detta har bidragit till att reseförbud inte kan användas för att utreda ringa brott.

I stället för häktning kan domstolen meddela en häktad eller en person som begärs häktad förstärkt reseförbud som övervakas med tekniska anordningar, om domstolen vid behandlingen av ett ärende som gäller ett häktningsyrkande eller häktning anser att ett reseförbud är ett otillräckligt tvångsmedel för att undanröja en risk som avses i 5 kap. 1 § 1 mom. i tvångsmedelslagen. När det föreskrivs om förstärkt reseförbud bör hänsyn i synnerhet tas till de grundläggande fri- och rättigheter som tryggas i 7, 9, 10 och 21 § i grundlagen.

I kapitel 5 om reseförbud och förstärkt reseförbud har vissa oklara tolkningsfrågor som motiverar ett förtydligande framkommit. Dessutom har praxis visat att det i vissa avseenden behövs en mer exakt reglering.

Nedan beskrivs vissa tolkningsfrågor som har framkommit vid tillämpningen av dessa paragrafer. När det gäller förstärkt reseförbud bör dessutom följande omständigheter uppmärksammas. Med stöd av den gällande lagstiftningen kan en domstol i stället för häktning förordna en häktad eller den som begärs häktad förstärkt reseförbud, som övervakas med tekniska anordningar. I praktiken är det dock ofta inte möjligt att fästa tekniska anordningar på en person vid tidpunkten för utfärdande av förstärkt reseförbud. I dessa fall gäller det att säkerställa att personen fås på plats för fästande av anordningarna så snart det är möjligt, så att det förstärkta reseförbudet kan verkställas i enlighet med dess syfte. Dessutom anses det vara viktigt att bekräfta att det även kan anses utgöra ett brott mot det förstärkta reseförbudet om den som meddelats förstärkt reseförbud lösgör de anordningar som används för övervakning eller på något annat sätt avsiktligt orsakar att de inte längre kan användas för att övervaka det förstärkta reseförbudet.

I detta sammanhang gäller det att notera att de ovan anförda synpunkterna angående förstärkt reseförbud delvis även är tillämpliga på den häktningsarrest som avses i 12 a § 2 kap. i tvångsmedelslagen och som övervakas med tekniska anordningar som ges till en person eller fästs på honom eller henne vid handleden, vristen eller midjan, eller med hjälp av en kombination av sådana anordningar. I detta sammanhang föreslås dock inte ändringar av bestämmelserna om häktningsarrest. Frågan behandlas närmare nedan i avsnitt 6 om remissvar och i betänkandet om tvångsmedelslagstiftningen före propositionen.

4 § Myndighet som meddelar reseförbud

Enligt paragrafens 3 mom. ska domstolen vid handläggningen av ett häktningsyrkande eller ett ärende som gäller fortsatt häktning pröva om förutsättningarna för reseförbud eller förstärkt reseförbud enligt 1 eller 1 a § uppfylls och om den som begärs häktad eller den häktade ska meddelas reseförbud i stället för att häktas. Bestämmelsen kan inte helt anses motsvara paragrafens rubrik. Eftersom bestämmelsen har samband med den övriga regleringen i mom., förefaller det dock inte motiverat att ta bort regleringen från mom. Däremot kan det anses vara motiverat att paragrafens rubrik ändras så att den motsvarar innehållet i paragrafen i sin helhet.

7 § Ändring av beslut om reseförbud

Enligt paragrafen får ett beslut om reseförbud ändras till följd av förändrade omständigheter eller av viktiga skäl. Paragrafens lydelse har ansetts otydlig exempelvis med hänsyn till paragrafens förhållande till 10 § om överträdelse av reseförbudet och vilken myndighet som är behörig att besluta om ändringen. Med tanke på den sistnämnda omständigheten är det även motiverat att överväga om frågan påverkas av om reseförbudsbeslutet för en person ändras i en gynnsam, neutral eller strängare riktning. Det kan anses vara motiverat att en anhållningsberättigad tjänsteman alltid ska kunna besluta om att ändra innehållet i reseförbudsbeslutet, om frågan handlar om att lindra reseförbudet.

8 § Hävning av reseförbud

Enligt paragrafens 1 mom. ska ett reseförbud helt eller delvis hävas genast när det inte längre finns förutsättningar för att hålla reseförbudet i kraft i oförändrad form. Enligt paragrafens 2 mom. ska reseförbudet hävas, om inte åtal väcks inom 60 dagar från det att förbudet meddelades. Domstolen får förlänga tiden på begäran som en anhållningsberättigad tjänsteman gjort senast en vecka före den föreskrivna tidens utgång. Enligt paragrafens 3 mom. har den som har meddelats reseförbud redan innan åtal väcks rätt att föra frågan om huruvida ett reseförbud som meddelats av en anhållningsberättigad tjänsteman ska bestå till domstol för prövning. En sådan begäran ska tas upp till behandling inom en vecka från det att den inkommit till domstolen. Enligt paragrafens 9 § 1 mom., som behandlas närmare nedan, gäller ett reseförbud som har meddelats innan åtal har väckts fram till huvudförhandlingen, om det inte har bestämts att förbudet ska upphöra tidigare eller om det inte hävs tidigare genom ett särskilt beslut.

Delvis avvikande tolkningar har framförts när det gäller den föreskrivna tid som domstolen kan förlänga i de situationer som avses i 2 mom. Det har också ansetts oklart vad förhållandet är mellan den föreskrivna tiden på 60 dagar som avses i det momentet och huvudregeln om reseförbudets giltighet enligt 9 § 1 mom. Det har också diskuterats om det nödvändigtvis finns behov av en föreskriven tid på 60 dagar enligt 2 mom. med beaktande av regleringen av andra tvångsmedel som kan jämföras med reseförbudet och att reseförbudet ska hävas redan före den utsatta tiden så fort dess förutsättningar upphör. En anhållningsberättigad tjänsteman får besluta om hävning, även om reseförbudet har meddelats av en domstol. Dessutom kan frågan om att låta reseförbudet bestå föras till domstol. I detta sammanhang gäller det också att notera att reseförbud används i stället för gripande eller häktning, som i betydligt högre grad inskränker en persons grundläggande fri- och rättigheter, vilket för sin del talar för att förutsättningarna för tillämpning av reseförbud inte ogrundat försvårar användning av reseförbud i förhållande till dessa tvångsmedel.

Regleringen av hävning av reseförbud och dess giltighet ska vara tydlig och sådan att reseförbudets giltighet avgörs utifrån enhetliga kriterier. Därför förefaller det motiverat att kombinera 8 och 9 § till en konsekvent paragraf. Samtidigt kan 60-dagarsfristen, som visat sig vara oklar, slopas och därmed förfarandet för till exempel häktningsförfarandet harmoniseras.

9 § Reseförbuds giltighetstid

Så som det konstaterats ovan i beskrivningen av 8 § förefaller det vara motiverat att ena regleringen av 8 och 9 § till en enda konsekvent helhet.

10 § Påföljder för överträdelse av reseförbud

Enligt paragrafen får den som meddelats reseförbud anhållas och häktas, om han eller hon bryter mot förbudet eller flyr, börjar förbereda flykt, försvårar utredningen av ärendet eller fortsätter sin brottsliga verksamhet. Om ett ovillkorligt fängelsestraff som ådömts honom eller henne redan har blivit verkställbart, får det genast verkställas. Det har delvis visat sig vara oklart vilka överträdelser som avses i paragrafen och vad påföljden av överträdelsen kan bli. Det har ansetts vara motiverat att precisera regleringen även med hänsyn till när en person får anhållas eller häktas i den situation som avses i paragrafen. Dessutom anses det vara viktigt, såsom det konstaterats ovan, att bekräfta att det även kan anses utgöra ett brott mot förstärkt reseförbud om en person lösgör de anordningar som används för övervakning eller på något annat sätt avsiktligt orsakar att de inte längre kan användas för att övervaka det förstärkta reseförbudet.

6 kap. Kvarstad

2 § Beslut om kvarstad

Enligt paragrafens 2 mom. kan en anhållningsberättigad tjänsteman yrka att egendom ska beläggas med kvarstad innan ett åtal väcks. Efter det att åtalet har väckts får ett sådant yrkande framställas av åklagaren och även av en målsägande för att säkerställa att skadestånd eller gottgörelse betalas till målsäganden själv.

För att säkerställa ett gott förundersökningssamarbete kan det också vara motiverat att åklagaren redan innan åtal anhängiggörs kan delta i prövningen av om en ansökan om kvarstad är en befogad åtgärd. Förfarandet kunde motsvara förfarandet vid häktning (TML 3:2) och reseförbud (TML 5:4), där framställningen eller beslutet under förundersökningen fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman, som dock före yrkandet eller beslutet ska underrätta åklagaren, som kan fatta beslut i ärendet.

De situationer där kvarstad söks kan dock vara ganska olika. I kriminalkommissarie Eveliina Karjalainens och specialåklagare Hannu Koistinens rapport om förundersökningssamarbete (Praxisbaserade synpunkter på läget inom förundersökningssamarbetet, smärtpunkter och regionala innovationer – Lägesrapport 2021; Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:21) betonas bland annat att enkla och klara förfaranden för kvarstad brukar vara normala grundläggande utredningsverktyg, i vars prövning det i allmänhet inte är ändamålsenligt att involvera åklagare. Läget är dock annorlunda vid konkret spårning av brottslig vinning eller när grunderna för användning av tvångsmedel inbegriper omfattande möjligheter till prövning. Enligt rapporten är omfattande beslut om kvarstad utan samråd med åklagaren en medveten risk som inte alltid uppmärksammas i utredningen (s. 41).

Till följd av detta förefaller det motiverat att införa en tröskel för underrättande av åklagaren om kvarstad för att undvika uppenbart onödiga underrättelser och därav följande extra arbete. Då kan resurserna satsas på de situationer där åklagarens prövning av kvarstad kan anses motiverad.

4 § Hävning av åtgärd

Enligt paragrafens 1 mom. ska den anhållningsberättigade tjänstemannen häva en tillfällig kvarstad före domstolsbehandling, och domstolen ska häva en kvarstad bland annat när tillräcklig säkerhet ställs för betalning av böter, skadestånd, gottgörelse eller belopp som kan komma att dömas förverkat. På grund av regleringen enligt utsökningsbalken (705/2007) har det ansetts

oklart om det finns skäl för utmätning efter detta och om garantin därför kan behållas efter detta. Ett rättsläge där ställande av säkerheter förhindrar verkställigheten av säkringsåtgärden anses vara förenlig med regleringens syfte, men häver den inte. Därför förefaller det vara motiverat att ändra 1 mom. på så sätt att en tillfällig kvarstad och en kvarstad förblir i kraft, även om en tillräcklig säkerhet ställs för betalning av böter, skadestånd, gottgörelse eller belopp som kan komma att dömas förverkat. På grund av 8 kap. 3 § i utsökningsbalken kommer verkställigheten av säkringsåtgärder dock även framöver att förhindras i dessa situationer. För att förtydliga saken kunde en hänvisning till denna bestämmelse i utsökningsbalken fogas till paragrafen.

Enligt paragrafens 2 mom. ska domstolen häva kvarstaden om åtal inte väcks eller ett yrkande på förverkandepåföljd inte framställs inom fyra månader från det att kvarstaden meddelades. Domstolen kan förlänga denna tid med högst fyra månader åt gången, om en anhållningsberättigad tjänsteman begär detta senast en vecka innan tiden löper ut. Praxis har på motsvarande sätt som med yrkande om förlängning av tiden för beslag i 7 kap. 14 § 3 mom. i lagen som behandlas nedan att sådana yrkanden framför allt i omfattande brottmål i allmänhet görs endast cirka en vecka innan den utsatta tiden löper ut, så att ärendet måste behandlas i brådska ordning i domstol strax innan tiden löper ut. Därför förefaller det vara motiverat att ändra regleringen så att ett yrkande om förlängning av tiden ska framställas senast två veckor innan den utsatta tiden löper ut för att säkerställa att ärendet behandlas på ett adekvat sätt inom tidsfristen.

Därutöver innehåller paragrafens 2 mom. vissa skillnader i förhållande till de gällande bestämmelserna om hävning av beslag i 7 kap. 14 § i tvångsmedelslagen vilka verkar tala för harmonisering. Enligt 7 kap. 14 § 2 mom. kan domstolen för det första förlänga denna tid med högst fyra månader åt gången endast om förutsättningarna för kvarstaden fortfarande föreligger och det inte är oskäligt att låta kvarstaden bestå med hänsyn till grunden för kvarstaden och den olägenhet som kvarstaden medför. Det är klart att förutsättningarna för kvarstad fortfarande bör föreligga för att fristen ska kunna förlängas. På motsvarande sätt kan kvarstad också leda till oskäliga situationer, som bör undvikas. Det förefaller därför vara motiverat att förutsätta en motsvarande bestämmelse även regleringen av kvarstad. Enligt 7 kap. 14 § 2 mom. kan tidsfristen på fyra månader för hävning av kvarstad av särskilda skäl som hänför sig till arten och utredningen av det aktuella brottmålet förlängas med högst ett år åt gången eller så kan det beslutas att beslaget består tills vidare. En motsvarande möjlighet förefaller vara motiverad även i situationer som gäller kvarstad. Detta gäller i synnerhet omfattande brottmål, eftersom den nuvarande tidsfristen för kvarstad kan leda till behov av upprepade framställningar om förlängning av tiden.

Till vissa delar anses det lämna rum för tolkning vilka de personer som saken gäller som nämns i paragrafens 2 mom. kan vara och som därför ska ges tillfälle att bli hörda i samband med att förlängningsärendet behandlas. Det kan anses vara motiverat på grund av regleringen att alla personer som kan ha intressen i ärendet ska beredas möjlighet att bli hörda. Eftersom den gällande regleringen till vissa delar har ansetts lämna rum för tolkning i detta avseende är det motiverat att precisera saken i de aktuella bestämmelserna. Det är inte fråga om en utvidgning jämfört med nuläget utan om förtydligande av innehållet i den gällande lagstiftningen. Motsvarande oklarheter anses förekomma i 5 § samma kapitel och 7 kap. 14 och 15 § i lagen.

På samma sätt som vad som ovan konstaterats om förlängning av tiden för väckande av åtal enligt 3 kap. 14 § förefaller också frågan om förlängning av tiden för hävning av kvarstad i vissa situationer vara väl lämpad att avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde och att möjliggörande av detta inte verkar medföra risker relaterade till rättsskyddet eller andra problem, om en förutsättning för detta är att domstolen anser att detta är lämpligt och den som kan ha intressen att bevaka samtycker till begäran om behandlingssättet.

5 § Ny behandling av kvarstad

Enligt första meningen i paragrafens 1 mom. ska domstolen besluta om en kvarstad ska bestå på yrkande av den som saken gäller. På motsvarande sätt som i 4 § 2 mom. ovan anses det till vissa delar vara oklart vilka grupper av personer ärendet kan anses röra. Det kan anses vara motiverat på grund av regleringen att alla personer som kan ha intressen i ärendet ska beredas möjlighet att bli hörda.

8 § Beslut om kvarstad när en främmande stat har begärt rättslig hjälp

Enligt paragrafens 2 mom. ska domstolen samtidigt utsätta en giltighetstid för kvarstaden när den beslutar om kvarstad. Domstolen får förlänga den utsatta tiden, om en anhållningsberättigad tjänsteman senast en vecka innan denna tid löper ut framställer en begäran om saken. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden och avgöra det inom den utsatta tiden. På samma sätt som vad som ovan konstaterats om förlängning av tiden för väckande av åtal enligt 3 kap. 14 § 2 mom. och förlängning av tiden för kvarstadens giltighet enligt 6 kap. 4 § 2 mom. förefaller också frågan om förlängning av tiden för domstolsbehandling i vissa situationer vara väl lämpad att avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde och att möjliggörande av detta inte verkar medföra risker relaterade till rättsskyddet eller andra problem, om en förutsättning för detta är att domstolen anser att detta är lämpligt och den som saken gäller samtycker till begäran om behandlingssättet.

7 kap. Beslag samt kopiering av handlingar

1 § Förutsättningar för beslag

Riksdagens justitieombudsman har i sitt avgörande EOAK/7777/2020 angående polisens förfarande vid beslagtagande av bankkonto ansett att lagstiftningen tillåter att medel som redan finns på bankkontot och som genom brott uppenbart har tagits från målsäganden kan tas i beslag om vissa förutsättningar uppfylls. Däremot är preliminärt beslag av medel som senare kan betalas in på den misstänktes konto efter beslutet om beslag inte tillåtet. Justitieombudsmannen har ansett att möjligheten att beslagta ett konto är oklar och därför problematisk när det gäller den exakta avgränsning och strängtolkning som krävs av tvångsmedelslagstiftningen. Justitieombudsmannen har ansett att det är nödvändigt att de frågor om bestämmelserna om beslag som behandlas i avgörandet ska beaktas vid utvecklingen av tvångsmedelslagen. I denna proposition anses det vara motiverat att bedöma de aspekter som framställts i beslutet. Detta anses vara motiverat särskilt när det gäller frågan om bankkonto kan beslagtas.

Enligt 7 kap. 1 § 1 mom. i tvångsmedelslagen får föremål, egendom och handlingar tas i beslag, om det finns skäl att anta 1) de kan användas som bevis i brottmål, 2) de har avhånts någon genom brott, eller 3) de döms förverkade. Enligt paragrafens 2 mom. gäller bestämmelserna i 1 mom. också information som finns i en teknisk anordning eller i något annat motsvarande informationssystem eller på dess lagringsplattform (data). Vad som i kapitlet bestäms om handlingar tillämpas även på handlingar i form av data.

Enligt förarbetena till lagen avser föremål endast lös egendom. Dessutom är ”föremål” en dålig beskrivning av till exempel tillgångar på ett bankkonto, vilka kan karakteriseras som fordringsrätt. På grund av detta har ordet ”egendom” fogats till bestämmelsen (RP 222/2010 rd, s. 94–95). Ett bankkonto kan dock inte – till skillnad från medlen på det – betraktas som egendom, eftersom kontot inte har något självständigt värde utan i första hand är data i bankens datanät. Ett bankkonto kan inte heller betraktas som ett föremål eller en handling. Frågan är således först

och främst om bankkonto kan anses ingå i data som avses i paragrafens 2 §. Enligt förarbetena till momentet avses med data information som finns i ett visst tekniskt informationssystem. Det väsentliga är att informationen behandlas elektroniskt, magnetiskt, optiskt eller på något annat motsvarande tekniskt sätt och vidare att behandlingen huvudsakligen sker självständigt, utan omedelbar medverkan av en människa (RP 153/2006 rd, s. 71). Därför kan det anses att data som avses i 7 kap. 1 § även kan omfatta bankkonto.

Därefter gäller det ännu att bedöma om någon av punkterna 1-3 i 1 § 1 mom. i 7 kap. kan gälla bankkonton. På grund av punkternas ordalydelse verkar det klart att tillämpningen av punkterna i allmänhet snarare kan handla om de medel som finns på kontot eller de poster som är relaterade till överföringar av medel snarare än själva kontot.

Vid den fortsatta beredningen har det därför övervägts om regleringen enligt 7 kap 1 § i tvångsmedelslagen bör preciseras när det gäller beslag av bankkonto. Vid prövningen har uppmärksamhet i synnerhet fästs vid tolkningen av den gällande bestämmelsen i förarbetena till lagen och i juridisk litteratur samt de praktiska konsekvenserna av att beslagta bankkonton.

Enligt förarbetena till tvångsmedelslagen är förutsättningarna för beslag och objektet för beslag är starkt förknippade med proportionalitetsprincipen och principen om minsta olägenhet, som det föreskrivs om i 1 kap. Exempelvis en dator bör inte tas i beslag om polisen kan få de uppgifter som behövs för bevisändamål på något sätt som är till mindre förfång för datorns innehavare, till exempel genom att kopiera datorns hårddisk. Beslag i fråga om kontanter eller bankdepositioner förutsätter att den andel som hänför sig till beslagsgrunden kan särskiljas från den brottsmisstänktes övriga kontanter eller pengar på kontot. (RP 222/2010 rd, s. 273)

Enligt den juridiska litteraturen bör bankförfrågningar användas för att utreda om ett konto innehåller medel som ska tas i beslag vid övervägande av beslag på bankkonto. Om det av kontoutdraget framgår att kontot har tillräckliga medel i förhållande till brottsskadan men det enligt kontotransaktionerna blir klart att kontot inte längre har de medel som förvärvats genom brottet i fråga, ska kvarstad användas i stället för beslag. Medlen kan tas i beslag trots att de har överförts flera gånger mellan olika konton eller personer. Detta kräver endast en tillräcklig utredning av att det uttryckligen är fråga om medel som förvärvats genom brott eller medel som kan dömas förverkade. (Pakkokeinolaki – Kommentaari, Satu Rantaeskola (toim.). Poliisi-ammattikorkeakoulu, oppikirjat 22, 2014, s. 157).

Om hänsyn även tas till de aspekter som framställs i justitieombudsmannens avgörande om konsekvenserna av beslagtagande av konton och nätbankskoder för utövande av rättigheterna för den person som är föremål för åtgärden, kan det bedömas att det praktiska tillämpningsområdet för ett sådant förfarande är relativt litet, i synnerhet på grund av principerna om proportionalitet och minsta olägenhet. Vid den fortsatta beredningen har det bedömts att det inte har anförts mer allmänna motiveringar för att tillämpningsområdet för beslag enligt 7 kap 1 § borde preciseras eller begränsas. De randvillkor som bestämmelsens ordalydelse ställer och principerna om proportionalitet och minsta olägenhet, som styr tillämpningen av tvångsmedelslagen enligt lagens 1 kap. anses på ett tillräckligt sätt begränsa de typer av situationer där beslag kan tillämpas med stöd av gällande bestämmelser.

4 § Förbud mot beslag och kopiering som gäller teleavlyssning, teleövervakning och basstationsuppgifter

Enligt paragrafens 1 mom. får inte tas i beslag eller kopieras handlingar och data som innehåller uppgifter som gäller meddelanden som avses i 10 kap. 3 § 1 mom. i denna lag, identifieringsuppgifter som avses i 10 kap. 6 § 1 mom. eller basstationsuppgifter som avses i 10 kap. 10 § 1 mom. hos ett teleföretag som avses i 2 § 21 punkten i kommunikationsmarknadslagen (393/2003) (teleföretag) eller hos en sammanslutningsabonnent som avses i 2 § 11 punkten i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation (516/2004) (sammanslutningsabonnent). Kommunikationsmarknadslagen och lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation har upphävts genom lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014). Enligt 3 § 36 punkten i den sist nämnda lagen avses med kommunikationsförmedlare ett teleföretag, en sammanslutningsabonnent och en sådan annan aktör som förmedlar elektronisk kommunikation för andra än personliga eller med sådana jämförbara sedvanliga privata ändamål.

Högsta domstolen ansåg i sitt avgörande HD 2022:23 att förbudet enligt bestämmelsen i 7 kap. 4 § i tvångsmedelslagen mot beslag utöver teleföretag och samhällsabonnenter även gäller kommunikationsförmedlare som avses i 3 § 36 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation. I avgörandet hänvisas till motiveringen till lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation, enligt vilken syftet var att utvidga lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation till att omfatta alla andra enheter som förmedlar kommunikation, förutom teleföretag, samhällsabonnenter och mervärdestjänster (RP 221/2013 rd, s. 62). I definitionen i 3 § 36 punkten nämns vilka aktörer som spelar en kritisk roll när det gäller skyddet av konfidentiell kommunikation (RP 221/2013 rd, s. 94). Högsta domstolen hänvisade i sin dom till Europadomstolens och EU-domstolens avgörandepraxis i frågan och konstaterade även att det med hänsyn till syftet med bestämmelsen i 7 kap. 4 § är motiverat att tolka bestämmelsen på ett sådant sätt att den inte endast gäller teleföretag och samfundsabonnenter utan även andra aktörer som förmedlar elektronisk kommunikation.

Med anledning av det som konstaterats är det motiverat att uppdatera hänvisningen i 1 mom. till 3 § 36 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation. Därutöver hänvisar paragrafen till vissa bestämmelser i 10 kap. lagen, där de nedan föreslagna ändringarna ska beaktas även i denna paragraf.

Slutligen kan det påpekas att högsta domstolen i sitt avgörande HD 2022:23 ansåg dessutom att de beslagtagna så kallade logguppgifterna var identifieringsuppgifter enligt tvångsmedelslagen. Högsta domstolen konstaterade i avgörandet att IP-adresser har ansetts vara exempel på information som kan kopplas till en viss användare eller abonnent i förarbetena till tvångsmedelslagen (RP 222/2010 rd, s. 327) och att i EU-domstolens rättspraxis har IP-adresser betraktats som både person- och trafikdata (La Quadrature du Net, punkt 152 och dom 17.6.2021, M.I.C.M., C-597/19, EU:C:2021:492, punkt 113). Högsta domstolen beaktade i synnerhet att en kombination av sådan information med annan tillgänglig information kan göra det möjligt att dra detaljerade slutsatser om privatlivet för användaren av kommunikationstjänsten. Högsta domstolen har även i målet framhållit att den aktuella VPN-tjänstens anonymiserande karaktär är ägnad att ge upphov till rimliga förväntningar hos användaren om respekt och skydd av dennes integritet i kommunikationshändelsen (punkt 25). Utifrån dessa grunder ansåg högsta domstolen i sitt avgörande att beslagtagande eller kopiering av logguppgifter avseende IP-adresser för användning som bevis i brottmål är förbjudet enligt 7 kap. 4 § 1 mom. i tvångsmedelslagen.

I propositionen har det inte ansetts ändamålsenligt att bereda författningsändringar med anledning av frågan. Det bör bland annat beaktas att utöver EU-domstolens nuvarande rättspraxis,

som också beskrivs i avgörandet, håller den rättspraxis som är relaterad till frågan fortfarande på att utformas, till exempel i de fall som för närvarande behandlas av EU-domstolen.

12 § Protokoll

Enligt paragrafens 2 mom. ska en kopia av protokollet omedelbart sändas till den vars föremål, egendom eller handling har tagits i beslag eller kopierats. Kopia av protokollet ges dock inte under den tid som underrättelsen om omhändertagandet har framskjutits med stöd av 9 § 2 mom.

Det kan anses vara motiverat att en kopia även ges till den person från vars besittning föremålet, egendomen eller handlingen har beslagtogs, om det är en annan person än den som redan nämns i momentet. I praktiken är det inte alltid klart vems föremål, egendom eller handling det är fråga om. Därför är det motiverat att se till att den person från vars ägo föremålet, egendomen eller handlingen har beslagtogs också informeras om situationen genom en kopia. Situationen skulle i och med ändringen i stort sett vara densamma som i underrättelse om omhändertagande i 9 § i samma kapitel. Skillnaden är dock att en kopia av protokollet undantagslöst ska lämnas till den vars föremål, egendom eller handling har tagits i beslag eller kopierats. Detta är motiverat med hänsyn till den berörda partens primära intresse i målet.

14 § Hävning av beslag

Enligt paragrafens 1 mom. ska ett beslag hävas så snart det inte längre behövs. Enligt artikel 15 i direktiv 2012/29/EU om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem (det så kallade brottsofferdirektivet) samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF ska medlemsstaterna säkerställa att brottsoffer vars egendom har beslagtogs i samband med straffrättsliga förfaranden utan dröjsmål återfår egendom som kan återlämnas efter ett beslut av en behörig myndighet, såvida egendomen inte är nödvändig för de straffrättsliga förfarandena. De villkor eller processrättsliga regler enligt vilka sådan egendom återlämnas till brottsoffren ska fastställas i nationell rätt.

I Finland trädde brottsofferdirektivet i kraft och meddelade om detta till kommissionen den 18 december 2015 och den 29 januari 2016. Den 8 mars 2019 mottog den finska regeringen ett motiverat yttrande av kommissionen med stöd av artikel 258 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF) angående genomförandet av direktivet. I sitt motiverade yttrande anser kommissionen att Finland inte har anpassat sin nationella lagstiftning till alla bestämmelser i direktiven. Finland svarade på det motiverade yttrandet, varefter kommissionen meddelade sitt beslut om att avsluta förfarandet i överträdelseärendet.

En fråga i kommissionens motiverade yttrande var om Finlands lagstiftning motsvarar skyldigheten att *utan dröjsmål* återlämna egendom som under det straffrättsliga förfarandet beslagtogs av ett brottsoffer enligt artikel 15 i direktivet. I sitt svar konstaterade Finland att den finska regeringen efter att kommissionen särskilt uppmärksammat vissa bestämmelser i direktivet avser att bedöma behovet av att precisera lagstiftningen. Enligt svaret gäller detta exempelvis bestämmelsen i artikel 15 i direktivet. Det är motiverat att bedöma frågan i den aktuella översynen.

Med tanke på skyldigheten enligt artikel 15 i brottsofferdirektivet kan åtgärderna avseende hävning av beslag respektive efterföljande åtgärder för återlämnande av egendom anses vara relevanta. Om egendom som tillhör ett brottsoffer och som tagits i beslag under ett straffrättsligt förfarande kan återlämnas på det sätt som avses i direktivet, ska den återlämnas till offret utan dröjsmål enligt direktivet, om den inte behövs för det straffrättsliga förfarandet.

Redan i dag ska beslag hävas så snart det inte längre behövs. Det finns inte någon motsvarande bestämmelse om återlämnande av egendom efter det att beslaget har hävts. I förarbetena till den gällande tvångsmedelslagen konstateras dock att föremål som tagits i beslag utan dröjsmål ska återlämnas när beslaget har hävts och förutsättningar för återlämnande föreligger. Detta har enligt förarbetena framhävts i de högsta laglighetsövervakarnas avgörandepraxis. Polisen ska också sköta om saken på eget initiativ och inte vidta åtgärder för att återlämna det beslagtagna först när egendomen eller föremålet efterfrågas (RP 222/2010 rd, s. 287, RP 66/2015 rd, s. 26).

Det förefaller motiverat att det rättsläge som framgår av förarbetena och som motsvarar artikel 15 i direktivet också uttryckligen fastställs på lagnivå. Tekniskt sett kan ärendet åtgärdas genom att komplettera 7 kap. 14 § i tvångsmedelslagen om hävning av beslag. När det gäller återlämnande av egendom ska den reglering som framgår av 18 och 23 § i samma kapitel och som kan anses överensstämja med vad som är tillåtet enligt direktivet beaktas. Därutöver kan andra rättsliga skyldigheter påverka frågan, såsom exempelvis 2 kap. 11 § 2 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015), enligt vilket en beslagtagna vara om vilken bestämts att den ska återställas till ägaren eller till den som annars har rätt till varan ska förtullas och övriga förutsättningar för införsel av varan till Finland ska påvisas på behörigt sätt.

Enligt paragrafens 3 mom. ska en begäran enligt 2 mom. framställas senast en vecka innan den föreskrivna tiden löper ut. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden och avgöra det inom den utsatta tiden. Den som saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd. Om personen inte kan nås, får ärendet dock avgöras utan att han eller hon hörs.

På motsvarande sätt som konstaterats ovan om kvarstad enligt 6 kap. 4 §, särskilt i omfattande brottmål, har praxis visat att de yrkanden som avses i mom. ofta görs cirka en vecka före utgången av den föreskrivna tiden. Då måste ärendet behandlas i brådska ordning i domstol strax innan tiden löper ut. Med hänsyn till de föreskrivna tidernas totala längd kan det inte anses vara oskäligt att kräva en begäran om förlängning av tiden senast två veckor före den föreskrivna tidens utgång.

I enlighet med vad som ovan konstaterats om 6 kap. 4 och 5 § är det dessutom motiverat att även vad gäller 7 kap 14 § 3 mom. förtydliga vilka grupper av personer ärendet kan anses röra.

På samma sätt som vad som ovan konstaterats om förlängning av tiden för väckande av åtal enligt 3 kap. 14 § och vissa andra bestämmelser förefaller också frågan om förlängning av tiden för domstolsbehandling av hävning av beslag i vissa situationer vara väl lämpad att avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde och att möjliggörande av detta inte verkar medföra risker relaterade till rättsskyddet eller andra problem, om en förutsättning för detta är att domstolen anser att detta är lämpligt och den som saken gäller samtycker till begäran om behandlingssättet.

Slutligen kan paragrafen anses vara ofullständig på grund av att ett tillfälle att bli hörd enligt ordalydelsen även bör ges trots att det är fråga om situationer som avses i 9 § 2 mom. och där underrättelse till en person om omhändertagande av föremål, egendom eller handlingar i syfte att beslagta eller kopiera dem kan skjutas upp, om ett viktigt utredningsskäl kräver det. Om en person enligt 14 § 3 mom. ska ges tillfälle att bli hörd på grund av begäran om förlängning av tiden, blir möjligheten att skjuta upp underrättelsen om omhändertagande enligt 9 § 2 mom. i praktiken betydelselös. Det förefaller därför motiverat att i 14 § 3 mom. beakta regleringen enligt 9 kap. 2 mom.

15 § Yrkande att domstol ska besluta om beslag eller kopiering

Enligt paragrafens 1 mom. ska domstolen på yrkande av den som saken gäller besluta om ett beslag ska bestå eller om kopian av en handling ska förvaras för att användas som bevis. Enligt paragrafens 2 mom. ska ett yrkande enligt 1 mom. som framställts innan åtalet eller ett yrkande på förverkandepåföljd börjar behandlas tas upp till behandling inom en vecka från det att det inkom till domstolen. Ett beslag eller frågan om att förvara kopian av en handling behöver dock inte tas upp till ny behandling tidigare än två månader efter föregående behandling. Den som saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd, om personen nås. På motsvarande sätt som det konstaterats ovan om 6 kap. 4 och 5 § och 7 kap. 14 § är det med hänsyn till 1 och 2 § motiverat att klargöra vilka grupper av personer som ärendet kan gälla.

Riksdagens justitieombudsman har därutöver i sitt avgörande EOAK/784/2019 framställt att justitieministeriet bör pröva om nämnda 2 mom. borde förtydligas med beaktande av de förändringar som skett i den straffrättsliga processen till den del som det är fråga om när behandlingen av åtal eller yrkande om förverkande kan anses ha påbörjats. Justitieombudsmannen har med hänvisning till syftet med tvångsmedelslagen och skyldigheten att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna ansett att ett yrkande om hävning av beslag bör behandlas inom en vecka från att det inkommit till domstolen, om inte sådan behandling av åtal där yrkande om beslag kunnat framställas och behandlas ägt rum före det. Justitieombudsmannen har dock bedömt att det finns förändringarna i den straffrättsliga processen i den gällande lagstiftningen lämnar rum för tolkning på vissa punkter.

I förarbetena till tvångsmedelslagen konstateras att de två första meningarna i 7 kap. 15 § 2 mom. med undantag av paragrafhänvisningarna motsvarar de två sista meningarna i 4 kap. 13 § i den tidigare tvångsmedelslagen (450/1987) (RP 222/2010 rd, s. 293). Enligt 4 kap. 13 § i den tidigare tvångslagen ska domstolen på yrkande av den som saken gäller besluta om ett beslag ska bestå. Ett yrkande som framställts hos domstolen innan den börjat handlägga åtalet ska upptas till behandling inom en vecka efter det framställningen inkom till domstolen. Om handläggningen gäller i tillämpliga delar vad som i 1 kap. 9 och 12 § stadgas om handläggning av häktningsyrkande. Domstolen ska bereda dem som saken gäller tillfälle att bli hörda, men någons frånvaro hindrar inte att saken avgörs. Således gäller även den tidigare tvångsmedelslagens krav på att ett yrkande ska handläggas inom en vecka tiden innan behandlingen av åtalet börjar, och det har inte gjorts några ändringar i denna grundläggande lösning vid stiftandet av den gällande tvångsmedelslagen.

Enligt den tidigare tvångsmedelslagen kan handläggningen av åtal anses börja med åklagarens muntliga förhandling vid sammanträde. Detta antyds av flera utlåtanden i lagens förarbeten, såsom det att den åtalade enligt förarbetena kunde anhållas och häktas efter delgivning av stämningen men innan handläggningen av åtalet påbörjats, varvid påbörjandet av handläggningen kunde påskyndas vid behov genom att fastställa en ny handläggningsdag (RP 14/1985 rd, s. 54). Bestämmelsen i 4 kap 13 § lagen förefaller således syfta till att bland annat säkerställa att den som beslaget gällde bereddes en möjlighet att underställa förutsättningarna för beslaget domstolens prövning redan före den muntliga förhandlingen av åtalet.

I den gällande tvångsmedelslagen har bestämmelsen i 7 kap. 15 § senast ändrats genom lag 357/2016. Till följd ska även behandlingen av ett yrkande på en förverkandepåföljd börja inom en vecka från det att det inkommit till domstolen. I förarbetena till den ändrade bestämmelsen konstateras att det är möjligt att inget åtal kommer att väckas utan att endast ett yrkande på förverkandepåföljd framställs. I förarbetena anses det därför vara motiverat att ett yrkande om att beslag ska bestå som kommer till domstolen innan ett yrkande på förverkande framställs i

domstolen ska tas upp till behandling inom en vecka från det att det inkom till domstolen (RP 4/2016 rd, s. 48). Därför förefaller att redan anhängiggörande av ett ärende i domstol har betydelse vid bedömningen av påbörjande av behandlingen av ett ärende enligt propositionen.

Å andra sidan kan uppmärksamhet fästas till exempel vid 3 kap. 3 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, enligt vilken häktningsyrkanden får göras muntligen vid handläggning av åtal. På motsvarande sätt ska den som framställt häktningsyrkandet enligt 13 § i samma kapitel underrätta den domstol som handlägger häktningsärendet om vilken domstol som kommer att behandla åtalet. I dessa bestämmelser avses med handläggning av åtal en senare tidpunkt än anhängiggörandet.

Anhängiggörande av ett ärende i domstolen kan tidsmässigt skilja sig avsevärt från den tidpunkt då ärendet börjar handläggas i domstolen på ett sådant sätt att en person kan framställa ett yrkande om hävning av beslaget vid handläggningen. Justitieombudsmannen har i sitt avgörande ansett att handläggningen av åtalet i den pågående straffrättsliga processen kan anses börja redan i och med att stämningen delges och senast i samband med den skriftliga eller muntliga förberedelsen, men att enbart det elektroniska mottagandet av stämningsansökan i Sakari-systemet som används i brottmål, och det därav följande anhängiggörandet av ärendet i tingsrätten inte kan anses vara relevant i detta avseende.

Det förefaller motiverat att det yrkande som avses i 7 kap. 15 § 1 mom. tvångsmedelslagen ska tas upp till behandling inom en vecka från det att den inkommit till domstolen, om yrkandet framställts innan yrkandet annars hade kunnat framställas i domstolens muntliga eller skriftliga förhandling. För att förtydliga detta föreslås en ändring av paragrafens 2 mom. i proposition.

21 § Beslut om beslag när en främmande stat har begärt rättslig hjälp

För det första kan det anses oklart om bestämmelsen i paragrafen är tillämplig utöver på beslag även på kopiering i stället för förverkande. Frågan har betydelse till exempel när man överväger behovet av domstolsbekräftelse i situationer där handlingar kopieras i stället för att tas i beslag.

Som åtgärd kan kopiering rätt långt jämföras med beslag och i princip görs det ingen skillnad i kapitlet mellan förfaranden eller rättigheter relaterade till dem. Till exempel gäller rätten att föra ett ärende till domstolen för prövning både beslag och kopiering. Eftersom kopiering i praktiken även kan begäras i gränsöverskridande straffrättsligt samarbete, bör detta också beaktas i tvångsmedelslagen. Det förefaller därför motiverat att förutsätta att 21 § även ska vara tillämplig på kopiering. Dessutom framstår det som motiverat på grund av den allmänt valda regleringstekniken i kapitlet att kopiering uttryckligen bör nämnas i bestämmelser som anses tillämpliga även på kopiering.

När det gäller paragrafens 2 mom. har det vid beredningen väckts frågor om den roll som en domstol som behandlar ärenden har enligt 66 § 2 mom. i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003) eller enligt 63 § 2 mom. i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna (1383/2007) kan också besluta om beslag. Det kan anses motiverat att beslut om beslag eller kopiering i de ärenden som avses i de nämnda författningarna även kan föras till den tingsrätt för fastställelse där de ärenden som avses i de nämnda bestämmelserna handläggs. Det har inte ansetts nödvändigt att ändra regleringen i övrigt, och till exempel tidsfristen för att föra ett beslut till tingsrätten föreslås förbli densamma. Avsikten är att säkerställa möjligheten till en centraliserad handläggning av ett ärende i en tingsrätt.

Enligt paragrafens 2 mom. ska den myndighet som beslutat om beslaget dessutom inom en vecka från beslutet föra beslutet till tingsrätten på den ort där beslaget har utförts. Den domstol som beslutar om fastställelsen ska samtidigt utsätta en giltighetstid för beslaget. Om den myndighet som beslutat om beslaget inom giltighetstiden för beslaget framställer en begäran om saken får domstolen förlänga tiden.

På samma sätt som vad som ovan konstaterats om förlängning av tiden för väckande av åtal enligt 3 kap. 14 § och vissa andra bestämmelser förefaller också frågan om förlängning av tiden för domstolsbehandling av giltighetstiden för beslag i vissa situationer vara väl lämpad att avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde och att möjliggörande av detta inte verkar medföra risker relaterade till rättsskyddet eller andra problem, om en förutsättning för detta är att domstolen anser att detta är lämpligt och den som saken gäller samtycker till begäran om behandlingssättet.

8 kap. Genomsökning

Utgångspunkter för bedömningen av genomsökning av platser och genomsökning av utrustning

Genomsökning av platser

Enligt 10 § 1 mom. i grundlagen är vars och ens hemfrid tryggad. Enligt paragrafens 3 mom. kan genom lag bestämmas om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att brott ska kunna utredas.

Riksdagens grundlagsutskott har i sin tolkningspraxis avseende 10 § i grundlagen vid flera tillfällen framhållit att befogenheterna för husrannsakan inte kan tillåtas vid hur små brott som helst och att befogenheterna att företa husrannsakan inte bör utvidgas onödigt mycket och inte utan ett godtagbart särskilt skäl med hänvisning till de grundläggande fri- och rättigheterna. Med tanke på principen om regleringens proportionalitet har grundlagsutskottet utgått från att man inte bör ingripa i skyddet för hemfriden för att utreda föga klandervärda förseelser som allra högst bestraffas med böter. Mindre förseelser ska utredas med hjälp av andra metoder som inte ingriper lika mycket i de grundläggande fri- och rättigheterna. Sådana ställningstaganden finns bland annat i GrUU 23/1997 rd (s. 4), GrUU 6/1998 rd (s. 2–3), GrUU 26/2001 rd (s. 5), GrUU 40/2002 rd (s. 3) och GrUU 37/2010 rd (s. 5).

Grundlagsutskottet har ansett att inspektioner som inskränker hemfriden för att kontrollera hur stöd och bidrag som beviljats av offentliga medel används som beviljats är acceptabla också om det finns grundad anledning att misstänka sådana straffbara förseelser som allra högst ger ett bötesstraff (GrUU 69/2002 rd, s. 2–3). Inspektionsrätten kan genom en vanlig lag vara sammankopplad med ett förfarande som är sanktionerat med en straffavgift (GrUU 7/2004 rd, s. 2).

Hemfridens ställning som ett högt värderat rättsobjekt och en grundläggande rättighet som förutsätter att brottet ska vara tillräckligt allvarligt för att kunna utredas och husrannsakens betydelse med tanke på utredningen av brottet är frågor som aktualiseras i domstolspraxis som gäller husrannsakan. Viktiga avgöranden av Europadomstolen i detta avseende inkluderar till exempel *Funke mot Frankrike* (25.2.1993) och *Buck mot Tyskland* (28.4.2005). Vid bedömningen av möjligheten att företa husrannsakan uppmärksammade högsta domstolen i sitt avgörande HD 2014:58 att det i fallet varit fråga om ett brott vars strängaste straff var fängelse i sex månader och för vilket i praktiken nästan utan undantag utdömts lindriga böter.

Vid bedömningen av respekten för privatlivet vid allmän husrannsakan i syfte att utreda brott bör det uppmärksammas att husrannsakan den nuvarande tvångsmedelslagen stiftades begränsades till att gälla genomsökning av platser som avses i 24 kap. 11 § i strafflagen. Enligt den tidigare tvångsmedelslagen kunde föremål för husrannsakan även omfatta till exempel byggnader och rum belägna på andra platser, vilka i dag omfattas av platsgenomsökning och för vilka lagen inte längre ställer krav på brottets allvar. Betydelsen av hemfridsskyddet betonas således i ännu högre grad i de nuvarande bestämmelser om husrannsakan i tvångsmedelslagen, vilket höjer tröskeln för lagändringar för att utöka förundersökningsmyndigheternas rätt att företa husrannsakan i förundersökningen av brott jämfört med den tidigare situationen. Å andra sidan har bestämmelserna om platsgenomsökning utvidgats till att även omfatta lokaler som tidigare omfattades av bestämmelserna om husrannsakan.

När det gäller regleringen av platsgenomsökning gäller det även att beakta artikel 8 i Europakonventionen och Europadomstolens relaterade tolkningspraxis, som behandlas närmare nedan, enligt vilken begreppet hem har utvidgats till vissa utrymmen utanför hemmet (t.ex. Niemietz mot Tyskland, 13710/88, 16.12.1992; Buck mot Tyskland, 41604/98, 28.4.2005; Sallinen m.fl. mot Finland, 50882/99, 27.9.2005; Heino mot Finland, 56720/09, 15.2.2011). Med hänvisning till Europadomstolens tolkningspraxis har högsta domstolen tagit ställning i frågan bland annat i sina avgöranden HD 2017:40 och 2019:23.

Dessutom gäller det att beakta den grundläggande utgångspunkten, enligt vilken eventuell tillfällig nytta av användning av tvångsmedel i vissa enskilda fall inte uppfyller nödvändighetskravet i den allmänna förutsättningen för begränsning av grundläggande fri- och rättigheter. Kravet på att användning av tvångsmedel ska vara nödvändigt framhävs vid husrannsakan, eftersom 10 § 3 mom. i grundlagen särskilt förutsätter att åtgärder som ingriper i hemfriden ska vara nödvändiga för att utreda brott, medan 8 kap. 2 § tvångsmedelslagen ställer kravet på resultat som en förutsättning för husrannsakan.

Genomsökning av utrustning

Förutsättningarna för genomsökning av utrustning motsvarar rätt långt förutsättningarna för husrannsakan. Enligt lagens förarbeten (RP 222/2010 rd, s. 109) beror detta på att genomsökning av utrustning ofta gjordes i samband med husrannsakan och ansågs vara en del av husrannsakan medan den tidigare tvångsmedelslagen gällde. Dessutom gäller det att notera att genomsökning av utrustning kan riktas mot till exempel ett konfidentiellt meddelande som redan finns lagrat i enheten och som inte omfattas av teleavlyssning.

Genomsökning av utrustning riktas inte automatiskt mot grundläggande fri- och rättigheter som tryggas i grundlagen, men information om en persons privatliv, inklusive konfidentiell kommunikation, kan bli föremål för genomsökning. Genomsökning av utrustning är inte ett obetydligt tvångsmedel med tanke på skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna. Som framgått ovan kan genomsökning av utrustning riktas mot ett konfidentiellt meddelande i utrustningen, och då gäller genomsökningen sekretess för konfidentiella meddelanden som tryggas i 10 § 1 mom. i grundlagen. I samband med genomsökning av utrustning kan även uppgifter om en persons privatliv, som tryggas i samma moment, framgå. I fråga om viss teknisk utrustning kan det uttryckligen vara målet för genomsökningen av utrustning att hitta sådana meddelanden eller uppgifter, eller åtminstone det förmodade resultatet av sökningen (till exempel genomsökning av mobiltelefoner).

Domstolsprövning av genomsökning av platser och genomsökning av utrustning

Enligt 18 § 1 mom. i kapitlet ska domstolen på yrkande av den hos vilken husrannsakan har förrättats avgöra om det har funnits förutsättningar för husrannsakan eller om husrannsakan har genomförts på det sätt som 5 eller 6 § kräver. I paragrafens 2 mom. föreskrivs om handläggningen av yrkanden och i 3 mom. om att domstolsbeslut i ärenden enligt paragrafen får överklagas.

Högsta domstolen ansåg särskilt med stöd av artikel 8 i Europakonventionen och 22 § i grundlagen i sitt avgörande HD 2017:40 angående husrannsakan i en bokföringsbyrås lokaler att bolaget hade rätt att föra ärendet till domstolen för prövning. Högsta domstolen konstaterade i sitt avgörande att det inte är motiverat att tolka 8 kap. 18 § 1 mom. i tvångsmedelslagen snävt när det gäller vad som kan föras till domstolen för prövning. Enligt bestämmelsen har domstolen även behörighet att pröva huruvida särskilda förfarandebestämmelser om hemrannsakan borde ha följts vid den husrannsakan som genomförts som platsgenomsökning. Därutöver ansåg högsta domstolen i sitt avgörande HD 2019:92 angående genomsökning av en persons bostad med stöd av polislagen och vapenlagen (1/1998) och särskilt med stöd av artikel 8 i Europakonventionen och 22 och 10 § i grundlagen att genomsökningens laglighet kunde föras till domstol för prövning. Däremot ansåg högsta domstolen i sitt avgörande HD 2019:23 att en person inte hade rätt att föra beslutet om platsgenomsökning av den bil personen framfört till domstol för prövning, eftersom platsgenomsökningen inte till sina konsekvenser eller förfaranden motsvarade husrannsakan.

När det gäller genomsökning av utrustning fann högsta domstolen i sitt avgörande HD 2018:77 att den tolkning enligt vilken bestämmelsen i 8 kap 18 § tvångsmedelslagen vid genomsökning av utrustning i samband med husrannsakan är tillämplig och ger rätt att föra ärendet om genomsökningens laglighet till domstol för prövning. Högsta domstolen har bland annat med hänvisning till artiklarna 8 och 10 i Europakonventionen ansett att i det fall som avses i avgörandet (genomsökning av utrustning riktad mot de elektroniska informationssystem och datalager som polismannen använt) ska förutsättningarna för genomsökning av utrustning som är åtskild från husrannsakan kunna föras till domstol för prövning i efterhand.

Till följd av detta förefaller det motiverat att för det första precisera 18 § angående domstolsprövning av husrannsakan för rättens undersökning då paragrafens bestämmelser även tillämpas på platsgenomsökning. Därutöver bör situationen förtydligas även när det gäller genomsökning av utrustning, men med hänsyn till systematiken i 8 kap. förefaller regleringen passa bättre än 18 §, särskilt bland bestämmelserna om genomsökning av utrustning, som en ny paragraf. Det förefaller i detta sammanhang inte motiverat att på grund av avgörandet HD 2019:92 bedöma alla de genomsökningssituationer som annan lagstiftning möjliggör med hänsyn till om det uttryckligen borde föreskrivas om domstolsprövning av genomsökning i dessa fall. I detta sammanhang har regleringen enligt polislagen betydelse, eftersom en översyn av polislagen pågår samtidigt med denna proposition. När behoven av ändringar av polislagen har bedömts finns det bättre förutsättningar att bedöma eventuella behov av ändringar även i annan lagstiftning.

14 § Tillämpliga bestämmelser vid platsgenomsökning

Enligt paragrafens rubrik är det fråga om de bestämmelser som gäller för platsgenomsökning. Paragrafen gäller dock endast situationer där platsgenomsökningen riktas mot en plats som saknar allmänt tillträde eller till vilken allmänheten har begränsat eller inget tillträde vid den tidpunkt då genomsökningen sker. Enligt 1 § 4 mom. i kapitlet avses med platsgenomsökning genomsökning av andra platser än sådana som avses i 2 eller 3 mom. trots att de inte är allmänt

tillgängliga eller den allmänna tillgängligheten har begränsats eller hindrats vid tidpunkten för genomsökningen, eller genomsökning av ett fordon. Som det bekräftats i förarbetena till tvångsmedelslagen omfattar platsgenomsökning även genomsökning av till exempel byggnader, rum och förvaringsplatser som är allmänt tillgängliga (RP 222/2010 rd, s. 301). Mot bakgrund av det som konstaterats förefaller det motiverat att förtydliga rubriken till 14 § så att den endast gäller bestämmelser som är tillämpliga vid vissa platsgenomsökningar.

23 § Skyldighet för innehavare av informationssystem att lämna uppgifter

Enligt paragrafens 1 mom. är innehavaren av ett informationssystem, den som svarar för systemet eller någon annan person skyldig att på begäran ge förundersökningsmyndigheten lösenord och andra motsvarande uppgifter som behövs för genomsökning av utrustning. Vid genomsökning av utrustning tvåstegsverifiering dock vara en förutsättning för inloggning. I dessa situationer kan till exempel utöver användarnamn och lösenord krävas en kod som behövs för inloggning i e-post och som skickas per sms till det telefonnummer som angetts av innehavaren av e-postkontot. Om den brottsmisstänkte har stängt sitt telefonabonnemang efter att enheten omhändertagits, kräver genomsökning av utrustning att abonnemanget öppnas. I praktiken har det funnits en viss oklarhet om huruvida öppnande av telefonabonnemang omfattas av skyldighet att lämna uppgifter enligt momentet.

När det föreskrivs om förundersökningsmyndighetens rätt att få de lösenord och annan liknande information som behövs för genomsökning av utrustning, finns det skäl att säkerställa att denna information faktiskt kan användas i genomsökningen. Eftersom den gällande bestämmelsen har visat sig vara oklar i detta avseende kan det anses motiverat att förtydliga den.

9 kap. Tvångsmedel i samband med särskilda undersökningsmetoder

3 § Upptagande av signalement

Enligt paragrafens 1 mom. får en polisman för bland annat utredning av brott ta fingeravtryck av den som är misstänkt för brott. Riksdagens biträdande justitieombudsman har i två avgöranden (Dnro 2296/2/15, 12.12.2016 och EOAK/6374/2017, 23.3.2018) granskat upplåsningen av mobiltelefon med fingeravtryck. I avgörandena ansågs att klagandens fingeravtryck tagits på grund av informationen i dem för att utreda brott i enlighet med lagens syfte. Enligt de utredningar som lagts fram i ärendena krävde utredningen av brottet en genomsökning av den misstänktes mobiltelefon. Enligt det första avgörandet har det vid stiftandet av lagen antagligen inte beaktats att fingeravtryck kunde tas för sådana syften.

Trots att avgörandena inte lämnats justitieministeriet för kännedom i syfte att bedöma behovet av ändringar av lagstiftningen, kan tydligheten i den gällande lagstiftningen i den aktuella frågan ifrågasättas på basis av avgörandena. Det förefaller därför motiverat att upptagande av signalement för användning av ett annat tvångsmedel uttryckligen möjliggörs i den relevanta bestämmelsen.

I detta sammanhang kan dessutom uppmärksamhet fästas vid förteckningen över signalement i paragrafen. En ansiktsbild kan användas på samma sätt som ett fingeravtryck, till exempel för att låsa upp en mobiltelefon. För detta ändamål kan en ansiktsbild också tas av en person på ungefär samma sätt som en persons fingeravtryck. Ett fotografi som redan idag finns med i förteckningen över signalement kan inte tydligt anses avse en ansiktsbild som behövs för att låsa upp en mobiltelefon. Därför förefaller det motiverat att också lägga till en ansiktsbild i förteckningen över signalement.

10 kap. Hemliga tvångsmedel

Utgångspunkter för bedömningen

I 10 kap. i tvångsmedelslagen föreskrivs om användning av hemliga tvångsmedel för inhämtning av information av personer som är föremål för informationsinhämtning vid utredning av brott. Till dessa medel hör teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänkta och dömda, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning och teknisk observation av utrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser.

I 10 kap. ställs höga krav på användningen av hemliga tvångsmedel när det gäller hur allvarligt de brott som ska utredas är och även i övrigt stränga förutsättningar för användningen av tvångsmedel. Detta beror inte endast på att dessa tvångsmedel används i hemlighet, särskilt när det gäller åtgärder som ingriper i grundläggande fri- och rättigheter som tryggas i grundlagen, eftersom de senare varierar beroende på tvångsmedel och i vilken situation de används. Användning av hemliga tvångsmedel förutsätter i allmänhet ett allvarligt brott, för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år. Vissa hemliga tvångsmedel kan användas för att utreda brott som är lindrigare än de nämnda.

Enligt 10 kap. 2 § 1 mom. i tvångsmedelslagen är en allmän förutsättning för att hemliga tvångsmedel ska få användas att det kan antas att man på det sättet får information som behövs för att utreda ett brott. I paragrafens 2 mom. ställs dessutom särskilda förutsättningar för användning av vissa hemliga tvångsmedel. Teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, systematisk observation, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning av personer, teknisk observation av utrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser får användas bara om dessa metoder kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av ett brott. För täckoperationer och bevisprovokation genom köp och avlyssning av bostad förutsätts dessutom att metoden är nödvändig för att ett brott ska kunna utredas. Kravet på synnerlig vikt innebär att utredningen av brottet utan användning av aktuella tvångsmedel skulle bli oskäligt dyr eller annars mycket arbetsdryg. Hänsyn kan också tas till exempelvis att en fördröjning av utredningen skulle medföra särskild fara (RP 222/2010 rd, s. 126). Nödvändighetskravet innebär däremot i regel att myndigheten ska kunna visa att brottet inte kan utredas med andra tvångsmedel och förundersökningsmetoder inte är möjligt eller kräver åtminstone betydligt mer resurser eller leder till oskäliga dröjsmål i utredningen av brottet. Nödvändigheten kan dock grundas på en helhetsbedömning av att andra metoder skulle vara till exempel resultatlösa eller inte lämpa sig för inhämtandet av information utan att man konkret skulle ha försökt använda dem. (RP 222/2010 rd, s. 316).

Slopande av hänvisningar till skyddspolisen i 10 kap. i tvångsmedelslagen

I samband med den nya lagstiftningen om civil underrättelseinhämtning slopades befogenheterna för skyddspolisen att utföra förundersökningar och använda tvångsmedel. I 10 kap. i tvångsmedelslagen hänvisas dock fortfarande till befogenheterna för chefen för skyddspolisen att besluta om användningen av vissa tvångsmedel som finns i kapitlet samt till inrikesministeriets roll vid övervakningen av skyddspolisens användning av hemliga tvångsmedel. Det förefaller motiverat att slopa hänvisningarna till skyddspolisen i 10 kap. i tvångsmedelslagen.

Beslut om hemliga metoder för att inhämta information (RSv 374/2010 rd)

Riksdagen har i sitt svar RSv 374/2010 rd på regeringens proposition med förslag till översyn av förundersöknings- och tvångsmedelslagstiftningen (RP 222/2010 rd) bland annat godkänt ett uttalande enligt vilket Riksdagen förutsätter att regeringen utreder och överväger om besluten om hemliga metoder för att inhämta information bör ingå i domstolarnas behörighet. Justitieministeriet besvarade uttalandet enligt följande:

”Av riksdagsutskottets handlingar angående behandlingen av den nya tvångsmedelslagen (806/2011) som trädde i kraft i början av 2014 framgår att skrivelsen avser beslut om täckoperationer, bevisprovokation genom köp och hemlig informationsinhämtning. När tillräcklig erfarenhet har erhållits av praxis för tillämpning av den nya lagen kommer behoven av att ändra lagstiftningen att ses över under de närmaste åren. Det gäller även beslut om användning av hemliga medel för att inhämta information.”

Av lagutskottets betänkande LaUB 44/2010 rd om nämnda regeringsproposition och av grundlagsutskottets däri refererade utlåtande GrUU 66/2010 rd framgår, liksom av justitieministeriets svar, att beslutsfattandet om täckoperationer, bevisprovokation genom köp och skyddandet av användningen av hemliga tvångsmedel särskilt har övervägts i ärendet. Nedan behandlas dessa åtgärder utgående från om det på grund av åtgärdernas art och de erfarenheter som erhållits vid tillämpningen av tvångsmedelslagen föreligger behov av ändringar i ärendet.

Enligt 10 kap. 27 § 1 mom. i tvångsmedelslagen avses med täckoperation planmässigt inhämtande av information om en viss person eller om personens verksamhet genom infiltration, där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar används eller falska handlingar framställs eller används för att förvärva förtroende som behövs för inhämtandet av information eller för att förhindra att inhämtandet av information avslöjas. Om förutsättningarna för täckoperationer föreskrivs på ett allmänt plan i paragrafens 2 mom och vad gäller datanätsbaserade täckoperationer i paragrafens 3 mom. Enligt 30 § 2 mom. i kapitlet ska en sådan skriftlig plan över genomförandet av en täckoperation göras upp som innehåller väsentlig och tillräckligt detaljerad information för beslutsfattandet om och genomförandet av täckoperationen. Vid förändrade omständigheter ska planen vid behov ses över. Enligt 31 § 1 mom. i kapitlet ska beslut om en täckoperation fattas av chefen för centralkriminalpolisen eller chefen för skyddspolisen. Chefen för centralkriminalpolisen, chefen för skyddspolisen, chefen för polisinsättningen eller en för uppdraget förordnad anställningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska besluta om täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät.

När hänförande av avgörandebefogenheter till domstolarnas behörighet i fråga om täckoperationer övervägs, är det nödvändigt att uppmärksamma 10 kap 32 § i tvångsmedelslagen enligt vilken den polisman som fattat beslut om en täckoperation ska låta domstolen avgöra om det finns sådana förutsättningar för en täckoperation som avses i 27 § 2 mom. Till följd av detta kan konstateras att domstolarna i fråga om täckoperationer redan har efterhandskontroll över att förutsättningarna för täckoperationer enligt i 27 § 2 mom. har förelagat.

Enligt 10 kap. 65 § 2 mom. i tvångsmedelslagen ska inrikesministeriet och finansministeriet årligen lämna riksdagens justitieombudsman en berättelse om hur hemliga tvångsmedel och skyddandet av dem har använts och övervakats. På grund av skyldigheten har inrikesministeriet för år 2020 lämnat Polisstyrelsens berättelse till inrikesministeriet om polisens hemliga inhämtande av information och övervakning, daterad den 2 mars 2021 (POL-2020-81238) till riksdagens justitieombudsman. I berättelsen konstateras det på ett allmänt plan att organiseringen,

användningen och övervakningen av hemligt inhämtande av information fortfarande ligger på en god nivå i form av funktionella processer och att bristerna och missförhållandena är ringa (s. 38). Dessutom konstateras särskilt i fråga om täckoperationer och bevisprovokation genom köp att det inte finns något att anmärka om besluten om datanätsbaserade täckoperationer eller inhämtande av information med hjälp av bevisprovokation genom köp som gäller säljanbud uteslutande till allmänheten eller relaterade framställningar, verksamhetsplaner och protokoll (s. 40). I finansministeriets berättelse av den 26 februari 2021 till riksdagens justitieombudsman (VN/5131/2021) påpekas det på ett allmänt plan att domstolarna utan undantag har ansett att motiveringarna till kraven varit tillräckliga under granskningsperioden för beviljande av de begärda tillstånden när det gäller tvångsmedel som redan omfattas av domstolskontrollen (s. 3). I Tullens rapport om hemligt inhämtande av information inom Tullen 2020 (Dnro 3/04.04.03/2021) till finansministeriet av den 17 februari 2021, utifrån vilken finansministeriet upprättat sin berättelse, konstateras att det i Tullens laglighetsövervakning under granskningsperioden ägnats särskild uppmärksamhet åt de metoder för inhämtande av information om vilka beslut fattats av anställningsberättigade tjänstemän. När det gäller dem konstaterar rapporten att motiveringarna avseende metoderna för inhämtande av information har varit rätt omfattande och goda (s. 15–16).

På basis av detta verkar det inte finnas behov av att hänvisa beslutsfattande om täckoperationer till domstolarnas behörighet. Redan nu är det endast chefen för centralkriminalpolisen eller skyddspolisen som får besluta om andra täckoperationer än täckoperationer som uteslutande sker i datanät. Redan i dag har domstolarna behörighet att i efterhand kontrollera att förutsättningarna för sådana täckoperationer är uppfyllda. Enligt 10 kap. 43 § 5 mom. i tvångsmedelslagen får klagan mot beslut i tillståndsärenden dessutom anföras utan tidsbegränsning. Det har dock inte framkommit något i rättspraxis som skulle tala för en mer omfattande eller tidigare domstolskontroll. I de berättelserna till riksdagens justitieombudsman om användning och skyddande av hemliga tvångsmedel samt övervakning av dem har också uttryckligen uppmärksamats datanätsbaserade täckoperationer, och det har inte heller framkommit något i dem som tyder på ett behov av att tilldela domstolarna behörighet att besluta om täckoperationer.

Enligt 10 kap. 34 § 1 mom. i tvångsmedelslagen avses med bevisprovokation genom köp ett köpeanbud eller ett köp av ett föremål, ett ämne, egendom eller en tjänst som polisen gör för att få i sin besittning eller finna bevis i ett brottmål eller vinningen av ett brott eller ett föremål, ett ämne eller egendom som avhålls någon genom ett brott eller som domstolen kan förklara förverkat eller förverkad eller som annars kan bidra till utredningen i brottmålet. För köp av annat än ett provparti krävs det att köpet är nödvändigt för att genomföra bevisprovokationen. Enligt paragrafens 2 mom. får bevisprovokation genom köp genomföras om det finns skäl att misstänka ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller stöld eller häleri och det är sannolikt att något av de mål som nämns i 1 mom. kan uppnås genom åtgärden.

Enligt 35 § 1 mom. i kapitlet ska beslut om bevisprovokation genom köp fattas av chefen för centralkriminalpolisen eller chefen för skyddspolisen. Beslut om bevisprovokation genom köp som gäller säljanbud uteslutande till allmänheten får fattas också av en för uppdraget förordnad anställningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Enligt 36 § i kapitlet ska det upprättas en skriftlig plan över genomförandet av bevisprovokation genom köp, om detta behövs med hänsyn till operationens omfattning eller andra motsvarande skäl, och vid förändrade omständigheter ska planen vid behov ses över.

När det gäller frågan om att tilldela domstolarna behörighet att besluta om bevisprovokation genom köp bör uppmärksamhet särskilt fästas vid att förutsättningarna för användning av bevisprovokation genom köp i fråga om det strängaste straffet för det brott som utreds är klart

lägre än till exempel för täckoperationer. När bevisprovokation genom köp jämförs med andra hemliga tvångsmedel kan det på motsvarande sätt noteras att förutsättningarna för användning av tvångsmedel avseende det strängaste straffet för ett brott är strängare än för bevisprovokation genom köp i fråga om tvångsmedel som omfattas av domstolarnas behörighet. Typisk bevisprovokation genom köp kan således anses vara ett tvångsmedel som i mindre grad inskränker skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna än täckoperationer eller sådana hemliga tvångsmedel som redan i dag omfattas av domstolens behörighet.

På basis av detta verkar det inte finnas behov av att hänvisa beslutsfattande om bevisprovokation genom köp till domstolarnas behörighet. Som ovan konstaterats får endast chefen för centralkriminalpolisen eller skyddspolisen besluta om annan bevisprovokation genom köp än bevisprovokation genom köp som gäller säljanbud uteslutande till allmänheten. Enligt 10 kap. 43 § 5 mom. i tvångsmedelslagen får klagan mot beslut i ett tillståndsärende anföras utan tidsbegränsning, men det har inte framkommit någon rättspraxis som skulle föranleda mer omfattande domstolskontroll än för närvarande. När det gäller bevisprovokation genom köp kan uppmärksamhet även fästas vid inrikesministeriets och finansministeriets ovan avsedda årliga berättelser till riksdagens justitieombudsman om användning och skyddande av hemliga tvångsmedel samt övervakning av dem enligt 10 kap. 65 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, där det uttryckligen fästs uppmärksamhet även vid bevisprovokation genom köp och där det inte framkommit något som skulle tala för att tilldela domstolarnas behörighet att besluta om bevisprovokation genom köp.

I skyddet för användning av hemliga tvångsmedel enligt 10 kap. 47 § i tvångsmedelslagen är det fråga om en annan verksamhet än i egentliga tvångsmedel. Enligt paragrafens 1 mom. får förundersökningsmyndigheten dröja med att ingripa i ett annat brott än det som ligger till grund för tvångsmedlet, om fördröjningen inte orsakar betydande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller avsevärd risk för betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskada när den använder hemliga tvångsmedel. Det förutsätts dessutom att fördröjningen med att ingripa är nödvändig för att dölja att tvångsmedlet används eller för att trygga syftet med åtgärden. Enligt paragrafens 2 mom. får polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet använda falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter, göra och använda falska, vilseledande eller förtäckta registeranteckningar samt framställa och använda falska handlingar, när det är nödvändigt för att skydda sådan användning av hemliga tvångsmedel som redan genomförts, pågår eller kommer att genomföras.

Enligt 10 kap. 48 § i tvångsmedelslagen ska beslut om registeranteckningar och upprättande av handlingar enligt 47 § 2 mom. fattas av chefen för centralkriminalpolisen eller chefen för skyddspolisen eller Tullens brottsbekämpningschef eller avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen vid juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet. En anställningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information eller en vid Gränsbevakningsväsendet för uppdraget särskilt förordnad anställningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information beslutar om annat skyddande av inhämtande av information.

Syftet med skyddandet av användningen av hemliga tvångsmedel är att effektivisera användningen av egentliga tvångsmedel genom att förhindra att de avslöjas. Syftet är således att säkerställa användningen av hemliga tvångsmedel, som särskilt definieras i lagen, när särskilda förutsättningar föreligger för dem. I fråga om skyddet kan två olika operativa modeller urskiljas enligt 47 §: uppskjutande av ingripande i brott enligt 1 mom. samt användning av falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter och registeranteckningar enligt 2 mom. Den verksamhet som avses i 1 mom. och lämnande av falska uppgifter som avses i 2 mom. kan anses vara åtgärder som i allmänhet vidtas snabbt och reaktivt, vilket inte talar för att tilldela domstolens behörighet i dessa ärenden. Med tanke på den nu aktuella frågan bör uppmärksamhet särskilt fästas vid

användning av falska, vilseledande eller förtäckta registeranteckningar samt framställande och användning av falska handlingar som avses i 2 mom.

Trots de ovan nämnda skillnaderna i sådan verksamhet jämfört med egentliga tvångsmedel kan skyddet för användningen av hemliga tvångsmedel i vissa avseenden jämföras med sådana tvångsmedel som möjliggör att begående av eller deltagande i brott. Av denna anledning kan de mest uppenbara jämförelsepunkterna anses vara deltagande i en organiserad kriminell samman slutnings verksamhet och i kontrollerade leveranser enligt 10 kap. 29 §, bevisprovokation genom köp enligt kapitel 34 § och kontrollerade leveranser enligt kapitel 41 § i tvångsmedelslagen. Dessutom kan vissa paralleller dras från regleringen till säkerheten för en polisman vid förtäckt inhämtande av information, en täckoperation och vid bevisprovokation genom köp enligt 38 § i kapitlet. Till denna del kan uppmärksammas att i ingen av de ovan nämnda bestämmelserna om beslut om verksamhet omfattas av domstolarnas behörighet.

På basis av detta verkar det inte finnas behov av att hänvisa skyddet för användning av hemliga tvångsmedel till domstolarnas behörighet. Som det konstaterats ovan skulle domstolarnas behörighet att besluta om dessa ärenden också i praktiken förefalla oändamålsenlig med tanke på verksamheten enligt 10 kap. 47 § 1 mom. och delvis 2 mom. i tvångsmedelslagen. När det gäller annan verksamhet som avses i paragrafens 2 mom. kan det konstateras att endast chefen för centralkriminalpolisen, skyddspolisen eller Tullens brottsbekämpning eller avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet chefen för avdelningen eller biträdande avdelningen vid rättsavdelningen vid gränsbevakningsväsendet har rätt att besluta om den. Enligt 10 kap. 43 § 5 mom. i tvångsmedelslagen får klagan mot beslut i ett tillståndsärende anföras utan tidsbegränsning, men det har inte heller framkommit något rättspraxis som skulle föranleda mer omfattande domstolskontroll än för närvarande när det gäller skyddet för användning av tvångsmedel. I fråga om skyddet för användningen av hemliga tvångsmedel kan dessutom uppmärksamhet fästas vid inrikesministeriets och finansministeriets årliga berättelser till riksdagens justitieombudsman om användning och skyddande av hemliga tvångsmedel och övervakningen av dem enligt 10 kap. 65 § 2 mom. i tvångsmedelslagen. Utöver de ovan beskrivna allmänna iakttagelserna kan man nämna den iakttagelse i Tullens rapport, som ligger till grund för finansministeriets berättelse, enligt vilken de beslut om skydd för hemliga tvångsmedel och metoder för inhämtande av information som granskats inom Tullen befanns vara lagenliga och de praktiska åtgärder som vidtagits hade motsvarat besluten om dem.

3 § Teleavlyssning och dess förutsättningar

Enligt paragrafens 1 mom. avses med *teleavlyssning* att ett meddelande som tas emot av eller sänds från en viss teleadress eller teleterminalutrustning genom ett i 3 § 43 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014) avsett allmänt kommunikationsnät eller ett därtill anslutet kommunikationsnät avlyssnas, upptas eller behandlas på något annat sätt för utredning av innehållet i meddelandet och de identifieringsuppgifter i anslutning till det som avses i 6 § i detta kapitel. Teleavlyssning får riktas endast mot meddelanden från eller meddelanden avsedda för en person som är misstänkt för brott. Med allmänt kommunikationsnät avses i den bestämmelse som momentet hänvisar till ett kommunikationsnät som används för att tillhandahålla kommunikationstjänster till en grupp av användare som inte har avgränsats på förhand.

Teleavlyssning riktas mot meddelanden som förmedlas. Det anses motiverat att förtydliga detta på paragrafnivå för att göra en tydlig åtskillnad mellan tvångsmedel som riktas mot ett meddelande eller annan information som redan finns på till exempel en enhet. Det är fråga om en precisering av användningsområdet för teleavlyssning.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om grundbrotten relaterade till teleavlyssning. Vid beredningen har det föreslagits att vissa brottsbeteckningar ska läggas till i förteckningen över grundbrott. Samtidigt har det betonats att en allmän förutsättning för att hemliga tvångsmedel ska få användas alltid är att det kan antas att man på det sättet får information som behövs för att utreda ett brott. Dessutom får teleavlyssning uttryckligen endast användas om det kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av ett brott. Vid användning av tvångsmedel ska även principerna om proportionalitet och minsta olägenhet alltid beaktas.

Enligt 41 kap. 1 § i strafflagen är det fråga om ett skjutvapenbrott bland när en person i strid med skjutvapenlagen överför eller för in till Finland, förvärvar, innehar eller överlåter ett skjutvapen. Enligt 2 § i kapitlet ska gärningsmannen för grovt skjutvapenbrott dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år, om vid ett skjutvapenbrott föremålet för brottet är ett särskilt farligt skjutvapen eller en stor mängd skjutvapen, effektiva luftvapen eller vapendelar, betydande ekonomisk vinning eftersträvas eller brottet begås särskilt planmässigt och brottet även bedömt som en helhet är grovt.

Enligt polisens och Tullens förundersökningar har allt fler illegala skjutvapen beslagtogs under de senaste åren. Enligt centralkriminalpolisens observationer har yrkes- och vanebrottslingars vapeninnehav ökat kraftigt under de senaste fem åren. En utmaning i dessa fall är att utreda var vapnen kommer ifrån och vem som tillverkar dem. Det handlar ofta om systematisk vapensmuggling eller så kallad vapensmedsverksamhet, där till exempel vapendelar, deaktiverade vapen eller fungerande skjutvapen som tillverkas med hjälp av 3D-utskrift. Dessa situationer är ofta relaterade till organiserad brottslighet, och till exempel konflikter mellan grupperingar inom organiserad brottslighet kan medföra risk för väpnat våld. Grova skjutvapenbrott kan föregå andra allvarliga brott som involverar användning av vapen, och det finns antagligen ett starkt behov av att utreda dem med tanke på samhällets säkerhet. Såsom ovan konstaterats kan dessa brott även ha kopplingar till professionell och organiserad brottslighet eller annan kollektiv brottslighet. I dessa fall är det typiskt att brottet även innebär ömsesidig kommunikation mellan de personer som deltar i det, vilket är väsentligt vid bedömningen av nyttan av teleavlyssning. Till följd av detta är det motiverat att teleavlyssning möjliggörs vid utredning av grova skjutvapenbrott.

Enligt 21 kap. 5 § i strafflagen ska den som begår fysiskt våld mot någon eller som utan att begå sådant våld skadar någons hälsa, tillfogar honom eller henne smärta eller försätter honom eller henne i medvetslöshet eller något annat motsvarande tillstånd dömas för misshandel. Enligt 6 § i kapitlet ska gärningsmannen för grov misshandel dömas till fängelse i minst ett och högst tio år, om vid misshandel någon tillfogas svår kroppsskada eller en allvarlig sjukdom eller försätts i livshotande läge, brottet begås på ett synnerligen rått eller grymt sätt, eller används skjut- eller eggvapen eller något annat jämförbart livsfarligt hjälpmedel och brottet även bedömt som en helhet är grovt.

Grov misshandel omfattar en mängd olika handlingar, av vilka vissa teletvångsmedel för kommunikation mellan personer inte nödvändigtvis är nödvändiga. Å andra sidan är det ett mycket allvarligt brott mot liv och hälsa, för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i tio år. Dessutom kan det vara fråga om situationer där gränsdragning sker i brottsutredningen i förhållande till försök till mord enligt 21 kap. 1 § i strafflagen, i vars utredning teleavlyssning kan användas. Det kan också uppmärksammas att grov misshandel när det gäller våld som riktas

mot målsäganden kan jämföras med grovt rån som avses i 31 kap. 2 § i strafflagen och som är ett grundbrott relaterat till teleavlyssning. Det är klart att intresset för att utreda grov misshandel också är stort. Enligt förarbetena till reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna är grova våldsbrott brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet (RP 309/1993 rd, s. 59, och hänvisningen till detta i GrUU 36/2002 rd, s. 4).

Grov misshandel förekommer även exempelvis inom professionell och organiserad eller annan kollektiv brottslighet. Då involverar brottet vanligtvis också kommunikation mellan de personer som deltar i det. Det är viktigt att notera att även andra som utöver gärningsmännen känner till brotten inte nödvändigtvis vågar informera myndigheterna. Det är också möjligt att till exempel en målsägande befinner sig i ett sådant tillstånd att han eller hon inte kan berätta om detaljerna i gärningen och dem som varit involverade i gärningen. I stället de egentliga gärningsmännen kan även en person som inte har någon andel i brottet eller vars inblandning är mindre än andra anmäla sig som gärningsman. Då kräver utredningen av brottet information om kommunikationen mellan de inblandade i brottet. Till följd av helhetsbedömningen kan det anses vara motiverat att teleavlyssning möjliggörs även vid utredning av grov misshandel.

När det gäller IT-relaterad brottslighet är avlyssning för närvarande endast möjlig vid grov data-skadegörelse enligt 35 kap. 3b § i strafflagen. Vid beredningen bedömdes att det även i utredningen av andra grova IT-relaterade brott bör finnas möjlighet att använda teleavlyssning för att få information om de anslutningar som används av gärningsmannen i datatrafiken. De viktigaste förbindelserna i dessa brott är kommunikationen mellan servrar och datorer som används i brottet. Det är typiskt att gärningsmännen försöker dölja sin egen roll genom att använda sådana datorer och servrar. Gärningarna kan också involvera flera gärningsmän och omfattande nätverk.

Brottslighet i datanät kan ha kopplingar till organiserad och internationell brottslighet. Det kan vara fråga om en grupp eller ett nätverk som specialiserat sig på cyberbrottslighet eller en så kallad konventionell kriminell grupp som har utökat sin verksamhet till cyberbrottslighet. De mest avancerade cyberbrottsgrupperna är så kallade APT-grupper (advanced persistent threat), som ofta är kopplade till en statlig aktör. De metoder som olika grupperingar använder i cyberattacker kan använda samma metoder, men huvudmålet för konventionell brottslig verksamhet är strävan efter den ekonomisk vinning som kan uppnås genom brott, medan syftet hos statliga aktörer till exempel kan handla om underrättelseverksamhet eller attacker mot samhälleligt kritisk infrastruktur.

Vid brott mot datanät är nästan all bevisning digital. Teleavlyssning är ett viktigt sätt att få information vid utredning av dessa brott. Teleavlyssning skulle riktas mot utrustning, IP-adresser och relaterad datakommunikation som den brottsmisstänkte administrerar. Det har vid beredningen konstaterats att det kan vara praktiskt taget omöjligt att identifiera gärningsmannen på något annat sätt.

Enligt 38 kap. 5 § i strafflagen ska den som genom att ingripa i en för posttrafik eller för tele- eller radiokommunikationer använd anordnings funktion, genom att med en radioanläggning eller över ett telenät av okynne sända störande meddelanden eller på något annat motsvarande sätt obehörigen hindrar eller stör posttrafik eller tele- eller radiokommunikationer, dömas för störande av post- och teletrafik. Enligt 6 § ska gärningsmannen för grovt störande av post- och teletrafik dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fem år, om vid störande av post- och teletrafik brottet till exempel begås som ett led i verksamhet där ett betydande antal informationssystem har påverkats genom användning av sådana apparater, datorprogram eller programinstruktioner som avses i strafflagen eller brottet begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet som avses i strafflagen eller brottet riktar sig mot en apparat,

ett informationssystem eller kommunikation vars skadande äventyrar energiförsörjningen, den allmänna hälso- och sjukvården, försvaret, rättsvården eller någon annan med dessa jämförbar viktig samhällsfunktion. Dessutom förutsätts att störandet av post- och teletrafiken även bedömt som en helhet är grovt.

Enligt 38 kap. 7 a § ska den som i syfte att orsaka någon annan olägenhet eller ekonomisk skada genom att mata in, överföra, skada, ändra eller undertrycka data eller på något annat med dessa jämförbara sätt obehörigen hindrar ett informationssystem funktion eller orsakar allvarliga störningar i det, dömas för systemstörning. Enligt 7 b § ska gärningsmannen för grov systemstörning dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fem år, om vid störande av post- och teletrafik brottet till exempel begås som ett led i verksamhet där ett betydande antal informationssystem har påverkats genom användning av sådana apparater, datorprogram eller programinstruktioner som avses i strafflagen eller brottet begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet som avses i strafflagen eller brottet riktar sig mot en apparat, ett informationssystem eller kommunikation vars skadande äventyrar energiförsörjningen, den allmänna hälso- och sjukvården, försvaret, rättsvården eller någon annan med dessa jämförbar viktig samhällsfunktion. En ytterligare förutsättning vad gäller grov systemstörning är givetvis att störningen även bedömd som en helhet är grov.

Ovan nämnda IT-brott kan enligt kvalifikationskriterierna för deras grova gärningsformer rikta sig mot till exempel ett stort antal informationssystem eller utrustning, informationssystem eller kommunikation som är central för samhällets funktion. Dessa gärningsformers allvarlighet beaktas i deras straffskala, där det strängaste straffet är fängelse i fem år. Dessutom beaktar kvalifikationskriterierna att dessa brott ofta sett kan begås som en del av verksamheten i en organiserad kriminell grupp. Som framgått ovan bör teleavlyssning anses vara ett centralt medel vid utredningen av dessa brott. Denna aspekt accentueras om det är fråga om att utreda gruppbase- rad brottslig verksamhet. Därför kan det anses motiverat att teleavlyssning möjliggöras även vid utredning av grovt störande av post- och teletrafik och grov systemstörning.

4 § Inhämtande av information i stället för teleavlyssning

Enligt paragrafens 1 mom. kan förundersökningsmyndigheten trots förbudet enligt 7 kap. 4 § beviljas tillstånd att beslagta eller kopiera data hos ett teleföretag eller en sammanslutningsabonnent. Ovan har en ändring av 7 kap. 4 § föreslagits, enligt vilken det i bestämmelsen framöver hänvisas till kommunikationsförmedlare som avses i 3 § 36 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation i stället för till teleföretag och samfundsabonnenter. Ändringen bör också beaktas i 10 kap. 4 §. På motsvarande sätt ska den föreslagna terminologiska ändringen 10 kap. 6 § nedan beaktas, varvid identifieringsuppgifter ersätts med förmedlingsuppgifter.

5 § Beslut om teleavlyssning och annat motsvarande inhämtande av information

Enligt paragrafens 2 mom. kan tillstånd till teleavlyssning och till inhämtande av information enligt 4 § 2 mom. ges för högst en månad åt gången. Det har förekommit olika tolkningar av huruvida det är möjligt att ansöka om förlängning av teleavlyssning medan det tidigare tillståndet fortfarande är giltigt och, om ett nytt tillstånd beviljas medan det gamla fortfarande är giltigt, om giltigheten av det fortsatta tillståndet alltid börjar vid beslutstidpunkten eller till exempel från det äldre tillståndets utgångsdatum. Det förefaller motiverat att förtydliga momentet så att det tydligt framgår att tillståndets giltighet alltid börjar från tillståndets utfärdande, eftersom det med tanke på bedömningen är väsentligt att förutsättningarna för att bevilja tillståndet har bedömts och att de förelåg uttryckligen vid den tidpunkt då tillståndet beviljades.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs om uppgifter som ska nämnas i ett yrkande och i ett beslut om teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning. En av dessa uppgifter är den teleadress eller teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot.

Mängden teleterminalutrustning ökar hela tiden. Antalet abonnemang mot vilka teletvångsåtgärder riktas har ökat klart mer än antalet personer mot vilka teletvångsåtgärder riktas årligen. På grund av detta ökar också behovet av flera på varandra följande teleavlyssningsyrkanden och -beslut som gäller samma misstänkta person i samma ärende till följd av den gällande regleringen. Redan i dag kan det vid omfattande förundersökningar till och med behövas ansökningar om teleavlyssning varje vecka. Den gällande regleringens utrustnings- och abonnemangsspecifika karaktär föranleder således flera successiva berednings- och handlägningsprocesser för teleavlyssningstillstånd i samma ärende både för förundersökningsmyndigheten och domstolarna.

När det gäller prövning av teleavlyssning är den inskränkning i de grundläggande fri- och rättigheterna som teleavlyssning orsakar och som syftar till att skydda konfidentiell kommunikation väsentlig. Ur denna synvinkel har antalet teleterminalenheter eller abonnemang som används av den brottsmisstänkte eller antalet teleavlyssningstillstånd för dem mindre betydelse. Det som är mer väsentligt är om skyddet för konfidentiell kommunikation överhuvudtaget kan kränkas genom teleavlyssning av den misstänktes kommunikation.

Det förefaller därför motiverat att regleringen av teleavlyssningstillstånd ändras så att den gäller en viss person i stället för en viss teleadress eller teleterminal. Då behöver inte alla de teleterminaler eller -adresser som tillståndet gäller separat uppräknas i tillståndet, utan domstolen kan bevilja tillstånd för teleavlyssning av meddelanden som härrör från eller skickas till en teleadress eller teleterminal som den misstänkte innehar eller förmodligen annars använder. Till följd av ändringen behöver förundersökningsmyndigheten inte separat ansöka om enskilda tillstånd för varje teleadress eller -terminal som en misstänkt har och som framgår först efter det att tillståndet har beviljats.

Redan i dag ansvarar en anhållningsberättigad tjänsteman för att utreda de teleabonnemang och teleterminaler som används av personen. Uppgifterna om abonnemangen och terminalerna lämnas till domstolen i ansökan om teletvångsmedel, och domstolen beviljar eller avslår tillståndet utifrån dessa uppgifter. När nya adresser eller terminaler läggs till används dessutom ett förfarande enligt 10 kap. 43 § 3 mom. i tvångsmedelslagen, där domstolen får pröva och avgöra ärendet utan att den tjänsteman som framställt yrkandet eller en av denne förordnad tjänsteman är närvarande, om det har förflutit mindre än en månad från den muntliga förhandlingen i ett tillståndsärende som gäller samma misstänkta person och samma misstanke om brott.

Enligt förslaget ska en anhållningsberättigad tjänsteman fortfarande under tjänsteansvar utreda identifieringsuppgifterna om de teleadresser och -terminaler som används av den misstänkte. Samtidigt kunde motiveringsskyldigheten stärkas så att teleavlyssning endast riktas mot teleterminaler eller -adresser som är nödvändiga med tanke på åtgärden. Detta skulle kunna säkerställas genom krav på att den anhållningsberättigade tjänstemannen fattar ett separat beslut i ärendet, i vilket det motiveras varför målet för åtgärden är de teleadresser eller teleterminaler som valts. Beslutet är i linje med laglighetsövervakningen enligt 10 kap. 65 § i tvångsmedelslagen.

Vidare kan motiveringsskyldigheten och efterhandsövervakningen framhävas genom att i 10 kap. 60 § i tvångsmedelslagen ställa krav på att de teleadresser och teleterminaler som varit föremålet för åtgärden ska specificeras för den misstänkte i underrättelsen om teleavlyssning. Till följd av 5 mom. i samma paragraf skulle detta ha betydelse även för domstolens tillgång till

information, eftersom den domstol som beviljat tillståndet även framöver skriftligen ska underrättas om underrättelsen till den misstänkte.

Därutöver är även 58 § 10 kap. i tvångsmedelslagen, som reglerar avbrytande av teleavlyssning i situationer där teleavlyssningen riktas mot ett meddelande som härrör från eller är avsett för en annan än den brottsmisstänkte som är föremålet för tillståndet.

När teleavlyssningstillstånd söks och beviljas kan den misstänkte också vara okänd. Det är motiverat att detta uttryckligen ska framgå av bestämmelsen. I sådana fall finns det också fortfarande behov av att teleavlyssningstillstånd beviljas per teleadress eller teleterminal.

6 § Teleövervakning och dess förutsättningar

Enligt paragrafens 1 mom. avses med *teleövervakning* att identifieringsuppgifter inhämtas om ett meddelande som har sänts från en teleadress eller teleterminalutrustning som är kopplad till ett kommunikationsnät som avses i 10 kap. 3 § i tvångsmedelslagen eller som har mottagits till en sådan adress eller utrustning samt att uppgifter om en teleadress eller teleterminalutrustnings läge inhämtas eller att användningen av adressen eller utrustningen tillfälligt förhindras. Med *identifieringsuppgifter* avses i sin tur sådana uppgifter om ett meddelande som kan förknippas med en i 3 § 7 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation avsedd användare eller med en i 30 punkten i den paragrafen avsedd abonnent och som behandlas i kommunikationsnäten för att överföra, distribuera eller tillhandahålla meddelanden.

I lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation har begreppet identifieringsuppgifter ersatts med förmedlingsuppgifter. I regeringens proposition till riksdagen med förslag till informationssamhällsbalk samt till lagar om ändring av vissa bestämmelser i markanvändnings- och bygglagen och strafflagen konstateras att definitionen av förmedlingsuppgift motsvarar till innehållet definitionen av begreppet identifieringsuppgift men motsvarar bättre det innehåll som avses, eftersom termen identifieringsuppgift ofta i allmänspråket sammanblandas med olika tjänster i anslutning till identifiering och inte tillräckligt tydligt uttrycker att information som kan kopplas till en abonnent eller användare ska ha samlats in i samband med kommunikationsförmedling för att den ska kunna anses utgöra identifieringsuppgifter (RP 221/2013 rd, s. 97). Därför är det motiverat att ersätta begreppet identifieringsuppgift med begreppet förmedlingsuppgift även i paragrafen som behandlas här och i andra paragrafer i tvångsmedelslagen där det nu hänvisas till identifieringsuppgifter. Ändringen kan ta hänsyn till det delvis avvikande innehållet i begreppet i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation genom att förtydliga att frågan handlar om förmedlingsuppgifter uttryckligen i den mening som avses i tvångsmedelslagen.

I 3 § 36 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation definieras att med kommunikationsförmedlare ett teleföretag, en sammanslutningsabonnent och en sådan annan aktör som förmedlar elektronisk kommunikation för andra än personliga eller med sådana jämförbara sedvanliga privata ändamål. Teleövervakning kan anses uttryckligen vara inriktad på inhämtande av förmedlingsuppgifter som innehas av kommunikationsförmedlaren. Om förmedlingsuppgifter inhämtas från annat håll än en kommunikationsförmedlare är det inte information som erhållits genom teleövervakning. Därför är det motiverat att precisera definitionen av teleövervakning med hänvisning till definitionen i 3 § 36 § lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation. Det är fråga om en precisering av definitionen av teleövervakning även i förhållande till förbuden mot beslag och kopiering enligt 7 kap. 4 § i tvångsmedelslagen.

7 § Teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning

Enligt 10 kap. 7 § 1 mom. i tvångsmedelslagen får förundersökningsmyndigheten med samtycke av den som är misstänkt för brott, en målsägande, ett vittne eller någon annan person rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som den berörda personen innehar, om det finns skäl att misstänka ett brott som avses i momentet. Enligt paragrafens 2 mom. kräver teleövervakningen mot en teleadress eller teleterminalutrustning som denne innehaft inte samtycke av den avlidnes rättsinnehavare, om förundersökningen gäller ett brott som har medfört någons död. Riksdagens justitieombudsman har i sitt avgörande EOAK/3227/2019 lyft fram en fråga om huruvida tvångsmedelslagen borde kompletteras med befogenheter för så kallad samtyckesbaserad teleövervakning i situationer där innehavaren av en teleadress eller teleterminalutrustning har blivit utsatt för ett grovt våldsbrott och inte kan ge det samtycke som avses i lagen på grund av det misstänkta brottet, trots att personen inte har dött.

Föreskrivandet om särskilda befogenheter i de situationer som avses i avgörandet kan resultera i vissa svårreglerade frågor. Exempel på sådana frågor är hur den oförmåga att ge samtycke som avses i lagen bör definieras och hur vidsträckt användningsområdet för en eventuell undantagsbestämmelse skulle vara, även med beaktande av möjligheten till teleövervakning utan samtycke i de situationer som avses i 10 kap. 6 § i tvångsmedelslagen. I 10 kap 7 § i tvångsmedelslagen är det fråga om en undantagsbestämmelse som möjliggör användning av teleövervakning med samtycke av den som saken gäller med lägre tröskel än vanlig teleövervakning. Eftersom teleövervakning inskränker sekretessen för konfidentiella meddelanden och skyddet för privatlivet, som hör till de grundläggande fri- och rättigheterna, gäller det att i princip vara försiktig med undantag där teleövervakning skulle kunna användas med lägre tröskel än normalt utan att det finns en specifik och klart påvisbar grund för detta, till exempel på grund av personens samtycke. Vid bedömningen av samtyckesbaserad teleövervakning har även riksdagens grundlagsutskott lagt speciell vikt vid att det alltid ska krävas samtycke av sakägaren innan identifieringsuppgifter får ges ut (GrUU 7/1997 rd, s. 2).

Dessutom verkar det finnas anledning att överväga frågan vidare än endast i de situationer som avses i 10:7 § i tvångsmedelslagen. I den straffrättsliga processen kan det förekomma olika situationer där en part på grund av sitt tillstånd kan anses vara oförmögen att fatta beslut som rör honom eller henne själv eller på annat sätt delta i den straffrättsliga processen under förundersökningen. Till en viss del måste en situation där det i vissa situationer föreskrivs om saken i särskilda bestämmelser medan andra situationer regleras av allmänna bestämmelser anses oändamålsenlig. Ett vidare övervägande av regleringsbehovet har dock inte ansetts vara möjligt i detta sammanhang med beaktande av frågans omfattning och dess starka koppling till andra situationer än de som avses i tvångsmedelslagen. Därför har denna granskning fokuserat på frågan om 10 kap. 7 § i tvångsmedelslagen.

En möjlighet är att förordna en intressebevakare för en person för bedömning av det samtycke som avses i 10 kap. 7 § i tvångsmedelslagen. Därför har den gällande regleringen i frågan bedömts. I 4 kap. 8 § i förundersökningslagen (805/2011) föreskrivs för det första om förordnande av intressebevakare för barn. När det gäller en part som inte har fyllt 18 år ska domstolen enligt den förordna en intressebevakare för förundersökningen, om det finns grundad anledning att anta att vårdnadshavaren, en intressebevakare eller någon annan laglig företrädare inte opartiskt kan bevaka partens intresse i ärendet och om det inte är klart onödigt att förordna en intressebevakare. Ett intressebevakarförordnande gäller tills handläggningen av det brottmål upphör i fråga om vars förundersökning förordnandet har getts. En väsentlig bestämmelse som gäller rättegång är i sin tur 12 kap. 4 a § 1 mom. i rättegångsbalken, enligt vilket den domstol där

rättegången är anhängig kan på tjänstens vägnar för rättegången förordna en intressebevakare för en part, om parten på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna, försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak saknar förmåga att bevaka sina intressen i en rättegång eller om partens intressebevakare, vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare på grund av jäv eller av någon annan orsak är förhindrad att utöva talerätt vid rättegången. Bestämmelserna i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) är tillämpliga på intressebevakare.

Det finns inga andra särskilda bestämmelser om förordnande av intressebevakare för straffrättsliga processer i andra fall än de som avses ovan. Därför har allmänna bestämmelser i lagen om förmyndarverksamhet granskats här. Enligt 1 § 2 mom. i lagen om förmyndarverksamheten, om någons intressen ska bevakas i andra än ekonomiska angelägenheter, handha detta till den del som anges nedan. Enligt lagens 8 § 1 mom. får en intressebevakare förordnas av domstol för en myndig person som på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna eller försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak saknar förmåga att bevaka sina intressen eller sköta personliga eller ekonomiska angelägenheter som kräver åtgärder och som inte på annat sätt blir skötta på lämpligt sätt. Enligt paragrafens 3 mom. kan ett intressebevakaruppdrag begränsas till att gälla en viss rättshandling, ett visst ärende eller viss egendom. Vid granskningen av paragrafens tillämpningsområde gäller det också att beakta lagens 29 §, enligt vars 3 mom. intressebevakaren inte är behörig att på huvudmannens vägnar samtycka till äktenskap eller adoption, erkänna faderskap, godkänna ett erkännande av faderskap, upprätta eller återkalla ett testamente eller företräda huvudmannen i andra sådana ärenden som på ett jämförbart sätt är personliga.

Enligt förarbetena till 8 § i lagen om förmyndarverksamhet kan en intressebevakare med stöd av bestämmelsen kan förordnas också när en angelägenhet som vederbörande inte kan sköta utan hjälp gäller honom eller henne själv, dvs. är av personlig art. Det är härvid fråga om att ordna laglig representation för huvudmannen. Enligt förarbetena ger paragrafen ingen direkt rättslig anvisning för situationer då vederbörandes uppfattning inte har kunnat utredas. Det är dock klart att en grundligare utredning av behovet av intressebevakare i så fall bör göras än i sådana fall då vederbörande uttryckligen har samtyckt till åtgärden (RP 146/1998 rd, s. 33). I motiveringen till begränsningar av vårdnadshavarens behörighet i 29 § 3 mom. i lagen konstateras att bestämmelsen baserar sig på principen att ingen kan företräda en annan i ärenden som är av en accentuerat personlig karaktär. Den ovan nämnda förteckningen enligt momentet är inte avsedd att vara uttömmande, eftersom intressebevakaren enligt den föreslagna bestämmelsen saknar behörighet att företräda huvudmannen också i andra ärenden som på något jämförbart sätt gäller huvudmannens accentuerat personliga rättshandlingar. Som exempel i förarbetena nämns samtycke till psykiatrisk sjukhusvård och i regel även ansökan om äktenskapsskillnad (RP 146/1998 rd, s. 44).

Utifrån det som konstaterats förefaller det därför i och för sig vara möjligt att förordna en intressebevakare även i syfte att bedöma givande av samtycke enligt i 10 kap. 7 § i tvångsmedelslagen. Utifrån de tolkningsanvisningar och exempel som ges i förarbetena till bestämmelsen om accentuerade personliga situationer i 29 § 3 mom. i lagen om förmyndarverksamhet som begränsar regleringen enligt 8 § i lagen kan inte anses vara tillämpliga i en situation där det är fråga om är beviljande av tillstånd för teleövervakning av en teleadress eller teleterminal som en person innehar. Samtidigt är det dock klart att regleringen enligt lagen om förmyndarverksamhet inte i första hand har avsetts gälla för dessa situationer, och därför kan regleringen inte anses vara direkt tillämplig på de situationer som avses här.

Den tid förordnandet av intressebevakare tar i de situationer som behandlas här är ett centralt problem. I situationer enligt 10 kap. 7 § i tvångsmedelslagen finns det i allmänhet ett intresse

av att inhämta samtycke så fort som möjligt, eftersom de inledande utredningsåtgärderna kan bedömas ha central betydelse för utredningen av brottet. Även i förarbetena till undantag från samtyckesbaserad teleövervakning av en person som har bringats om livet i 10 kap 7 § 2 mom. i tvångsmedelslagen konstateras som en central motivering till undantaget att inhämtande av samtycke av den avlidnes rättighetshavare kan i många fall vara besvärligt och fördröja tillståndsbeslutet (RP 20/1997 rd, s. 14). Om ärendet inte är särskilt brådskande och personens tillstånd motiverar det, är det också möjligt att vänta på att personens tillstånd förbättras i den grad att samtycke kan inhämtas av personen själv.

I brådskande situationer kan uppmärksamhet fästas vid 79 § i lagen om förmyndarverksamhet, enligt vilken domstolen bland annat kan ge ett interimistiskt förordnande av intressebevakare. Om ärendet inte tål dröjsmål, kan förordnandet ges utan att den vars intressen skall bevakas och andra i 73 § i lagen nämnda personer blir hörda. Ett interimistiskt förordnande är i kraft till dess att domstolen meddelar ett beslut i ärendet, om inte förordnandet återkallas eller ändras före det. Det gäller dock att notera att även ett interimistiskt förordnande av en intressebevakare i enskilda fall kan ta längre tid än vad det praktiska behovet kan kräva i den aktuella situationen.

Ett annat problem med förordnande av en intressebevakare vid prövning av samtycke enligt 10 kap. 7 § i tvångsmedelslagen är i vilken grad en intressebevakare som endast förordnat för detta uppdrag kan bedöma ärendets betydelse för den vars intresse bevakas i synnerhet i brådskande situationer. Ovan har uppmärksamhet fästs vid den skrivelse i förarbetena till lagen om förmyndarverksamhet, enligt vilken grundligare utredning av åtgärdens nödvändighet ska inhämtas i de fall vederbörandes uppfattning inte har kunnat utredas än i situationer där vederbörande uttryckligen har samtyckt till åtgärden. Lagen om förmyndarverksamhet verkar således medföra en särskild utredningsskyldighet även i de situationer som behandlas här. Därför finns det skäl att anta att det vore naturligare att en bedömning av ärendets betydelse för den vars samtycke inte kan inhämtas görs i den domstol som handlägger ärendet och som avses i 10 kap. 9 § i tvångsmedelslagen än av en endast för denna fråga förordnad intressebevakare.

Till följd av detta kan det, trots vissa relaterade problem som beskrivits ovan, anses att det föreskrivs om ett begränsat undantag för de aktuella situationerna, med stöd av vilket förundersökningsmyndigheten får rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminal som innehas av en person som avses i 10 kap. 7 §. 1 mom. i tvångsmedelslagen, om personens hälsotillstånd försämrats till den grad att det är uppenbart att han eller hon inte kan ge samtycke enligt 1 mom. Eftersom det är fråga om ett väsentligt undantag från paragrafen om teleövervakning med en persons samtycke, vore det ändå motiverat att begränsa bestämmelsens tillämpningsområde till grundbrotten relaterade till teleavlyssning som avses i 6 § 2 mom. En ytterligare förutsättning, som den domstol som avses i 10 kap 9 § i tvångsmedelslagen bör pröva i ärendet, är att teleövervakning utan en persons samtycke ska anses nödvändig med hänsyn till hur brådskande ärendet är och andra omständigheter som påverkar ärendet.

9 § Beslut om teleövervakning och om inhämtande av lägesuppgifter

Enligt paragrafens 1 mom. ska domstolen på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman besluta om teleövervakning enligt 6 §, 7 § 1 mom. 1, 4 och 5 punkten och 2 mom. samt om inhämtande av lägesuppgifter enligt 8 §. Om ärendet inte tål uppskov, får en anhållningsberättigad tjänsteman besluta om teleövervakning och inhämtande av lägesuppgifter till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att tvångsmedlet började användas. Enligt paragrafens 2 mom. ska en anhållningsberättigad tjänsteman besluta om teleövervakning som avses i 7 § 1 mom. 2 och 3 punkten.

Enligt 7 § 1 mom. 6 punkten får förundersökningsmyndigheten med samtycke av den som är misstänkt för brott, en målsägande, ett vittne eller någon annan person rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som den berörda personen innehar, om det finns skäl att misstänka utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. Det hänvisas överhuvudtaget inte till bestämmelsen i 9 § om beslutsfattande om teleövervakning och inhämtande av lägesuppgifter, enligt vars 1 och 2 mom. den beslutsfattande myndigheten fastställs enligt de övriga punkterna i momentet. Enligt huvudregeln i 1 mom. beslutar domstolen om teleövervakning och inhämtande av lägesuppgifter som avses i 8 § på begäran av en anhållningsberättigad tjänsteman. Det förefaller motiverat att beslutanderätten avseende teleövervakning lämnas till domstolen även vid misstanke om utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel.

Dessutom gäller det att beakta det ovan föreslagna nya 3 mom. i 7 §, enligt vilket förundersökningsmyndigheten får rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminal som en person innehar utan dennes samtycke, om personens hälsotillstånd som avses i 1 mom. 7 § har försämrats till den grad att det är uppenbart att han eller hon inte kan ge samtycke enligt momentet. Det kan anses motiverat att domstolen även i dessa situationer ges rätt att besluta om teleövervakning.

Enligt paragrafens 3 mom. kan tillstånd ges och beslut fattas för högst en månad åt gången. På motsvarande sätt som i fråga om teleavlyssning enligt 5 § har det förekommit olika tolkningar av huruvida det är möjligt att ansöka om förlängning av teleövervakning medan det tidigare tillståndet fortfarande är giltigt och, om ett nytt tillstånd beviljas medan det gamla fortfarande är giltigt, om giltigheten av det fortsatta tillståndet alltid börjar vid beslutstidpunkten eller till exempel från det gamla tillståndets senare utgångsdatum. Det förefaller motiverat att förtydliga momentet så att det tydligt framgår att tillståndets giltighet alltid börjar från tillståndets utfärdande, eftersom det med tanke på bedömningen är väsentligt att förutsättningarna för att bevilja tillståndet har bedömts och att de förelåg uttryckligen vid den tidpunkt då tillståndet beviljades.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs om uppgifter som ska nämnas i ett yrkande och i ett beslut om teleövervakning. På motsvarande sätt som det konstaterats ovan om teleavlyssning enligt 5 § i kapitlet förefaller det även i fråga om teleövervakning vara motiverat att ändra bestämmelsen så att den i stället för att gälla en viss teleadress eller teleterminal gäller en viss person. Enligt förslaget ska polisen fortfarande under tjänsteansvar utreda identifieringsuppgifterna om de teleadresser och -terminaler som används av den misstänkte. En förutsättning är då att en anhållningsberättigad tjänsteman fattar ett separat beslut i ärendet, i vilket det motiveras varför målet för åtgärden är de teleadresser eller teleterminaler som valts. Beslutet är i linje med laglighetsövervakningen enligt 10 kap. 65 § i tvångsmedelslagen. Vidare kan motiveringsskyldigheten och efterhandsövervakningen framhåvas genom att i 10 kap. 60 § i tvångsmedelslagen ställa krav på att de teleadresser och teleterminaler som varit föremålet för åtgärden ska specificeras för den misstänkte i underrättelsen om teleövervakning. Till följd av 5 mom. i samma paragraf skulle detta ha betydelse även för domstolens tillgång till information, eftersom den domstol som beviljat tillståndet även framöver skriftligen ska underrättas om underrättelsen till den misstänkte.

Till följd av ändringen verkar det dessutom vara motiverat att lägga till teleövervakning i 10 kap. 58 § i tvångsmedelslagen, som reglerar avbrytande av teleavlyssning, teknisk avlyssning och teknisk observation av utrustning. Det vore motiverat att även avbryta teleövervakning i en situation där den riktas mot ett meddelande som härrör från eller är avsett för en annan person än den brottsmisstänkte som är föremål för tillståndet. Dessutom ska informationen som erhållits genom teleövervakning och relaterade anteckningar utplånas.

Såsom det konstaterats om teleavlyssning ovan vid översynen av 5 § i kapitlet kan den misstänkte vid ansökan om och beviljande av teleövervakningstillstånd också vara okänd. Det är motiverat att detta uttryckligen ska framgå av bestämmelsen. I sådana fall finns det också fortfarande behov av att teleövervakningstillstånd beviljas per teleadress eller teleterminal.

14 § Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

Enligt paragrafens 2 och 3 mom. får polisen och Tullen använda förtäckt inhämtande av information, om det finns skäl att misstänka ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år eller vissa andra brott som nämns i momentet, om åtgärden bidrar till att utreda brottet. Paragrafen innehåller inga särskilda bestämmelser om förtäckt inhämtande av information i datanät.

I detta avseende har uppmärksamhet vid beredningen fästs vid förutsättningarna för datanätsbaserade täckoperationer. Enligt 27 § i kapitlet får polisen rikta en täckoperation mot en person som är misstänkt för brott, om denne är skäligen misstänkt för något annat i 3 § i kapitlet avsett brott än grovt ordnande av olaglig inresa eller grovt tullredovisningsbrott, eller om denne är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 17 kap. 18 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen. En förutsättning för en täckoperation är dessutom att inhämtandet av information måste anses vara behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas. Även om tröskeln för täckoperationer alltså i övrigt är högre än för förtäckt inhämtande av information, får polisen enligt 27 § 3 mom. rikta datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information mot en misstänkt, om personen är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller om det är fråga om innehav av barnpornografisk bild som avses i 17 kap. 19 § i strafflagen.

Med förtäckt inhämtande av information avses inhämtande av information genom kortvarig interaktion med en viss person där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter används för att hemlighålla det uppdrag som en polisman eller en tullman inom Tullens brottsbekämpning ska utföra. Med täckoperation avses i sin tur planmässigt inhämtande av information om en viss person eller om personens verksamhet genom infiltration, där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar används eller falska handlingar framställs eller används för att förvärva förtroende som behövs för inhämtandet av information eller för att förhindra att inhämtandet av information avslöjas. Vad gäller dessa tvångsmedel är det således fråga om liknande verksamhet i vissa avseenden, men täckoperationer pågår i allmänhet en längre tid och är mer intensiva och destabiliserande för objektets känsla av förtroende än förtäckt inhämtande av information. Denna skillnad har också identifierats i de ovan nämnda förutsättningarna för användning av dessa tvångsmedel. När det gäller datanätsbaserad verksamhet kan dock täckoperationer användas med en lägre tröskel än förtäckt inhämtande av information.

Möjligheten till datanätsbaserade täckoperationer i vissa situationer motiverar inte i sig möjligheten till förtäckt inhämtande av information i liknande situationer. För respektive tvångsmedel gäller det att självständigt bedöma betydelsen av ingripandet i de grundläggande fri- och rättigheterna, till exempel hur allvarliga de grundbrott som möjliggör användning av tvångsmedel är. Det kan dock anses överensstämma med principerna om proportionalitet och minsta olägenhet att regleringen enligt tvångsmedelslagens syftar till att i så liten utsträckning som möjligt styra användningen av tvångsmedel som kränker grundläggande fri- och rättigheter i situationer där det finns behov av vissa tvångsmedel men där det eftersträvade resultatet även i vissa situationer kunde uppnås även med tvångsmedel som inskränker de grundläggande fri- och rättigheterna i mindre grad.

Den ökade användningen av datanät även i brottslig verksamhet kan i sig anses öka behovet av förtäckt inhämtande av information även i datanät. Den gällande regleringen möjliggör dock redan nu förtäckt inhämtande av information i datanät om förutsättningarna enligt paragrafen uppfylls, och därför är frågan i denna bedömning i propositionen framför allt om förtäckt inhämtande av informations i datanät bör möjliggöras med en lägre tröskel än för närvarande. Möjliggörandet av datanätsbaserade täckoperationer med lägre tröskel motiveras i förarbetena till lagen framför allt med att interaktion mellan människor som äger rum i ett informationsnät kännetecknas redan i sig utmärkande av att man inte alltid känner till den andra partens identitet, utan denne kan uppträda till exempel under signatur. Dessutom kan en täckoperation som företas i ett informationsnät dokumenteras enklare och noggrannare än i fråga om andra täckoperationer, så det är möjligt att i efterhand på ett tillförlitligt sätt utreda hur man har gått till väga under täckoperationen. I en informationsnätmiljö finns inte heller de säkerhetsrisker som hänför sig till sedvanliga täckoperationer (RP 222/2010 rd, s. 350). Motiveringarna kan även anses relevanta i den förändrade informationsnätmiljön och till stor del tillämpliga även på förtäckt inhämtande av information i datanät. Dessutom har barnpornografibrotten i allt högre grad begåtts på internet under de senaste åren. För att utreda dem behövs det tvångsmedel som används i datanät, och förtäckt inhämtande av information kan då anses vara en relevant och nödvändig metod. Därför förefaller det motiverat att datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information också ska kunna användas för att utreda innehav av barnpornografisk bild.

Till följd av detta föreslås det i propositionen att datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information får riktas mot en misstänkt, om personen är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller om det är fråga om ett brott som avses i 17 kap. 19 § i strafflagen.

Vid prövningen av vilka förundersökningsmyndigheter som bör ges befogenheter för datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information kan följande aspekter uppmärksammas. Enligt den första meningen i 10 kap. 1 § 2 mom. i tvångsmedelslagen gäller vad som i kapitlet föreskrivs om förundersökningsmyndighetens eller en förundersökningstjänstemans rätt att använda tvångsmedel med undantag av täckoperationer, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor förutom polisen även gränsbevakningsmyndigheterna, tullmyndigheterna och de militära myndigheterna enligt vad som föreskrivs särskilt om detta i lag. Som ovan konstaterats är förtäckt inhämtande av information för närvarande möjligt för polisen vid utredning av brott som avses i paragrafens 2 mom. och för Tullen vid utredning av brott som avses i paragrafens 3 mom. Det är därför klart att om man vill att polisen och till exempel Tullen eller gränsbevakningsmyndigheterna ska ha särskilda befogenheter för datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information, bör det uttryckligen föreskrivas om detta.

Enligt den andra meningen i 10 kap. 1 § 2 mom. i tvångsmedelslagen finns bestämmelser om Tullens rätt att använda täckoperationer, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor vid förundersökning av tullbrott i lagen om brottsbekämpning inom Tullen. Enligt 3 kap. 23 § 3 mom. i den sistnämnda lagen får Tullen för att förhindra och utreda tullbrott rikta en datanätsbaserad täckoperation mot en person, som på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas komma att göra sig skyldig till ett tullbrott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år. Enligt den gällande regleringen liknar situationen för Tullen således den ovan beskrivna situationen för polisen. Tullen kan rikta datanätsbaserade täckoperationer mot en person med en delvis lägre tröskel än i fråga om förtäckt inhämtande av information i datanät.

Enligt 58 § 1 och 2 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018) tillämpas på användningen av hemliga tvångsmedel i en förundersökning som genomförs av Gränsbevakningsväsendet 10 kap. i tvångsmedelslagen med de undantag som anges

nedan. Gränsbevakningsväsendet får inte använda täckoperationer, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor. Enligt 3 mom. 1 punkten i paragrafen har Gränsbevakningsväsendet rätt att använda förtäckt inhämtande av information endast vid utredning av grovt ordnande av olaglig inresa eller grovt ordnande av olaglig inresa och till den anknytnen människohandel eller grov människohandel. I dag kan Gränsbevakningsväsendet således inte överhuvudtaget utföra täckoperationer för att utreda brott, och förtäckt inhämtande av information är tillåtet endast i mycket begränsade fall.

Tullen har behov av befogenheter för datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information för att till exempel utreda beställningar av illegala varor via datanät, då denna verksamhet fortsätter att öka i betydelse och volym. Dessutom kunde befogenheterna minska behovet av datanätsbaserade täckoperationer som i allmänhet ingriper mer i den misstänktes grundläggande fri- och rättigheter. När det gäller Gränsbevakningsväsendet kan det konstateras att också de brott som utreds av Gränsbevakningsväsendet i allt större utsträckning involverar användning av datanät. Många brott som utreds av Gränsbevakningsväsendet har kopplingar till olika länder eller kontinenter, och brottslingarna håller kontakt med varandra via datanät. För att utreda identiteten hos de aktörer som verkar under signatur kan datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information vara en användbar och effektiv befogenhet. Därutöver kan det påpekas att samarbetet mellan polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet effektiviseras, om det inte finns omotiverade skillnader i befogenheterna hos respektive förundersökningsmyndighet när det gäller utredning av brott.

På ett övergripande plan förefaller det därför motiverat att även Tullen och Gränsbevakningsväsendet utöver polisen kan rikta förtäckt datanätsbaserat inhämtande av information mot misstänkta med samma förutsättningar. Samtidigt bör det betonas att förundersökningsmyndigheterna kan bedriva datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information endast till del som det är fråga om att utreda brott som omfattas av deras behörighet.

För Gränsbevakningsväsendets del regleras förtäckt inhämtande av information av lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, såsom det konstaterats ovan. Eftersom bestämmelserna om beslut om förtäckt inhämtande av information och säkerheten för en gränsbevakningsman vid förtäckt inhämtande av information i den aktuella lagen även gäller annat förtäckt inhämtande av information än datanätsbaserat inhämtande och inga praktiska problem har uppdagats i verksamheten, verkar det motiverat att bevara den gällande regleringen till följd av den ändring som föreslås här. Det har inte framförts skäl för att åtskilja regleringen av datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information från regleringen av annat förtäckt inhämtande av informations. Det kan också uppmärksammas att det vid Gränsbevakningsavdelningen vid inrikesministeriet för närvarande pågår en granskning av behoven av ändringar av gränsbevakningslagstiftningen bland annat när det gäller Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning (bedömningspromemoria om behoven av ändringar i gränsbevakningslagstiftningen, VN/7427/2022) och att mer omfattande ändringar kan bedömas och genomföras i det aktuella projektet. Till följd av den ovan föreslagna ändringen är det därför motiverat att i denna proposition ta in hänvisningsbestämmelser till dessa paragrafer i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet i tvångsmedelslagen.

23 § Teknisk observation av utrustning samt dess förutsättningar

Enligt paragrafens 2 mom. får information om innehållet i ett meddelande eller om identifieringsuppgifter som avses i 6 § 1 mom. inte inhämtas genom teknisk observation av utrustning. Enligt förarbetena till lagen är syftet med bestämmelsen att förtydliga förhållandet mellan teknisk observation av utrustning och andra tvångsmedel enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen (RP

222/2010 rd, s. 347). Med hänsyn till vad som anförts i motiveringen till momentet har syftet inte varit att teknisk observation av utrustning inte kunde riktas mot exempelvis ett meddelande som redan finns i utrustningen. Utformningen av det gällande momentet kan därför anses vara mer begränsande än syftet till den del som det har tolkats så att det även hindrar att uppgifter om meddelanden som finns lagrade på den tekniska anordningen och skrivits med den.

Om förhållandet mellan genomsökning av utrustning och tvångsmedel enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen föreskrivs i 8 kap. 20 § 2 mom. i lagen. Enligt momentet får teknisk observation av utrustning inte riktas mot sådana förtroliga meddelanden som omfattas av de bestämmelser i 10 kap. som gäller teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation av utrustning. Bestämmelsen hindrar dock inte att en sökning riktas mot informationsinnehållet i utrustningen eller informationssystemet vid tidpunkten för sökningen. Syftet har i stället varit att säkerställa att tillämpningsområdet inte överlappar de tvångsmedel i 10 kap. som nämns i förordningen. Genom en motsvarande formulering i bestämmelsen om teknisk observation av utrustning skulle förhållandet mellan teknisk observation av utrustning och andra tvångsmedel i 10 kap. i tvångsmedelslagen preciseras utan risk för att det innehåll som kan omfattas av teknisk observation av utrustningsövervakning blir snävare än avsett. I detta avseende kan det också uppmärksammas att teknisk observation av utrustning till skillnad från genomsökning av utrustning i allmänhet endast blir aktuell vid utredning av mycket allvarliga brott och att detta förutsätter tillstånd av domstolen. Även därför förefaller det motiverat att tillämpningsområdet för teknisk observation av utrustning inte görs snävare än tillämpningsområdet för genomsökning av utrustning i detta avseende.

Så kallad tangentbordsavlyssning har ansetts vara en av de former av teknisk observation av utrustning som omfattas av den gällande bestämmelsen (RP 222/2010 rd, s. 346). Ett syfte som nämns är att få reda på innehållet i lösenordet till en server. Å andra sidan konstateras det i förarbetena att när det till exempel är fråga om teknisk observation av tangentbordet till en dataterminal i samband med sändandet av e-post omfattas tangentbordsavlyssning av definitionen av teknisk avlyssning. Detta motiveras med att det är förbjudet att inhämta information om innehållet i ett meddelande genom teknisk observation av utrustning (RP 222/2010 rd, s. 340). Ett problem i bedömningen av huruvida tangentbordsavlyssning är teknisk avlyssning är dock att teknisk avlyssning endast får riktas mot en person som är misstänkt för brott och befinner sig utanför ett utrymme som används för stadigvarande boende. Eftersom utrustning som är föremål för tangentbordsavlyssning är allt lättare att flytta, är det svårt att säkerställa att utrustningen uttryckligen används någon annanstans än i utrymmen som används för stadigvarande boende. Den gällande regleringen har dock åtminstone i princip kunnat leda till att tangentbordsavlyssning kan bedömas att vara antingen teknisk avlyssning, avlyssning av bostad eller teknisk observation av utrustning, beroende på vilken typ av information som har inhämtats och var det avlyssnade tangentbordet varit lokaliserat vid respektive tidpunkt.

Riksdagens förvaltningsutskott har vid granskningen av en motsvarande fråga som gäller lagstiftningen om civil underrättelseinhämtning konstaterat att teknisk observation som sker över datanätet inte ingriper i skyddet för hemfriden, eftersom man genom åtgärden inte inhämtar information om det utrymme där den utrustning som är föremål för underrättelseinhämtningen befinner sig, utan enbart om användningen av och innehållet i utrustningen. Avgörandet av huruvida en befogenhet är tillåten eller inte kan därför helt klart inte grunda sig på om utrustningen och den person som använder den befinner sig i ett utrymme som används för boende eller inte. Förvaltningsutskottet fäster i detta sammanhang dessutom uppmärksamheten vid att beslut om teknisk observation av utrustning fattas i allmänhet av domstol, medan beslut om teknisk avlyssning i regel fattas av den myndighet som använder befogenheten (FvUB 36/2018 rd, s. 46).

Med tanke på skyddsbehoven förefaller det som om det inte spelar någon roll om den aktivitet som övervakas med tangentbordsavlyssning sker i ett utrymme som används för boende eller i ett annat utrymme. Spårningen fokuserar inte på platsen, utan på användningen av tangentbordet oavsett platsen. Det förefaller därför inte motiverat att tangentavlyssningens status som tvångsmedel bedöms på olika sätt beroende på var den övervakade aktiviteten äger rum. Det är likaså till en viss del öppet för tolkning var gränsen går mellan utredning av innehållet i ett meddelande och till exempel av lösenord. Vid en jämförelse av förutsättningarna för teknisk observation av utrustning och teknisk avlyssning kan det konstateras att båda kommer i fråga endast för samma brott som anses allvarliga. Den centrala skillnaden i beslutsförfarandet beträffande dessa metoder är att beslut om teknisk avlyssning i allmänhet fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman, medan domstolen beslutar om teknisk observation av utrustning på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman med undantag för särskilda brådskande fall.

Om tillämpningsområdet för teknisk observation av utrustning preciseras enligt förslaget ovan förefaller det motiverat att tolka att tangentbordsavlyssning framöver ska omfattas av definitionen av teknisk observation av utrustning, utom om det är fråga om sådan televyssning av konfidentiella meddelanden, teleövervakning eller annan teknisk observation än observation av utrustning om vilken föreskrivs annanstans i 10 kap. i tvångsmedelslagen. När tangentbordsavlyssning används i realtid för att till exempel observera när ett meddelande skrivs, är det inte fråga om teknisk observation av utrustning utan teknisk avlyssning. Eftersom teknisk avlyssning för närvarande endast kan riktas mot en brottsmisstänkt som befinner sig utanför de utrymmen som används för stadigvarande boende och eftersom på grund av det som konstaterats ovan om skyddsbehovet normalt inte är motiverat att jämställa tangentbordsavlyssning med avlyssning av bostad, bör 10 kap. 16 § i tvångsmedelslagen om teknisk avlyssning innehålla en relevant undantagsbestämmelse, enligt vilken teknisk avlyssning också kan vara teknisk avlyssning som endast riktas mot teknisk utrustning oavsett var den finns. Förslaget motiveras närmare nedan i motiveringen till 10 kap. 16 §.

25 § Inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning

Enligt paragrafens 1 mom. får förundersökningsmyndigheten med en teknisk anordning inhämta identifieringsuppgifterna för en teleadress eller teleterminalutrustning, om det finns skäl att misstänka ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år. Enligt paragrafens 2 mom. får förundersökningsmyndigheten för inhämtande av de uppgifter som avses i 1 mom. bara använda sådana tekniska anordningar som endast kan användas för att identifiera teleadresser och teleterminalutrustningar.

Eftersom de tekniska lösningarna blir allt mer diversifierade och avancerade, kan det inte anses motiverat att det för den verksamhet som avses i paragrafen framöver ska skaffas utrustning som endast är lämplig för identifiering av teleadresser och teleterminaler. Det kan vara möjligt att det något skede inte längre finns utrustning som endast lämpar sig för detta ändamål eller att det åtminstone inte är ekonomiskt motiverat att skaffa sådan utrustning. Å andra sidan kan lösningar som syftar till att tekniskt begränsa egenskaperna hos utrustning med större användningsmöjligheter så att den uppfyller kraven enligt 2 mom. inte alltid anses vara tillförlitliga. Dessutom kan tankesättet också på ett mer allmänt plan anses främmande för regleringen enligt tvångsmedelslagen, där fokus generellt ligger på utrustningens egenskaper i stället för hur denna utrustning får användas. Därför förefaller det motiverat att slopa bestämmelsen som begränsar utrustningens egenskaper i 2 mom. men samtidigt bevara att syftet med det aktuella tvångsmedlet uttryckligen är inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning.

27 § Täckoperationer och förutsättningar för sådana

Enligt paragrafens 2 mom. får polisen rikta en täckoperation mot en person som är misstänkt för brott, om denne är skäligen misstänkt för något annat i 3 § avsett brott än grovt ordnande av olaglig inresa eller grovt tullredovisningsbrott, eller om denne är skäligen misstänkt för spridning av pornografisk bild som avses i 17 kap. 18 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen. En förutsättning för en täckoperation är dessutom att inhämtandet av information måste anses vara behövt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas.

I princip kan täckoperationer därför bland annat riktas mot en misstänkt om det finns skäl att misstänka honom eller henne för dråp, mord eller dråp under förmildrande omständigheter. Under beredningen av propositionen har det dock framförts att de så kallade lagstadgade tilläggsförutsättningarna för täckoperationer (verksamhetens planmässighet, organisering eller yrkesmässighet eller förutsebara kontinuitet eller upprepning) innebär att brott mot liv har en annan status än andra grundbrott relaterade till täckoperationer. Ett exempel som nämns är grov skadegörelse, vilket också är ett grundbrott relaterat till täckoperationer och för vilket uppfyllandet av något av de ytterligare förutsättningarna enligt lagen har ansetts vara typiskt. Det har också påpekats att tilläggsförutsättningarna för täckoperationer vanligtvis är lätt uppfylls även för bland annat grova narkotikabrott och grova ekonomiska brott. I många av dessa brott uppfylls tilläggsförutsättningarna om brotten involverar planering, organisering eller yrkesmässighet. I förundersökningen av enstaka brott mot liv är täckoperationer däremot inte nödvändigtvis inte tillgängliga på grund av ordalydelsen i tilläggsförutsättningarna i paragrafen.

I frågan kan för det första uppmärksammas täckoperationers karaktär som tvångsmedel. Det att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas är omständigheter som i allmänhet motiverar täckoperationer. Eftersom täckoperationer går ut på planmässigt och relativt långvarigt inhämtande av information, är metoden lämplig för utredning av planerad verksamhet i stället för utredning av enstaka, oplanerade brott. Detta kan anses tala för att tilläggsförutsättningarna bevaras.

Till en viss del har det också förblivit oklart hur stort problemet kan anses vara i praktiken. Det finns inget som uppenbart tyder på att detta är ett stort praktiskt problem, även om det i detta avseende också allmänt kan noteras att täckoperationer är ett sällan använt tvångsmedel. Dessutom begränsas användningen av täckoperationer av att det gäller att uppmärksamma principerna om proportionalitet och minsta olägenhet enligt 1 kap. 2 och 3 § i tvångsmedelslagen samt de allmänna förutsättningarna för användning av hemliga tvångsmedel och i synnerhet förutsättningarna för täckoperationer enligt 10 kap. 2 §. Särskilt relevant i detta avseende är den sista meningen i 10 kap. 2 § 2 mom., enligt vilken bland annat användningen av täckoperationer förutsätter att detta bland annat kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av ett brott.

Å andra sidan kan tvångsmedelslagens nödvändighetskrav avseende användning av täckoperationer anses vara ett argument för att täckoperationer endast kan användas i där täckoperationer uttryckligen bör anses nödvändiga, trots att det i fråga om brott mot liv inte förutsätts tilläggsförutsättningar för användning av täckoperationer. Dessutom är det klart att intresset för att utreda brott mot liv är exceptionellt stort. Det gäller också att beakta att det i en situation där offret saknas, till exempel efter att ha mist livet och gärningsmannen är okänd, inte nödvändigtvis är möjligt att i början av utredningen ta ställning till om tilläggsförutsättningarna är uppfyllda vare sig i fråga om gärningssätt eller planmässighet. Även organiseringsgraden kan framgå först när utredningen framskrider.

I förarbetena till lagen har inga tilläggsförutsättningar för täckverksamhet särskilt motiverats (RP 222/2010 rd, s. 351). I enstaka brott mot liv kan detta vara svårt till exempel i en situation där det utifrån de spår som hittats på den förmodade brottsplatsen finns anledning att misstänka brott mot liv, men offret saknas och det inte finns några konto- eller teletransaktioner. Om polisen i en sådan situation skulle få information om de misstänkta gärningsmännen kunde det finnas anledning att anta att information kunde inhämtas genom täckoperationer för att utreda brottet, men det kan hända att tilläggsförutsättningarna för täckoperationer inte skulle uppfyllas. Uppmärksamhet kan också fästas vid jämförelsen av andra staters regleringslösningar i betänkandet om tvångsmedelslagen som föregick propositionen. Det verkar som om liknande tilläggsförutsättningar inte används i referensländerna.

Därför förefaller det utifrån helhetsbedömningen motiverat att förutsättningen för användning av täckoperationer endast i fråga om andra fall än dråp, mord eller dråp under förmildrande omständigheter bör vara att inhämtandet av information anses vara nödvändigt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller för att det kan antas att den fortsätter eller upprepas.

28 § Brottsförbud

I paragrafens 2 mom. föreskrivs att om en polisman som företar en täckoperation begår en trafikförseelse, en ordningsförseelse eller något annat jämförbart brott för vilket det föreskrivna straffet är ordningsbot, går polismannen fri från straffansvar, om gärningen har varit nödvändig för att syftet med täckoperationen ska nås eller för att inhämtandet av information inte ska avslöjas. Vägtrafiklagen (729/2018) trädde i kraft den 1 juni 2020. Enligt 160 § 1 mom. i lagen får avgift för trafikförseelse påföras som påföljd vid i den lagen angivna trafikförseelser. Eftersom straffet för trafikförseelser inte längre är ordningsbot utan trafiköverträdelser endast kan medföra en avgift för trafikförseelse, bör 10 kap. 28 § 2 mom. i tvångsmedelslagen ändras så att bestämmelsen motsvarar nuläget.

På motsvarande sätt som i kapitlets 29 § 1 mom. gäller det att uppmärksamma att uttrycket ”fri från straffansvar” avser en ursäktande grund relaterad till en olaglig handling i stället för behörighet. Enligt förarbetena till lagen föreskrivs i 28 § 2 mom. om ansvarsfrihetssituationer som gäller vissa förseelser. Enligt förarbetena betyder momentet inte att gärningarna i fråga inte skulle undersökas på det sätt som föreskrivs särskilt. Det har dock ansetts oklart hur och i vilket slags förfarande frihet från straffansvar skulle konstateras. Ansvarsfrihet kan komma i fråga endast när det konstateras att gärningen har behövts för att syftet med täckoperationen ska nås eller för att inhämtandet av information inte ska avslöjas. Befrielsen från straffansvar ska således vara mycket begränsad. Enligt förarbetena betonar denna lösning att man i en sådan situation, där polisen inte öppet använder sina befogenheter, inte vill ge polisen ens formell rätt att begå brott (RP 222/2010 rd, s. 351–352).

På grund av en liknande regleringslösning är det motiverat att 28 § 2 mom. behandlas tillsammans med 29 § i kapitlet. Beträffande dessa kan för det första konstateras att tvångsmedelslagen enligt 1 kap. 1 § i lagen gäller användningen av tvångsmedel och förutsättningarna för deras användning. Utgångspunkten är därför att lagen uttryckligen föreskriver om de befogenheter som kan användas vid utredning av brott. Formuleringen i 10 kap. 28 § 2 mom. och särskilt kapitlets 29 § 1 mom. i tvångsmedelslagen är förefaller att avse en förhandsbaserad och planmässig bedömning och prövning. Även enligt lagens förarbeten förutsätts i en situation som avses i 29 § 1 mom. 1 punkten om det på synnerligen giltiga skäl vid vidtagandet av åtgärden har kunnat antas att åtgärden genomförs också utan polismannens medverkan. Huruvida de åtgärder som vidtas inom ramen för täckoperationen är acceptabla bör i princip och i mån av

möjligheter bedömas redan innan operationen inleds, när beslutet om användning av tvångsmedlet bereds. (RP 222/2010 rd, s. 353).

Uppmärksamhet kan också fästas vid att en polisman som utför en täckoperation enligt 29 kap. 2 mom. får en polisman som företar en täckoperation delta i ombesörjandet av en sådan försändelse som är föremål för en kontrollerad leverans enligt 41 §, om deltagandet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med den kontrollerade leveransen. Enligt lagens förarbeten berättigar bestämmelsen ett sådant förfarande (RP 222/2010 rd, s. 353).

Särskilt 29 § i kapitlet har drag av såväl ansvarsfrihetsregleringen som befogenhetsregleringen. En motivering är att regleringen förtydligas i detta avseende. Med hänsyn till tvångsmedelslagens karaktär som ett regelverk om förundersökningsmyndigheternas befogenheter förefaller det motiverat att 28 § 2 mom. och 29 § 1 mom. formuleras som en befogenhetsbestämmelse för att reglera vad en polisman som utför en täckoperation får göra i de situationer och under de förutsättningar som anges närmare i bestämmelserna.

29 § Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och i kontrollerade leveranser

Paragrafens 1 mom. föreskriver om situationer då en polisman som företar en täckoperation är befriad från straffansvar trots sitt agerande. Utifrån de grunder som ovan angetts för 28 § 2 mom. förefaller det motiverat att 29 § 1 mom. formuleras som en befogenhetsbestämmelse för att reglera vad en polisman som utför en täckoperation får göra i de situationer och under de förutsättningar som anges närmare i bestämmelserna.

Det kan också uppmärksammas att paragrafens 2 mom. redan har drag av en befogenhetsbestämmelse. Enligt momentet får en polisman som företar en täckoperation delta i ombesörjandet av en sådan försändelse som är föremål för en kontrollerad leverans enligt 41 §, om deltagandet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med den kontrollerade leveransen. Ordalydelsen verkar inte nödvändigtvis kräva att det ska finnas flera aktörer i alla led av leveransen. Enligt förarbetena till momentet kan medverkan innebära delaktighet i brott, till exempel narkotikabrott, och då är det nödvändigt att polismannens agerande inte i sig medverkar till att det misstänkta brottet blir allvarigare eller får mera omfattande konsekvenser än vad som annars vore fallet (RP 222/2010 rd, s. 353). På grund av detta har inga ändringsbehov identifierats i paragrafen.

39 § Användning av informationskällor och förutsättningar för styrd användning av informationskällor

Enligt paragrafens 1 mom. avses med användning av informationskällor annat än sporadiskt konfidentiellt mottagande av information av betydelse för skötseln av i 1 kap. 1 § avsedda uppgifter av personer som inte hör till polisen eller till någon annan myndighet (informationskälla). Momentet kan tolkas så att det avser 1 kap. 1 § tvångsmedelslagen, enligt vilket tvångsmedelslagen tillämpas på användningen av tvångsmedel och på villkoren för deras användning, om inte annat följer av någon annan lag. Hänvisningen kan på grund av det som konstaterats anses vara felaktig.

I tvångsmedelslagen föreskrivs om de tvångsmedel som kan användas vid utredning av brott. Utöver utredning av brott kan tvångsmedel, beroende på medlen, även användas till exempel för att säkra den straffrättsliga processen, förhindra fortsatt brottslig verksamhet, säkerställa

verkställighet av straffet, säkerställa betalning av skadestånd för brott, återlämnande av egen-
dom som förvärvats genom brott till dess ägare och säkerställande av verkställigheten av för-
verkandepåföljd.

Syftet med användning av informationskällor är dock uttryckligen att utreda brott. Det förefaller
därför motiverat att man i stället för att hänvisa till en särskild bestämmelse i definitionen av
användning av informationskällor enligt tvångsmedelslagen hänvisar till dess funktion vid ut-
redning av brott. Användning av informationskällor definieras även i 5 kap. 40 § 1 mom. i po-
lislagen, 36 §, 1 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet och 3. kap.
39 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen. Definitionen i tvångsmedelslagen ska även ta
hänsyn till definitionerna av användning av informationskällor i andra lagar.

43 § Förfarandet i domstol

I den första meningen i paragrafens 3 mom. föreskrivs att om domstolen har beviljat tillstånd
till teleavlyssning eller teleövervakning, får den pröva och avgöra ett ärende som gäller bevil-
jande av tillstånd i fråga om en ny teleadress eller teleterminalutrustning utan att den tjänsteman
som framställt yrkandet eller en av denne förordnad tjänsteman är närvarande, om det har för-
flutit mindre än en månad från den muntliga förhandlingen i ett tillståndsärende som gäller
samma misstänkta person och samma misstanke om brott. Vid översynen av bestämmelserna
om teleavlyssning i 10 kap. 5 § och teleövervakning i 9 kap. har det framförts att det i yrkandet
och beslutet om teleavlyssning eller teleövervakning inte längre skulle behöva nämnas den te-
leadress eller som åtgärden riktas mot utan att yrkandet och beslutet endast ska gälla den miss-
tänkte. Ett undantag från detta utgörs av situationer där den misstänkte är okänd, varvid den
teleadress eller teleterminal som åtgärden riktas mot fortfarande ska anges i yrkandet och be-
slutet om teleavlyssning eller teleövervakning. Till följd av förslaget är det motiverat att ändra
det aktuella momentet så att dess första mening endast begränsas till situationer där den miss-
tänkte är okänd.

52 § Förbud mot avlyssning och observation

I paragrafen föreskrivs om meddelanden som teleavlyssning, inhämtande av information i stället
för teleavlyssning, teknisk avlyssning eller optisk observation inte får riktas mot. Eftersom det
föreslås att bestämmelsen om teknisk observation av utrustning i 23 § i kapitlet ska förtydligas
på så sätt att teknisk observation av utrustning även kan riktas mot ett annat än ett sekretessbe-
lagt meddelande som lagrats i utrustningen eller skrivits med den om vilket föreskrivs i bestäm-
melserna om teleavlyssning, teleövervakning och annan teknisk observation, vore det motiverat
att även lägga till teknisk utrustningsbesiktning i bestämmelserna i 1–4 mom.

56 § Användning av överskottsinformation

Enligt paragrafens 2 mom. får överskottsinformation också användas, om användningen av
överskottsinformationen kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet och om det
för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst tre år eller det är fråga om något av
de brott som avses i momentet. De grundbrott som nämns i momentet har tagits in i bestämmel-
sen i samband med riksdagsbehandlingen av regeringens proposition RP 14/2013 rd. Grund-
lagsutskottet ansåg då att det är nödvändigt att det strängaste straffet är mer än fängelse i två år.
Enligt grundlagsutskottet fanns det dock inte något hinder mot att inkludera några vissa enskilda
brott för vilka det strängaste straffet är fängelse i två år men som till sin allvarlighetsgrad är
jämförbara med andra brott som avses i momentet och som uppfyllde kraven i 10 § 3 mom. i
den dåvarande grundlagen. Grundlagsutskottet ansåg att i synnerhet de brott som för närvarande

uppräknas i momentet är sådana brott samt olagligt framkallande av samtycke till adoption enligt 25 kap. 3 b § i strafflagen, vilket lagutskottet dock har utelämnat ut momentet (GrUU 32/2013 rd, s. 7, LaUB 17/2013 rd, s. 7).

Enligt regleringen är det inte möjligt att använda överskottsinformation som inhämtats via teleavlyssning för utredning av grovt narkotikabrott. I praktiken kan situationen exempelvis ha lett till att avlyssningsupptagningen kan användas som bevis mot en person som anklagas för grovt narkotikabrott som varit föremål för avlyssningstillstånd men inte för narkotikabrott med anknytning till samma ärendelhet.

Riksdagens grundlagsutskott har ansett att det vid bedömningen av regleringen av överskottsinformation gäller att å ena sidan gäller att beakta det grundlagsenliga skyddet för förtroliga meddelanden medan å andra sidan intresset för att utreda allvarliga brott och godtagbara och samhälleligt vägande skäl relaterade till det straffrättsliga systemets trovärdighet talar för en viss begränsning av denna rättighet. Grundlagsutskottet har bedömt att kravet på ett maximistraff på två års fängelse innebär dock att bestämmelsen skulle tillämpas på många brott som inte kan anses äventyra samhällets eller individens säkerhet eller hemfrid enligt dåvarande 10 § 3 mom. i grundlagen (GrUU 32/2013 rd, s. 6–7). Däremot har grundlagsutskottet vid upprepade tillfällen ansett att narkotikabrott är brott som äventyrar en individs eller samhällets säkerhet (RP 309/1993 rd, s. 54, GrUU 2/1996 rd, s. 2, GrUU 32/2013 rd, s. 3, GrUU 33/2013 rd, s. 3).

I många fall är narkotikabrott relaterade till grövre brott eller till samma brottsdelhet. De kan anses falla inom ramen för brott som brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet enligt 10 § 4 § grundlagen. Med anledning av detta och det som konstaterats ovan förefaller det motiverat att överskottsinformation även får användas vid utredning av narkotikabrott, om detta kan antas ha mycket stor betydelse för utredningen av brottet.

Med stöd av 10 kap 3 § i tvångsmedelslagen är det möjligt att använda teleavlyssning för att exempelvis utreda grovt givande av muta, grovt tagande av muta, grovt missbruk av tjänsteställning, grovt skattebedrägeri och grov oredlighet som gäldenär i samband med drivande av rörelse eller utövning av yrke. I dessa situationer finns även möjlighet till teleövervakning enligt 6 § i kapitlet utan anknytning till yrkes- och näringsverksamhet. Det är dock inte möjligt att använda överskottsinformation som inhämtats med hjälp av dessa tvångsmedel i samband med givande av muta, tagande av muta, missbruk av tjänsteställning och brott mot tjänstehemlighet. Detsamma gäller givande och tagande av muta i näringsverksamhet. Situationen kan anses vara problematisk om det till exempel är möjligt att använda teleavlyssningsupptagningar av delaktiga i samma yrkes- och näringsrelaterade brottsdelhet endast för vissa delaktiga eller även i andra fall teleövervakningsuppgifter endast för vissa delaktiga. Förhållandet kan också försätta personer i en ojämlik ställning.

I praktiken har det förekommit misstankar om korruption till exempel i samband med förundersökning av grova narkotikabrott. Dessa brott involverar ofta mycket pengar, vilket leder till att gärningsmännen ofta har ett stort behov av att påverka myndigheternas agerande. Ekonomisk brottslighet kan också involvera information relaterad till viktiga offentliga upphandlingar där offentlig makt utövas i hög grad. Korruptionsbrott och tjänstebrott relaterade till yrkes- och näringsverksamhet, såsom missbruk av tjänsteställning, har en skadlig inverkan på samhällsmoralen och därför är intresse för att utreda dem stort. Syftet med bestämmelserna om tjänstebrott är att säkerställa ämbetsåtgärdernas laglighet och oberoende av osaklig påverkan. Eftersom tjänstemän har en omfattande behörighet att fatta beslut som är bindande för medborgarna, bör osaklig påverkan anses vara skadlig för hela samhället.

Därför verkar det motiverat att överskottsinformation även ska kunna användas vid utredning av givande och tagande av muta, givande och tagande av muta i näringsverksamhet, missbruk av tjänsteställning och brott mot tjänsthemlighet, om användningen av överskottsinformation kan antas ha mycket viktig betydelse för utredningen av brottet.

57 § Utplåning av information

I paragrafen föreskrivs om utplåning av information som avses i kapitlet. En relevant informationskategori med tanke på regleringen är överskottsinformation enligt 55 § tvångsmedelslagen, med vilket avses information som inhämtats genom teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter och teknisk observation som inte har samband med brott eller som avser en annat brott än det som tillståndet eller beslutet gäller. Enligt huvudregeln i paragrafens 1 mom. ska överskottsinformationen utplånas efter det att målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller avskrivits.

Enligt definitionen ovan finns det flera typer av överskottsinformation. Lagring av sådan överskottsinformation som inte hänför sig till något brott kan anses onödig ur brottsutredningssynpunkt. Det kan till exempel vara fråga om telefonsamtal som inspelats i samband med teleavlyssning och som gäller skötsel av den misstänktes dagliga ärenden. Å andra sidan kan det också handla om information som har krypterats på ett sätt som förhindrar utredning av innehållet.

Dessutom kan lagring ifrågasättas ur dataskyddslagstiftningens perspektiv. Enligt 6 § i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten (1054/2018) ska de personuppgifter som behandlas ska vara adekvata och behövliga med hänsyn till ändamålet med behandlingen och får inte vara för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas. Obehövliga personuppgifter ska utplånas utan obefogat dröjsmål. Personuppgifter får inte lagras i en form som möjliggör identifiering av den registrerade under en längre tid än vad som behövs med hänsyn till ändamålet med behandlingen. Enligt 5 § 1 mom. i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (616/2019) får polisen behandla personuppgifter för utförandet av en uppgift som anknyter till förundersökning, polisundersökning eller någon annan utredning av brott eller till att föra brott till åtalsprövning, för utförandet av en uppgift som anknyter till upprätthållande av allmän ordning och säkerhet och för utförandet av någon annan övervakningsuppgift som föreskrivits för polisen. Enligt paragrafens 3 mom. ska de uppgifter som polisen har erhållit vid utförandet av sina uppgifter raderas utan dröjsmål efter att det blivit klart att de inte behövs för behandling enligt 1 mom. eller 13 § 1 mom. I 13 § 1 mom. i lagen föreskrivs om situationer där polisen får behandla personuppgifter för andra ändamål än det ursprungliga behandlingssyftet till exempel för att utreda ett brott för vilket det strängaste straffet enligt lag är fängelse eller en utredning som stöder det att någon är oskyldig.

Utöver dataskydds- och ändamålsenlighetsfrågor är frågan relevant också när det gäller det lagringsutrymme som behövs för att lagra data. Särskilt i omfattande brottmål kan det finnas behov av att lagra stora mängder uppgifter under relativt långa perioder på grund av de gällande bestämmelserna. I takt med att tekniska verktyg utvecklas och deras användning ökar, ökar dessutom mängden lagrad information ytterligare. På motsvarande sätt väntas mängden krypterade data öka med utvecklingen av krypteringsteknik. Till följd av detta ökar förundersökningsmyndigheternas kostnader för lagring av information.

Det bör dock utöver det som konstaterats ovan särskilt noteras att överskottsinformationen även kan innehålla material som stöder den misstänktes oskuld. Vid prövningen av huruvida utplåning av överskottsinformation kunde ske tidigare skede än vad fallet är i dag gäller det därför

att uppmärksamma att informationen inte utplånas utan samtycke av den misstänkte som informationen gäller.

Därför förefaller det motiverat att kunna utlåna överskottsinformation redan innan ärendet är lagakraftvunnet eller avskrivet, om det är fråga om överskottsinformation som inte anknyter till ett brott eller vars innehåll inte går att utreda. Förutsättningen bör dock vara att den misstänkte samtycker till utplåningen.

58 § Avbrytande av teleavlyssning, teknisk avlyssning och teknisk observation av utrustning

I den första meningen föreskrivs att om det framgår att teleavlyssningen riktas mot något annat än i tillståndet avsett meddelande från eller till den som är misstänkt för brott eller att den brottsmisstänkte som den tekniska avlyssningen riktas mot inte befinner sig i det utrymme eller på den plats som avlyssnas, ska användningen av tvångsmedlet avbrytas så snart som möjligt, och de upptagningar som har fått genom avlyssningen och anteckningarna om de uppgifter som fått genom den ska genast utplånas. Till följd av det föreslagna sloandet av att teleövervakning ska vara teleadress- eller teleterminalspecifik enligt i 10 kap. 9 § kan det anses motiverat att även lägga till teleövervakning i bestämmelsen, så att när teleövervakning riktas mot andra meddelanden än sådana som skickats av eller avsetts för den brottsmisstänkte som är föremål för tillståndet borde teleövervakningen avbrytas så snart som möjligt och den information som erhållits och relaterade anteckningar omedelbart utplånas. Samtidigt förefaller det vara motiverat att förtydliga bestämmelsen om såväl teleövervakning som den däri nämnda teleavlyssningen och tekniska avlyssningen, så att avbrytandet av användningen av tvångsmedel och skyldigheten att utplåna upptagningar och uppgifter och därtill hörande anteckningar uttryckligen gäller de situationer som avses i paragrafen.

Enligt den sista meningen i paragrafen gäller skyldigheten att avbryta åtgärden och skyldigheten att utplåna upptagningarna och anteckningarna dessutom också teknisk observation av utrustning, om det framgår att observationen gäller ett meddelandes innehåll eller identifieringsuppgifter som avses i 6 § eller det framgår att den misstänkte inte använder den anordning som är föremål för observationen. Den i 10 kap. 23 § ovan föreslagna preciseringen av användningsområdet för teknisk observation av utrustning bör beaktas även i bestämmelsen som behandlas här. Med tanke på tydlighet och läsbarhet verkar det dessutom motiverat att åtskilja bestämmelsen om teknisk observation av utrustning i början av paragrafen om teleavlyssning, -övervakning och teknisk avlyssning till ett nytt 2 mom.

60 § Underrättelse om användning av hemligt tvångsmedel

Enligt paragrafens 1 mom. ska en misstänkt som varit föremål för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation och kontrollerade leveranser utan dröjsmål underrättas om detta skriftligen när ärendet har förts till åklagaren för prövning eller förundersökningen annars har avslutats eller avbrutits. Den misstänkte ska dock underrättas om ett tvångsmedel senast ett år efter det att användningen av det har avslutats.

I momentet nämns inte inhämtande av lägesuppgifter enligt 10 kap. 8 § i tvångsmedelslagen för att nå misstänkta och dömda. Enligt förarbetena till handlar den ifrågavarande bestämmelsen om användning av teleövervakning för att nå den som håller sig undan för förundersökning, rättegång eller verkställighet av fängelsestraff. Om det är nödvändigt att få lägesuppgifter som hör till teleövervakning för att utreda ett brott, bör befogenheten enligt 6 § utnyttjas (RP 222/2010 rd, s. 333).

Av Polisstyrelsens berättelse till inrikesministeriet om polisens hemliga inhämtande av information och dess övervakning 2019 (ID-2027839, 2020-02-03) framgår att Polisstyrelsen lämnat en anvisning till polisenheterna våren 2016, där slutsatsen av riksdagens justitieombudsman i sin promemoria (EOA:n muistio Poliisihallituksen tarkastuksesta 18.11.2015 dnro 5030/3/15) att lagens ordalydelse och systematik förutsätter att objektet underrättas även när information enligt 10:8 § i Tvångsmedelslagen inhämtas.

Det förefaller motiverat att underrätta den misstänkte utöver om den teleövervakning som avses i 10 kap. 6 § i tvångsmedelslagen även om inhämtande av lägesuppgifter som avses i 8 § i kapitlet för att nå den misstänkte. I syfte att förtydliga detta bör omständigheterna tydligt framgå av den aktuella bestämmelsen i 10 kap. 60 § i tvångsmedelslagen.

11 kap. Särskilda bestämmelser

Utgångspunkter för bedömningen och behovet av nya allmänna bestämmelser

I 11 kapitlet i tvångsmedelslagen finns bestämmelser som inte på ett naturligt sätt hör till de andra kapitlen i lagen och som ofta gäller bestämmelser i flera andra kapitel. Även framöver kan det anses motiverat att endast bestämmelserna om vissa tvångsmedel eller bestämmelserna i ett visst kapitel i tvångsmedelslagen bör placeras i anslutning till den väsentliga regleringen i andra kapitel i lagen.

Vid tillämpningen av tvångsmedel har frågan om vilka tvångsmedel som kan användas om frågan gäller en brottsmisstänkt som inte fyllt 15 år, uppkommit som en allmän fråga som gäller förutsättningarna för tillämpning av alla tvångsmedel. I den gällande lagen föreskrivs att en person som misstänks ha gjort sig skyldig till en brottslig gärning innan han eller hon fyllt 15 år får inte anhållas enligt 2 kap. 5 § 3 mom., häktas enligt 11 § 4 § i samma kapitel eller meddelas reseförbud enligt 5 kap. 1 § 2 mom. i lagen. I de nämnda bestämmelserna hänvisas i enlighet med begreppen enligt 3 kap. 5 § i förundersökningslagen till en brottslig gärning till skillnad från brott. I övrigt föreskrivs det inte om detta.

Tvångsmedelslagens tvångsmedel är enligt ordalydelsen uttryckligen tillämpliga på utredning av brott. I motiveringarna till tvångsmedelslagen har dock deras tillämplighet bedömts även när frågan handlar om en brottsmisstänkt som inte fyllt 15 år. I förarbetena konstateras att det gäller att i alla sammanhang förhålla sig synnerligen restriktivt till frihetsberövande när det är fråga om barn och att det för tydlighetens skull uttryckligen bör ingå en bestämmelse med förbud mot att tillämpa anhållande, häktning och reseförbud på misstänkta som inte fyllt 15 år. I övrigt konstateras att det dock kan bli nödvunget att inrikta andra tvångsmedel enligt tvångsmedelslagen på barn om användningen av tvångsmedel har betydelse med avseende på en förundersökning som utförs om barnet med stöd av 3 kap. 5 § i förundersökningslagen. I förarbetena anses det att till exempel säkringsåtgärder, beslag, genomsökning eller rentav hemliga tvångsmedel kan behövas i dessa situationer. Det konstateras att straffprocessuella säkringsåtgärder liksom beslag med anledning av ett brott aktualiseras i princip i dessa situationer, men å andra sidan konstateras att det av bestämmelserna i 3 och 4 kap. i den tidigare tvångsmedelslagen framgår dock att tvångsmedlen relaterade till skingringsförbud eller kvarstad och beslag är avsedda att användas kopplade till processen kring att väcka åtal och avgöra brottmål. (RP 222/2010 rd, s. 77)

Eftersom tvångsmedel avsevärt kan inskränka en persons grundlagstryggade grundläggande fri- och rättigheter förefaller det motiverat att på lagnivå föreskriva vilka tvångsmedel som kan användas om en person misstänks ha gjort sig skyldig till en brottslig gärning innan han eller hon fyllt 15 år. Detta accentueras av att föremålet för tvångsmedel i detta fall är barn som inte fyllt

15 år. Regleringstekniskt kan detta lösas antingen genom att frågan beaktas i bestämmelserna om enskilda tvångsmedel eller genom att en allmän bestämmelse om detta tas in i tvångsmedelslagen. På grund av det stora antalet tvångsmedel och tvångsmedelslagens läsbarhet förefaller det mer motiverat att föreskriva om detta genom en allmän bestämmelse, som på ett konsekvent sätt kunde fogas till lagens 11 kap.

Såsom det konstaterats ovan förbjuder den gällande tvångsmedelslagen uttryckligen att anhålla, häkta och meddela reseförbud för misstänkta som inte har fyllt 15 år. Regleringstekniskt kan det i viss mån anses motiverat att det rättsläge som följer av den allmänna bestämmelsen inte ytterligare förstärks genom uttryckliga förbudsbestämmelser. Eftersom syftet även framöver är att anhållande, häktning och reseförbud som riktas mot en persons frihet inte ska användas på under 15 år gamla personer som misstänks ha begått en brottslig gärning, är det motiverat med hänsyn till de stora konsekvenserna för föremålet för åtgärderna att av tydlighets- och rättskyddsskäl bevara särskilda bestämmelser som bekräftar detta.

4 § Närmare bestämmelser och föreskrifter

Enligt 1 mom. 8 punkten i paragrafen får genom förordning av statsrådet närmare bestämmelser utfärdas om innehållet i en underrättelse till åklagaren enligt 2 kap. 12 i § 2 mom. I hänvisade momentet behandlas två underrättelser till åklagaren: Brottspåföljdsmyndighetens underrättelse till polisen och åklagaren om att den som ålagts häktningsarrest trots skriftlig varning eller annars grovt har brutit mot de skyldigheter han eller hon ålagts att fullgöra eller om han eller hon fortsätter sin brottsliga verksamhet, flyr eller börjar förbereda flykt samt Brottspåföljdsmyndighetens underrättelse till åklagaren om de uppgifter om avtjänande av häktningsarrest som behövs vid domstolsbehandlingen. I viss mån kan det anses oklart vilken underrättelse som avses i punkten.

Det förefaller motiverat att närmare bestämmelser ska kunna utfärdas genom förordning av statsrådet, särskilt om Brottspåföljdsmyndighetens underrättelse till åklagaren om de uppgifter om avtjänande av häktningsarrest som behövs vid domstolsbehandlingen. Det kan då i enlighet med 2 kap. 6 § i statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information till exempel vara en underrättelse om vilken skyldighet den som ålagts häktningsarrest brutit mot och på vilket sätt. Den första underrättelsen, som avses i det första momentet och som lämnas till både polisen och åklagaren, kan i sin tur bli aktuell om en person exempelvis flyr, och då verkar det inte finnas något behov av att precisera innehållet i underrättelsen genom förordning.

Till följd av det som konstaterats ovan är det motiverat att förtydliga att 1 mom. 8 punkten i paragrafen avser underrättelsen till åklagaren om de uppgifter om avtjänande av häktningsarrest som behövs vid domstolsbehandlingen.

Metoder och befogenheter för att utreda identitetsstöld som förekommer som självständiga brott (RSv 335/2014 rd)

Enligt 38 kap. 9 a § i strafflagen ska den som i syfte att vilseleda en tredje part obehörigen använder någon annans personuppgifter eller identifieringsuppgifter eller andra motsvarande uppgifter som identifierar personen, och därmed orsakar ekonomisk skada eller mer än ringa olägenhet för den som uppgifterna gäller för identitetsstöld dömas till böter. Lagen om ändring av strafflagen (368/2015), som bland annat gällde identitetsstöld, trädde i kraft den 4 september 2015. I anslutning till godkännandet av lagen (RSv 335/2014 rd) förutsatte riksdagen i en-

lighet med det som konstaterats ovan regeringen följer upp om de nuvarande utredningsmetoderna och -befogenheterna för att utreda identitetsstöld som förekommer som självständiga brott är adekvata och tillräckliga samt att den vid behov vidtar åtgärder för att stärka förebyggandet och utredningen av dessa brott. I justitieministeriets svar på den aktuella skrivelsen har framhåvts att det ännu inte har samlats några betydande erfarenheter av bekämpning och utredning den nya typen av brott. Relevant information om tillämpningspraxis kan inhämtas och utredningsmetodernas och -befogenheternas ändamålsenlighet och tillräcklighet kan bedömas när behovet av att ändra och komplettera tvångsmedelslagen, som trädde i kraft i början av år 2014, blir aktuella. Därför har frågan utretts vid beredningen av denna proposition.

I regeringens proposition (RP 232/2014 rd) som gällde identitetsstöld har utredningsmetoder som redan idag är tillämpliga på utredning av identitetsstöld setts över. Enligt propositionen bör man dock lägga märke till att en gärning, beroende på det konkreta gärningssättet, också kan uppfylla rekvisitet för något annat brott, till exempel ärekränkning eller spridande av information som kränker privatlivet, varvid de tvångsmedel som är tillämpliga på dem blir aktuella. Vidare bör man notera att den identitetsstöld som avses i den föreslagna paragrafen ofta kan begås i samband med något annat brott som är allvarligare, till exempel bedrägeri. Vid utredningen av bedrägeriet kan man då använda de tvångsmedel som är möjliga vid utredningen av det brottet. Av betydelse till dessa delar är också det syfte med förslaget enligt vilket avsikten med att kriminalisera identitetsstöld är att förtydliga ställningen som målsägande för offret för identitetsstöld till exempel vid bedrägeribrott.

På basis av en utredning som erhållits vid beredningen av denna proposition registrerades få identitetsstöld som förekommer som självständiga brott i polisens informationssystem under åren 2015–2020. Identitetsstöld är i allmänhet kopplade till bedrägeribrott, varvid de tvångsmedel som tillgängliga vid utredningen av bedrägeribrott kan användas. Ett exempel på sådan kan nämnas teleövervakning enligt 10 kap. 6 § i tvångsmedelslagen, för vilken förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd enligt 2 mom. 2 punkten i paragrafen, om det finns anledning att misstänka att den misstänkte begått bedrägeri med hjälp av en teleadress eller teleterminal. När det gäller identitetsstöld är en typisk form av bedrägeri en handling som begås med hjälp av en teleadress eller teleterminal. Utredningsgraden för identitetsstöld har varit bättre än för egendomsbrott i genomsnitt, men lägre än för bedrägeribrott i allmänhet. Den lägre utredningsnivån kan bero på att det rör sig om ett målsägandebrott och att ringa brott och gärningar som inte har orsakat större olägenhet eller skada framställs begränsning lättare för åklagaren.

Riksdagens ovan nämnda skrivning gäller uttryckligen adekvata och tillräckliga utredningsmetoder och -befogenheter för att utreda identitetsstöld som förekommer som självständiga brott. De verkar dock vara relativt sällsynta. När det gäller de utredningsmetoder och -befogenheter som används för att utreda identitetsstöld är det därför i praktiken väsentligt att det finns tillräckliga utredningsmetoder för brott som involverar identitetsstöld. I fråga om identitetsstöld som förekommer som självständiga brott har inga ändringar ansetts vara nödvändiga i propositionen för att stärka bekämpningen och utredningen av dessa brott.

Förundersökningssamarbete i tvångsmedelsärenden

Enligt kriminalkommissarie Eveliina Karjalainens och specialåklagare Hannu Koistinens ovan nämnda rapport om förundersökningssamarbete (Praxisbaserade synpunkter på läget inom förundersökningssamarbetet, smärtpunkter och regionala innovationer – Lägesrapport 2021; Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:21) är arbetsfördelningen och samarbetet med undersökningsledaren och huvudsakligen klart i fråga om tvångsmedel. Under-

sökningsledarna och åklagarna anser att det inte är ändamålsenligt att ändra de nuvarande rollerna och arbetsfördelningen i fråga om tvångsmedel. När det gäller hemliga tvångsmedel anses dock åklagarens roll vara oklar, och undersökningsledarna använder sin beslutsprövning avsevärt självständigt, i en stor del av förundersökningarna, så att åklagaren i detta skede inte ens känner till att en brottsutredning pågår (s. 39).

Såsom det konstaterats ovan fokuserar rapporten uttryckligen på de frågor som rör användningen av hemliga tvångsmedel. Enligt rapporten framstår samarbetet mellan förundersökningsmyndigheten och åklagaren vid användning av hemliga tvångsmedel som ostrukturerat. Enligt de intervjuer som rapporten baserar sig på är det klart att åklagaren i praktiken inte har en sådan roll som åklagare tillskrivs i den juridiska litteraturen som en part som följer upp intressen relaterade till en rättvis rättegång. I intervjuerna med åklagare upprepas åsikten att åklagaren redan från början av utredningen borde ha kännedom om allmänna riktlinjer för hemliga tvångsmedel, så att han eller hon vid behov kan komma med synpunkter och strategiska perspektiv på utredningen. Enligt rapporten innebär underrättelsen till åklagaren om planer för användningen av hemliga tvångsmedel och genomförandet inte att åklagaren aktivt deltar i ansökan och tillämpningen av tvångsmedel, utan åklagarens naturliga roll är uttryckligen att delta i den strategiska planeringen av utrednings- och tvångsmedelsprocessen och sedan vid behov delta i diskussioner om detta.

Enligt 5 kap. 3 § 1 mom. I förundersökningslagen ska förundersökningsmyndigheten så som ärendets art eller omfattning förutsätter underrätta åklagaren om omständigheter som hänför sig till förundersökningen och förundersökningsåtgärderna och om undersökningens framskridande i övrigt. Om förundersökningsmyndigheten har underrättat åklagaren om ett brott som har kommit för undersökning, ska undersökningsledaren innan förundersökningen avslutas höra åklagaren om ärendet har utretts tillräckligt väl enligt vad som föreskrivs i 1 kap. 2 §, när ärendets art och omfattning kräver att åklagaren hörs eller när det är meningen att förundersökningen avslutas utan att ärendet överlämnas till åklagaren. Enligt den sista meningen i momentet finns bestämmelser om skyldigheten att underrätta om användning av tvångsmedel i tvångsmedelslagen.

På grund av det som konstaterats har behovet av en bestämmelse om förundersökningsmyndighetens skyldighet att underrätta åklagaren om användning av tvångsmedel diskuterats. Exempelvis i 11 kap. i tvångsmedelslagen kunde det föreskrivas att förundersökningsmyndigheten, utöver vad som bestäms någon annanstans i tvångsmedelslagen, bör åklagaren vid behov underrättas om användning av tvångsmedel beroende på ärendets art eller omfattning. I motiveringarna till bestämmelsen kunde de synpunkter som framförts ovan om åklagarens roll, särskilt i fråga om hemliga tvångsmedel, aktualiseras och det kunde närmare förklaras hur det till exempel skulle vara motiverat att gå till väga med hemliga tvångsmedel i normala fall. Likaså borde det detaljerat tas ställning till exempelvis i vilket skede av utredningen anmälan helst ska göras.

Vid beredningen har dock flera besvärliga frågor dykt upp. För det första har det ansetts viktigt att förfarandet ska framgå av en bestämmelse. Det är motiverat att en bestämmelse som syftar till att förtydliga och harmonisera nuläget inte orsakar nya tolkningsproblem. Å andra sidan har det påpekats att situationerna varierar, och de bör beaktas vid tillämpningen av bestämmelsen. När det gäller underrättelser om hemliga tvångsmedel har dessutom ärendets koppling till frågan om åklagarens tystnadsrätt framhållits, vilket också behandlas utförligt i rapporten. Beträffande den sist nämnda frågan har det konstaterats att ärendet har en vidare innebörd än tvångsmedelsregleringen och att flera frågor utanför tvångsmedelsregleringen bör övervägas.

I begäran om utlåtanden om straffprocessarbetsgruppens betänkande uppmanades remissinstanserna dock att ta ställning till förutsättningarna för ett lagförslag om åklagarens tystnadsrätt utifrån JD Antti Tapanilas utredning. Alla övriga remissinstanser utom Finlands Advokatförbund och advokat Markku Fredman förhöll sig positivt till bestämmelser om åklagarens tystnadsrätt. Advokatförbundet meddelade vissa förbehåll i fråga om förslaget, och advokat Fredman biföll inte förslaget. De övriga remissinstanserna ansåg att ändringen är motiverad och relevant för att effektivisera förundersökningssamarbetet. Till följd av utredningen och utlåtandena om det har förslaget inkluderats i propositionen.

Vid den fortsatta beredningen av propositionen bedömdes till följd av detta att de föreslagna bestämmelserna om åklagarens tystnadsrätt röjer undan ett stort hinder för en aktivare roll för åklagare när beslut om användning av hemliga tvångsmedel fattas. Det kan anses motiverat att förtydliga det ostrukturerade samarbetet mellan förundersökningsmyndigheten och åklagaren i användningen av hemliga tvångsmedel, eftersom detta lyfts fram som ett centralt missförhållande i rapporten. Det som däremot talar för en mer allmän bestämmelse som gäller alla tvångsmedel är ovan nämnda bestämmelse i förundersökningslagen enligt vilken bestämmelser om skyldigheten att underrätta om användning av tvångsmedel finns i tvångsmedelslagen. Det som är problematiskt med tanke på syftet med bestämmelsen är nuläget där det finns stora regionala samt situations- och tvångsmedelsspecifika variationer. Samtidigt är det klart att regleringen bör göra det möjligt att beakta typen av tvångsmedel och ärenden, och därför är det inte motiverat att föreskriva om en ovillkorlig underrättelseskyldighet. Såsom det konstaterats ovan kan olika perspektiv bäst beaktas genom en relativt allmän bestämmelse i 11 kap. i tvångsmedelslagen, enligt vilken förundersökningsmyndigheterna och Åklagarmyndigheten kan utfärda preciserande anvisningar om tillämpningen av förfarandet i praktiska situationer.

2.3 Häktningsslagen

9 kap. Besök och andra kontakter utom fängelset

2 § Övervakade besök

I paragrafen föreskrivs att tillstånd för besök utan övervakning kan beviljas då det är fråga om besök av en nära anhörig till en häktad, någon annan närstående samt, om det finns skäl till det, även av någon annan person som är viktig för den häktade, om det är motiverat för bevarandet av den häktades kontakter eller av någon annan motsvarande orsak, om inte den häktades rätt till kontakter har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen. För att tillstånd till ett sådant besök ska beviljas förutsätts det att besöket inte äventyrar säkerheten eller ordningen i fängelset eller den häktades eller någon annans säkerhet och att besöket inte stör verksamheten i fängelset.

Paragrafen tar således inte ställning till en situation där ett oövervakat besök kan äventyra syftet med häktningen. Till denna del är situationen annorlunda, till exempel vid placering av häktade som avses i 3 kap. 1 och 2 § i lagen, vid övervakning eller hindrande av häktades brevväxling, telefonsamtal och elektronisk kommunikation i 8 kap. samt vid övervakning av besök i 9 kap. 1 §. Det kan anses motiverat att behovet av att säkerställa uppfyllandet av syftet med häktning även skulle kunna övervägas vid prövningen av oövervakade besök. Samtidigt kan det förtydligas att hänvisningen till 4 kap. i tvångsmedelslagen i paragrafen gäller situationer där uttryckligen rätten till besök är begränsad.

5 § Övervakade besök häktade och fångar emellan

Enligt paragrafen kan en häktad beviljas tillstånd till ett övervakat besök av en annan häktad eller fånge som placerats i samma fängelse, om det är fråga om en nära anhörig till den häktade, någon annan närstående eller någon annan person som är viktig för den häktade och besöket är motiverat för bevarandet av den häktades kontakter eller av något annat viktigt skäl och den häktades rätt till kontakter inte har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen. En förutsättning för att tillstånd till ett sådant besök ska beviljas är att besöket inte äventyrar ordningen eller säkerheten i fängelset eller den häktades eller någon annans säkerhet.

Paragrafen tar således inte ställning till en situation där ett besök kan äventyra syftet med häktningen. På motsvarande sätt som det konstaterats ovan i fråga om 2 § i kapitlet är situationen till denna del annorlunda, till exempel vid placering av häktade som avses i 3 kap. 1 och 2 § i lagen, vid övervakning eller hindrande av häktades brevväxling, telefonsamtal och elektronisk kommunikation i 8 kap. samt vid övervakning av besök i 9 kap. 1 §. Det kan anses motiverat att behovet av att säkerställa uppfyllandet av syftet med häktning även skulle kunna övervägas vid prövningen av oövervakade besök mellan fångar. Samtidigt föreslås att det förtydligas att hänvisningen till 4 kap. i tvångsmedelslagen i paragrafen gäller situationer där uttryckligen rätten till besök är begränsad.

2.4 Lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen

7 kap. Besök och andra kontakter utanför förvaringslokalen

2 § Oövervakade besök

Enligt paragrafens 1 mom. kan besök av nära anhöriga till frihetsberövade, andra närstående och ombud som avses i 6 kap. 4 § samt, om det finns skäl för det, även av andra tillåtas utan övervakning (oövervakat besök), om det är motiverat med hänsyn till bevarandet av den frihetsberövades kontakter, skötseln av rättsliga angelägenheter eller av någon annan motsvarande orsak och om besöket inte stör ordningen eller verksamheten i förvaringslokalen. Till skillnad från exempelvis 1 kap. 1 § 1 mom. i kapitlet eller 9 kap. 2 § i häktningsslagen hänvisar paragrafen inte till begränsning av kontakter enligt 4 kap. i tvångsmedelslagen. Det förefaller motiverat att i detta avseende harmonisera paragrafen med den nämnda regleringen.

Till skillnad från exempelvis 1 § 3 mom. i kapitlet möjliggör paragrafen inte heller beaktande av om besöket kan äventyra syftet med den frihetsbegränsande åtgärden vid prövningen. På motsvarande sätt som ovan i 9 kap. 2 och 5 § i häktningsslagen kan det i fråga om säkerställandet av syftet med häktningen anses motiverat att vid prövningen av besök även bedöma om detta äventyrar syftet med den frihetsbegränsande åtgärden.

2.5 Lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar

6 § Sekretess för uppgifter om identitet

I brottmål kan det förordnas en intressebevakare för barnet med stöd av 4 kap. 8 § i förundersökningslagen. Vid ansökan om förordnande av intressebevakare kan handlingar sekretessbeläggas under samma förutsättningar som i andra fall, till exempel om handlingarna innehåller känsliga uppgifter om omständigheter som har samband med någons privatliv, hälsotillstånd eller handikapp eller med socialvård som personen erhållit eller uppgifter om ett brottsoffer, om utlämnandet av uppgifterna skulle kränka offrets rättigheter eller minnet av offret eller offrets

närstående (lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/370), 9 §, AD-offentlighetslagen). Handlingar kan också sekretessbeläggas med stöd av 10 § i lagen.

I regel är grundläggande uppgifter om ärendet, såsom parternas identitet, offentlig information. Det finns två undantag från huvudregeln, och de handlar om att hemlighålla identiteten hos målsägande i brottmål och asylsökande i vissa situationer (AD-offentlighetslagen 6 §). Med stöd av undantaget kan målsägandens identitet hemlighållas i brottmål som gäller omständigheter av känslig natur i målsägandens privatliv.

I situationer där polisen ansöker om intressebevakare för ett barn med stöd av 4 kap. 8 § i förundersökningslagen handlar det ofta om misstanke om sexual- eller våldsbrott som en förälder har begått mot barnet. Då kan rättegångshandlingarna innehålla uppgifter som kan sekretessbeläggas med stöd av lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar. På motsvarande sätt kan domstolens avgörande hemlighållas i den mån det behövs.

Enligt 6 § 1 mom. 1 punkten i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar kan ett barns identitet även hemlighållas om barnet är målsägande i ett brottmål som gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv. I praktiken förordnar domstolen att ett barns identitet ska hemlighållas när en ansökan om förordnande av en intressebevakare i ett brottmål om sexualbrott mot barn har gjorts till domstolen. Punkten har dock i vissa fall tolkats så att den inte är tillämplig i ärenden om förordnande av intressebevakare, eftersom punktens ordalydelse gäller brottmål och inte ansökningsärenden. Därför är det motiverat att komplettera punkten med ett omnämnande av ansökningsärende med anknytning till brottmål som avses i punkten.

16 § Offentligheten i tvångsmedelsärenden

I 16 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar föreskrivs om offentlighet i tvångsmedelsärenden. Paragrafens 4 mom. innehåller särskilda bestämmelser om metoder för inhämtande av information, såsom hemliga tvångsmedel enligt 10 kap. i tvångsmedelslag, i vilket den som är föremål för metoden för inhämtande av information eller underrättelseinhämtning inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet på metoden. I momentet hänvisas inte till tvångsmedelslagens bestämmelser med undantag för den ovan nämnda hänvisningen till 10 kap.

Enligt 8 kap. 4 § 4 mom. i tvångsmedelslagen är det en domstol som ska fatta beslutet om särskild husrannsakan. Enligt 17 § 2 mom. i kapitlet avgörs ärendet utan att den person hos vilken särskild husrannsakan ska företas blir hörd. Enligt 7 § i kapitlet ska det för särskild husrannsakan förordnas ett genomsökningsombud som ska se till att beslag eller kopiering av handlingar inte gäller information som avses i 1 § 3 mom.

För att säkerställa syftet med genomsökningen bör särskild hemrannsakan kunna utföras som en överraskning. På motsvarande sätt som i de situationer som avses i 16 § 4 mom. i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar avgörs ärendet om särskild husrannsakan utan att höra den hos vilken särskild husrannsakan görs. Det är därför motiverat att även domstolsbehandling om särskild husrannsakan ska kunna behandlas och avgörandet meddelas utan allmänhetens närvaro.

Enligt 7 kap. 9 § 1 mom. i tvångsmedelslagen ska den hos vilken ett föremål, egendom eller en handling har omhändertagits för beslag eller kopiering utan dröjsmål underrättas om omhändertagandet, om han eller hon inte har varit på plats vid omhändertagandet. Vid behov ska också andra underrättas. Enligt paragrafens 2 mom. får underrättelsen framskjutas med högst en vecka

från omhändertagandet enligt beslut av en anhållningsberättigad tjänsteman, om viktiga skäl som har samband med utredningen kräver det. Därefter får domstolen på begäran av nämnda tjänsteman besluta om framskjutande av underrättelsen med högst två månader åt gången.

Ovan har det i samband med behandlingen av 14 § 7 kap. i tvångsmedelslagen föreslagits att ett ärende om förlängning av tiden för beslag bör kunna avgöras utan att personen hörs, även om underrättelsen om omhändertagande till personen har skjutits upp enligt 9 § 2 mom. Förslaget motiveras med att om en person enligt 14 § 3 mom. ska ges tillfälle att bli hörd på grund av begäran om förlängning av tiden, blir möjligheten att skjuta upp underrättelsen om omhändertagande enligt 9 § 2 mom. i praktiken betydelselös.

Därför är det motiverat att till 16 § 4 mom. i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar foga en hänvisning till domstolsbehandling av ärenden som avses i 7 kap. 9 § 2 mom. och 14 § 3 mom. samt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen. I hänvisningen gäller det att beakta behovet av att föreskriva om den tidpunkt relaterad till särskild husrannsakan då handlingarna om avgörandet och andra rättegångshandlingar blir offentliga. Därutöver är ändringen motiverad även i lagens 5 § som gäller tidpunkten för när de grundläggande uppgifterna om en rättegång blir offentliga och 12 § som gäller en parts rätt att ta del av en handling.

24 § Förordnande om sekretess för ett avgörande

Ovan har det ansetts erforderligt att komplettera 6 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar så att i ett ansökningsärende om förordnande av en intressebevakare blir möjligt att hemlighålla målsägandens identitet, om ansökningsärendet gäller ett brottmål som gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv. Av motsvarande skäl bör det också vara möjligt att dölja målsägandens identitet i domstolens avgörande i ansökningsärendet. Därför är det motiverat att komplettera 24 § 2 mom. 1 punkten i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar med ett omnämnande av ansökningsärende med anknytning till brottmål som avses i punkten.

2.6 Lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen

16 § Gripande

En stat som utfärdar en europeisk eller nordisk arresteringsorder kan med stöd av sin nationella lagstiftning begära att kontakter begränsas för den som begärs utlämnad. I lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (EU-utlämningslagen) eller i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna (den nordiska utlämningslagen) finns dock inga uttryckliga bestämmelser om begränsning av kontakter och inte heller hänvisningar till bestämmelserna om begränsning av kontakter i 4 kap. i tvångsmedelslagen.

Högsta domstolen har behandlat begränsningar av kontakter i utlämningsärenden i sina avgöranden nr 739 av den 5 april 2011 och nr 714 av den 5 april 2012. I det sist nämnda avgörandet ansåg högsta domstolen med stöd av hänvisningen i 14 § 2 mom. i den nordiska utlämningslagen, att bestämmelserna om bland annat kontakter i tvångsmedelslagen är tillämpliga på det som föreskrivs om förvar. I EU-utlämningslagen finns en motsvarande bestämmelse i 17 § 2 mom.

EU-utlämningslagens 17 § 2 mom. och den nordiska utlämningslagens 14 § 2 mom. gäller endast situationer där Finland är den verkställande staten. Det kan dessutom uppmärksammas att även en gripen persons kontakter kan begränsas med stöd av 4 kap. 1 § i tvångsmedelslagen. Om gripande av en person föreskrivs i 16 § EU-utlämningslagen och i 13 § i den nordiska utlämningslagen, men dessa paragrafer innehåller inga hänvisningar till begränsning av kontakter.

Vid beredningen har det bedömts att begränsning av kontakter kan behövas i utlämningsituationer både när Finland är den stat som utfärdar en arresteringsorder och när Finland är den verkställande staten. Såsom det konstaterats ovan vid genomgången av tvångsmedelslagens 4 kap. är dock begränsning av kontakter en myndighetsåtgärd som kraftigt ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna. Ett rättsläge där tvångsmedelslagens bestämmelser tillämpas på överlämningsituationer utan relevanta bestämmelser eller hänvisningar till tvångsmedelslagen i utlämningslagarna bör därför anses vara problematiskt.

Det förefaller därför motiverat att foga en uttrycklig hänvisningsbestämmelse till 16 § i EU-utlämningslagen, enligt vilken även begränsning av kontakter för en gripen person enligt tvångsmedelslagen gäller i tillämpliga delar. Dessutom förefaller det motiverat att i nationell lagstiftning ta hänsyn till möjligheten till begränsning av kontakter även kan bli aktuell i situationer där Finland utfärdar en arresteringsorder. Detta kan förtydligas genom att till 4 kap. i tvångsmedelslagen foga en bestämmelse om begränsning av kontakter, enligt vilken beslut om begränsning av kontakter i de situationer som avses i 2 kap. 11 § 3 mom. ska på framställning av åklagaren fattas av den domstol som beslutar om häktningen.

2.7 Lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna

13 § Gripande

Av skäl som behandlats ovan i samband med EU-utlämningslagen förefaller det därför motiverat att foga en uttrycklig hänvisningsbestämmelse till 13 § i den nordiska utlämningslagen, enligt vilken begränsning av kontakter för en gripen person enligt tvångsmedelslagen gäller i tillämpliga delar.

2.8 Lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet

Lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet (620/2012, nedan genomförandelagen) trädde i kraft den 1 december 2012. Genom lagen har EU-rådets rambeslut om tillämpning mellan Europeiska unionens medlemsstater av principen om ömsesidigt erkännande på beslut om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande (2009/829/RIF, nedan rambeslutet) genomförts. Rambeslutet godkändes i oktober 2009.

I det finska systemet kan reseförbud och förstärkta reseförbud betraktas som alternativ till häktning enligt rambeslutet. Det är motiverat att säkerställa att regleringen enligt genomförandelagen även överensstämmer med den nationella regleringen av förstärkt reseförbud. På motsvarande sätt är det nödvändigt att säkerställa att den relevanta regleringen av tvångsmedelslagen är i linje med genomförandelagen och rambeslutet.

4 § Myndigheter som beslutar om erkännande och anpassning

Beslut om erkännande av ett beslut om övervakningsåtgärder fattas en åklagare som definieras närmare i paragrafens 1 och 2 mom. Enligt 5 kap. 4 § 4 mom. i tvångsmedelslagen är det dock alltid en domstol som ska fatta beslutet om förstärkt reseförbud. Det är motiverat att se till att beslut om förstärkt reseförbud även i de situationer som avses i genomförandelagen alltid fattas av en domstol i Finland.

Enligt paragrafens 4 mom. får den myndighet som beslutar om erkännande fatta ett beslut som avses i paragrafen efter att ha förhandlat om saken med den polisinrättning inom vars verksamhetsområde övervakningen är avsedd att ordnas. Det förefaller motiverat att Brottspåföljdsmyndigheten, som ansvarar för övervakningen av det förstärkta reseförbudet, ska höras i ärendet.

5 § Verkställighet av beslut om övervakningsåtgärder

Enligt paragrafens 1 mom. sörjer polisen för att övervakningen genomförs när ett beslut om att erkänna ett beslut om övervakningsåtgärder har fattats. I Finland övervakas dock det förstärkta reseförbudet av Brottspåföljdsmyndigheten. Det är motiverat att se till att Brottspåföljdsmyndigheten övervakar förstärkt reseförbud även i de situationer som avses i genomförandelagen.

10 § Behöriga myndigheter

Enligt paragrafen är en domstol som handlägger ett i tvångsmedelslagen avsett häktningssyrkande behörig att utfärda ett beslut om övervakningsåtgärder och översända det till en annan medlemsstat. Om inget häktningssyrkande framställs, är det den åklagare som är förordnad för brottmålet i fråga som har ovan avsedda behörighet. Det är motiverat att säkerställa att domstolen utöver häktningssituationer alltid beslutar om förstärkt reseförbud.

14 § Ändringssökande

Enligt paragrafens 1 mom. får den som ställts under övervakning föra beslutet om erkännande av övervakningsåtgärder till den tingsrätt inom vilkens domkrets den distriktsåklagare eller specialiståklagare som har fattat beslutet är verksam. Tingsrätten ska ta upp ärendet till behandling utan dröjsmål. Tingsrättens beslut får inte överklagas genom besvär.

Eftersom tingsrätten redan nu skulle besluta om erkännande av beslutet om förstärkt reseförbud, vore det inte motiverat att föra beslutet om erkännande till tingsrätten.

2.9 Övriga behov av att ändra lagstiftningen om förundersökning och den straffrättsliga processen

Åklagares tystnadsrätt

Om åklagares tystnadsplikt och tystnadsrätt föreskrivs i 23 § i lagen om Åklagarmyndigheten (32/2019). Enligt paragrafens 1 mom. ska det som i fråga om polisens personal föreskrivs om tystnadsplikt i 7 kap. 1 § i polislagen och om skyldighet att lämna ut information i 5 § i det kapitlet också tillämpas på Åklagarmyndighetens personal. Bestämmelsen i 7 kap. 1 § i polislagen gäller tystnadsplikt avseende identiteten hos den person som lämnat konfidentiell information eller identiteten hos en person som deltagit i bevisprovokation genom köp eller en täckoperation, om avslöjande av informationen kan äventyra denna persons eller en närståendes

säkerhet. Tystnadsplikten gäller också när röjandet av uppgifterna om identiteten kan äventyra pågående eller framtida inhämtande av information.

Enligt 23 § 2 mom. i lagen om Åklagarmyndigheten har en åklagare tystnadsrätt i fråga om sådan i 7 kap. 3 § 1 mom. i polislagen avsedd information som åklagaren har fått när han eller hon varit undersökningsledare enligt 2 kap. 4 § i förundersökningslagen. Åklagaren har också tystnadsrätt i enlighet med polislagen när en europeisk utredningsorder fastställs (om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området, 430/2017, 25 §).

Innehållet i tystnadsrätten bestäms utifrån 7 kap. 3 § i polislagen. Enligt är de som hör till polisens personal inte skyldiga att lämna ut information om identiteten hos en person av vilken de i sitt anställningsförhållande har fått konfidentiell information och inte heller om sekretessbelagda taktiska eller tekniska metoder. Detta skyddar identiteten hos en person som lämnat information till polisen och säkerställer polisens taktiska och tekniska metoder (LaUU 7/2000 rd, s. 6).

Tystnadsrätten och tystnadsplikten skiljer sig åt genom att den information som omfattas av tystnadsrätten är bredare. Dessutom ställs inga förutsättningar som motsvarar återopande av tystnadsplikten relaterade till skadligheten av att röja ut information på tystnadsrätten.

För att säkerställa en rättvis rättegång (7 kap. 4 §) eller för att utreda brott (7 kap. 5 §) föreskrivs i polislagen situationer där tystnadsplikten och tystnadsrätten kan brytas. En domstol kan bestämma att information ska röjas om utelämnad information kan medföra en kränkning av en parts rätt att försvara sig på behörigt sätt eller på annat sätt bevaka sin rätt under rättegången. För ett förordnande att röja information krävs dessutom att åklagaren utför åtal för ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst sex år eller för försök eller medverkan till ett sådant brott. Dessutom får identiteten hos den som lämnat konfidentiella uppgifter eller hos en person som deltagit i bevisprovokation genom köp eller en täckoperation, om detta uppenbart allvarligt skulle äventyra säkerheten för denna person eller en närstående till honom eller henne.

I 17 kap. 12 § 3 mom. i rättegångsbalken föreskrivs om möjligheten att ålägga en person att vitna trots tystnadsplikt och -rätt, om motsvarande förutsättningar enligt 7 kap. 4 § i polislagen är uppfyllda.

Innehållet i åklagarens tystnadsplikt påverkas även av lagstiftningen om anonyma vittnesmål. Vid förfarande för anonymt vittnesmål har åklagaren vanligtvis uppgifter om det anonyma vittnets identitet. Åklagaren har tystnadsplikt i fråga om denna information (rättegångsbalken 17 kap. 21 § 2 mom.).

Lagstiftningen om tystnadsplikt och tystnadsrätt för polis- och åklagarpersonal har ändrats flera gånger under de senaste åren. I samband med reformen av förundersöknings-, tvångsmedels- och polislagstiftningen föreslogs utöver andra ändringar av tystnadsplikten och -rätten att också åklagarväsendets personal ska ha tystnadsrätt och -plikt som polispersonalen (RP 224/2010 rd, s. 172). Detta avslogs dock i riksdagsbehandlingen. Riksdagens grundlagsutskott ansåg att det med tanke på den rättvisa rättegång som nämns i grundlagens 21 § är problematiskt om den åklagare som varit den åtalades motpart i en rättsprocess efter åtalsprövningen enligt lag rent av har rätt att hemlighålla till exempel hur ett bevis fått fram. Grundlagsutskottet konstaterade också att förslaget egentligen inte alls har motiverats (GrUU 67/2010 rd, s. 6).

I regeringens proposition om en reform av bevisningslagstiftningen föreslogs att åklagaren ska ha tystnadsrätt i fråga om de uppgifter som avses i 7 kap. 3 § 1 mom. i polislagen och som åklagaren har fått när han eller hon har varit undersökningsledare enligt 2 kap. 4 § i förundersökningslagen (RP 46/2014 rd, s. 162). Propositionen godkändes i sin ursprungliga form.

När lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området stiftades, innehöll regeringens proposition inte något förslag enligt vilket åklagaren skulle ha en motsvarande tystnadsplikt eller -rätt som polispersonal eller tystnadsrätt när åklagaren fastställer en europeisk utredningsorder (RP 29/2017 rd). Bestämmelsen om tystnadsplikt och tystnadsrätt stiftades på basis av förvaltningsutskottets och lagutskottets utlåtanden (FvUU 12/2017 rd och LaUU 7/2017 rd). Propositionen behandlades även av grundlagsutskottet, men det hade inte några synpunkter på tystnadsplikten eller tystnadsrätten (GrUU 18/2017 rd). I 25 § 4 mom. i den gällande lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området föreskrivs om åklagares tystnadsplikt och tystnadsrätt. Enligt den tillämpas på åklagarens tystnadsplikt och tystnadsrätt vad som föreskrivs om tystnadsplikt och tystnadsrätt för förundersökningsmyndigheten när en åklagare får en utredningsorder för fastställelse.

Skillnaderna i lagstiftningen om åklagarens respektive polisens tystnadsrätt har ansetts vara ett hinder för ett effektivt förundersökningssamarbete. Ett effektivt förundersökningssamarbete effektiviserar förundersökningen och förbättrar dess kvalitet.

Förundersökningssamarbetets ändamålsenlighet har utretts i den ovan nämnda utredningen, vars slutrapport publicerades år 2021 (Justitieministeriets publikationer, utredningar och anvisningar 2021:21). Enligt utredningsprojektet är avsaknaden av åklagarens tystnadsrätt en tydlig brist i lagstiftningen. Detta förhindrar en öppen diskussion mellan utredningen och åklagaren, gör det svårt att skapa förtroende och leder till dröjsmål i åklagarens tillgång till information om utredningen, eftersom förundersökningsmyndigheten inte kan lita på att information om till exempel taktiska eller tekniska metoder skulle avslöjas senare. Utmaningarna relaterade till avsaknaden av tystnadsrätten uppstår vanligtvis i en avslöjande utredning. Detta leder i synnerhet till utmaningar i brottmål relaterade till organiserad brottslighet och narkotikabrottslighet, där hemliga tvångsmedel och eventuellt okonventionella utredningsmetoder ofta används. När det gäller hemliga tvångsmedel ansågs de förväntningar som ställts på åklagaren i den juridiska litteraturen och lagberedningen inte överensstämma med vad åklagarens roll inom flera åklagarområden är i praktiken.

Utredningen stöder uppfattningen om att avsaknaden av åklagarens tystnadsrätt delvis förlamar samarbetet i förundersökningens inledningsskede uttryckligen vid de typer av brott där utredningen kräver snabba reaktioner av utredningsledaren och åklagaren och där det av lagstiftaren avsedda ansvaret för att åklagaren ska följa upp frågor som rör en rättvis rättegång särskilt framhålls. En ökad transparens skulle därför främja åklagarens möjligheter att delta i beslutsfattandet om utredningens inriktning och följa upp förundersökningens ändamålsenlighet och uppfyllandet av kraven på en rättvis rättegång. I studien föreslås att det seriöst bör prövas om innehållet i åklagarens tystnadsrätt kan harmoniseras med polisens och andra förundersökningsmyndigheters tystnadsrätt.

Frågan om åklagarens tystnadsrätt är signifikant med tanke på en rättvis rättegång och rättskyddet, som tryggas som en grundläggande och mänsklig rättighet. Därför har de juridiska randvillkoren för stiftande av tystnadsrätt för åklagare närmare utretts av juris doktor, tingsdomare Antti Tapanila i en rapport på uppdrag av justitieministeriet. Syftet med rapporten var att närmare utreda om det är möjligt att föreskriva om åklagares tystnadsrätt, särskilt med beak-

tande av kraven på de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna relaterade till en rättvis rättegång och rättsskydd i straffprocessen. I rapporten bedömdes om det genom lagstiftning kan definieras tystnadsrätt för åklagare om sekretessbelagda uppgifter som inhämtats under förundersökningsskedet och som kan ha betydelse för den åtalades försvar. Enligt slutsatserna i rapporten hindrar inte straffprocessuella principer, kontradiktoriskt förfarande, partsoffentlighet eller parternas processuella jämlikhet föreskrivande om tystnadsrätt för åklagare. Det enklaste sättet att ändra lagstiftningen vore att utvidga tystnadsrätten enligt 7 kap. 3 i § polislagen till att även omfatta åklagare (Justitieministeriets publikationer, betänkanden och utlåtanden 2022:14, bilaga 2).

Godtagbara grunder enligt Europadomstolens praxis kan läggas fram för åklagares tystnadsrätt. Hur frågan förhåller sig till grundlagen behandlas närmare nedan i avsnitt 12.8 i propositionen.

Dödsfall i polisförvar och polisens användning av maktmedel

Undersökningsledare i fall som gäller dödsfall i polisförvar

Antalet frihetsberövade personer som avlider i polisförvar varierar från år till år, men under de senaste åren har trenden pekats nedåt. Under de senaste 10 åren har siffran varierat mellan 15 och 27 dödsfall per år. Dödsfall i polisförvar definieras inte i lagen. Personer som dött i polisförvar blir föremål för utredning om vilken föreskrivs i lagen om utredande av dödsorsak och vid vilken bestämmelserna om polisundersökning iakttas. En polisman är undersökningsledare. En nytt 3 mom. fogades till 7 § i lagen om utredande av dödsorsak i samband med den föregående totalreformen av förundersökningslagen och tvångsmedelslagen. Enligt momentet ska polisen underrätta åklagaren om ett dödsfall som har inträffat när en person har befunnit sig i en förvaringslokal som avses i 2 § 6 punkten i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006) eller annars frihetsberövad under polisens tillsyn (832/2011).

Förvaringslokal definieras som en lokal som administreras av polisen och som används för förvaring av frihetsberövade som hålls i förvar hos polisen. Polisstyrelsen har utfärdat en anvisning om *anmälan, utredning och statistik relaterad till dödsfall i polisförvar* (POL-2018-53680), i vilken definitionen har varierat något. Dödsfallen i polisförvar är i allmänhet dödsfall där frihetsberövade personer dör antingen i polisförvar eller under transporter. Enligt regeringens proposition 222/2010 rd ska bestämmelsen också vara tillämplig när en person omkommer utanför en sådan förvaringslokal, till exempel när en gripen person transporteras till polisstationen eller när en person dör på polisstationen utanför den egentliga förvaringslokalen (s. 386). Däremot omfattar anmälningsskyldigheten inte exempelvis dödsfall som inträffat först på sjukhus. När en polisundersökning om ett dödsfall i polisförvar utförs, ska undersökningen enligt 2 kap. 4 § 3 mom. i förundersökningslagen utföras av någon annan polisenhet än den där dödsfallet inträffat. Även i övrigt ska den polisenhet som utför undersökningen vid behov förordnas så att förtroendet för förundersökningens opartiskhet inte äventyras.

Enligt regeringens proposition 222/2010 rd är målet för bestämmelsen om polisens anmälningsskyldighet att stärka trovärdigheten och opartiskheten hos undersökningen av dödsfall som inträffar i polisförvar. En bakomliggande orsak var att riksdagens biträdande justitieombudsman beslöt på eget initiativ att undersöka utredningen av dödsfall i polisförvar. Slutsatsen var att samma motiveringar som anförs för att låta åklagare leda undersökningen av polisbrott kan anföras för att alltid låta en myndighet som står utanför polisorganisationen leda undersökningen av dödsfall i polisförvar. Samtidigt konstaterades att det fanns stora skillnader i nivån på undersökningarna av dödsfall i polisförvar. Bestämmelsen om anmälningsskyldigheten säkerställer

att information om dödsfall alltid lämnas till åklagaren, som enligt förundersökningslagen alltid har befogenhet att bestämma att förundersökningen ska göras.

Enligt 2 kap. 4 § 1 mom. i förundersökningslagen leder åklagaren förundersökningen av brott som en polisman misstänks ha begått i samband med tjänsteuppdrag, såvida ärendet inte behandlas genom förfarandet enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot. Om brottets allvarlighet eller ärendets art annars förutsätter det, kan åklagaren besluta att vara undersökningsledare trots att det brott som en polisman misstänks ha begått inte har begåtts i samband med tjänsteuppdrag. Vid behov kan åklagaren alltså efter att ha underrättats om ett dödsfall i polishäktet inleda en förundersökning där han eller hon fungerar som undersökningsledare. I ovan avsedda fall kan åklagaren leda förundersökningen även till den del som det finns ytterligare en misstänkt i ärendet utöver polismannen, till exempel en vakt, om det är ändamålsenligt för att utreda ärendet. Om en utredning av en misstänkt polisman inte påbörjas eller läggs ned, övergår undersökningsledningen av det misstänkta brottet från åklagaren till en polisman.

Riksåklagaren meddelade den 16 december 2019 en allmän anvisning VKS:2020:1 om *förundersökning av brott som en polisman misstänks ha begått och meddelande av beslut om åtalsprövning i ett polisbrottmål*. I punkt 16 preciseras åklagarens förfarande och åtgärder för att inleda en utredning på grund av att en person som förvarats i polisens lokaler har avlidit. Underrättelsen till åklagaren görs genom att i ärendet registrera en S-anmälan med beteckningen "underrättelse som avses i lagen om utredande av dödsorsak till åklagaren" som ska skickas till riksåklagarens byrå. Efter anmälan bestämmer åklagaren som verkar som undersökningsledare att en förundersökning ska inledas, om det i ärendet finns skäl att misstänka en polisman eller en polisman och någon annan person för ett brott. Åklagarens ska också i fråga om den andra ifrågavarande personen verka som undersökningsledare, om denna person är i tjänst hos polisen (till exempel en väktare). Om ingen som helst polisman anknyter till dödsfallet som anmälts till åklagaren, och det därför inte finns något skäl att bedöma förutsättningarna för en förundersökning som leds av åklagaren, ska åklagaren dock bedöma om det finns skäl att misstänka att några andra personer som tjänstgör inom polisen gjort sig skyldiga till ett brott. Efter behov förordnar åklagaren att polisen ska göra en förundersökning. Åklagaren som förordnat en förundersökning, fungerar i detta fall som åklagare i ärendet, om inget annat bestäms.

Riksdagens justitieombudsman har på eget initiativ tagit upp frågor relaterade till dödsfall i polisförvar, såsom antal och utredning av dödsfall samt hur polisförvaltningen följer upp och strävar efter att förebygga dem. Riksdagens justitieombudsman konstaterar i sitt beslut (EOAK/4103/2016) av den 31 juli 2019 att det var motiverat att lagen om utredande av dödsorsak ändrades så att åklagaren involveras i processen för utredning av dödsfall i polisförvar. Förundersökningssamarbetet i ärendet ska vara intensivt, och åklagaren ska aktivt bedöma behovet av eventuella ytterligare utredningar och om det finns anledning att misstänka brott i ärendet. Underrättelse om dödsfall till åklagaren leder inte direkt till att åklagaren blir undersökningsledare. Åklagaren leder förundersökningen av brott som en polisman misstänks ha begått i samband med tjänsteuppdrag med stöd av 2 kap. 4 § 1 mom. i förundersökningslagen. I beslutet konstateras att vid de allra flesta dödsfall i polisförvar kommer både polisens och vakternas agerande att utvärderas och det vore lämpligt att det görs av en och samma instans. Den ovan nämnda lagparagraf tillåter dock inte åklagaren att fungera som undersökningsledare i ett ärende där ingen polisman varit misstänkt.

Enligt beslutet anser riksdagens justitieombudsman att samordningen av 7 § 3 mom. i lagen om utredande av dödsorsak och 2 kap. 4 § 1 mom. i förundersökningslagen är ofullständig och att åklagarens roll bör preciseras. Justitieombudsmannen föreslår att regleringen bör ändras så att den att bli mer flexibel och att åklagaren i förundersökningen av dödsfall i polishäkten ska fungera som undersökningsledare oavsett om den misstänkte är polis. Det vore dessutom motiverat

att åklagaren skulle fungera som undersökningsledare i de fall där den misstänkte varit polisman och även en annan misstänkt varit involverad, även om förundersökningen för polismannens del inte inleds eller avslutas. Då undviker man oklarheter och överlappande arbete, eftersom samma händelseförlopp inte bedöms av två olika undersökningsledare.

Enligt grundlagen har alla rätt till liv och till personlig frihet, integritet och trygghet. Det allmänna ska se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Oavsett orsaken till frihetsberövandet ansvarar polisen för säkerheten för den som är i polisens förvar. Eftersom det ofta är fråga om personer som knappast kan ta hand om sig själva framhävs vikten av myndigheternas initiativtagande. Det är viktigt att polispersonalen vet hur de ska agera rätt i dessa situationer som kan vara mycket svåra.

Med hänsyn till de aspekter som lagts fram av riksdagens justitieombudsman och det som konstaterats ovan är det motiverat att förtydliga åklagarens roll i utredningen av dödsfall i polisförvar.

Anmälningsskyldighet i fråga om polisens användning av maktmedel

Utöver frågan om ledningen av undersökning av dödsfall i polisförvar har riksdagens justitieombudsman i sitt ovan nämnda beslut (EOAK/4103/2016) tagit upp skyldigheten att anmäla polisens användning av maktmedel i situationer där någon har dött eller blivit allvarligt skadad. I punkt 15 i riksåklagarens allmänna anvisning RÅ:2020:1 om förundersökning av *brott som en polisman misstänks ha begått och meddelande av beslut om åtalsprövning i ett polisbrottmål* av den 16 december 2019 finns anvisningar om inledande av en utredning av användning av maktmedel. Polisstyrelsen utfärdade den 28 januari 2020 en motsvarande anvisning om *utredning av misstänkta brott som begåtts av polisen* (POL-2017-1599). Om någon har avlidit eller skadats allvarligt till följd av att en polisman tillgripit maktmedel i en situation där förutsättningar för detta i och för sig funnits, är det viktigt med tanke på det allmänna intresset och rättsskyddet av personerna som varit inblandade i händelsen, att en grundlig utredning görs av huruvida användningen av befogenheterna varit korrekt. I en sådan här situation tar polisen kontakt med undersökningsledaren vid riksåklagarens byrå eller utanför tjänstetid med åklagarundersökningsledaren som står i beredskap. En behörig åklagare avgör i egenskap av undersökningsledare huruvida en förundersökning ska påbörjas i ärendet eller inte. Riksdagens justitieombudsman föreslår i sitt beslut att det gäller att bedöma om förfarandet enligt den ovan nämnda anvisningen av riksåklagaren i en situation där någon har avlidit eller skadats allvarligt på grund av polisens användning av maktmedel bör regleras på lagnivå på samma sätt som dödsfall i polisförvar.

Även om en polisman haft rätt att använda maktmedel i en situation där en person avlidit eller skadats allvarligt, är det viktigt med tanke på det allmänna intresset och de berörda parternas rättsskydd samt för att upprätthålla medborgarnas förtroende för polisen att grundligt utreda användningen av maktmedel. Utredningens trovärdighet och opartiskhet stärks av att en bedömning görs av en instans utanför polisorganisationen. Även om polisens användning av maktmedel i en situation där en person avlidit eller skadats allvarligt i praktiken redan anmäls till åklagaren enligt riksåklagarens och Polisstyrelsens anvisningar och en bedömning av en extern instans görs i dessa utredningar är det motiverat att föreskriva om detta på lagnivå eftersom frågan är viktig. Anmälningsskyldigheten omfattar även polisanvändning av vapen där någon har dött eller skadats allvarligt.

Det är inte motiverat att utvidga anmälningsskyldigheten till liknande situationer där andra förundersökningsmyndigheter använder maktmedel, eftersom utredningen i så fall utförs av polisen som en extern instans.

Användning av ljud- och bildupptagningar som bevis

En bild- och ljudupptagning av en berättelse under förundersökningen kan enligt rättegångsbalken användas som bevis i en rättegång. I 17 kap. 24 § 2 mom. föreskrivs att domstolen kan tillåta att en utsaga som antecknats i ett förundersökningsprotokoll eller som upptagits på något annat sätt får kan beaktas i rättegången, om ett vittne inte kan förhöras vid huvudförhandlingen eller utom denna. Enligt 3 mom. i samma paragraf får förhör som vid förundersökningen har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning dock åberopas som bevis i särskilda situationer enligt momentet, om den åtalade har getts behörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde. En videoinspelning eller en annan jämförbar bild- och ljudupptagning av ett förhör får åberopas som bevis, om det är fråga om någon som inte har fyllt 15 år eller vars psykiska funktioner är störda, en målsägande i åldern 15–17 år som behöver särskilt skydd i synnerhet med beaktande av hans eller hennes personliga omständigheter och brottets natur, en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7 eller 7 b § i strafflagen, när denne inte vill infinna sig för att höras vid rättegången eller en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7 eller 7 b § i strafflagen, när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

I 9 kap. 4 § i förundersökningslagen föreskrivs om inspelning av förhör vid förundersökning för att användas som bevis. Enligt paragrafen ska förhör med målsägande och vittnen vid förundersökning spelas in som ljud- och bildupptagning, om avsikten är att förhørsberättelsen ska användas som bevis vid rättegång och den förhörde på grund av sin unga ålder eller störningar i de psykiska funktionerna sannolikt inte kan höras personligen utan att orsakas men. Paragrafen är också tillämplig om det är fråga om en målsägande som avses i paragrafens 4 mom. Den misstänkte ska ges möjlighet att ställa frågor till den som förhörs om alla de omständigheter som är av betydelse med tanke på utredningen av ärendet. Om den misstänkte begär det får hans eller hennes frågor också ställas av ett ombud eller biträde. Även åklagaren ska ges tillfälle att närvara vid förhöret, och åklagaren har rätt att ställa frågor till den som förhörs.

Möjligheten att använda en videoinspelad utsaga från förundersökningen utvidgades i samband med reformen av 17 kap. i rättegångsbalken till målsägande i åldern 15–17 år som behöver särskilt skydd och målsägande i åldern 15–17 år samt myndiga målsägande som blivit offer för våldtäkt, tvingande eller utnyttjande. I regeringens proposition om reformen motiverades utvidgningen av tillämpningsområdet med att dessa brott kränker den sexuella självbestämmanderätten och med behovet av att skydda personer för vilka en rättegång och mötande av svaranden i brottmålet är en särskilt traumatisk upplevelse (RP 46/2014 rd, s. 84–85).

Möjligheten att enligt 17 kap. 24 § 3 mom. i rättegångsbalken använda förundersökningsupptagningar i rättegångar gäller inte brottmål där det är fråga om utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel (20 kap. 8 § i strafflagen), köpande av sexuella tjänster av en ung person (strafflagen 20 kap. 8 a §) eller koppleri (20 kap. 9 och 9 a § i strafflagen). Det är inte heller möjligt att använda upptagningar i brottmål som gäller människohandel (25 kap. 3 och 3a § i strafflagen).

Bestämmelserna i 20 och 25 kap. i strafflagen, 9 kap. 4 § i förundersökningslagen och 17 kap. 24 § i rättegångsbalken ändrades i samband med översynen lagstiftningen om sexualbrott (RP 13/2022 rd). Lagarna träder i kraft den 1 januari 2023 (L 723/2022, 724/2022 och 731/2022).

Med undantag för paragrafnumreringen gjordes inga större ändringar i de ovan nämnda bestämmelserna i strafflagen i samband med översynen. När det gäller bestämmelsen om köp av sexuella tjänster av en ung person motsvarar den 20 kap. 9 § i strafflagen, där det föreskrivs om erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person. Materiellt ändrades bestämmelsen inte i propositionen (RP 13/2022 rd, s. 146).

I samband med riksdagsbehandlingen av reformen av 17 kap. i rättegångsbalken ansåg minoritetsombudsmannen i sitt utlåtande till lagutskottet att möjligheten att utnyttja förundersökningsupptagningar även skulle möjliggöras i brottmål som gäller människohandel relaterad till sexuellt utnyttjande. I riksdagsbehandlingen ställde sig Justitieministeriet i princip bakom Minoritetsombudsmannens förslag till en utvidgning av tillämpningsområdet, men lagutskottet ansåg det inte motiverat att lägga till andra brott i bestämmelsen (LaUB 19/2014 rd, s. 5).

Införandet av människohandel och vissa närrelaterade brott i tillämpningsområdet för 17 kap. 24 § i rättegångsbalken har diskuterats efter reformen av 17 kap. i rättegångsbalken. Enligt åtgärd 32 i handlingsplanen mot människohandel (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 2021:15), som godkändes som statsrådets principbeslut den 6 maj 2021, bedöms möjligheten att använda inspelade förhör i rättegångar som gäller människohandelsbrott och brott som nära anknyter till dessa. Vi beredningen av åtgärdsprogrammet framkom att det i flera fall av människohandel förekommer hot mot både utomstående vittnen och eventuella vittnen som själva också har utsatts för utnyttjande och som omfattas av gärningsmannens auktoritet. Det finns dock enligt rapporter för få åtgärder som ökar säkerheten och känslan av säkerhet med tanke på behovet (s. 30–31). Även Europarådets expertgrupp mot människohandel har rekommenderat att de finska myndigheterna bör vidta ytterligare åtgärder för att säkerställa att offer och vittnen får relevant skydd mot eventuella repressalier eller hot under rättegångar (GRETA Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings. Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Finland, 2015 punkt 24 och 2019 punkt 222). Även enligt EU-kommissionens strategi för att bekämpa människohandel (2021–2025) bör brottsoffer kunna rapportera brott utan att behöva frukta repressalier eller sekundär viktigmisering under straffrättsliga förfaranden (EU:s strategi mot människohandel, COM(2021) 171 final, s. 15).

Koppleri, utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel och köp av sexuella tjänster av ung person (erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person) är sexualbrott som involverar liknande särskilda omständigheter relaterade till målsägandens utsatthet och behovet av att skydda målsäganden som de sexualbrott där det enligt gällande lag är tillåtet att använda en i förundersökningen upptagen berättelse som bevis i rättegången. Användning av en videofilmd eller på annat sätt upptagen förundersökningsberättelse av målsäganden som bevis i domstol är uttryckligen tillåten enligt Europadomstolens avgörandepraxis i samband med sexualbrott som involverar särskilda omständigheter relaterade till målsägandens utsatthet och dennes behov av skydd (t.ex. Aigner mot Österrike, 28328/03, 10.5.2012).

Även människohandel involverar ofta sexuellt utnyttjande men kan också involvera andra drag, såsom utnyttjande av arbetskraft. Trots att sådan så kallad arbetsrelaterad människohandel inte är ett sexualbrott, har processen i människohandelsfall ofta liknande drag som sexualbrott ur offrets synvinkel. Människohandel involverar ofta långvariga psykiska övergrepp och målsäganden befinner sig därför i en särskilt utsatt ställning även när sexuellt utnyttjande inte förekommer.

Utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel, köp av sexuella tjänster av ung person (erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person) och koppleri är sexualbrott, vil-

ket innebär att det finns liknande skäl för att tillåta att inspelat material från förhör under förundersökningen får användas i en rättegång som i brott enligt den gällande regleringen. Motsvarande grunder kan också förknippas med människohandelsfall, där offrets utsatta position vanligtvis utnyttjas och som ofta även involverar sexuellt utnyttjande. Det vore därför motiverat att utvidga möjligheten att använda upptagningar till rättegångar i dessa fall. Syftet med att utöka möjligheten att använda upptagningar från förhör under förundersökningen är att skydda de målsägande som är offer för dessa sexual- och människohandelsbrott.

Möjligheten att använda upptagningar från förundersökningen i en rättegång kan bidra till att målsägandens berättelse blir mer verklighetstrogen, eftersom det i förundersökningen inte har gått lika lång tid från händelserna som i rättegångsskedet. Det gäller dock också att ta hänsyn till den möjliga skada som kan orsakas av denna möjlighet för prövningen av bevisen och med tanke på framgången för de yrkanden som ställs i straffprocessen. En upptagen berättelse i förundersökningen utan möjlighet att ställa frågor innebär i princip en sämre utgångspunkt för bevisvärderingen. Det handlar dessutom om brott där parternas uttalanden ofta är en central del av bevisningen. Till denna del betonade lagutskottet i samband med ändringarna av paragrafen att rättsskyddet för svaranden förutsätter att åberopande av en upptagen berättelse inte får sänka bevisvärde i brottmål. Lagutskottet konstaterade också att om användningen av en upptagning leder till att åtalet förkastas främjar ändringen inte heller målsägandens ställning på avsett sätt. Det är därför viktigt att säkerställa att rätten till motförhör tillgodoses tillräckligt och korrekt i förundersökningen och att målsäganden informeras om de risker som bevisning med hjälp av upptagningar kan medföra. Vid behov kan förundersökningen kompletteras under processen eller målsäganden höras vid huvudförhandlingen utan svarandens närvaro (LaUB 19/2014 rd s. 5 och 16).

Det är inte motiverat att ändra de övriga förutsättningarna i paragrafen för användning av ljud- och bildupptagningar av förhör under förundersökningen i en rättegång.

Förslagets förhållande till de grundläggande fri- och rättigheterna behandlas i avsnitt 12.6 i propositionen.

Ökad användning av medling

I 4 kap. 16 och 18 § i förundersökningslagen föreskrivs om underrättelser till den misstänkte och målsäganden vid förundersökning. I paragrafen eller någon annanstans i förundersökningslagen föreskrivs inte om att informera den misstänkte eller målsäganden om möjligheten till medling.

Om medling vid brott föreskrivs i lagen om medling vid brott och i vissa tvister (1015/2005, medlingslagen). I 13 § i medlingslagen initiativ till medling. Initiativ till medling kan tas av den misstänkte, brottsoffret, en polis- eller åklagarmyndighet eller en annan myndighet. I fråga om minderåriga misstänkta eller brottsoffer får också vårdnadshavarna eller andra lagliga företrädare ta initiativ till medling. När ärendet gäller en omyndigförklarad person som nått myndighetsålder får initiativ till medling också tas av dennes intressebevakare. Enligt paragrafens 2 mom. får endast polis- eller åklagarmyndigheten ta initiativ till medling när det rör sig om ett brott som innefattar våld och som riktat sig mot den misstänktes make, maka, barn eller förälder eller mot någon annan som på liknande sätt är närstående till den misstänkte.

I 3 mom. 13 § i medlingslagen föreskrivs att när en polis- eller åklagarmyndighet bedömer att ett ärende som den handlägger, i enlighet med 3 § 1 mom. är lämpligt för medling ska den upplysa den misstänkte och brottsoffret om möjligheten till medling och hänvisa dem till medling, om inte något annat följer av 2 mom. i denna paragraf. I fråga om minderåriga misstänkta

eller brottsoffer ska informationen om möjligheten till medling också lämnas till vårdnadshavarna eller andra lagliga företrädare. När ärendet gäller en omyndigförklarad person som nått myndighetsålder ska informationen lämnas till både den omyndige och dennes intressebevakare.

Enligt artikel 4.1 och 4.1 j i brottsofferdirektivet ska medlemsstaterna säkerställa att brottsoffer utan onödigt dröjsmål erbjuds information om tillgängliga verksamheter för reparativ rättvisa vid den första kontakten med en behörig myndighet.

Vid genomförandet av brottsofferdirektivet bedömdes att ändringar av medlingslagen inte behövdes i fråga om hänvisning till medling. Ändringar gjordes i medlingslagen endast i fråga om de ärenden som behandlats vid medling enligt 3 § (RP 66/2015 rd, s. 56). Den offerpolitiska kommissionen ansåg i sin slutrapport att målen i artikeln kan främjas genom utveckling av standarder och förfaringsätt för att skydda brottsoffrets intressen samt genom utbildning och kommunikation (Justitieministeriet, betänkanden och utlåtanden 13/2015).

Enligt Lean-rapporten bör möjligheterna till medling vid brott utnyttjas i sin fulla omfattning och hänvisning av ärenden till medling bör effektiviseras. Samarbetet mellan medlingen och polisen bör vara fortlöpande och arbetsrutinerna etablerade så att personalförändringar inom polisen inte orsakar problem med att hänvisa ärenden till medling. Enligt rapporten är det särskilt viktigt att ärenden som kan hänvisas till medling vidarebefordras till medling så tidigt som möjligt, utan att ställa dem i kö hos polisen (s. 52). Rapporten rekommenderar också att mindre ärenden avgörs genom medling. En ökad användning av medling vid brott kräver dock mer resurser. Om användningen av medling utökas bör den dessutom vara enhetlig i hela landet så att likabehandlingen och rättsskyddet inte äventyras (s. 29–30 och 36).

I förundersökningslagen finns inga bestämmelser om medling, utan alla bestämmelser om medling, inklusive bestämmelserna om polisens och åklagarmyndighetens skyldighet att underrätta om medling och hänvisa till medling, finns i medlingslagen. För tydlighetens skull bör underrättelsen om den misstänktes och målsägandes rättigheter enligt 4 kap. 16 och 18 § i förundersökningslagen kompletteras så att parterna framöver även underrättas om möjligheten till medling utöver de andra rättigheterna som anges i paragraferna. Detta skulle också främja uppfyllandet av kraven enligt artikel 4.1 j i brottsofferdirektivet.

Intressebevakning för barn vid förundersökning

Förordnande av intressebevakare i brådskande situationer

I 4 kap. 8 § i förundersökningslagen föreskrivs om förordnande av intressebevakare för barn. När det gäller en part som inte har fyllt 18 år ska domstolen förordna en intressebevakare för förundersökningen, om det finns grundad anledning att anta att vårdnadshavaren, en intressebevakare eller någon annan laglig företrädare inte opartiskt kan bevaka partens intresse i ärendet och om det inte är klart onödigt att förordna en intressebevakare. Undersökningsledaren ska vid behov hos domstolen ansöka om att en intressebevakare ska förordnas. Ansökan kan också göras av åklagaren, den förmyndarmyndighet som avses i 84 § i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) eller ett i 6 § 1 mom. i socialvårdslagen (710/1982) avsett organ (socialmyndighet). Ett intressebevakarförordnande gäller tills handläggningen av det brottmål upphör i fråga om vars förundersökning förordnandet har getts. De kostnader som uppstår vid förordnandet av intressebevakare samt intressebevakarens arvode och kostnader ersätts av statens medel. I fråga om intressebevakning iakttas i övrigt lagen om förmyndarverksamhet i tillämpliga delar.

På förfarandet för förordnande av en intressebevakare tillämpas bestämmelserna i lagen om förmyndarverksamhet och rättegångsbalken. I 79 § i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om interimistiskt förordnande av intressebevakare. Enligt paragrafen kan domstolen ge ett interimistiskt förordnande i ett ärende som gäller förordnande av intressebevakare eller begränsning av handlingsbehörigheten. Om ärendet inte tål dröjsmål, kan förordnandet ges utan att den vars intressen skall bevakas och andra i 73 § nämnda personer blir hörda. Ett interimistiskt förordnande är i kraft till dess att domstolen meddelar ett beslut i ärendet, om inte förordnandet återkallas eller ändras före det. Ändring får inte sökas i ett interimistiskt förordnande.

I Polisstyrelsens anvisning om *barn som involveras i polisverksamhet och förundersökning* (POL-2019-34669) konstateras att intressebevakning för barn ordnas redan i början av förundersökningen innan barnet hörs, och intressebevakaren hörs i målsägandens ställning med hänsyn till begäran om åtal samt straff- och skadeståndsyrkanden. När intressebevakare söks ska det göras på en särskild ansökningsblankett.

Enligt Domstolsverkets statistik inlämnades 1 454 ansökningar om intressebevakare för en minderårig år 2020 till domstolarna. Sammanlagt 1 717 ansökningar om förordnande av ställföreträdare för intressebevakare inlämnades (i siffrorna ingår även andra ansökningar än sådana som rör brottmål). Cirka 1 030 intressebevakare förordnades enligt 4 kap. 8 § i förundersökningslagen år 2020. Det finns ingen statistik över tillfälliga intressebevakare som förordnats enligt 79 § i lagen om förmyndarverksamhet.

Enligt den arbetsgrupp som utrett god praxis för att beakta brottsoffers behov (Justitieministeriet, betänkanden och utlåtanden 44/2018) är det viktigt med tanke på en framgångsrik straffprocess att intressebevakare och/eller rättegångsbiträde förordnas för barnet i ett så tidigt skede som möjligt. Enligt arbetsgruppen söks eller beviljas förordnande av intressebevakare ofta först efter att barnet redan hörts i förundersökningen. Det att ett barn hörs i förundersökningen utan närvarande intressebevakare och/eller biträde kan vara problematiskt när det gäller tillgodoseendet av offrets rättigheter och straffprocessens smidighet. Effektivt förordnande av intressebevakare när det behövs är ett område där längden på processen för brott mot barn kan förkortas.

Vid behov kan intressebevakare för barn sökas i ett tidigt skede av förundersökningen. Enligt 79 § i lagen om förmyndarverksamhet kan ett interimistiskt förordnande av intressebevakare ges mycket snabbt utan att parterna blir hörda efter att ansökan om intressebevakare lämnats till domstolen. Det tar dock fortfarande lång tid att få förordnande av intressebevakare i vissa tingsrätter. Det är inte känt om ansökningarna har gällt interimistiskt förordnanden eller andra situationer. Detaljerna i ärendena och de omständigheter som påverkat handläggningstiden bör utredas närmare. Problemet verkar dock inte bero på den gällande lagstiftningen. För att klargöra läget och öka medvetenheten om möjligheten till ett interimistiskt förordnande är det motiverat föga en informativ hänvisning till 79 § i lagen om förmyndarverksamhet till förundersökningslagen.

Intressebevakare som förordnas för ett minderårigt vittne

4 kap. 8 § i förundersökningslagen gäller endast parter i förundersökningen. Bestämmelsen är i princip inte tillämplig på minderåriga vittnen som förhörs i målet. I vissa situationer kan det också vara motiverat att förordna intressebevakare som ställföreträdare för vårdnadshavaren för minderåriga som förhörs som vittnen på samma sätt som för parter.

En intressebevakares betydelse för en minderårig i vittnesställning är inte lika stor som för parterna. Riksdagens justitieombudsman har dock i sitt avgörande angående förordnande av ställföreträdande intressebevakare för ett minderårigt vittne ansett att utövande av ett vittnes rätt att tåga och vägra vittna, för vars del den hörda lagliga företrädare har rätt att föra talan enligt avgörandet (Dnr 335/4/12, 23.8.2013).

När en intressebevakare förordnas till vårdnadshavarens ställföreträdare för ett minderårigt vittne tillämpas lagen om förmyndarverksamhet på ansökan om och förfarandet för intressebevakare. Enligt 72 § i lagen om förmyndarverksamhet kan sökanden vara förmyndarmyndigheten eller den vars intressen ska bevakas eller dennes intressebevakare, förälder, make, barn eller av någon annan närstående person eller en minderårigs vårdnadshavare eller ett välfärdsområde. Förundersökningsmyndigheten kan således i dessa situationer inte direkt göra en ansökan om förordnande av intressebevakare. För att på samma villkor och genom en liknande process förordna en intressebevakare för alla minderåriga i ställning som målsägande eller vittne är det motiverat att utvidga tillämpningsområdet för 4 kap. 8 § i förundersökningslagen till att även gälla andra minderåriga hörda än minderåriga parter.

Genomförande att brottsofferdirektivet när det gäller rättigheter för brottsoffer bosatta i en annan medlemsstat

I artikel 17.1 a i brottsofferdirektivet föreskrivs om skyldigheten för en annan medlemsstat än den medlemsstat där ett brott begåtts mot ett brottsoffer att minimera de svårigheter som uppstår när brottsoffret är bosatt i en annan medlemsstat än den där brottet begicks genom att ge de behöriga myndigheterna rätt att ta upp en förhørsutsaga från brottsoffret omedelbart efter brottsanmälan till den behöriga myndigheten. I artikel 17.3 föreskrivs om skyldigheten att den behöriga myndighet till vilken brottsoffret gör en anmälan utan dröjsmål överlämnar denna till den behöriga myndigheten i den medlemsstat där brottet begicks, om behörigheten att inleda förfaranden inte har utövats av den medlemsstat i vilken anmälan gjordes.

Såsom det konstaterats ovan satte Finland brottsofferdirektivet i kraft och meddelade detta till kommissionen den 18 december 2015 och den 29 januari 2016. Den 8 mars 2019 mottog den finska regeringen ett motiverat yttrande av kommissionen med stöd av artikel 258 i FEUF angående genomförandet av direktivet. I sitt motiverade yttrande ansåg kommissionen att Finland inte har anpassat sin nationella lagstiftning till alla bestämmelser i direktiven. Finlands regering svarade på det motiverade yttrandet, varefter kommissionen meddelade sitt beslut om att avsluta förfarandet i överträdelseärendet.

I sitt svar på det motiverade yttrandet ansåg den finska regeringen att Finland inte hade försummat sin skyldighet att anpassa sin nationella lagstiftning till bestämmelserna i direktivet. Den finska regeringen konstaterade dock att efter det att kommissionen särskilt uppmärksammat vissa bestämmelser i direktivet, avsåg regeringen att bedöma behovet av att förtydliga lagstiftningen bland annat med hänsyn till artikel 17.1 a. och 17.3 i direktivet.

I det motiverade yttrandet behandlas bestämmelsen i artikel 17.1 a i direktivet, enligt vilken en behörig myndighet har rätt att ta upp en förhørsutsaga från brottsoffret omedelbart efter brottsanmälan till den behöriga myndigheten, om brottsoffret är bosatt i en annan medlemsstat än den där brottet begicks. Enligt 7 kap. 2 § i förundersökningslagen är det inte nödvändigt att vid förundersökningen förhöra en målsägande som uppenbarligen inte kan lämna uppgifter som har betydelse för undersökningen, om han eller hon i anmälan om brott eller i något annat sammanhang har uppgett de omständigheter som behövs för beslut om åtal och för rättegång. Enligt 7 kap. 1 § 2 mom. i förundersökningslagen får en part avge sin utsaga genom förmedling av ett ombud, per telefon eller med hjälp av något annat medium för dataöverföring, om utredaren

anser att detta kan ske utan olägenhet och att det inte äventyrar undersökningens tillförlitlighet. Bestämmelserna kan anses uppfylla kravet i artikel 17.1 a enligt vilken förundersökningsmyndigheten ska kunna ta upp en förhørsutsaga från brottsoffret omedelbart efter brottsanmälan. Det finns därför inget behov av att precisera lagstiftningen i detta avseende.

När det gäller artikel 17.3 i direktivet tar det motiverade yttrandet upp frågan om huruvida finsk lagstiftning uppfyller kraven enligt punkten i den mån som den föreskriver om skyldigheten att ”utan dröjsmål” överlämna en brottsanmälan till den behöriga myndigheten i den medlemsstat där brottet begicks. I 3 kap. 8 § 2 mom. i förundersökningslagen föreskrivs att när en målsägande anmäler ett brott som har begåtts i en annan medlemsstat i Europeiska unionen till förundersökningsmyndigheten, ska målsägandens anmälan och yrkanden sändas till den behöriga myndigheten i den medlemsstat där brottet begicks, om inte förundersökningsmyndigheten undersöker brottet enligt paragrafens 1 mom. För att målsägandens anmälan och yrkanden ska sändas förutsätts det dessutom att målsäganden inte har kunnat göra anmälan och framställa sina yrkanden i den stat där gärningen begicks eller att han eller hon i fråga om ett allvarligt brott inte har velat förfara så. Bestämmelsen uppfyller kraven enligt artikel 17.3 (se även RP 66/2015 rd, s. 28). Eftersom bestämmelsen dock inte uttryckligen anger att överlämnandet av brottsanmälan till den behöriga myndigheten i en annan medlemsstat ska ske utan dröjsmål, vore det motiverat att komplettera bestämmelsen i detta avseende.

3 Målsättning

Syftet med de föreslagna ändringarna i propositionen är för det första att förtydliga sådana bestämmelser i tvångsmedelslagen och annan lagstiftning som reglerar tvångsmedelsärenden som i praktiken har visat sig vara oklara eller lämna rum för tolkning. Målsättningen för ändringen är att bestämmelserna ska vara tydliga att tillämpa, vilket ökar både effektiviteten i handläggningen och likabehandlingen av personer som är föremål för tvångsmedel och ett opartiskt bemötande av dem.

Avsikten är också att effektivisera behandlingen av tvångsmedelsärenden till den del detta kan ske utan att de intressen som hänför sig till de grundläggande fri- och rättigheterna äventyras. Genom att effektivisera handläggningen av tvångsmedelsärenden kan man säkerställa en effektiv och motiverad allokering av myndigheternas resurser. En effektiv handläggning är också i linje intresset för dem som är föremål för tvångsmedel, eftersom detta bidrar till att förkorta handläggningstiden, vilket minskar de olägenheter som tvångsmedlen orsakar objekten.

Dessutom föreslås i propositionen flera ändringar som stärker de grundläggande fri- och rättigheterna för den som är föremål för tvångsmedel och som i synnerhet baserar sig på observationer som kommit fram i laglighetsövervakningen och rättspraxisen. Målet är att i enlighet med tvångsmedelslagens proportionalitetsprincip säkerställa att tvångsmedel endast används om det kan anses försvarligt med beaktande av hur grovt det undersökta brottet är, hur viktigt det är att brottet utreds och av att den misstänktes eller någon annans rättigheter kränks när tvångsmedel används samt övriga omständigheter som inverkar på saken.

Vidare avser förslagen att göra sådana ändringar i förundersökningslagen och annan straffprocesslagstiftning som bedöms nödvändiga på grund av riksdagens uttalanden, olika åtgärdsskrivelser, lösningar för laglighetskontroll och olika aktörers ställningstaganden. Målet är att förtydliga lagstiftningen och förbättra handläggningen av brottmål. Ett annat mål för propositionen är att genomföra åtgärd 32 i handlingsplanen mot människohandel som statsrådet godkänt som principbeslut för åren 2021–2023. Syftet är dessutom att främja säkerställandet av straffrättsligt ansvar vid människohandelsbrott och brott som nära anknyter till dessa. De föreslagna ändring-

arna syftar också till att förbättra ställningen för andra utsatta brottsoffer, såsom barn, i straffprocessen. I detta avseende utgår förslagen från rapporten om effektivisering av straffprocessen (Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2022:14).

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 Centrala förslag

Tvångsmedelslagen

I propositionen föreslås för det första flera förtydliganden och preciseringar av sådana bestämmelser i tvångsmedelslagen och annan lagstiftning som reglerar tvångsmedelsärenden som i praktiken har visat sig vara oklara eller lämna rum för tolkning. Dessutom föreslås vissa ändringar som kan anses effektivisera behandlingen av tvångsmedel utan att äventyra grundläggande rättsintressen som är väsentliga med tanke på behandlingen. Exempel på detta är att det föreslås att beslut om användning av flera tvångsmedel enligt tvångsmedelslagen kunde avgöras av domstolens kansli kontoret utan behandling vid sammanträde i domstolen. Detta förutsätter att domstolen anser att det är lämpligt och att den person som tvångsmedelsärendet samtycker till att ärendet avgörs på detta sätt.

I propositionen föreslås dessutom ändringar i synnerhet i följande kapitel i tvångsmedelslagen.

När det gäller 2 kap. i tvångsmedelslagen föreslås att det ska föreskrivas om skriftligt beslut om anhållande. I beslutet bör kortfattat nämnas uppgifterna om det brott den anhållne är misstänkt för och skälet till anhållandet. En kopia av beslutet ska utan onödigt dröjsmål tillställas den anhållne.

Det föreslås att bestämmelserna om begränsning av kontakter mellan personer som gripits, anhållits eller häktats i 4 kap. i tvångsmedelslagen ses över så att ansvarområdet för begränsningarna och tillsynen över dem förtydligas. Dessutom förutsätts särskilt vägande skäl för sådana begränsningar som gäller kontakterna med en icke-namngiven grupp personer. Till följd av ändringarna föreslås samtidigt preciseringar av vissa bestämmelser om övervakning av kontakter i häktningslagen och lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen.

I fråga om bestämmelserna om reseförbud 5 kap. i tvångsmedelslagen föreslås det preciseringar i synnerhet i bestämmelserna om ändring av innehållet i ett beslut om reseförbud, förbudets giltighetstid och brott mot förbudet. Dessutom föreslås bestämmelser om fästande av anordningar för övervakning av förstärkt reseförbud.

När det gäller kvarstad i 6 kap. i tvångsmedelslagen föreslås för det första att en anhållningsberättigad tjänsteman före yrkande om kvarstad underrättar åklagaren, kan överta avgörandet av frågan. De enda undantagen från detta utgörs av situationer där en sådan anmälan bör anses uppenbart onödig. I fråga om bestämmelserna om hävande av kvarstad föreslås dessutom att förhållandet mellan kvarstad och bestämmelserna i utökningsbalken förtydligas och att regleringen harmoniseras med motsvarande bestämmelser om beslag.

När det gäller beslag och kopiering av handlingar i 7 kap. i tvångsmedelslagen föreslås för det första att det betonas att föremål, egendom eller handlingar som är föremål för beslag ska återlämnas utan dröjsmål efter beslaget upphört. Samtidigt föreslås att det ska föreskrivas om parter till vilka en kopia av protokollet om beslag eller kopiering ska lämnas. Dessutom föreslås att bestämmelserna om när domstolen ska ta ett ärende om beslag eller kopiering till behandling

ska förtydligas. Det föreslås vidare att regleringen av beslut om beslag efter begäran om rättslig hjälp från främmande stat även ska vara tillämplig på kopieringssituationer ska förtydligas.

När det gäller genomsökning 8 kap. i tvångsmedelslagen föreslås bestämmelser om att i vissa situationer underställa platsgenomsökning och genomsökning av utrustning domstolsprövning. När det gäller platsgenomsökning är den föreslagna regleringen tillämplig om genomsökningen med hänsyn till konsekvenserna och förfarandena motsvarar husrannsakan och riktas mot en plats som är allmänt otillgänglig eller begränsat tillgänglig eller spärrad vid tidpunkten för genomsökningen. I fråga om genomsökning av utrustning föreslås att detta kan bli aktuellt om genomsökningen av utrustning utförs i samband med en sådan platsgenomsökning eller husrannsakan eller om det finns skäl att anta att information, som medför skyldighet eller rätt att vägra att vittna och som inte får bli föremål för beslag eller kopiering av handlingar, blivit föremål för genomsökning av utrustning.

Flera väsentliga ändringar av bestämmelserna om hemliga tvångsmedel föreslås i 10 kap. i tvångsmedelslagen. För det första föreslås det att förteckningen över brott som berättigar teleavlyssning ska kompletteras med grov misshandel, grovt störande av post- och teletrafik, grov systemstörning och grovt skjutvapenbrott. Dessutom föreslås det att tillstånd till teleavlyssning eller teleövervakning i princip inte längre ska begränsas endast till vissa teledresser eller teleterminalutrustningar utan i stället bedöms om dessa tvångsmedel kan omfatta vilken adress eller utrustning som helst som den misstänkte använt. Det föreslås att bestämmelsen om teleövervakning med samtycke av den som innehar en teledress eller teleterminalutrustning ska utvidgas till att omfatta situationer där en persons hälsotillstånd har försämrats så att personen är uppenbart oförmögen att ge sitt samtycke.

Det föreslås dessutom att förtäckt inhämtande av information möjliggörs i datanät vid utredning av brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller där det är fråga om innehav av barnpornografisk bild. När det gäller täckoperationer föreslås i första hand att förutsättningen att den brottsliga verksamheten ska vara planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas inte längre ska gälla vid utredning av dråp, mord och dråp under förmildrande omständigheter. Det föreslås också att bestämmelserna om täckoperationer som gäller brott ska formuleras som behörighetsbestämmelser. Det skulle bli möjligt att använda överskottsinformation vid utredning av vissa nya brott för vilka det strängaste straffet är fängelse i minst två år. Dessutom föreslås att uppenbart onödigt överskottsinformation får utplånas tidigare än en enligt den gällande lagstiftningen, om den misstänkte ger sitt samtycke därtill.

Det föreslås att det i Särskilda bestämmelser i 11 kap. i tvångsmedelslagen tas in en bestämmelse om vilka tvångsmedel som kan användas om det är fråga om en misstänkt för brottslig gärning som begåtts som under 15 år gammal. Även i dessa situationer skulle användning av tvångsmedel endast vara möjlig om förutsättningarna för att använda det tvångsmedlet i övrigt är uppfyllda. Vid tolkningen av bestämmelsen bör proportionalitetsprincipen enligt 1 kap. 2 § i tvångsmedelslagen också beaktas. Dessutom föreslås att det till kapitlet fogas en bestämmelse som styr förundersökningssamarbetet och som föreskriver om under vilka förutsättningar som förundersökningsmyndigheten ska underrätta åklagaren om användning av tvångsmedel.

Förundersökningslagen

Beträffande förundersökningslagen föreslås i propositionen att möjligheten att förordna en intressebevakare enligt förundersökningslagen utvidgas även till andra barn som inte har fyllt 18 år än de parter. Terminologin i lagen ska förtydligas till denna del, och en informativ hänvisning

till bestämmelsen om förordnande av en tillfällig intressebevakare i 79 § i lagen om förmyndarverksamhet ska fogas till paragrafen.

Det föreslås att det till bestämmelserna om underrättelser till misstänkta och målsägande fogas en skyldighet att underrätta om möjligheten till medling. Syftet är att främja berörda parter medvetenhet om möjligheten till medling.

Möjlighet att åberopa förhör som videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning vid förundersökningen som bevis skulle utvidgas till att även gälla brottmål som gäller utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person, köp av sexuella tjänster av ung person, koppleri och människohandel. Syftet med förslaget är att förbättra målsägandenas ställning i dessa brott i straffprocessen och att skydda dem från olägenheter som straffprocessen kan orsaka.

Det föreslås att förundersökningslagen ändras så att åklagaren alltid är undersökningsledare vid förundersökning av dödsfall i häkte när en person som är anställd av polisen misstänks för brott. Det föreslås dessutom att det till bestämmelsen om underrättelser till åklagaren fogas en skyldighet för förundersökningsmyndigheten att underrätta åklagaren, om en person har avlidit eller skadats allvarligt i en situation där en polisman har använt maktmedel.

Lagen om Åklagarmyndigheten

Åklagarens tystnadsrätt utvidgas så att alla åklagare får motsvarande tystnadsrätt som åklagare som fungerar som undersökningsledare och åklagare som fastställer en europeisk utredningsorder. De uppgifter som omfattas av tystnadsrätten gäller identiteten hos en person som har lämnat information konfidentiellt samt taktiska och tekniska metoder. I dag har åklagaren tystnadsrätt endast när han eller hon är undersökningsledare eller får en europeisk utredningsorder i brottmål för fastställelse.

Lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar

När det gäller 16 § 4 mom. i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar, i vilket det föreskrivs om offentlighet i tvångsmedelsärenden i situationer där en person som är föremål för en metod för inhämtande av information eller en underrättelsemetod inte behöver höras när yrkandet behandlas, föreslås att även tiden för uppskjutande av underrättelse om beslag av föremål, egendom eller handlingar, förlängning av tiden för beslag samt behandling av särskild hemrannsakan ska beaktas. Enligt förslaget ska ett ärende även i dessa situationer behandlas och avgörandet meddelas utan allmänhetens närvaro. Den rättegångshandling som innehåller avgörandet samt övriga rättegångshandlingar i ärendet skulle i regel bli offentliga vid motsvarande tidpunkt som i de situationer som nämns i det gällande momentet. När det gäller särskild husrannsakan föreslås att avgörandet och övriga rättegångshandlingar ska bli offentliga efter att den särskilda husrannsakan har utförts.

Därutöver görs en motsvarande ändring även i lagens 5 § som gäller tidpunkten för när de grundläggande uppgifterna om en rättegång blir offentliga och 12 § som gäller en parts rätt att ta del av en handling.

I propositionen föreslås också att regleringen av 6 och 24 § i lagen kompletteras så att domstolen i fortsättningen kan förordna att en målsägandes identitet ska hållas hemlig i sådana ansökningsärenden som gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv.

Lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet

I lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet föreslås att hänsyn ska tas till förstärkt reseförbud så att regleringen även avseende det förstärkta reseförbudet motsvarar det som föreskrivs i nationella förfaranden.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Konsekvenser för myndigheternas verksamhet

Inga nya myndigheter föreslås.

Flera av förslagen uppskattas spara de behöriga myndigheternas resurser. Exempel på ett sådant förslag är för det första att det föreslås att beslut om användning av flera tvångsmedel enligt tvångsmedelslagen kunde avgöras av domstolens kansli kontoret utan behandling vid sammanträde i domstolen. När det gäller kvarstad föreslås vidare att tiden för kvarstadens giltighet i vissa situationer kan förlängas med fyra månader i stället för högst ett år åt gången eller att besluta att kvarstaden gäller tills vidare. De nämnda förslagen uppskattas spara resurser för alla de myndigheter som deltar i behandlingen. Dessutom väntas den minskande i behandlingen vid sammanträde minska även de sammanträdesarvoden som betalas till biträden ur statens medel.

Ytterligare besparingar väntas inflyta på grund av att tillstånd för avlyssning eller teleövervakning inte längre ansöks och beviljas för vissa specifika teleadresser eller teleterminaler. Eftersom det till följd av förslaget inte längre finns behov av att ansöka om och handlägga ett nytt tillstånd varje gång samma misstänkta börjar använda en ny teleadress eller teleterminal som är väsentlig med tanke på brottsutredningen, kommer antalet domstolsförhandlingar om tele-tvångsmedel sannolikt att minska och därmed sparas de resurser som behövs för dessa. För förundersökningsmyndigheterna kan vissa besparingar uppstå av att man framöver inte längre behöver sådan teknisk utrustning för att inhämta identifieringsuppgifter för en teleadress eller teleterminal som endast kan användas för att identifiera teleadresser och teleterminaler.

Ytterligare signifikanta besparingar kan uppstå för förundersökningsmyndigheterna genom att förslagen möjliggör utplåning av uppenbart onödig överskottsinformation med tanke på brottsutredningen tidigare än vad den gällande regleringen tillåter. Förslaget minskar avsevärt det lagringsutrymme för information som behövs, särskilt i omfattande och långvariga brottmål.

Det förtydligande av regleringen som föreslås kan i viss mån spara både myndigheters och andra aktörers resurser. I detta avseende kan till exempel förslaget om informations- och biståndsskyldighet för innehavaren av informationssystemet anses vara signifikant, eftersom syftet med förtydligandet också är att stärka samarbetet mellan myndigheter och privata aktörer.

Förslagen om begränsning av kontakter väntas i princip vara kostnadsneutrala. Förslagen väntas orsaka något mer nya handläggnings- och motiveringsuppgifter för de myndigheter som behandlar dessa ärenden. Å andra sidan har det vid beredningen bedömts att en tydligare rollindelning för olika aktörer och en precisering av i synnerhet förutsättningarna för kontaktbegränsningar som gäller en stor icke-namnngiven grupp kan för sin del effektivisera förfarandet och säkerställa att kontaktbegränsningar meddelas och övervakas i en relevant omfattning. Om förslagen i praktiken överför övervakningen av kontakter från förundersökningsmyndigheterna till

de myndigheter som ansvarar för förvar, bör detta beaktas i resurserna. Det gäller bland annat att ta hänsyn till att tillräckliga tolkningsresurser används för kommunikation och övervakning av den.

Förutsättningen att beslut om anhållande ska fattas skriftligen kan förväntas öka arbetsuppgifterna för anhållningsberättigade tjänstemän något. Detta har å andra sidan mindre betydelse, eftersom orsaken till anhållande ska meddelas och beslut om anhållande översättas redan i dag. Dessutom förutsätter statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information att vissa uppgifter om anhållningsbeslut ska registreras. Bestämmelsen medför inte heller en ovillkorlig skyldighet att höra en brottsmisstänkt, utan detta är behovsprövat.

Det som föreslås kan i en viss grad medföra mer arbete för åklagarna, eftersom en anhållningsberättigad tjänsteman redan innan åtal väcks ska underrätta åklagaren om yrkande om kvarstad, varefter åklagaren fattar beslut i frågan. Däremot kan förslaget väntas spara resurser i utredningens senare skeden, då yrkandet om kvarstad redan i ett tidigt skede av utredningen kan ha bedömts även av åklagare. Vidare har situationer där underrättelseskyldigheten bör anses uppenbart onödiga slopats vid den fortsatta beredningen av propositionen.

Särskilt domstolarnas uppgifter kan i en viss grad öka på grund av det förtydligande som föreslås i 7 kap. 21 § i tvångsmedelslagen, enligt vilken beslut om beslag efter begäran om rättslig hjälp från främmande stat även ska vara tillämplig på kopieringssituationer. Enligt paragrafen ska också den myndighet som beslutat om eller kopieringen inom en vecka från beslutet föra beslutet om kopiering till tingsrätten för fastställelse. Bedömningen av konsekvenserna av ändringen försvåras dock av att rättsläget och relaterad nuvarande praxis har ansetts vara oklara i detta avseende. Antalet ärenden som behandlas i domstol kan öka på grund av förslaget som gäller 8 kap. i tvångsmedelslagen, där det föreskrivs att platsgenomsökning och genomsökning av utrustning i vissa situationer kan underställas domstolsprövning. Ändringens betydelse minskas dock av att de föreslagna bestämmelserna i stort sett endast skulle stärka rättsläget som högsta domstolens avgörandepraxis redan baserar sig på. När det gäller platsgenomsökning kan viss uppmärksamhet fästas vid att propositionen förutsätter att platsgenomsökningen i dessa situationer ska motsvara husrannsakan i fråga om både konsekvenser och förfarande. I synnerhet för domstolarnas del kan uppgifterna öka något till följd av förslaget som gäller 10 kap. i tvångsmedelslagen, enligt vilket nya brottsbeteckningar ska läggas till i grundbrotten för teleavlyssning. Ändringen kan medföra vissa konsekvenser för teleoperatörer, eftersom informationsförfrågningarna till teleoperatörer kan öka. Till följd av förslaget kan teleavlyssningstillstånd sökas vid utredning av ett större antal brott. Dessutom kan i synnerhet datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information och användning av täckoperationer i en viss grad öka på grund av att det föreslås att förutsättningarna för dem delvis ska uppläckas.

Ändringarna bör naturligtvis beaktas i myndigheternas befintliga och kommande ärendehanteringssystem, där tvångsmedel registreras och administreras. Förslagen kan väntas medföra ett visst behov av förändringar i systemen, vilket orsakar kostnader. Kostnaderna beror till en del på omständigheter relaterade till ändamålsenlighetsprövningen, dvs. hur omfattande ändringsarbeten som anses relevanta och nödvändiga. Med hänsyn till omfattningen av den aktuella reformen är det också klart att de tjänstemän som tillämpar tvångsmedelslagstiftningen behöver utbildning i samband med att den nya lagstiftningen införs.

Lagändringen relaterad till dödsfall i polisförvar förtydligar åklagarens roll som utredningsledare i dessa utredningar och minskar onödigt och överlappande arbete när två utredningschefer inte behöver bedöma samma ärende. Föreskrivandet om anmälningsskyldighet i samband med

polisens användning av maktmedel förändrar inte nuläget men höjer bestämmelsen till lagnivå från myndighetsanvisningar.

Åklagarnas uppgifter skulle öka på grund av att den åklagarledda förundersökningen av dödsfall i polisförvar även skulle omfatta personer anställda av polisen. Ökningen är dock liten, eftersom ändringen väntas medföra en ökning på cirka 10–20 åklagarledda utredningar. Således den uppskattade kostnadseffekten på grund av författningsändringen 0,5 årsverken. En ökning med cirka 0,5 årsverken för Åklagarmyndigheten kan genomföras med intern allokering inom den nuvarande budgetramen.

Förslaget om åklagares tystnadsrätt underlättar förundersökningssamarbetet mellan polis och åklagare, särskilt i frågor som rör organiserad brottslighet och narkotikabrottslighet.

4.2.2 Andra samhällseliga konsekvenser

Användningen av tvångsmedel ingriper i rättsobjekt som tryggas i grundlagen och internationella skyldigheter om mänskliga rättigheter. Detta gäller särskilt rätten till personlig frihet och integritet, fri rörlighet, skydd för privatlivet och skydd för egendom. Enligt 21 § i grundlagen ska även rättsskyddsfrågor beaktas. Såsom det konstaterats ovan främjar förslagen säkerställandet av rättsskyddet och de grundläggande och mänskliga rättigheterna, dels då skyddet för de grundläggande rättigheterna för personer som är föremål för tvångsmedel uttryckligen förstärks och dels då regleringen av tillämpningen av tvångsmedel preciseras och harmoniseras.

Barnens ställning som föremål för tvångsmedel förtydligas av förslaget om vilka tvångsmedel som kan användas om det är fråga om brott som misstänks ha begåtts av en person som inte fyllt 15 år. Ur samhällets perspektiv kan det anses särskilt viktigt att regleringen är tydlig och lagstadgad när det gäller brott som misstänks ha begåtts av en person som inte fyllt 15 år.

Förslaget främjar också vissa utsatta personers ställning. Ändringarna av bestämmelserna om förordnande av intressebevakare förbättrar barnoffers ställning i den straffrättsliga processen. Propositionen främja ett effektivt säkerställande av straffansvar vid människohandelsbrott och relaterade brott samt förbättrar skyddet för offren för dessa brott genom att möjliggöra användningen av förundersökningsprotokoll vid rättegång.

Konsekvenser som främjar brottsbekämpning och säkerhet är att polisen och andra förundersökningsmyndigheter effektivt kan utreda brott.

Ändringarna av lagstiftningen relaterade till dödsfall i polisförvar och polisens användning av maktmedel ökar förundersökningens trovärdighet och opartiskhet i dessa situationer.

Förslaget om åklagarens tystnadsrätt stärker förundersökningssamarbetet och underlättar åklagarens roll i uppföljningen av kraven på förundersökningens ändamålsenlighet och en rättvis rättegång.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Bedömning av alternativen

Såsom det närmare konstaterats ovan är de ändringar som föreslås i propositionen till stor del baserade på iakttagelser som gjorts om lagstiftningens innehåll i exempelvis rättspraxis, laglighetsövervakning och den praktiska tillämpningen av lagen, till följd av vilka de föreslagna lagstiftningsåtgärderna anses vara motiverade. Vid behov har alternativa regleringsförslag gåtts

igenom i respektive avsnitt om de bestämmelser som föreslås bli ändrade i beskrivningen av nuläget.

Vid beredningen har dessutom flera frågor behandlats, men de har inte föranlett förslag till lagändringar. Dessa har behandlats i betänkanden som föregått propositionen och vid behov även i avsnittet om respons på betänkandena.

5.2 Utländsk lagstiftning och andra förfaranden som tillämpas utomlands

I det betänkandet om tvångsmedelslagen som föregick propositionen har lagstiftningen i Sverige, Danmark, Estland, Tyskland och Nederländerna utretts vad gäller frågor som har ansetts både principiellt viktiga och innehållsmässigt sådana att det har bedömts att jämförelse kan vara nyttig. Frågor, som har identifierats vid beredningen, är möjligheten att reglera användningen av en deltagande informationskälla i vissa situationer, underrättelse om användning av hemliga tvångsmedel och förutsättningarna för utnyttjande av täckoperationer, särskilt vid utredning av enstaka mord. I betänkandet av processarbetsgruppen som föregick propositionen utreddes motsvarande lagstiftning i Sverige, Danmark, Nederländerna, Tyskland och Estland när det gällde vissa signifikanta frågor med tanke på arbetsgruppens arbete. Dessutom har rättsjämförelser gjorts i Antti Tapanilas utredning av åklagares tystnadsrätt som fogats till betänkandet. Den information som erhållits från jämförelsen har utnyttjats vid beredningen av propositionen.

6 Remissvar

I remissvaren på betänkandet om tvångsmedelslagstiftningen (Granskning av behoven av ändringar i tvångsmedelslagen, Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 2022:1, betänkandet om tvångsmedelslagen) som föregick propositionen ansågs betänkandets förslag på det stora hela vara motiverade. Remissvaren beskrivs utförligt i den sammanfattning av remissvaren som publicerades den 20 maj 2022 (Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2022:25). I de följande avsnitten 6.1–6.3 ligger fokus på remissvaren, särskilt till den del som det i remissvaren föreslogs ändringar av betänkandet. Mest remissvar inkom på vissa förslag avseende 4 kap. i tvångsmedelslagen om begränsning av kontakter för gripna, anhållna och häktade samt på vissa förslag avseende hemliga tvångsmedel i 10 kap. i tvångsmedelslagen.

Även i de utlåtanden om betänkandet om effektivisering av straffprocessen (Effektivisering av straffprocessen, Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 2022/14) som också föregick propositionen ansågs att de i betänkandet föreslagna lagändringarna på det stora hela var motiverade. I avsnitt 6.4 nedan redogörs kortfattat för innehållet i remissvaren till den del som det gäller förslag till lagändringar i propositionen.

6.1 Föreslagna ändringar av tvångsmedelslagen enligt betänkandet om tvångsmedelslagen

Tvångsmedelslagens 2 kap.

Remissinstanserna ansåg att förslaget om ett skriftligt anhållningsbeslut var motiverat och skulle stärka skyddet för de grundläggande rättigheterna. I några remissvar ansågs det dock att motiveringen till beslutet i bestämmelsen kunde ha en liten inverkan i praktiken. Å andra sidan framhöll några remissinstanser att ett anhållningsbeslut inte bör kräva alltför detaljerad information och att detta borde beaktas särskilt vid den fortsatta beredningen av bestämmelsen. Riksdagens justitieombudsman konstaterade att betänkandet inte tar upp beslutets förhållande till 2 kap. 1 § i statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av

information och hur den bestämmelsen eventuellt bör ändras. Dessutom ansåg justitieombudsmannen att då särskilt omfattande krav inte ställs på innehållet i beslutet så bör det kunna upprättas relativt snabbt och att det inte heller i exceptionella fall borde ta längre än ett dygn att ta över ett dygn att lämna en kopia av beslutet.

Vid den fortsatta beredningen har det på grund av remissvaren och vad som redan konstaterats i betänkandet har man hållit fast vid den i betänkandet föreslagna formuleringen om bestämmelsen om häktningsbeslut. I propositionen har dock förslagets förhållande till statsrådets förordning om förundersökning och tvångsmedel samt vissa formuleringar av motiveringarna till den föreslagna bestämmelsen preciserats.

Tvångsmedelslagens 3 kap.

Den klara majoriteten av dem som yttrat sig om lagens 3 kap ansåg att de föreslagna ändringarna av kapitlet och den genomgång som gjordes i betänkandet var godtagbara. Finlands Advokatförbund ansåg dock att kapitlets 8 § fortfarande var ofullständig, särskilt jämfört med artikel 7.1 i direktivet om rätten till information (2012/13/EU). Förbundet ansåg att ordalydelsen i 8 § inte i sig utgör ett hinder för rättstillämpningen enligt artikel 7.1 i direktivet. Som ett större problem betraktades tolkningen av 4 kap. i 15 § i förundersökningslagen – särskilt dess 2–4 mom. – i förundersökningsmyndigheternas och tvångsmedelsdomstolarnas tillämpningspraxis. Advokat Fredman ansåg att 3 kap. i tvångsmedelslagen bör innehålla en bestämmelse som kompletterar 4 kap. 15 § i förundersökningslagen och enligt vilken en person som begärs häktad och en häktad har rätt att före häktning eller fortsatt häktning av den behöriga (förundersöknings)myndigheten få information som avses i artikel 7.1 i EU:s direktiv om rätten till information och som är nödvändig för att bestrida grunderna för frihetsberövande.

Vid den fortsatta beredningen konstaterades att direktivet om rätten till information (2012/13/EU) har genomförts i Finland genom lagstiftning som trädde i kraft den 1 december 2014 (RP 71/2014 rd, L 818–825/2014). Även i riksdagsbehandlingen av propositionen diskuterades denna fråga. I diskussionen påpekades det bland annat att artikel 7.1 i direktivet har baserar sig på artikel 5.4 i Europakonventionen som handlar om rätten att låta en domstol pröva frihetsberövandets laglighet och att denna bestämmelse och nationell lagstiftning därför bör tolkas enligt Europadomstolens praxis. Lagutskottet har konstaterat att den gällande lagstiftningen uppfyller kraven i artikel 7.1 i direktivet och artikel 5.4 i Europakonventionen (LaUB 7/2014 rd, s. 3). Vid den fortsatta beredningen har bedömningen fortfarande ansetts vara motiverad och i enlighet med vad som konstaterats i avsnittet om bedömningen av nuläget har det framhållits att de frågor som ställts i remissvaren snarare kan bero på otillräcklig tillämpning av lagen än på behov av lagändringar.

När det gäller 3 kap. 19 § i tvångsmedelslagen ansåg några remissinstanser till skillnad från slutsatserna i betänkandet att åklagaren bör kunna anföra klagan även om den misstänkte på förordnande fortsätter att hållas häktad då en enskild grund för häktningsyrkande eller fortsatt häktning har förkastats. Till exempel Helsingfors tingsrätt ansåg att ett senare godkännande av ett tidigare förkastat yrkande i en situation där inga förändringar de facto har skett i praktiken skulle innebära ett internt ändringssökande inom samma rättsinstans.

Såsom det konstaterats i betänkandet kan den huvudsakliga motiveringen för begränsningen av rätten att anföra klagan i enlighet med nuläget anses vara att besvärshintresset typiskt sett har ansetts fokusera på avgörandet och inte på dess motiveringar. Det har framhållits att grunderna för häktning eller fortsatt häktning alltid ska framgå och uttryckligen prövas när ärendet behandlas. Då bör det anses vara klart och principiellt viktigt att även en tidigare förkastad grund

kan godtas i ett senare skede av behandlingen utan att detta anses problematiskt. På grund av detta och det som närmare anförts i betänkandet har inga skäl till lagändringar ansetts föreligga i ärendet.

Tvångsmedelslagens 4 kap.

Remissinstanserna höll med om de synpunkter som framförts i betänkandet om behovet av att ändra och förtydliga lagstiftningen men ansåg att förslagen rörande 1 och 2 § i kapitlet ännu borde diskuteras. Såsom det konstaterats i betänkandet framhöll en del av remissinstanserna den stora betydelsen av begränsning av kontakter för den som åtgärden riktas mot när det gäller de grundläggande och mänskliga rättigheterna, och Brottsförmyndigheten lyfte även fram problemen med omfattande begränsningar av kontakter riktade mot en icke namngiven grupp, även med tanke på utifrån den praktiska verksamheten i häkten. Å andra sidan betonade vissa remissinstanser vikten av omfattande begränsningar av kontakter, särskilt i början av utredningen. Flera remissinstanser ansåg att det vore motiverat att ytterligare precisera innehållet i de särskilt vägande skälen för begränsningar av kontakter med en icke namngiven grupp. Vissa remissinstanser ansåg däremot att den föreslagna separata tidsfristen för sådana begränsningar av kontakter var onödig.

Enligt några utlåtanden bör de olika myndigheternas ansvar och befogenheter när det gäller övervakningen av kontaktbegränsningar bedömas närmare vid den fortsatta beredningen. Andra remissinstanser ansåg att domstolen även framöver bör kunna bestämma om begränsningar av kontakter där övervakade kontakter är tillåtna. Å andra sidan ansågs den lösning som föreslås i betänkandet förtydliga den nuvarande situationen och delvis vara mycket tydlig. Riksdagens justitieombudsman påpekade att regleringen av kontaktbegränsningar enligt tvångsmedelslagen, lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (förvaringslagen) och häktningsslagen bör bedömas som en helhet. Advokat Fredman ansåg att begränsningen av kontakter även framöver bör bibehållas som en bestämmelse om omfattningen eller formen av frihetsberövande – definitionen bör inte ändras på så sätt att skyldigheter åläggs den häktade själv. Vissa remissinstanser ansåg att det bör förtydligas vilka rättegångsombud som inte kan omfattas av begränsningar av kontakter. I detta avseende väckte i synnerhet ställningen för medåtalades ombud och ombud i förvaltningsärenden frågor.

Vid den fortsatta beredningen har den i betänkandet föreslagna grundlösningen behållits. När det gäller omfattande kontaktbegränsningar riktade mot en icke namngiven grupp har det på grund av remissvaren ansetts motiverat att det krävs särskilt vägande skäl, men innehållet i dessa har preciserats i de bestämmelsespecifika motiveringarna. På motsvarande sätt har det ansetts vara viktigt att sådana kontaktbegränsningar endast kan gälla under en viss särskilt föreskriven tid. Det finns dock inget hinder mot att en förlängning av tiden skulle kunna behandlas i domstol i samband med behandling av ett annat ärende.

När det gäller den nuvarande regleringen anses ett centralt problem vara att innehållet i kontaktbegränsningar och ansvaret för övervakningen av dem är oklara. Bland annat är det oklart hur begränsningarna ska övervakas och av vem, om domstolen beslutar att kontakter tillåts under övervakning. Domstolsföreläggande har inte medfört befogenheter för de myndigheter som övervakar kontakterna, utan övervakningen ska även i dag utgå från det som föreskrivs i lag om myndighetens behörighet. Om man vill att domstolarna närmare ska bestämma innehållet i övervakningen av kontaktbegränsningar än vad som föreslagits, borde det föreskrivas vad domstolen kan och bör besluta om och vem som ska ansvara för övervakningen. På motsvarande sätt bör

bestämmelser införas, om övervakningen av kontakter och begränsning av dem på ett mer allmänt plan överförs från Brottspåföljdsmyndigheten till exempelvis de utredningsansvariga förundersökningsmyndigheterna.

Till följd av den i förslaget föreslagna lösningen skulle domstolen besluta om de mest betydande begränsningarna, där kontakter genom ett eller flera kommunikationssätt med personer som omfattas av dessa begränsningar förhindras helt. Det föreslås att den myndighet som ansvarar för övervakningen av personen i sin tur ska se till att de begränsningar som domstolen bestämt följs. Den myndighet som ansvarar för övervakningen ska dessutom, precis som i dag, enligt annan lagstiftning än tvångsmedelslagen ansvara i vilken utsträckning en frihetsberövad persons kontakter som inte har begränsats bör övervakas i för att säkerställa syftet med frihetsberövandet. Det anses medföra någon ytterligare nytta om domstolen därtill kunde bestämma om begränsningar av kontakter, där kontakter möjliggörs under övervakning. Sådana bestämmelser medför dessutom ovan beskrivna problem relaterade till bestämmelsernas oklarhet, bestämmelserna om övervakning och rätt övervakningsinstans.

För närvarande pågår en översyn av behoven av ändringar av både lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen och häktningsslagen. Även om det i fråga om regleringen av kontaktbegränsningar vore tydligast att se över tvångsmedelslagen och de aktuella bestämmelserna tillsammans, har man vid den fortsatta beredningen kommit fram till att den översyn som görs i föreliggande proposition vid behov och i större utsträckning kan beaktas i dessa bestämmelser i samband med den separata översynen av dem. På denna punkt kan det till exempel uppmärksammas att man vid prövningen av behovet av ändringar av häktningsslagen bland annat syftar till att granska ändringssökande i förvaltningsbeslut som fattas under häktningstiden. Det är också väsentligt att notera att den regleringslösning som föreslås i denna proposition rätt långt bevarar regleringsmodellen för de aktuella bestämmelserna och säkerställer att regleringen av kontaktbegränsningar enligt tvångsmedelslagen är förenlig med regleringen av de ifrågavarande bestämmelserna och exempelvis vad som där föreskrivs om övervakningsansvar. För att säkerställa detta föreslås i denna proposition även små kompletteringar av dessa bestämmelser i de ifrågavarande lagarna.

Till följd av remissvaren har det vid den fortsatta beredningen preciserats att kontakter inte får begränsas med en advokat, ett offentligt rättsbiträde eller ett rättegångsbiträde med tillstånd som avses i 15 kap. 2 § 1 eller 5 mom. i rättegångsbalken. Ändringen syftar till att förtydliga att undantaget från begränsningen av kontakter inte gäller andra ombud, till exempel ombud som ansvar för förvaltningsärenden. Detta anses vara en nödvändig avgränsning för att begränsningen av kontakter inte ska kunna kringgåas med hjälp av ett biträde i förvaltningsärenden. Vid den fortsatta beredningen har det dock inte beslutats att undanta andra än advokater, offentliga rättsbiträden eller rättegångsbiträden med tillstånd som redan biträder en person i ett brottmål från begränsningens tillämpningsområde. Det anses vara väsentligt att en person har möjlighet att hålla kontakt även med andra biträden än de som redan är involverade i det aktuella brottmålet. Detta kan vara nödvändigt till exempel på grund av byte av biträde eller för att personen behöver ett biträde för ett annat brottmål. De ombud som nämns i den föreslagna bestämmelsen är dock parter vars verksamhet övervakas och alla oegentligheter som upptäcks i den åtgärdas.

Till följd av advokat Fredmans förslag har regleringen dessutom ändrats vid den fortsatta beredningen så att frågan tydligt handlar om att förhindra en persons kontakter och inte om ett förbud som riktas mot den som omfattas av begränsningen. Utöver dessa ändringar har vissa andra mindre preciseringar gjorts till följd av uttalandena.

Tvångsmedelslagens 5 kap.

Remissinstanserna ansåg att de föreslagna ändringarna var motiverade på det stora hela. Riksdagens justitieombudsman ställde sig bakom förslaget att en anhållningsberättigad tjänsteman alltid ska kunna besluta att lindra innehållet i ett beslut om reseförbud. Justitieombudsmannen ansåg det dock vara motiverat att det av lagen uttryckligen framgår att den anhållningsberättigade tjänstemannen då endast kan lindra reseförbudet och att detta kräver uttryckligt samtycke av objektet. Propositionen har ändrats i enlighet med utlåtandet.

Remissvaren var delvis delade i frågan om att slopa 60-dagarsfristen för reseförbudet enligt förslaget. Trots att ändringen ansågs vara motiverad i de flesta remissvaren, ansåg vissa remissinstanser att det var problematiskt att det inte finns någon tidsfrist alls för att väcka åtal i reseförbudssituationer till följd av ändringen. Vid den fortsatta beredningen har man utifrån de grunder som anges i betänkandet och på grund av den delade responsen beslutat att hålla fast vid den reglering som föreslås i betänkandet.

Tvångsmedelslagens 6 kap.

De som yttrade sig i ärendet var positivt inställda till att åklagaren ska ges möjlighet att pröva ett ärende före ansökan om kvarstad. Justitiekanslern i statsrådet föreslog dock prövning av om en ovillkorlig skyldighet att anmäla alla yrkanden om kvarstad utan till exempel en monetär nedre gräns är ändamålsenlig. Centralkriminalpolisen ansåg dessutom att det förblir oklart till vilken åklagarinstans anmälan om kvarstad ska göras.

Till följd av responsen har bestämmelsen om underrättelsen till åklagaren preciserats så att en underrättelse inte behöver göras, om underrättelsen anses vara uppenbart onödig. Detta syftar till att säkerställa att de resurser som krävs för att göra, ta emot och behandla underrättelser riktas till de situationer där det bör anses vara motiverat med hänsyn till ett effektivt förundersökningssamarbete. Däremot har det inte ansetts motiverat att närmare definiera vilken åklagare som underrättelsen ska göras till. Tvångsmedelslagen hänvisar på liknande sätt till en allmän underrättelse till åklagaren på flera ställen, men några praktiska problem har inte uppstått i detta avseende. I förslaget ansågs det därför inte finnas skäl att i detta avseende avvika från tvångsmedelslagens övriga bestämmelser.

Några remissinstanser föreslog för övervägande att det i bestämmelsen om att hålla kvarstaden i kraft i 4 § kapitlet, dessutom skulle hänvisas till den relevanta paragrafen i utsökningsbalken. Hänvisningen har lagts till vid den fortsatta beredningen.

Några remissinstanser ansåg att det föreslagna förtydligandet av omständigheten i tvångsmedelslagens 6 och 7 kap., dvs. den person som ärendet gäller, kan leda till en ökad arbetsbelastning för polisen och domstolsväsendet eller rentav förhindra användningen av tvångsmedel i vissa situationer. Till följd av utlåtandena gäller det att betona att frågan handlade om en föreslagna ändring som förtydligar lagstiftningens nuläge, vilket inte är avsett att väsentligt förändra tolkningspraxis i fråga om redan gällande lagstiftning, till exempel tolkningspraxis som bygger på lagens förarbeten. Frågan har förklarats i de bestämmelsespecifika motiveringarna, där de ingående exemplen avser personer som kan komma i fråga som parter som avses i bestämmelserna. De bestämmelser om ärendet enligt vilka tillfälle att bli hörd ska beredas, gör det fortsättningsvis möjligt att avgöra ett ärende utan att höra den berörda personen, om han eller hon inte kan nås. Till följd av detta har inga ändringar föreslagits vid den fortsatta beredningen med anledning av utlåtandena.

Justitiekanslern i statsrådet ansåg att det vid den fortsatta beredningen fortfarande är möjligt att bedöma den inbördes proportionaliteten mellan de olika ansökningarna om förlängning av tiden som föreslås i tvångsmedelslagen och grunder för att eventuellt harmonisera dem. Även Finlands Juristförbund fäste uppmärksamhet vid frågan.

I fråga om tvångsmedelslagen har det i utlåtandena påpekats att det finns flera tidsfrister av olika längd i ansökningarna om förlängning av tiden till domstolen. Syftet med tidsfrister för handläggningen är i allmänhet att säkerställa att det finns tillräckligt med tid för förberedelser och dessutom att ärenden handläggs så snabbt som möjligt, särskilt med hänsyn till konsekvenserna av tvångsmedel för de parter som är föremål för dem. Därför kan det anses vara motiverat att tvångsmedelslagen har så kortast tidsfrister som möjligt inom vilka ärendena ändå hinner beredas och handläggas på ett adekvat sätt.

En central tanke i propositionen är att se till att tvångsmedelslagen i praktiken ska fungera så väl och ändamålsenligt som möjligt vid tillämpningen. Därför har en hel del erfarenheter och synpunkter av användares i frågor där de har sett ett behov av ändringar. Till följd av detta har det framkommit att tidsfrist på en vecka enligt 6 kap 4 § 2 mom. i tvångsmedelslagen har ansetts vara rätt krävande i praktiken. Motsvarande observationer har gjorts om tidsfristen enligt 7 kap. 14 § 3 mom. Andra tidsfrister har inte ansetts vara lika problematiska.

Med tanke på dem som tillämpar lagen vore det idealiskt om tidsfristerna enligt de olika bestämmelserna var så enhetliga som möjligt. Det kan dock i detta sammanhang anses viktigare att handläggningen av tvångsmålsärenden sker så snabbt som möjligt och bygger på tillräcklig beredning av ärendet i varje enskilt fall. Utifrån det som ovan konstaterats om projektets utgångspunkter har det därför inte ansetts vara motiverat att mer generellt harmonisera sådana tidsfrister i tvångsmedelslagen med vilka det inte har förekommit några praktiska problem vid beredningen.

Tvångsmedelslagens 7 kap.

Remissinstanserna ställde sig bakom den föreslagna bestämmelsen om återlämnande av egendom som tagits i beslag. Riksdagens justitieombudsman ansåg dock att den av vilken egendom har tagits i beslag av polisen alltid utan dröjsmål underrättas om hävande av beslag så att han eller hon kan reagera om egendomen inte återlämnas. I anslutning till detta ansåg justitieombudsmannen att bestämmelsen om till vilken person beslagsprotokollet ska lämnas i 7 kap. 12 § 2 mom. i tvångsmedelslagen något problematisk, eftersom formuleringen inte omfattar den från vars besittning egendomen har beslagtagits. Justitieombudsmannen hänvisade dessutom till sitt beslut EOAK/7777/2020, som behandlade frågor relaterade till beslag av bankkonto och dess medel och som meddelats efter att betänkandet färdigställts, och ansåg det nödvändigt att frågorna om tillämpningen av beslagsbestämmelserna som behandlas i beslutet bör beaktas vid utvecklingen av tvångsmedelslagen.

Vid den fortsatta beredningen har regleringen av underrättelse om hävande av beslag bedömts utifrån justitieombudsmannens utlåtande. I detta fall fästes uppmärksamhet vid att själva återlämnandet enligt förslaget ska ske utan dröjsmål i stället för enbart en underrättelse. Bestämmelsen kan anses vara entydig och förplikta den myndighet som ansvarar för återlämnandet att agera därefter. Om det däremot är fråga om en situation där det är oklart till vilken person egendomen ska återlämnas uppstår samma problem med underrättelsen som med återlämnandet. Då gäller den första meningen i 23 § 4 mom. i kapitlet, enligt vilken polisen ska reda ut saken i möjligaste mån om polisen inte känner till ägaren eller någon annan som har rätt till det föremål, den egendom eller den handling som ska återlämnas. Regleringen kan anses vara ändamålsenlig,

och den flexibilitet som den möjliggör är nödvändig med tanke på tillämpningspraxis. Till följd av utlåtandet har i stället en ändring av 12 § 2 mom. i kapitlet föreslagits för att säkerställa att den från vars besittning föremålet, egendomen eller handlingen har tagits i beslag också får ett beslagsprotokoll. Vid den fortsatta beredningen har även synpunkter i avgöranden av riksdagens justitieombudsman EOAK/7777/2020 bedömts och observationer om dem tas upp i avsnittet om bedömning av nuläget avseende 7 kap. 1 § i tvångsmedelslagen.

Centralkriminalpolisen ansåg att det inte är motiverat att jämställa kopiering med beslag till följd av begäran om rättslig hjälp från främmande stat förverkande i 21 §. Vid den fortsatta beredningen har man dock hållit fast vid det som föreslagits i betänkandet på grund av de skäl som anförs i betänkandet och de flesta remissinstansers ställningstagande.

Tvångsmedelslagens 8 kap.

Majoriteten av dem som gav remissvar ställde sig bakom de föreslagna ändringarna av kapitlet. Riksdagens justitieombudsman ansåg dock att den förutsättning att platsgenomsökning till sina *konsekvenser eller förfaranden* ska motsvara husrannsakan i 18 § 4 mom. i kapitlet är onödigt och föreslog att den ska slopas. Dessutom ansåg justitieombudsmannen att förslaget angående 29 a § i kapitlet är problematiskt öppet, i den mån som uttrycket ”i samband med” används som gränsdragningskriterium för husrannsakan eller platsgenomsökning i 18 § 4 mom.

Vid den fortsatta beredningen har med hänsyn till justitieombudsmannens första iakttagelse för det första bedömts att slopandet av förutsättningen vars konsekvenser eller förfaranden skulle jämställa husrannsakan och platsgenomsökning i 14 kap. i fråga om rättsskyddsmedel som förs till domstol. Om ändringsförslaget accepterades, skulle det vara logiskt att på motsvarande sätt slopa avgränsningen i 14 §, enligt vilken de förfarandebestämmelser beträffande husrannsakan som avses där endast är tillämpliga på platsgenomsökning enligt 14 § endast i *tillämpliga delar*.

Jämställandet av husrannsakan enligt 14 § med husrannsakan kan anses stå i strid med den uttryckliga åtskillnad som gjorts vid stiftandet av den gällande tvångsmedelslagen. Indelningen har motiverats med bland annat att husrannsakan ska avse hemmet i ordets egentliga bemärkelse och vissa utrymmen och andra platser i direkt anslutning till det (RP 222/2010 rd, s. 290). Vid arbetsgruppens beredning eller i andra remissvar har inga problem konstaterats med indelningen och dess bevarande har ansetts vara ändamålsenligt. Bestämmelsen ändrades dock vid den fortsatta beredningen genom att i bestämmelsen i 18 § förutsätta jämförbarhet med husrannsakan i fråga om såväl konsekvenser som förfarande. Dessutom har bestämmelsespecifika motiveringar kompletterats för att underlätta bedömningen av när dessa förutsättningar kan anses vara uppfyllda.

Vid den fortsatta beredningen har inga ändringar gjorts på grund av justitieombudsmannens senare iakttagelse. I detta avseende kan uppmärksamhet fästas vid att den föreslagna ordalydelsen överensstämmer med den ordalydelse som används i gällande 8 kap 28 §, för vars del tolkningen kan anses vara etablerad och för vilken inga ändringsbehov har framförts vid beredningen. Justitieombudsmannens formuleringsförslag har även ansetts kunna leda till en inskränkning av bestämmelsens tillämpningsområde på ett sätt som inte har ansetts motiverat.

I flera remissvar från mediebranschen ansågs att förslaget om att underställa genomsökning av utrustning domstolsprövning i 29 a § i kapitel 8 inte tillräckligt skyddar röjande av information som omfattas av källskyddet. Dessa remissinstanser ansåg eller åtminstone hoppades på en förhandsprövning av säkerställande av källskyddet vid genomsökning av utrustning i domstolen. Förslaget har behandlats vid den fortsatta beredningen enligt följande.

Enligt 21 § i kapitlet för utrustning genomsökas om vissa ytterligare förutsättningar är uppfyllda och det finns anledning att misstänka att ett brott har begåtts för vilket det strängaste straffet som föreskrivs är fängelse i minst sex månader. Genomsökning av utrustning kan också utföras för att återlämna utrustningen till den som har rätt till den, om det finns anledning att anta att den har tagits från någon genom brott. Genomsökning av utrustning kan således användas för att utreda en mängd olika brott och är inte begränsad till exempelvis särskilt allvarliga brott. Det är alltså fråga om en befogenhet som i det fall att det föreskrivs att domstolen alltid ska besluta om den innebär en markant avvikelse från beslutsfattande om andra befogenheter enligt tvångsmedelslagen. Dessutom är det av betydelse att om ett förhandsbeslut av domstolen alltid krävs för genomsökning av utrustning, skulle genomsökning av utrustning väsentligt skilja sig från exempelvis det förfarande som föreskrivs vid husrannsakan, vilket står i strid med kapitlets allmänna systematik. Förslaget medför också betydande kostnadskonsekvenser.

Enligt 29 § i kapitlet om genomsökning av utrustning fattas beslut om genomsökning av utrustning i regel av en anhållningsberättigad tjänsteman. Om det dock är fråga om uppgifter som avses i 1 § 3 mom. i kapitlet ska 15 § 1 och 2 mom. samt 17 § om särskild hemrannsakan i tillämpliga delar iakttagas. I 3 § i 1 mom. i kapitlet avses information som enligt vissa bestämmelser i 17 kap. i rättegångsbalken medför skyldighet eller rätt att vägra vittna och som inte får bli föremål för beslag eller kopiering av handlingar enligt 7 kap. 3 § i tvångsmedelslagen. Sådan information är enligt 17 kap. 20 § i rättegångsbalken till exempel upplysningar som ett meddelandes upphovsman, utgivare och utövare av programverksamhet har om ett meddelande som har gjorts tillgängligt för allmänheten och som avser vem som har lämnat de upplysningar som meddelandet grundar sig på samt om upphovsmannens identitet. När det gäller särskild husrannsakan föreskrivs i 8 kap 15 § 1 och 2 mom. i tvångsmedelslagen att domstolen beslutar om särskild husrannsakan och förordnande av ett genomsökningsombud samt om att en anhållningsberättigad tjänsteman kan besluta att särskild husrannsakan ska företas och att ett genomsökningsombud ska förordnas, om det vid en allmän husrannsakan eller en platsgenomsökning visar sig att genomsökningen gäller information som avses i 1 § 3 mom. eller om det är nödvändigt att skyndsamt företa särskild husrannsakan. Således syftar också den gällande regleringen till att principiellt föreskriva om att beslut om genomsökning av utrustning ska fattas av domstol när genomsökningen av utrustning riktas mot information omfattas av förbud mot utnyttjande, såsom en nyhetskälla till journalistisk information. Enligt förslaget kan genomsökning av utrustning i efterhand dessutom föras till domstol för utredning om, det bland annat finns anledning att anta att information som avses i 1 § 3 mom. har varit föremål för genomsökning av utrustning. Förslaget syftar till att säkerställa att genomsökning av utrustning kan bringas under domstolens kontroll även vid misstanke om att information som omfattas av förbud mot utnyttjande har framkommit först vid genomsökningen av utrustning.

Därför kan det konstateras att en bestämmelse om att genomsökning av utrustning undantagslöst ska omfattas av domstolens förhandskontroll står i strid med såväl tvångsmedelslagens allmänna systematik som systematiken i lagens 8 kap. Dessutom skulle det bidra till att minska betydelsen av den distinktion i den gällande regleringen som gäller när det är eller kan vara fråga om till exempel information som omfattas av källskyddet och när denna risk inte bör anses vara faktisk. Förslaget skulle medföra betydande kostnadskonsekvenser, vilket kunde påverka exempelvis de resurser som domstolarna har för andra ärenden. Till följd av detta föreslås inte att genomsökning av utrustning alltid ska vara föremål för en domstols förhandskontroll.

Tvångsmedelslagens 9 kap.

De remissinstanser som lämnat utlåtanden stödde i stort förslaget om 3 § i kapitlet. Professor Melander ansåg dock att även om ändringen i sig skulle klargöra rättsläget i detta hänseende, så

vore tillämpligheten av bestämmelsen om upptagande av signalement för upplåsning av fingeravtryckslåset på en mobiltelefon inte nödvändigtvis möjlig enligt motiveringen. Dessutom ansåg han att ett problem i praktiken kan vara de argumenten för användning av maktmedel som behövs i detta avseende. Melander ansåg att frågan bör utvärderas på ett bredare plan med hänsyn till olika metoder för att låsa upp en mobiltelefon och mer allmänt hur denna typ av reglering i alla situationer förhåller sig till självinkrimineringskyddet. Dessutom ansåg Finlands Advokatförbund att det är viktigt att vid den fortsatta beredningen säkerställa att förslaget överensstämmer med Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/343 (det så kallade direktivet om oskuldspresumtion).

Såsom förslaget beskrivs i betänkandet och även i utlåtandena kan det anses förtydliga nuläget och stärka beslutspraxis för riksdagens biträdande justitieombudsman. Det kan anses motiverat att innehållet i den nuvarande regleringen tydligt framgår på lagnivå. När man överväger frågans principiella problematik kan även observationer från andra stater som är relevanta för finsk lagstiftning anses värda att uppmärksammas. Till exempel enligt 199 a § i den norska straffprocesslagen (Lov om rettergangsmåten i straffesaker, straffeprosessloven) får polisen vid genomsökning av utrustning beordra vem som helst att öppna ett informationssystem med en biometrisk identifierare. Om en person vägrar kan biometrisk identifiering vid behov utföras med fysiskt tvång. På motsvarande sätt avser Sverige att på lagstiftningsnivå föreskriva om att en misstänkt i vissa situationer och på begäran av en polisman ska bidra till upplåsning av ett informationssystem med biometrisk identifiering. Vid beredningen har det bedömts att om den misstänkte vägrar att lyda polisens order så kan polisen också med våld utföra identifieringen (Prop. 2021/22:119).

I det så kallade direktivet om oskuldspresumtion är artikel 7 i direktivet relevant i detta avseende, och enligt punkt 2 ska medlemsländerna se till att misstänkta och tilltalade har rätt att inte vittna mot sig själva. Enligt artikel 7.3 ska utövandet av rätten att inte vittna mot sig själv dock inte hindra den behöriga myndighetens upptagning av bevis som kan erhållas lagligen genom användning av lagliga tvångsmedel och som finns oberoende av de misstänkta eller tilltalades vilja. Bestämmelsen preciseras i skäl 29 i ingressen till direktivet, enligt vilken självinkrimineringskyddet inte bör hindra behöriga myndigheters upptagning av bevisning som lagligen kan erhållas från de misstänkta eller tilltalade genom användning av lagenliga tvångsmedel och som finns oberoende av den misstänktes eller tilltalades vilja, såsom material som erhållits till följd av en husrannsakan, material som det finns en rättslig skyldighet att bevara och på begäran lägga fram, prover av utandningsluft, blod och urin samt vävnad för DNA-analys. Därför verkar det som om lagstadgar upptagande av en persons fingeravtryck, oavsett dennes vilja, inte är problematiskt med tanke på direktivet. Samma slutsats verkar ha dragits även i exempelvis Sverige.

Vid den fortsatta beredningen har även en persons ansiktsbild lagts till som ett signalement. På så sätt kan man besvara kritiken att förfarandet förblir slumpmässigt om endast fingeravtryck får tas. Samtidigt är det klart att till exempel vissa tekniker för att låsa upp en mobiltelefon är sådana att det kan vara problematiskt att få dem av en misstänkt mot dennes vilja när det gäller självinkrimineringskyddet. Förslaget har dock till denna del begränsats till situationer som anses vara viktigast från praktisk synpunkt och se till att gränserna för befogenheterna är tydligt reglerade på lagnivå.

Tvångsmedelslagens 10 kap.

Majoriteten av dem som gett remissvar ansåg att de föreslagna nya grundbrotten relaterade till teleavlyssning i 3 § i kapitlet var motiverade. Professor Melander ansåg dock att även om det i grunden förefaller som om de brott som föreslås läggas till är brott som äventyrar individens

och samhällets säkerhet som avses i 10 § 4 § grundlagen, så är det inte helt klart att till exempel grovt skjutvapenbrott i alla dess former uppfyller detta krav. Å andra sidan föreslog Centralkriminalpolisen och Polisstyrelsen att även grovt dataintrång, grovt betalningsmedelsbedrägeri och grovt betalningsmedelsbrott ska läggas till grundbrotten. Vid den fortsatta beredningen har man beslutat att hålla fast vid den föreslagna förteckningen av grundbrott i betänkandet, vilken har fått ett stort stöd av de som kommit med remissvar. När det gäller grovt skjutvapenbrott har propositionen kompletterats med motiveringar. När det gäller grovt dataintrång har uppmärksamhet också fästs vid att det i jämförelse med de grundbrott som föreslås läggas till även tycks omfatta mindre allvarliga gärningsformer, vilket också återspeglas i den lägre straffskalan jämfört med de grundbrott som enligt förslaget ska läggas till. I fråga om grovt betalningsmedelsbedrägeri och grovt betalningsmedelsbrott har det i diskussionerna i den arbetsgrupp som berett betänkandet eller i de remissvar som erhållits om betänkandet inte framlagts några heltäckande motiveringar till varför teleavlyssning skulle vara särskilt relevant och nödvändig vid utredning av dessa brott.

Responserna var delvis delad i frågan om tillståndet för teleavlyssning och teleövervakning i 5 och 9 kap. borde ändras till personspecifikt i stället för teleadress- eller teleterminalspecifikt. Medan många remissinstanser stödde förslaget, såg i synnerhet riksdagens justitieombudsman, Finlands Näringsliv, advokat Fredman och professor Melander problem i förslaget. Riksdagens justitieombudsman konstaterade att teleavlyssning i detta avseende skulle bli likna vad som föreskrivs om civil underrättelseverksamhet i 6 § 5a kap. i polislagen och om militär underrättelseverksamhet i 34–36 § i lagen om militär underrättelseverksamhet, enligt vilka det även är möjligt att få tillstånd för teleavlyssning av en teleadress eller teleterminal som är i besittning av eller antagligen används av en person, dock utan att specificera denna utrustning. Justitieombudsmannen ansåg dock att den föreslagna modellen inte verkar ha någon form av extern kontroll över om det är motiverat att rikta teleavlyssning mot en ny teleterminal eller teleadress. Därför ansåg justitieombudsmannen att om lagen ändras enligt förslaget bör relevanta ändringar göras i statsrådets förordning om förundersökning och tvångsmedel avseende vad som ska antecknas i protokollet om teleavlyssning.

Finlands näringsliv betonade att teleoperatörerna inte nödvändigtvis har aktuell information om till exempel användare av abonnemang, och att det därför inte kan höra till deras ansvar att utreda vilka abonnemang en person har. Advokat Fredman menade att lagen åtminstone bör innehålla kriterier för att en teleadress eller terminal som förmodligen används av en viss misstänkt kan anmälas för avlyssning, så att laglighetsövervakning kan tillämpas i ärendet. Dessutom bör undersökningsledaren eller åklagaren i fallet fatta beslut om riktande av det beviljade teleavlyssningstillståndet mot en viss adress eller terminal. Professor Melander ansåg att den föreslagna regleringen är förvånansvärt öppen i detta avseende och att förslaget skulle leda till att beslut om teleavlyssning utvidgas på ett sätt som inte är acceptabelt enligt 10 § 4 mom. i grundlagen.

Vid den fortsatta beredningen har den i betänkandet föreslagna grundlösningen behållits, men till följd av remissvaren har vissa ändringar gjorts. Enligt propositionen ska en anställningsberättigad tjänsteman för det första fatta ett särskilt beslut om de teleadresser eller teleterminaler som är föremål för åtgärden och som också är föremål för laglighetsövervakning, där skälen för valet av teleadresserna eller teleterminalerna uttryckligen ska motiveras. Därutöver ska det i 10 kap. 60 § tvångsmedelslagen om anmälan om användning av hemliga tvångsmedel föreskrivas att även de teleadresser och den teleterminalutrustning som varit föremål för åtgärden ska specificeras i underrättelsen om teleavlyssning eller teleövervakning som riktats mot den misstänkte. Detta har betydelse med tanke på den misstänktes rättsskyddsgarantier – såsom klagan, brottanmälan eller skadeståndsyrkande – och dessutom med tanke på domstolens tillgång till information enligt 5 mom. i den nämnda paragrafen.

I övrigt kan följande konstateras om remissvaren. I propositionen föreslås i detta avseende inga ändringar av förutsättningarna för teletvångsmedel eller till exempel vilka abonnemang eller terminaler som teletvångsmedel kan riktas mot. Det är endast fråga om en ändring av beslutsnivån i ett ärende där framställningen av en anhållningsberättigad tjänsteman har en stark ställning även i dag. Delvis av samma orsak har det inte ansetts motiverat att införa en ny beslutsnivå i förfarandet genom att uttryckligen kräva beslut av undersökningsledaren eller åklagaren i ett fall i stället för en anhållningsberättigad tjänsteman. Samtidigt gäller det att notera skyldigheten för en anhållningsberättigad tjänsteman att motivera varför teleadresser och -terminaler som är föremål för åtgärden preciseras i en viss grad till följd av förslaget.

I propositionen föreslås inte heller någon ändring av till exempel teleoperatörernas roll på grund av åtgärder, utan deras agerande i frågan baserar sig även framöver på myndighetens beslut. Det är klart att teletvångsmedel även i dag har kunnat riktas mot andra personer än misstänkta för brott. Propositionen bevarar dock skyldigheten att avbryta teleavlyssning i de situationer som avses i 10 kap. 58 § tvångsmedelslagen, och bestämmelsens tillämpningsområde kompletteras också med teleövervakning.

Transport- och kommunikationsverket påpekade i fråga om den föreslagna termen förmedlingsuppgifter i 6 § i kapitlet att ändringen innebär att termen får en annan betydelse i tvångsmedelslagen än i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation. Ämbetsverket ansåg att det kan bli nödvändigt att definiera begreppen i tvångsmedelslagen med anknytning till kommunikation och lägesuppgifter direkt i tvångsmedelslagen utan hänvisningar till lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation, eftersom lösgörandet av denna terminologi eller åtminstone en ändring av den eventuellt blir aktuellt när förordningen om integritet och elektronisk kommunikation träder i kraft inom de närmaste åren.

Med anledning härav har det vid den fortsatta beredningen beaktats att begreppet identifikationsuppgifter, som också föreslås bli ändrat, används i en annan mening i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation än i tvångsmedelslagen, och således har den gällande lagstiftningen samma problem. I frågan har det bedömts att en mer omfattande översyn av begreppen relaterade till kommunikations och lägesuppgifter i tvångsmedelslagen är motiverad när begreppen även i övrigt diskuteras i framtiden. I detta avseende är till exempel den översyn som avses i utlåtandet till följd av förordningen om integritet och elektronisk kommunikation signifikant. Till följd av utlåtandet gäller den harmoniserade terminologin nu också förmedlingsuppgifter enligt 10 kap. 4 §, och 6 § i kapitlet betonas att definitionen av förmedlingsuppgifter uttryckligen omfattar förmedlingsuppgifter som avses i tvångsmedelslagen.

De remissinstanser som gav utlåtanden biföll för det mesta undantaget i kapitlets 7 § som gäller teleövervakning av en teleadress eller terminal som en person innehar utan dennes samtycke. Riksdagens justitieombudsman ansåg dock att det åtminstone är betänkligt om alla de brott som avses i 10:7 § 1 mom. i tvångsmedelslagen är brott som äventyrar en individs eller samhällets säkerhet eller hemfriden på det sätt som avses i 10 §. 4 mom. Grundlagen för att godta lagändringen i den föreslagna formen. Advokat Fredman ansåg att ändringsförslaget inte kan anses godtagbart utan att det begränsas till att gälla andra än de som misstänks för brott och att personens förmodade vilja bör ingå som en förutsättning för tillämpningen av bestämmelsen. Dessutom ansåg några remissinstanser att det var oklart vilken typ av information om en persons hälsotillstånd som krävs för att på ett adekvat sätt bedöma förutsättningarna för avsaknaden av samtycke.

Vid den fortsatta beredningen av propositionen har särskilt på grund av utlåtandet av riksdagens justitieombudsman tillämpningsområdet för undantaget begränsats till de grundbrott relaterade till teleövervakning som avses i 6 § 2 mom. i kapitlet. Till följd av ändringen är det också med

tanke på advokat Fredmans utlåtande värt att notera att bestämmelsen i praktiken förlorar sin betydelse i de situationer där det är fråga om en teledress eller teleterminal som innehas eller förmodligen används av en brottsmisstänkt. När det gäller dessa situationer är den reglering av teleövervakning utan samtycke som avses i 6 § relevant även framöver.

Vid den fortsatta beredningen har det till följd av remissvaren också övervägts en avgränsning som gäller situationer där en person antas kunna lämna sitt samtycke om hälsotillståndet skulle möjliggöra det. De avsevärda utmaningarna relaterade till bevisning anses dock vara ett problem i detta fall. När det gäller den föreslagna regleringens tillämplighet kan det i enlighet med beskrivningen av nuläget ovan anses att förfarandet bör vara så snabbt som möjligt. Det framstår därför som ändamålsenligt att eftersträva en bestämmelse vars tillämpningsbegränsande förutsättningar relativt snabbt kan konstateras. Vid beredningen har det även övervägts en avgränsning av tillämpningen till situationer där en persons hälsotillstånd har försämrats på det sätt som avses i bestämmelsen uttryckligen till följd av det brott som utreds. Detta kan anses begränsa tillämpningsområdet för bestämmelsen till allvarliga våldsbrott och i många avseenden vara en naturlig lösning på den situation som ligger till grund för avgöranden av riksdagens justitieombudsman. Även i detta fall är problemet dock att bestämmelsen, om den formuleras på detta sätt, kan antas medföra betydande problem med bevisningen när det gäller vad som har orsakat försämringen av hälsotillståndet. Dessutom kan kriteriet i viss mån anses vara oändamålsenligt, om det är klart att personen är oförmögen att lämna samtycke och frågan handlar om att utreda ett allvarligt brott som uppenbart kan anses ligga i personens intresse.

Slutligen har vid den fortsatta beredningen övervägts behovet av förändringar med anledning av frågan om vilken sorts utredning av en persons hälsotillstånd som skulle krävas. Det är klart att till exempel ett läkarutlåtande om en persons hälsotillstånd kan påvisa att personen är uppenbart oförmögen att lämna samtycke. Det har dock inte ansetts motiverat inte binda bestämmelsen endast till situationer där ett läkarutlåtande som påvisar oförmåga är tillgängligt. Däremot har det exceptionella i den situation som avses i bestämmelsen betonats genom att komplettera den med förutsättningen om uppenbar oförmåga. Syftet med ändringen är att framhäva att bestämmelsen är avsedd för situationer där oförmågan att lämna samtycke är relativt uppenbar.

Flera remissinstanser lämnade remissvar om förslaget angående 10 § i kapitlet, enligt vilket bestämmelsen om inhämtande av basstationsdata utvidgas till att även till att omfatta andra uppgifter om teleterminaler och teledresser som lagrats i databasen hos informationssamhällets tjänsteleverantör på en viss avgränsad geografisk plats. Till exempel Finlands näringsliv motsatte sig ändringen för att det skulle vara en mycket betydande utvidgning av den nuvarande lagstiftningen och att antalet handläggare av sensitiva plats- och meddelandeuppgifter skulle öka, vilket ökar risken för skyddet för personuppgifter. Enligt kommunikationsministeriet förblir det oklart i förslaget vilka databaser som bestämmelsen omfattar. Transport- och kommunikationsverket ansåg i sin tur att det är oklart vilka operatörer som är tjänsteleverantörer enligt paragrafen och bedömde att de lägesuppgifter som föreslås som en ny paragraf sannolikt skiljer sig från basstationsdata, till exempel baserat på lägets exakthet, vilket leder till att inhämtande av dem är ett större ingripande i integritetsskyddet för den person som är föremål för åtgärden. Centralförbundet för telekommunikation och informationsteknik ansåg att teleoperatörerna vid genomgången av förslaget inte har fått klarhet i vilken information de har rätt att lämna ut framöver.

Vid beredningen av betänkandet motiverades förslaget framför allt av lagstiftningens teknikneutralitet. Det är i och för sig uppenbart att leverantörer av elektroniska kommunikationstjänster samlar in lägesuppgifter från sina kunders teleterminaler och teleförbindelser i sina egna databaser. Utifrån remissvaren verkar det dock som om informationen i fråga inte nödvändigtvis

motsvarar den basstationsinformation som avses i den gällande paragrafen på basis av aspekter relaterade till skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna eller de parter som samlar in eller behandlar informationen. När det gäller de nya uppgifterna i förslaget har motiveringarna till ändringen dock varit knapphändiga vid beredningen, och flera centrala frågor med tanke på bedömningen har inte besvarats. Därför har man vid den fortsatta beredningen beslutat att slopa förslaget avseende 10 kap. 10 § i tvångsmedelslagen. Samtidigt har förslagen avseende 1, 11, 55 och 59 § i kapitlet slopats och några hänvisningsförslag i vissa andra paragrafer har rättats.

Remissinstanserna förhöll sig i regel positivt till förslaget avseende datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information i 14 § 4 mom. i kapitlet. Professor Melander ansåg dock att det är kategoriskt otänkbart att möjliggöra förtäckt inhämtande av information (eller täckoperationer) med mindre rigorösa förutsättningar i datanät. Vid den fortsatta beredningen har man på grund av de skäl som konstaterats i betänkandet hållit fast vid den föreslagna regleringslösningen, som har bedömts minska behovet av att använda datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information och som i allmänhet ingriper mer i misstänkta grundläggande fri- och rättigheter.

När det gäller de föreslagna ändringarna relaterade till tangentbordsavlyssning i 16 och 23 § i kapitlet ansåg Centralkriminalpolisen att det vore naturligare att koppla ihop tangentbordsavlyssning med teknisk observation av utrustning än med teknisk avlyssning. Dessutom ansåg riksdagens justitieombudsman att det med tanke på respekten för privatlivet krävs noggranna prövning av om den verksamhet som observeras genom tangentbordsavlyssning sker i ett utrymme som används för boende eller i ett annat utrymme. Vid den fortsatta beredningen har man hållit fast vid den lösning som föreslås i betänkandet och som bland annat bygger på 23 § 2 mom. i kapitlet, enligt vilket tillämpningsområdena för teknisk observation av utrustning och teknisk avlyssning begränsas på ett allmänt plan. Vid den fortsatta beredningen har inte heller förekommit skäl att fråga om den uppfattning som riksdagens förvaltningsutskott framfört och enligt vilken teknisk observation inte ingriper i skyddet för hemfriden, eftersom man genom åtgärden inte inhämtar information om det utrymme där den utrustning som är föremål för under rättelseinhämtningen befinner sig, utan enbart om användningen av och innehållet i utrustningen (FvUB 36/2018 rd, s. 46).

Vissa remissinstanser uttryckte tveksamhet till de i betänkandet föreslagna tilläggen i grundbrotten relaterade till användning av överskottsinformation 56 § 2 mom. i kapitlet. Utöver observationer om den allmänna grovhetsgraden för brott väckte förslaget att lägga till narkotikabrott i förteckningen kritik. Helsingfors hovrätt ansåg att förslaget inte bör godtas i den form som lagts fram, och professor Melander bedömde att en komplettering av förteckningen över grundbrott med narkotikabrott bör ses med särskild försiktighet. Å andra sidan föreslog några remissinstanser att skjutvapenbrott bör läggas till, och åklagarföreningen bedömde att det kunde finnas ett behov av att möjliggöra användning av överskottsinformation även i samband med brott mot tjänsteplikten. Vid den fortsatta beredningen har den lösning som lagts fram i betänkandet behållits med beaktande av motiveringarna i betänkandet.

Vad gäller den föreslagna ändringen av bestämmelsen om utplåning av uppgifter i 57 § i kapitlet konstaterade Helsingfors tingsrätt att personer som är föremål för tvångsmedel inte nödvändigtvis har aktuella adressuppgifter i myndighetsregister. När ett skriftligt meddelande till personens adress i praktiken inte adressaten. Detta leder för sin del sannolikt till att personen inte kan påverka bevarandet av materialet fram till behandlingen av brottmålet och kan i vissa fall leda till att material av betydelse för personen utplånas innan ärendet behandlas. Vidare leder förfarandet åtminstone till sådana påståenden. Polisinsättningen i Sydöstra Finland påpekade å sin sida att även om vissa uppgifter är irrelevanta under förundersökningen utifrån den bedömning som förundersökningsmyndigheten gjort, kan den åtalade senare vilja åberopa samma uppgifter – till exempel först i hovrätten. Till följd av utlåtandena har förslaget ändrats vid den fortsatta

beredningen så att den misstänktes uttryckliga samtycke är en förutsättning för utplåning av uppgifter tidigare än enligt huvudregeln.

Skyddspolisen ansåg att en tjänsteman tillhörande Säkerhetspolisens befäl bör nämnas som behörig tjänsteman i begäran om uppskjutande av anmälan om användning av hemliga tvångsmedel i 10 kap. 60 § 3 mom. tvångsmedelslagen på grund av hänvisningsbestämmelsen i 5 a kap. 47 § 6 mom. i polislagen. Skyddspolisen ansåg dock att frågan alternativt kan regleras uttryckligen i 5 a kap. polislagen, vilket enligt Skyddspolisens uppfattning kunde vara tydligare av de skäl som konstaterats i utlåtandet. Vid den fortsatta beredningen har uppmärksamhet fästs vid det pågående projektet för reformen av polislagen vid inrikesministeriet SM010:00/2021. Eftersom det verkar mer motiverat att genomföra ändringsbehovet genom en översyn av polislagens bestämmelser, och då reformen av polislagen pågår samtidigt med beredningen av denna proposition, har det ansetts naturligare att bland annat överväga ändringsförslaget i det aktuella projektet.

Tvångsmedelslagens 11 kap.

Den klara majoriteten av remissinstanserna ansåg att den föreslagna bestämmelsen om användning av tvångsmedel mot brottsmisstänkta som inte fyllt 15 år vara godtagbar och förtydligande. Många remissinstanser ansåg att förslaget stärker rättsskyddet för personer som blir föremål för tvångsmedel.

Riksdagens justitieombudsman ansåg dock att den föreslagna regleringen som baserar sig på det rådande rättsläget var mycket problematisk av flera orsaker. Enligt justitieombudsmannen bör propositionen för det första mer nyansera granska vilka tvångsmedel som de facto är nödvändiga tillämpa på barn som inte fyllt 15 år. Dessutom ansåg justitieombudsmannen att det bör finnas en särskild bestämmelse som gäller barn som inte fyllt 15 år och som betonar att man vid prövning och användning av tvångsmedel utöver de omständigheter som nämns i 1 kap. 2 § i tvångsmedelslagen i synnerhet bör beakta barnets ålder och utvecklingsnivå samt konsekvenserna av användningen av tvångsmedel med tanke på skolan och andra viktiga miljöer. Vidare hoppades justitieombudsmannen att det bedöms om det borde föreskrivas om särskilda rättsskyddsmekanismer för under 15 år gamla barn. Å andra sidan ansåg kriminalkommissarie Marko Forss, som forskat i frågan, att även om det i och för sig kan anses förståeligt att strängare frihetsbegränsande tvångsmedel för närvarande inte riktas mot barn under 15 år, så är detta inte nödvändigtvis en tillfredsställande situation med tanke på strävan efter materiell sanning eller särskilt rättsskyddet för offret. Vid den fortsatta beredningen bedömde man att man vid prövningen av användning av tvångsmedel med stöd av proportionalitetsprincipen enligt 1 kap. 2 § i tvångsmedelslagen kan beakta till exempel utvecklingsnivån hos den som är föremål för tvångsmedel och konsekvenser som användningen av tvångsmedel orsakar personen. Å andra sidan kan det läggas fram vägande skäl för att strängare frihetsbegränsande tvångsmedel inte heller framöver ska riktas mot personer som inte fyllt 15 år. Vid den fortsatta beredningen kom man därför fram till samma lösning som i betänkandet där det rättsläge som framgår av lagens förarbeten fastställs på lagnivå.

6.2 Föreslagna ändringar av andra lagar i betänkandet om tvångsmedelslagen

Remissinstanserna biföll de föreslagna ändringarna av 16 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar. Birkalands tingsrätt uppmärksammade dock också att det i den föreslagna texten i 16 § kunde vara motiverat att i stället för 7 kap. § 14 § 3 mom. hänvisa till paragrafens 2 mom. i tvångsmedelslagen. Dessutom ansåg Birkalands tingsrätt att det av den föreslagna ändringen av 16 § inte framgår när handlingarna om och avgörandet av särskild husrannsakan

blir offentliga. Enligt tingsrätten bör de bli offentliga när en särskild hemrannsakn har företagits och att det kunde vara motiverat att komplettera 16 § i detta avseende. Vidare anser tingsrätten att det vore motiverat att föreskriva att även de grundläggande uppgifterna om en rättegång, dvs. diarieuppgifterna, ska offentliggöras med dröjsmål i likhet med vad som i dag föreskrivs i om vissa grupper av ärenden i lagens 5 § 2 mom.

Med anledning av Birkalands tingsrätts utlåtande har för det första ändrats hänvisningen i 16 § 4 mom. i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar till 7 kap. 14 § 2 mom. i tvångsmedelslagen i propositionen, och i paragrafen har lagts till en bestämmelse om offentliggörande av handlingar och avgöranden om särskild husrannsakn. Därutöver har den föreslagna ändringen av 16 § 4 mom. även i lagens 5 § som gäller tidpunkten för när de grundläggande uppgifterna om en rättegång blir offentliga och 12 § som gäller en parts rätt att ta del av en handling.

De remissinstanser som lämnade remissvar biföll att 16 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen ska ändras enligt förslaget. Advokat Fredman ansåg dock att förslaget bör kompletteras med rätten till att yrka på att ett förvarsärende ska behandlas på nytt på det sätt som framgår av högsta domstolens avgörande HD 2021:86. Vid den fortsatta beredningen har det bedömts att det aktuella avgörandet framför allt har gällt om de utlämnade personerna borde frigetts på grund av att tidsfristen för verkställighet av utlämningsbesluten löpt ut och dels om verkställandet av utlämningsbesluten borde ha skjutits upp, eftersom personerna sökt asyl i Finland. Frågan har också handlat om tolkningen av EU-utlämningslagen till den del som gällt ny prövning av förvarsärenden. Justitieministeriet känner till behovet av en mer omfattande översyn av denna lag, och den ska genomföras senare i ett separat projekt. Fortsatt beredning av förslaget har ansetts vara lämpligare i det aktuella projektet.

De remissinstanser som lämnade remissvar biföll en ändring av lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet enligt förslaget. Helsingfors tingsrätt föreslog dock att ett 2 mom. ska fogas till lagens 14 §, där det föreskrivs om sökande av ändring i tingsrättsens beslut. Med hänsyn till regleringssättet i tvångsmedelslagen ansåg tingsrätten att det i 2 mom. konstateras att tingsrättsens beslut får inte överklagas genom besvär. En separat paragraf skulle enligt tingsrätten tydligare visa att klagan är rätt förfarande för ändringssökande. Vid den fortsatta beredningen har ett nytt 3 mom. fogats till lagens 14 § i lagen till följd av Helsingfors tingsrätts förslag, enligt vilket tingsrättsens beslut inte får överklagas genom besvär. Enligt den föreslagna formuleringen omfattar bestämmelsen även situationer som avses i 2 mom., varvid den motsvarande bestämmelse kunde slopas i 2 mom.

6.3 Eventuella andra behov av ändringar av tvångsmedelslagstiftningen

6.3.1 Utlåtanden om ändringar som prövats i betänkandet om tvångsmedelslagen men som dock inte föreslagits

Riksdagens justitieombudsman och Centralkriminalpolisen kommenterade arbetsgruppens förslag om vilken typ av lagändringar det vore motiverat att bereda beträffande polisens roll i förfarandet för personer som ska infinna sig i rätten, även med beaktande av vad som konstaterats i avgörandet EOAK/23/2017 av riksdagens biträdande justitieombudsman. Riksdagens justitieombudsman ansåg det vara förståeligt med beaktande av arbetsgruppens uppdrag att inga lagändringar har föreslagits att genomföras i det aktuella projektet. Justitieombudsmannen betonade dock att det är viktigt att dessa frågor behandlas grundligt utan dröjsmål och konstaterade

att justitieombudsmannen kommer att följa med de andra lagstiftningsprojektens framskridande som nämns i betänkandet. Enligt justitieombudsmannen har särskilt problem relaterade till efterlysning upprepade gånger förekommit i laglighetsövervakningen. Centralkriminalpolisen konstaterade att det inte finns någon definition av efterlysning i lagen och ansåg att missförhållandet bör beaktas i lagstiftningen. Till följd av det som konstaterats föreslås inga ändringar i föreliggande proposition utifrån de grunder som beskrivs närmare i betänkandet. I detta avseende kan det uppmärksammas att det i projektet för en reform av polislagen SM010:00/2021, som bereds vid inrikesministeriet, har föreslagits en ändring av 2 kap. 3 § i polislagen utifrån arbetsgruppens utkast.

Professor Tolvanen kommenterade arbetsgruppens slutsats att det inte är motiverat att bereda lagstiftning som gör det möjligt för en brottsmisstänkt att hållas häktad i väntan på rättegång en längre tid än vad som är fallet i dag. Tolvanen uppgav att han i Lean-rapporten inte hade för avsikt att föreslå ändringar i lagstiftningen om tiden för gripande och anhållande. Av denna orsak och det som konstateras i betänkandet föreslås inga ändringar i propositionen på denna punkt.

Några remissinstanser kommenterade arbetsgruppens slutsats att inga ändringar av lagstiftningen om häktningsarrest föreslås i detta sammanhang. Helsingfors tingsrätt och Domareförbundet ställde sig bakom arbetsgruppens uppfattning. Likaså ansåg Finlands Advokatförbund att avgörandet var motiverat i den meningen att det tills vidare ännu inte har fattats ett enda beslut om häktningsarrest och att det således inte finns erfarenheter av användningen av detta tvångsmedel. Finlands Advokatförbund och Finlands Juristförbund ansåg att det är motiverat att utreda vilka metoder som kunde användas för att öka användningen av häktningsarrest i praktiken. Suomen syyttäjähdistys ansåg att det vore bra att behandla ändringsbehoven samtidigt med den övriga propositionen. Justitiekanslern i statsrådet ansåg det angeläget att praxis att tillämpa häktningsarrest följs upp även framöver. Till följd av det som konstaterats föreslås inga ändringar av proposition utifrån de grunder som beskrivs närmare i betänkandet. Det är dock motiverat att fortsätta att följa upp tillämpningspraxis för häktningsarrest och vid behov göra en separat bedömning av utvecklingsbehoven.

Arbetsgruppen har i sitt betänkande även granskat frågor kring frysning efter lagakraftvunnen dom och internationellt samarbete med anledning av lagutskottets betänkande LaUB 7/2020 rd. Utifrån översynen blev slutsatsen i betänkandet att regleringen i ärendet inte bereddes i det sammanhanget. Helsingfors hovrätt och Helsingfors tingsrätt, som lämnade remissvar i frågan, ansåg att arbetsgruppens uppfattning var motiverad, medan Suomen syyttäjähdistys ry bedömde att en särskild arbetsgrupp snabbt borde tillsättas för att lösa frågan. Till följd av det som konstaterats föreslås inga ändringar av proposition utifrån de grunder som beskrivs närmare i betänkandet.

När det gäller regleringen av genomsökning, som meddelas i efterhand och som prövades i betänkandet men inte föreslogs, framhöll några remissinstanser för tydlighetens skull att de inte ställer sig bakom regleringen. På motsvarande sätt ansåg några andra remissinstanser att det vore motiverat att bereda den aktuella regleringen separat. Ett del remissinstanser ansåg i sin tur att det hade varit bra att bereda ärendet i detta sammanhang och hänvisade till synpunkter som även framförts i betänkandet om innehållet i den eventuella regleringen. Till följd av vad som konstaterats och anförts i betänkandet har det vid den fortsatta beredningen av propositionen inte ansetts vara motiverat att bereda den aktuella regleringen.

Den i betänkandet prövade men inte föreslagna regleringen av användning av biometrisk data uppgifter togs upp endast i ett fåtal utlåtanden, varav en del biföll arbetsgruppens uppfattning medan andra lyfte fram behovet av reglering, med hänvisning till omständigheter som även behandlats

i betänkandet. Till följd av vad som konstaterats och anförts i betänkandet har det vid den fortsatta beredningen av propositionen inte ansetts vara motiverat att bereda den aktuella regleringen.

Några remissinstanser tog upp det som konstaterats om systematiska trakasserier och svartmålning i betänkandet. Åbo hovrätt ansåg att slutsatsen i betänkandet var riktig i detta avseende, medan Finlands Juristförbund och Suomen syyttäjähdistys i korthet meddelade att de stöder möjliggörande av teleövervakning även av opublicerade meddelanden. Dessutom ansåg inrikesministeriet, Suomen syyttäjähdistys, Helsingfors hovrätt och Polisstyrelsen att stalkning bör läggas till bland de grundbrott som möjliggör teleövervakning. Finlands Juristförbund ansåg att det var motiverat att diskutera frågan vid den fortsatta beredningen. Å andra sidan ansåg Åbo hovrätt och professor Matti Tolvanen att arbetsgruppens beslut att slopa förslaget var korrekt. Dessutom lyfte flera remissinstanser på en allmän nivå fram den centrala utgångspunkten att prövningen av tvångsmedelsbefogenheter bör bygga på ett grundligt övervägande som tar hänsyn till förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna. Det bör också noteras att justitieministeriet har startat ett projekt för bedömning av den straffrättsliga regleringen av svartmålning (OM008:00/2022), där resultaten av bedömningen även kan få betydelse för regleringen av tvångsmedel. En bedömningspromemoria relaterad till projektet offentliggjordes den 7 september 2022 (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164319>), i vilken det bland annat föreslås att initiativtagande till och deltagande i svartmålning ska bli straffbart genom särskilda bestämmelser och att teleövervakning ska kunna användas för att utreda och förhindra svartmålning. Till följd av vad som konstaterats och anförts i betänkandet har det vid den fortsatta beredningen av propositionen inte ansetts vara motiverat att bereda den aktuella regleringen.

Suomen syyttäjähdistys ansåg att den bestämmelse om förundersökningsmyndigheternas skyldighet att underrätta åklagaren om tvångsmedel som diskuterats i betänkandet bör behandlas i regeringens proposition som följer efter betänkandet. I enlighet med det som konstaterats ovan föreslås att en bestämmelse om förundersökningsmyndigheternas skyldighet att underrätta åklagaren om användning av tvångsmedel fogas till tvångsmedelslagens 11 kap.

6.3.2 Utlåtanden om andra eventuella behov av ändringar av tvångsmedelslagstiftningen

Högsta domstolen tog i sitt utlåtande upp vissa frågor om förhållandet mellan häktningsförfarande och EU-utlämningslagen. Därför kan det även i detta avseende konstateras att justitieministeriet känner till behovet av en mer omfattande översyn av denna lag, och den ska genomföras senare i ett separat projekt. Fortsatt beredning av förslagen har ansetts vara lämpligare i det aktuella projektet.

Några remissinstanser efterlyste klarhet, särskilt när det gäller skadeståndsrättsliga ansvarsfrågor relaterade till kvarstad. I detta avseende gäller det dock att uppmärksamma justitieministeriets projekt (<https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM045:00/2021>) om offentliga samfunds skadeståndsansvar, som också nämns i betänkandet och i vilket bland annat skadestånd för användning av tvångsmedel och polisens befogenheter bedöms. I detta sammanhang kan man också beakta högsta domstolens prövningstillstånd VL:2022-18 som delvis behandlar samma frågor. Till följd av det som konstaterats har inga ändringar i ärendet föreslagits vid den fortsatta beredningen.

6.4 Utlåtanden om betänkandet om effektivisering av att förbättra den straffrättsliga processen

Remissinstanserna biföll på det stora hela de ändringar som föreslagits i 4 kap. i förundersökningslagen när det gäller meddelande om medling och ansåg att de var motiverade. På motsvarande sätt biföll de preciseringen med anledning av brottsofferdirektivet i 3 kap. 8 § i förundersökningslagen om brott som begåtts utomlands.

Även ändringarna relaterade till intressebevakning i straffprocessen (4 kap. 8 § i förundersökningslagen samt 6 och 24 § i AD-offentlighetslagen) ansågs vara motiverade ändringar för att underlätta förordnande av intressebevakare under förundersökningen. Vissa remissinstanser påpekade dock att det även finns andra frågor som behöver granskas i intressebevakningen för barn i straffprocessen, och därför bör frågan granskas ur ett vidare perspektiv.

De flesta remissinstanserna biföll förslaget om att utöka användningen av bild- och ljudupptagningar av förhör som bevis i en rättegång. Polisyrkeshögskolan påpekade att det med tanke på bevisning är väsentligt att polisen inspelar förhör och säkerställer rätten till motförhör även i situationer där det enligt polisens uppfattning kan finnas hinder mot att höra en person senare. Uleåborgs tingsrätt konstaterade att vid användning av en inspelning som gjorts i förundersökningen som bevis är det viktigt att förhöret spelas in i sin helhet. Användningen av partiella inspelningar är inte motiverad med tanke på rättsskyddet för de inblandade parterna och principen om en rättvis rättegång. Dessutom föreslogs vissa utvidgningar av förslaget. Europeiska institutet för kriminalpolitik HEUNI föreslog att inspelningar även bör kunna användas i situationer där målsäganden hörs i salen, så att man vid behov kan gå tillbaka till vad han eller hon kom ihåg om situationen närmare tidpunkten för det inträffade, eller om det är fråga om en målsägande i en utsatt ställning. Östra Finlands hovrätt ansåg att det bör bedömas om 20 kap. 5 a § i strafflagen bör tas in i 17 kap. 24 § 3 mom. 3 och 4 punkten i rättegångsbalken. Sexuella trakasserier motsvarar ofta till sin art de sexualbrott som räknas upp i den sistnämnda bestämmelsen. Vid den fortsatta beredningen har det dock bedömts att en avsevärd utvidgning av möjligheten att använda inspelningar är en större principiell ändring som bör bedömas grundligt i ett separat projekt.

Förslagen relaterade till dödsfall i polisförvar och polisens användning av tvångsmedel ansågs vara motiverade. I remissvaren påpekades att ändringen endast bör omfatta situationer där en person som hör till polispersonalen är misstänkt, inte till exempel hälso- och sjukvårdspersonal. I sitt utlåtande konstaterade riksdagens justitieombudsman att det var oklart om åklagarens roll i de situationer som avses i lagändringen skulle vara densamma som i andra polisbrott, där åklagaren leder utredningen i vid mening, inklusive de åtgärder som vidtas före förundersökningen. Förslaget har ändrats utifrån responsen.

I betänkandet behandlades även frågor om åklagarens tystnadsrätt, men något egentligt lagändringsförslag lades inte fram. I betänkandet uppmanades remissinstanserna dock att ta ställning till förutsättningarna för ett lagförslag om åklagarens tystnadsrätt utifrån JD Antti Tapanilas utredning. Alla övriga remissinstanser utom Finlands Advokatförbund och advokat Markku Fredman förhöll sig positivt till bestämmelser om åklagarens tystnadsrätt. Advokatförbundet förhöll sig reserverat till förslaget. Advokat Fredman konstaterade att förslaget inte kan bifallas. De övriga remissinstanserna ansåg att en sådan ändring skulle vara motiverad och relevant för att effektivisera förundersökningssamarbetet. Till följd av utredningen och utlåtandena om det har förslaget inkluderats i propositionen.

7 Specialmotivering

7.1 Tvångsmedelslagen

2 kap. Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest

1 § Polismands rätt att gripa

Det föreslås att det till paragrafens 2 mom. fogas en bestämmelse enligt vilken en polisman också får gripa den som är misstänkt för brott och som enligt beslut ska anhållas, häktas eller gripas för fästande av anordningar för övervakning av förstärkt reseförbud enligt föreslagna 5 kap. 5 a § 2 mom. Till följd av detta är det som föreskrivs om gripande någon annanstans i lagstiftningen tillämpligt även i dessa situationer. På denna punkt kan det till exempel hänvisas till 2 kap. 3 § i tvångsmedelslagen om användning av tvångsmedel och 4 § om underrättelse om gripande.

10 § Underrättelse och beslut om anhållande

Paragrafen om underrättelse utökas med ett nytt 3 mom., enligt vilket beslut om anhållande ska fattas skriftligen. I beslutet bör kortfattat nämnas uppgifterna om det brott den anhållne är misstänkt för och skälet till anhållandet. En kopia av beslutet ska utan onödigt dröjsmål tillställas den anhållne. Tillägget beaktas dessutom i paragrafens rubrik.

De uppgifter som beslutet innehåller ska i princip vara lika omfattande som i beslut om häktning som avses i 3 kap. 10 § i tvångsmedelslagen. Det är väsentligt att ta hänsyn till såväl de allmänna som särskilda förutsättningarna för anhållande. Vid prövningen av förutsättningarna för anhållande ska den misstänkte för brott höras om möjligt och vid behov. En kopia kan sändas till den anhållne efter underrättelsen om orsaken till anhållande men dock så fort som möjligt och utan obefogat dröjsmål.

3 kap. Domstolsförfarande i samband med häktningsärenden

14 § Utsättande av tid för väckande av åtal

Det föreslås att det till paragrafens 2 mom. fogas en bestämmelse, enligt vilken ett ärende om förlängning av tiden för väckande av åtal får avgöras i domstolens kansli utan behandling vid sammanträde. En förutsättning för detta är att domstolen anser att det är lämpligt och den häktade på begäran samtycker till behandlingssättet.

En förutsättning för avgörandet av ärendet i kansliet utan behandling vid sammanträde är att den häktade på begäran uttryckligen samtycker till behandlingssättet. Däremot förutsätts inte att den häktade samtycker till förlängning av tiden för väckande av åtal. Dessutom ska domstolen anse att ärendet kan avgöras i domstolens kansli utan behandling vid sammanträde. Domstolen kunde i sin prövning från fall till fall kunna uppmärksamma till exempel om de omständigheter som är väsentliga för avgörande av målet är ostridiga i sådan utsträckning att målsägande kan höras skriftligen.

15 § Ny behandling av ett häktningsärende

Det föreslås att paragrafens 1 mom. om ny behandling av ett häktningsärende ska kompletteras för att förtydliga att om huvudförhandlingen har skjutits upp på grund av att en svarandes sinnessstillstånd undersöks, så behöver svarandens häktningsärende inte tas upp till ny behandling under den tid huvudförhandlingen är uppskjuten. Syftet är att precisera den nuvarande regleringen som beskrivits närmare ovan, så att en pågående sinnesundersökning får betydelse vid förnyad prövning av ett häktningsärende endast för den svarande som är föremål för sinnesundersökningen. Bestämmelser om detta har tidigare ingått i 16 § 1 mom. i kapitlet

16 § Bestämmande om häktning i vissa fall

Det föreslås att den sista meningen i 1 mom. ska slopas. Samtidigt flyttas bestämmelserna om detta till 15 § 1 mom. i kapitlet

4 kap. Begränsning av kontakter

1 § Förutsättningar för begränsning av kontakter

Det föreslås att paragrafen för det första ändras så att förutsättningarna för att begränsa kontakter med en viss personkrets samt att nödvändighetskravet, som alltid är förutsättningen för begränsning av kontakter, ska framgå av en paragraf. 2 § i kap. gäller i sin tur innehållet i begränsningen av kontakter och övervakningen av kontakter. I övrigt förblir kapitlets struktur oförändrat.

Till följd av beskrivningen av nuläget ovan föreslås att det i paragrafens 1 mom. läggs till en avgränsning enligt vilken begränsningen av kontakter för en gripen, anhållen eller häktad person endast kan gälla en viss annan person enligt momentet. Till följd av detta ska dessa personer namnges.

Paragrafens 2 mom. avser situationer där kontakter kan begränsas utan att namnge de personer som begränsningen gäller. Förfarandet kan tillämpas vid särskilt vägande skäl. I dessa situationer kan kontakter med frihetsberövade och andra personer begränsas på ett allmänt plan. Begränsningen kan till exempel endast gälla andra frihetsberövade eller på motsvarande sätt endast andra än frihetsberövade personer. Det är också möjligt för begränsningen att gälla båda dessa grupper. Det skulle också vara möjligt att begränsa kontakter för exempelvis frihetsberövade personer endast till vissa namngivna personer enligt 1 mom. och när det gäller andra än frihetsberövade till alla sådana personer på ett allmänt plan enligt 2 mom. Vad som föreskrivs i momentet begränsas alltid av bestämmelsen i 3 mom. Sålunda kan till exempel bestämmelsen i 3 mom. tillämpas på anhöriga och andra närstående i stället för 2 mom.

Kravet på särskilt vägande skäl motsvarar till sin formulering rätt långt tröskeln för begränsningar som gäller anhöriga och andra närstående i 4 kap. 1 § 2 mom. i den gällande tvångsmedslagen. Skillnaden är dock att de närstående personerna i allmänhet är kända och prövningen fokuserar därför i första hand på om kontakten med dem kan bedömas äventyra utredningen av brottet. I situationer enligt föreslagna nya 2 mom. gäller det att också uppmärksamma om det i den aktuella brottshelheten motiverat kan bedömas att det fortfarande finns okända parter med vilka kontakterna bör begränsas av särskilt vägande skäl. Det som därtill kan ha betydelse vid bedömningen är hur allvarligt det brott som utreds är eller att det i den aktuella brottshelheten finns synnerligen vägande skäl att inte underlätta en brottsmisstänkt om andra inblandade personer i brottmålet.

Även utredningsskedet kan ha betydelse vid prövningen. Särskilt i början av utredningen kan en tillräckligt heltäckande namngivning av andra personer än frihetsberövade med tanke på syftet med begränsningen av kontakter av praktiska skäl vara svårare än att namnge frihetsberövade personer. Av denna anledning kan förekomsten av synnerligen vägande skäl i inledningsskedet också motiveras med att det i praktiken är omöjligt att namnge andra personer än frihetsberövade personer. Det är dock också i detta avseende klart att begränsningen av kontakter bör upphöra eller omedelbart luckras upp när det inte längre finns grunder för omfattande begränsning kontakter.

Den begränsning av kontakter som avses i momentet gäller i högst 60 dagar från det att personen berövades sin frihet. Domstolen kan dock förlänga denna tid med högst 30 dagar åt gången, om en anhållningsberättigad tjänsteman begär detta senast en vecka innan tiden löper ut. Det finns inget hinder mot att en förlängning av tiden skulle kunna behandlas i domstol i samband med annan behandling som gäller samma ärende. Det väsentliga är att begränsningen av kontakter enligt mom. och förlängning av den alltid förutsätter förekomsten av synnerligen vägande skäl vid handläggningstidpunkten. På motsvarande sätt är det till följd av 4 mom. klart att begränsningen av kontakter enligt momentet inte får hållas i kraft längre än vad som är nödvändigt.

Vid handläggningen av förlängning av begränsning av kontakter som avses i mom. bör ska som omfattas av begränsningen beredas tillfälle att bli hörd på begäran. I övrigt iakttas i tillämpliga delar vad som i 3 kap. 6 § 1 och 4 mom. föreskrivs om handläggning av häktningsärenden. Dessa bestämmelser avser närvaro och rätt att föra talan för den som framställt yrkandet eller en tjänsteman som är insatt i ärendet och som förordnats för ärendet vid handläggningen av ärendet samt när videokonferens eller annan lämplig teknisk kommunikationsmetod kan användas vid handläggningen av ärendet och där deltagarna i handläggningen kan höra och se varandra.

I paragrafens 3 mom. ersätts för det första hänvisningen till 8 kap. 4 § i häktningsslagen med en hänvisning till 15 kap. 2 § 1 och 5 mom. i rättegångsbalken, som 8 kap. 4 § i häktningsslagen hänvisar till. För tydlighetens skull påpekas det i hänvisningen att det föreslagna undantaget avser advokater, offentliga rättsbiträden och rättegångsbiträden med tillstånd. Kontakten får inte heller begränsas med någon annan än det ombud som fungerar som biträde för föremålet för begränsningen i det brottmål för vilket personen är häktad. Det är å andra sidan möjligt att begränsa kontakter med till exempel en person som kan fungera som biträde i förvaltningsärenden, om det inte är fråga om en advokat, ett offentligt rättsbiträde eller ett rättegångsbiträde med tillstånd. Det är också klart att det på grund av bestämmelsen dock inte är möjligt att kringgå exempelvis bestämmelsen om biträdets behörighet i 11 kap. 3 § i förundersökningslagen. Detta kan anses följa av hänvisningen till bestämmelsen i 15 kap. 2 § 1 mom. i rättegångsbalken, enligt vilken den tillämpas om inte något annat bestäms i den lagen eller någon annan lag.

I momentet förtydligas dessutom förteckningen över andra personer med vilka kontakter inte får begränsas. Bestämmelsen begränsar också omfattande begränsning av kontakter som avses i 2 mom. Bestämmelsen omfattar de persongrupper till vilka för närvarande hänvisas i 8 kap. 3 och 4 § i häktningsslagen och 6 kap. 3 och 4 § i förvaringslagen. Dessutom säkerställs på lagnivå att den som är föremål för begränsning av kontakter på något sätt kan sköta nödvändiga myndighetsärenden. I praktiken kan det dock bedömas att sådana kontakter faller utanför begränsningen av kontakter redan genom att det inte finns anledning att misstänka att sådana kontakter skulle äventyra syftet med gripande, anhållande eller häktning.

Som ett nytt 4 mom. i paragrafen flyttas bestämmelsen i gällande 2 § 1 mom. enligt vilken kontakterna inte får begränsas i större utsträckning eller längre än nödvändigt. Till följd av ändringen är det klart att bestämmelsen även gäller regleringen av de persongrupper med vilka kontakter får begränsas enligt 1 mom.

2 § Omfattningen för begränsning av kontakter

I enlighet med de närmare motiveringarna i beskrivningen av nuläget ovan kan en gripen, anhållen och häktad brevväxling, användning av telefon, besök och andra kontakter med eller samvaro med personer enligt 1 § förhindras med personer med vilka kontakterna har begränsats.

Med förhindrande av kontakter avses att den som berövats sin frihet inte har rätt till brevväxling, telefonsamtal, möten eller andra kontakter med föremålet för kontaktbegränsningen. Om begränsningen gäller en enskild annan frihetsberövad person eller alla frihetsberövade personer i allmänhet, ska kontakter och samvaro med dem förhindras. Då bör den häktades rutiner såsom måltider, utomhusmotion, aktiviteter och fritidsaktiviteter organiseras på ett sådant sätt att kontaktbegränsningen uppfylls. Om kontaktbegränsningen gäller alla andra frihetsberövade personer innebär det att den frihetsberövade sköter alla sysslor ensam.

Till följd av detta får kontaktbegränsningar framöver inte längre meddelas till exempel så att om kontaktbegränsningen avser möten med viss person, skulle föreläggandet ändå tillåta sådana möten under övervakning. Begränsning av kontakter innebär alltid att kontakter förbjuds helt och hållet. Bestämmelserna i häktningsslagen och lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen tillämpas på annan övervakning av frihetsberövades kontakter.

Domstolen kan dock bestämma att kontakter på ett eller flera av dessa sätt tillåts trots begränsningarna. Detta innebär att domstolen till exempel kan bestämma att personliga möten med en viss person är tillåtna men inte telefonsamtal. I dessa situationer förhindras kontakterna enligt begränsningen, och bestämmelserna i häktningsslagen och lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen tillämpas på övervakningen av tillåtna kontakter. I praktiken innebär till exempel tillåtande av möten att mötet övervakas. Tillåtande av oövervakade möten kunde äventyra syftet med häktningen i en sådan situation. Det kan antas att begäran om att tillåta ens en del kontaktsätt och motiveringarna till dem i praktiken framställs av dem vars kontakter begränsas.

Till paragrafen fogas som 2 mom. en bestämmelse, enligt vilken avsändaren utan dröjsmål ska underrättas om saken om ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande inte befordras till mottagaren, förutsatt att det inte äventyrar syftet med begränsningen av kontakterna. Vidare ska mottagaren utan dröjsmål underrättas om saken, om det är fråga om den person som omfattas av begränsningen av kontakterna och som berövats sin frihet och om detta inte äventyrar syftet med begränsningen av kontakterna. Ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande som inte befordras till mottagaren ska returneras till avsändaren eller ges till den frihetsberövade när begränsningen av kontakterna upphört.

Till följd av propositionen ska brevväxling som förhindrats på grund av kontaktbegränsningar förvaras och överlämnas antingen till avsändaren eller till den som berövats sin frihet efter det att begränsningen upphört. Dessutom ska avsändaren alltid utan dröjsmål informeras om utebliven leverans av brev, andra postförsändelser eller meddelanden, om detta inte äventyrar syftet med kontaktbegränsningen. Syftet med kontaktbegränsningen kan äventyras, till exempel om enbart utlämnande av information om kontaktförsök och begränsningar kan bedömas försvåra

utredningen av ett brott. Mottagaren av försändelsen ska underrättas om att leveransen har förhindrats med motsvarande förutsättningar, men endast om det är en person som omfattas av kontaktbegränsning. Skyldigheten att informera mottagaren i en situation där en frihetsberövad person som omfattas av kontaktbegränsningar har skickat försändelsen föreligger således inte. Detta kan anses motiverat, så att syftet med begränsningen inte äventyras genom underrättelser om kontaktförsök och -begränsningar.

Enligt paragrafens 3 mom. iakttas vid övervakningen av den gripnes, den anhållnes och den häktades kontakter bestämmelserna om övervakning av brevväxling, telefonsamtal, elektroniska kontakter och besök i 8 och 9 kap. i häktningsslagen och i 6 och 7 kap. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen. Bestämmelsen skulle innebära att fullgörandet av syftet med häktningen övervakas enligt bestämmelserna i häktningsslagen eller förvaringslagen i den mån kontakterna inte är helt förhindrade enligt kontaktbegränsningen. Dessa övervakningsbefogenheter gör det möjligt att till exempel läsa brev eller avlyssna samtal för att säkerställa syftet med förundersökningen. I övervakningen ska det givetvis beaktas om kontaktbegränsningar har påförts en frihetsberövad person. Då kan säkerställandet av begränsningen av kontakter påverka till exempel prövningen av förutsättningarna för att läsa brev från en person som berövats sin frihet och som inte berörs av begränsningen av kontakter. Trots att övervakningsansvaret för kontakter sålunda innehåller av behöriga myndigheter med stöd av häktningsslagen och förvaringslagen, kan den myndighet som ansvarar för utredningen eller som känner till den stå i kontakt med den myndighet som ansvarar för övervakningen för att säkerställa att den senare har kunskap om de omständigheter som övervakningen ska fokusera på.

4 § Beslut om begränsning av kontakter

Det föreslås för det första att ett nytt 3 mom. fogas till paragrafen, enligt vilket beslut om begränsning av kontakter i de situationer som avses i 2 kap. 11 § 3 mom. ska på framställning av åklagaren fattas av den domstol som beslutar om häktningen. Ändringen förtydligar samtidigt, såsom det konstaterats om nuläget för EU-utlämningslagen, att det även är möjligt att begränsa kontakter i de fall där Finland är den stat som utfärdar en arresteringsorder, om de relevanta förutsättningarna är uppfyllda. I övrigt motsvarar förfarandet bestämmelserna om begränsning av kontakter i andra situationer.

I paragrafens 3 mom., som till följd av ovan nämnda ändring flyttas till 4 mom., föreskrivs att den i 1 mom. avsedda tjänsteman som beslutar om eller har rätt att göra en framställning om begränsning av kontakter utan dröjsmål ska slopa begränsningen av kontakterna till den del det inte längre finns förutsättningar för den. Till följd av ändringen är det klart att begränsningen bör slopas så snart som möjligt efter förutsättningarna för den upphör att gälla. Dessutom förtydligar ändringen att begränsningen delvis bör slopas om det endast finns förutsättningar för en del av den ursprungliga begränsningen.

Det föreslås också att ett nytt 5 mom., enligt vilket ett beslut om begränsning av kontakter ska anmälas till Brottsförhållandenmyndigheten, fogas till paragrafen. Underrättelseskyldigheten omfattar dels delgivning av beslutet om begränsning av kontakter och delgivning av hävande av begränsningen eller uppluckring av den. Underrättelsen bör ske så snabbt som möjligt så att innehållet i beslutet omedelbart kan beaktas vid verkställandet.

5 kap. Reseförbud

4 § Myndighet som meddelar reseförbud samt prövning som gäller reseförbud

Det föreslås att prövning av reseförbud ska nämnas i paragrafens rubrik, så att bestämmelsen om domstolens prövningsskyldighet beträffande reseförbud i 3 mom. även framgår av paragrafens rubrik. Syftet med ändringen är att framhäva domstolens skyldighet att pröva reseförbud även vid handläggning av begäran om häktning och fortsatt häktning. I övrigt föreslås inga andra ändringar i paragrafen.

5 a § Fästande av anordningar för övervakning av förstärkt reseförbud

På grund av de skäl som framställs ovan i beskrivningen av nuläget föreslås att en ny 5a § fogas till kapitlet om fästande av anordningar för övervakning av förstärkt reseförbud. Syftet är att säkerställa att anordningar kan fästas så snart som möjligt efter meddelande om förstärkt reseförbud om de inte kan omedelbart vid tidpunkten för meddelandet om förstärkt reseförbud.

Enligt paragrafens 1 mom. kan domstolen bestämma att den som meddelats förstärkt reseförbud ska infinna sig i fängelset, hos byrån för samhällspåföljder eller på någon annan ändamålsenlig plats för fästande av i 2 kap. 12 d § avsedda tekniska anordningar för övervakning av förstärkt reseförbud. Detta kan meddelas i domstolens beslut om förstärkt reseförbud. Ett sådant föreläggande behövs inte till exempel om det är möjligt att fästa anordningarna omedelbart efter sammanträdet eller om detta inte anses nödvändigt av andra skäl. När föreläggandet meddelas i samband med ett beslut om förstärkt reseförbud, är till exempel bestämmelserna om ändringsökande tillämpliga även på föreläggandet av fästandet av anordningar.

Idag fästs anordningar främst i häkten och av Brottsförhållningsmyndighetens stödpatruller. Dessutom är avsikten att även byråerna för samhällspåföljder ska kunna fästa anordningar. Förslaget möjliggör dessa alternativ. Andra lämpliga platser kan till exempel relevanta polislokaler. Det är motiverat att anordningarna fästs på en plats som är lämplig för ändamålet lämplig plats och som är så lättillgänglig som möjligt för dem som meddelats förstärkt reseförbud. Dessutom bör lokalerna vara sådana att fästandet inte väcker onödig uppmärksamhet. Om avsikten är att anlita stödpatruller vid fästandet, bör tidsschemat och den för ändamålet bäst lämpade platsen fastställas före handläggningen av ärendet, så att föreläggandet också kan genomföras i praktiken.

Enligt paragrafens 2 mom. kan domstolen bestämma att den som meddelats förstärkt reseförbud ska gripas eller hållas gripen tills anordningarna har fästs i enlighet med 1 mom., om de kan fästas omedelbart efter domstolens beslut. Syftet är att göra det möjligt att hålla en person gripen till exempel i en situation där personen redan är häktad och anordningarna kan fästas på förvaringsplatsen omedelbart efter domstolens beslut. I praktiken förutsätter detta att relevant utrustning och personal som har kompetens att fästa anordningarna finns tillgänglig på en plats som är lämplig för fästande och där den som meddelats förstärkt reseförbud kan förvaras eller till vilken personen kan föras omedelbart efter domstols beslut. Fästandet kan anses omedelbart om det görs inom några timmar från utfärdandet av föreläggandet. Den reglering som föreslås i mom. kompletteras av det föreslagna tillägget i 2 kap. 1 § i tvångsmedelslagen enligt vilket en polisman också får gripa den som är misstänkt för brott och som enligt beslut ska anhållas, häktas eller gripas i situationer som avses i momentet.

6 § Tillstånd till undantag

Det föreslås att paragrafens 1 mom. kompletteras med ett tillägg som tar hänsyn till rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och lagen om genomförande av rambeslutet. Syftet är att säkerställa att den nationella lagstiftningen inte på något sätt strider mot vad som förutsätts av de behöriga myndigheterna i rambeslutet och genomförandelagen. Enligt 4 § 3 mom. i genomförandelagen är den myndighet som beslutar om erkännande också behörig att besluta om anpassning av övervakningsåtgärderna som också kan innebära avvikelser från reseförbud.

7 § Ändring av innehållet i beslut om reseförbud

Det föreslås för det första att paragrafen förtydligas när det gäller hur reseförbudsbeslut kan ändras med stöd av paragrafen. Det är fråga om att ändra det innehåll i beslutet som avses i 2 §. När det gäller förstärkt reseförbud kan även skyldighet att vistas i bostaden eventuellt påföras med stöd av 2 a §.

Innehållet i ett reseförbudsbeslut kan ändras på grund av ändrade omständigheter eller av andra väsentliga skäl. Syftet är i detta avseende inte att ändra tolkningen av den gällande regleringen. Omständigheterna kan till exempel förändras om en person flyttar till en annan ort eller om personens arbetstid eller -plats ändras på ett sätt som måste beaktas. På motsvarande sätt kan ett annat viktigt skäl anses vara en situation där den som meddelats förbud av ett väsentligt skäl som har samband med personens personliga livssituation bör kunna stå i kontakt med en person som avses i 1 § 1 mom. 2 punkt i strid med innehållet i det ursprungliga reseförbudsbeslutet.

Paragrafen utesluter inte heller situationer där innehållet i reseförbudsbeslutet ändras på grund av överträdelse av reseförbudet, och då blir i princip 10 § i kapitlet tillämplig då innehållet i reseförbudsbeslutet ändras. Den paragraf som behandlas här kan dock vara allmän i fråga om tillämpningsområdet i den meningen att den kan gälla ändring av ett reseförbudsbeslut så att det blir lindrigare, neutralt eller strängare om de i övrigt föreskrivna förutsättningarna för ändringen är uppfyllda.

För tydlighetens skull föreslås också att det i paragrafen föreskrivs att bestämmelserna i 4 § kapitlet om en myndighet som meddelar reseförbud ska följas vid ändring av innehållet i reseförbudsbeslutet. En anhållningsberättigad tjänsteman kan dock alltid besluta att lindra innehållet i reseförbudsbeslutet, om den som omfattas av reseförbudet samtycker till detta. Syftet är att säkerställa att reseförbud kunde lindras så flexibelt och snabbt som möjligt. Eftersom en lindring av reseförbud delvis kan vara prövningsbaserad vore det motiverat att dessutom kräva samtycke av den som reseförbudet gäller. I praktiken kommer initiativet till att lindra reseförbud i allmänhet av den som meddelats reseförbud, och därför behöver samtycke inte längre utredas separat.

Brottspåföljdsmyndighetens kontrollenhet, som övervakar att förstärkt reseförbud iakttas, bör alltid underrättas om ändring av reseförbudets innehåll i så god tid som möjligt. Då kan det säkerställas att det till exempel inte uppstår onödiga anmälningar om överträdelser av det förstärkta reseförbudet.

Ett annat undantag från en anhållningsberättigad tjänstemans behörighet att besluta om ändring av innehållet i ett reseförbudsbeslut är om beslutet grundar sig på rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och lagen om genomförande av rambeslutet. Syftet är att säkerställa att den nationella lagstiftningen inte på något sätt strider mot vad som förutsätts av de behöriga myndigheterna i rambeslutet och genomförandelagen. Enligt

4 § 3 mom. i genomförandelagen är den myndighet som beslutar om erkännande också behörig att besluta om anpassning av övervakningsåtgärderna som också kan innebära ändring av innehållet i ett reseförbudsbeslut.

I kapitlets 4 § föreskrivs även om situationer där åklagaren eller domstolen meddelar reseförbud. I dessa situationer är det befogat att den anhållningsberättigade tjänstemannen hör den åklagare som handlägger ärendet innan beslut som avses i 7 § om ändring av innehållet i reseförbudsbeslut fattas.

8 § Reseförbuds giltighetstid och hävning av reseförbud

På grund av skäl som behandlats ovan i beskrivningen av nuläget föreslås att 8 och 9 § sammanslås. Dessutom föreslås att 8 § 2 mom., som gäller hävning av reseförbud efter 60 dagar, slopas.

10 § Påföljder för överträdelse av reseförbud

Det föreslås för det första att det i paragrafen föreskrivs att överträdelse av reseförbudet avser agerande i strid med skyldigheterna enligt reseförbudsbeslutet eller med domstolsbeslut om att en person ska infinna sig för fästande av tekniska anordningar enligt 5 a § 1 mom. Även en person, som meddelats förstärkt reseförbud, lösgör eller på annat sätt avsiktligt skadar en teknisk anordning som är fäst vid eller ges honom eller henne för att övervaka det förstärkta reseförbudet, gör sig skyldig till överträdelse av reseförbud. Förutom att skada anordningen kan det till exempel vara fråga om att personen avlägsnar anordningens strömkälla, vilket leder till att anordningen stängs av. Det kan också vara fråga om att personen stör anordningens funktion genom att till exempel förhindra den signal som den sänder, även om detta inte kräver att själva anordningen skadas eller att dess strömkälla avlägsnas. I enlighet med gällande bestämmelser nämns även flykt eller förberedelse till flykt, försvårande av utredningen av ett ärende och fortsatt brottslig verksamhet i paragrafen. Om en person som meddelats förbud agerar på något av dessa sätt, kan innehållet i reseförbudsbeslutet ändras eller personen anhållas eller häktas.

Det är inte fråga om en självständig eller ny grund för anhållande eller häktning. Däremot avser paragrafen anhållande eller häktning på den grund enligt vilken personen ursprungligen meddelats reseförbud i stället för anhållande eller häktning.

6 kap. Kvarstad

2 § Beslut om kvarstad

Det föreslås att paragrafens 2 mom. kompletteras med att när en anhållningsberättigad tjänsteman yrka att egendom ska beläggas med kvarstad ska åklagaren innan yrkandet framställs underrättas om det, och åklagaren kan överta avgörandet av frågan om huruvida yrkande ska framställas. En annan förutsättning är att underrättelsen inte anses vara uppenbart onödig. När det gäller häktningssyrkande motsvarar regleringen det som föreskrivs i 3 kap 2 § 1 mom. i tvångsmedelslagen och när det gäller reseförbud det som föreskrivs i 5 kap. 4 § 1 mom. i den lagen.

Syftet med förslaget är att ytterligare förbättra prövningen vid ansökan om kvarstad och förundersökningssamarbetet för att därmed säkerställa att kvarstad används på ett ändamålsenligt sätt. Eftersom det dock inte finns några grunder anmälan till åklagaren i enkla och klara situationer relaterade till kvarstad utgörs undantaget från anmälningsskyldigheten av situationer där anmälan bör anses uppenbart onödig. Exempel på sådana situationer är rutinmässiga ärenden och

kvarstadsärenden som involverar relativt små penningbelopp och där det inte finns något som förutsätter prövning.

4 § Hävning av åtgärd

Till följd av den föreslagna ändringen av paragrafens 1 mom. häver ställande av säkerhet inte helt säkerhetsåtgärden. På grund av 8 kap. 3 § i utökningsbalken kommer verkställigheten av säkringsåtgärder dock även framöver att förhindras i dessa situationer. För att detta ska vara tydligt hänvisar momentet till den aktuella paragrafen.

När det gäller paragrafens 2 mom. föreslås att regleringen harmoniseras med motsvarande bestämmelse om beslag. Enligt bestämmelsen om hävning av beslag i 7 kap. 14 § kan den normala tidsfristen på fyra månader för hävning av kvarstad av särskilda skäl som hänför sig till arten och utredningen av det aktuella brottmålet förlängas med högst ett år åt gången eller så kan det beslutas att beslaget består tills vidare. Ett motsvarande undantag föreslås för kvarstad. Undantaget anses vara motiverat i synnerligen omfattande brottmål, eftersom den nuvarande tidsfristen för kvarstad har lett till behov av upprepade framställningar om förlängning av tiden.

Framöver är förutsättningen för att förlänga tiden alltid att förutsättningarna för kvarstad fortfarande föreligger och det inte är oskäligt att låta kvarstaden bestå med hänsyn till grunden för kvarstaden och den olägenhet som kvarstaden medför. Vid bedömningen av oskälighet anknyter synpunkterna till de allmänna principer som styr användningen av tvångsmedel. Eftersom kvarstadens giltighet kan med tiden medföra skada eller olägenhet för fastighetsägaren, ska ärendet vid behov bedömas enligt principen om minsta olägenhet enligt 1 kap 3 § i tvångsmedelslagen. Dessutom ska ärendet prövas med hänsyn till proportionalitetsprincipen enligt kapitlets 2 § även vid förlängning. Vid skälighetsbedömningen spelar också grunden för kvarstad en viktig roll.

Ytterligare förutsättningar för att förlänga tiden till högst ett år eller besluta att kvarstaden ska gälla på obestämd tid är särskilda skäl med anknytning till arten och utredningen av det aktuella brottmålet. Det kan till exempel vara fråga om att det i ett omfattande brottmål är motiverat att säkerställa betalningen av förverkandepåföljden och att det redan vid framställning av en begäran om förlängning av tiden framstår som klart att det inte kommer att ske någon ändring som påverkar ärendet inom loppet av fyra månader. Beslut om att kvarstad ska bestå tills vidare kan i praktiken endast gälla sådana undantagsfall där förlängning av kvarstaden uppenbarligen inte medföra skada eller olägenhet för egendomens ägare. Det är vanligen vara fråga om situationer där förundersökningen inte framskrider och det inte är ändamålsenligt att med jämna mellanrum låta domstolen behandla ärendet. En anhållningsberättigad tjänsteman kan i sin begäran om förlängning av tiden också framställa olika möjligheter att förlänga den. Även den nya bestämmelsen utgår från tiden kan förlängas med högst fyra månader i åt gången.

I propositionen föreslås dessutom att en anhållningsberättigad tjänstemans begäran om förlängning av tiden ska lämnas minst två veckor före tidsfristens utgång i stället för en vecka. En motsvarande ändring föreslås i 7 kap. 14 § 3 mom. i lagen när det gäller begäran om förlängning av tiden för beslag. Med hänsyn till att det reserveras tillräckligt med tid för handläggning av begäran om förlängning av tiden och de föreskrivna tidernas totala längd kan det inte anses vara oskäligt att kräva en begäran om förlängning av tiden senast två veckor före den föreskrivna tidens utgång.

Därutöver föreslås att det förtydligas att möjligheten att bli hörd i samband med handläggningen av ärendet om förlängning av tiden ska beredas för den vars rätt, intresse eller skyldighet berörs av ärendet. Syftet är att tydligare säkerställa att alla personer som kan ha intressen i ärendet ska

beredas möjlighet att bli hörda. I praktiken är det oftast fråga om en brottsmisstänkt. Det kan också vara en annan person som till följd av brottet kan dömas att ersätta skada eller betala gottgörelse eller att förverka ett belopp till staten, såsom till exempel en person som misstänks ha gjort sig skyldig till en brottslig gärning innan han eller hon fyllt 15 år. Dessutom kan det vara fråga om till exempel en pantnehavare eller målsägande i brottmålet.

Slutligen föreslås att ett ärende om förlängning av tidsfristen kan avgöras i tingsrättens kansli utan behandling vid sammanträde. En förutsättning för detta är att domstolen anser att det är lämpligt och att denna person på begäran uttryckligen samtycker till behandlingssättet. Däremot förutsätts inte att personen samtycker till förlängning av tidsfristen. Domstolen ska pröva att ärendet kan avgöras i domstolens kansli utan behandling vid sammanträde. Domstolen kunde i sin prövning från fall till fall kunna uppmärksamma till exempel om de omständigheter som är väsentliga för avgörande av målet är ostridiga i sådan utsträckning att målsägande kan höras skriftligen.

5 § Ny behandling av kvarstad

Det föreslås att det i paragrafens 1 mom. förtydligas att i samband med handläggningen av ärendet om att låta kvarstad bestå att alla vars rätt, intresse eller skyldighet berörs av ärendet kan yrka på detta. På motsvarande sätt som ovan i kapitlets 4 § 2 mom. är det i praktiken oftast fråga om en brottsmisstänkt, men det kan också vara en annan person.

8 § Beslut om kvarstad när en främmande stat har begärt rättslig hjälp

Det föreslås att det till paragrafens 2 mom. fogas en bestämmelse, enligt vilken ett ärende om kvarstadens giltighet enligt momentet får avgöras i domstolens kansli utan behandling vid sammanträde. En förutsättning för detta är att domstolen anser att det är lämpligt och svaranden på begäran samtycker till behandlingssättet.

En förutsättning för avgörandet av ärendet i kansliet utan behandling vid sammanträde är att svaranden på begäran uttryckligen samtycker till behandlingssättet. Däremot förutsätts inte att svaranden samtycker till förlängning av tidsfristen. Dessutom ska domstolen anse att ärendet kan avgöras i domstolens kansli utan behandling vid sammanträde. Domstolen kunde i sin prövning från fall till fall kunna uppmärksamma till exempel om de omständigheter som är väsentliga för avgörande av målet är ostridiga i sådan utsträckning att målsägande kan höras skriftligen.

7 kap. Beslag samt kopiering av handlingar

4 § Förbud mot beslag och kopiering som gäller teleavlyssning, teleövervakning och basstationsuppgifter

Det föreslås att det i 1 § hänvisas till 3 § 36 punkten lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation i stället för till de paragrafer i kommunikationsmarknadslagen och lagen om data-skydd vid elektronisk kommunikation. Syftet är inte att ändra innehållet i regleringen, som bland annat har förtydligats genom högsta domstolens avgörande HD 2022:23. Därutöver föreslås ändringar av momentet på grund av de nedan föreslagna ändringarna av 3 § och 6 § i 10 kap.

12 § Protokoll

Det föreslås att paragrafens 2 mom. ska kompletteras så att en kopia av protokollet vid behov utan dröjsmål även ska befordras till den av vilken föremål, egendom eller handlingar har tagits i beslag. Detta behövs inte om personen ändå får en kopia av protokollet. I övriga fall ska en kopia i princip ges. Även denna situation regleras redan i dag av den i paragrafen intagna bestämmelsen om att exemplar inte befordras under den tid under vilken underrättelsen om omhändertagande har skjutits upp enligt 9 § 2 mom.

14 § Hävning av beslag samt återlämnande av föremål, egendom och handlingar

I propositionen föreslås för det första att det i paragrafens 1 mom. ska föreskrivas att föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag ska utan dröjsmål återlämnas till den som har rätt till dem efter att beslaget hävts, om det inte finns något hinder för återlämnandet enligt 18 eller 23 § eller enligt bestämmelser i annan lag. På grund av det som konstaterats i beskrivningen av nuläget är syftet att på paragrafnivå säkerställa principen för den redan gällande regleringen, enligt vilken utöver hävning av beslaget föremål, egendom eller handlingar som varit föremål för det hävda beslaget ska återlämnas utan dröjsmål, om det inte längre finns skäl för annat. En sådan grund kan dock anses vara en situation enligt 18 § i kapitlet, där domstolen på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman beslutar att föremål, egendom eller handlingar inte återlämnas till den som har rätt till dem före utgången av den av rätten samtidigt fastställda tidsfristen eller innan domstolens beslut vinner laga kraft. En motsvarande grund kan bli aktuell i någon av de särskilda situationerna i 23 § i kapitlet. Hänvisningen till ett annat lagstadgat hinder säkerställer den föreslagna regleringens enhetlighet med till exempel 2 kap. 11 § 2 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, enligt vilket en beslagtagen vara om vilken bestämts att den ska återställas till ägaren eller till den som annars har rätt till varan ska förtullas och övriga förutsättningar för införsel av varan till Finland ska påvisas på behörigt sätt. På grund av ändringen kan man även framöver agera enligt bestämmelsen innan föremål återlämnas.

Till följd av ändringen föreslås att även paragrafens rubrik ändras på motsvarande sätt.

Dessutom föreslås att paragrafens 3 mom. ändras på följande sätt. På motsvarande sätt som vad som ovan konstaterats om kvarstad i 6 kap. 4 § 2 mom. ska yrkande om förlängning av tidsfristen för hävning av beslag som avses i 2 § av en anhållningsberättigad tjänsteman framställas senast två veckor före utgången av tiden i stället för en vecka. På motsvarande sätt som i beskrivningen av nuläget ovan kan detta anses motiverat med hänsyn till parternas arbetsplanering och tidsfristernas sammanlagda längd samt en relevant handläggning av ärenden inom tidsfristen.

Det föreslås dessutom att det förtydligas att möjligheten att bli hörd i samband med handläggningen av ärendet om att låta beslag bestå ska beredas för den vars rätt, intresse eller skyldighet berörs av ärendet. Syftet är att tydligare säkerställa att alla personer som kan ha intressen i ärendet ska beredas möjlighet att bli hörda. Det kan vara fråga om en brottsmisstänkt eller en person som misstänks ha gjort sig skyldig till en brottslig gärning innan han eller hon fyllt 15 år. Därutöver kan det vara fråga om till exempel en målsägande, pantinnehavare eller mottagare av en försändelse från en brottsmisstänkt som avses i 5 § i kapitlet.

Som ett nytt undantag från beredningen av tillfälle att bli hörd föreslås att ett ärende kan avgöras utan hörande även om underrättelsen om omhändertagande till personen har skjutits upp med stöd av 9 § 2 mom. Såsom det konstaterats i beskrivningen av nuläget är det fråga om situationer där underrättelsen till en person om omhändertagande av föremål, egendom eller handlingar för

beslag eller kopiering har skjutits upp på grund av ett viktigt utredningsskäl. Det kan då anses motiverat att personen inte får kännedom om saken heller genom beredning av tillfälle för hörande enligt 14 § 3 mom.

Det föreslås att det till paragrafens 3 mom. dessutom fogas en bestämmelse, enligt vilken ett ärende om förlängning av tidsfristen för beslaget enligt momentet får avgöras i domstolens kansli utan behandling vid sammanträde. Detta förutsätter att domstolen anser att det är lämpligt. En annan förutsättning för avgörandet av ärendet i kansliet utan behandling vid sammanträde är att den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller på begäran samtycker till behandlingssättet. Däremot förutsätts inte att personen samtycker till förlängning av tidsfristen. Domstolen kunde i sin prövning av hur ärendet bör avgöras från fall till fall kunna uppmärksamma till exempel om de omständigheter som är väsentliga för avgörande av målet är ostridiga i sådan utsträckning att målsägande kan höras skriftligen.

15 § Yrkande att domstol ska besluta om beslag eller kopiering

När det gäller paragrafens 1 mom. föreslås att det förtydligas på vilken persons yrkande domstolen ska besluta om ett beslag ska bestå eller om kopian av en handling ska förvaras för att användas som bevis. Enligt förslaget ska detta förfarande tillämpas på yrkande av den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller. När det gäller de personer som ingår i de nämnda persongrupperna kan det hänvisas till vad som ovan konstaterats om 14 § 3 mom. I övrigt föreslås inga ändringar i momentet, och förslaget påverkar inte exempelvis regleringen av bevarande av kopior eller tolkningen av den.

Till följd av orsaker som nämns i beskrivningen av nuläget ovan föreslås att det till paragrafens 2 mom. för tydlighets skull fogas att om ett yrkande enligt 1 mom. har framställts innan det har kunnat framställas vid den muntliga förhandling i domstolen eller i det skriftliga förfarande som gäller åtalet eller ett yrkande på förverkandepåföljd, ska yrkandet tas upp till behandling inom en vecka från det att det inkom till domstolen. Syftet är att säkerställa att den som avses i 1 mom. alltid inom skälig tid får det yrkande som avses i mom. behandlat i domstol. Om yrkandet framställs i en rättegång om åtal eller förverkandepåföljd, behövs det inte någon särskild tidsfrist för förhandlingen. Om muntlig förhandling ordnas i ärendet kan yrkandet framställas vid den förhandlingen. Om ärendet i stället avgörs genom skriftligt förfarande, är den väsentliga förutsättningen för uppfyllandet av förutsättningarna vid prövningen när personen kan lämna sitt skriftliga svar till rätten. När ett ärende på detta sätt framförts antingen i domstolens muntliga eller skriftliga förhandling, kan den föreslagna bestämmelsen om att behandla ett yrkande inom en vecka från att det mottagits av domstolen inte längre ha betydelse.

Därutöver föreslås att den persongrupp för vilka tillfälle ska beredas att bli hörd i ett ärende om beslag eller bevarande av en kopia av en handling enligt i 2 mom. ska förtydligas. Syftet är att tydligare säkerställa att alla personer som kan ha intressen i ärendet ska beredas möjlighet att bli hörda. När det gäller de personer som ingår i de nämnda persongrupperna kan det hänvisas till vad som ovan konstaterats om 14 § 3 mom i kapitlet.

21 § Beslut om beslag eller kopiering när en främmande stat har begärt rättslig hjälp

På grund av de skäl som tagits upp ovan i beskrivningen av nuläget föreslås för det första att det förtydligas att paragrafen inte endast gäller beslag utan även kopiering. Det föreslås dessutom att paragrafens 2 mom. förtydligas så att beslut i mål och ärenden enligt lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen även kan föras till den tingsrätt där ett ärende enligt 66 § 2 mom. i den lagen handläggs, och i mål och ärenden

enligt lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna föras till den tingsrätt där ett ärende enligt 63 § 2 mom. i den lagen handläggs. Det kan noteras att de aktuella lagarna reglerar samarbetet med EU-stater och de nordiska länderna. Bestämmelsen är därför inte tillämplig på exempelvis situationer som gäller samarbete med Storbritannien.

Det föreslås att det till paragrafens 2 mom. dessutom fogas en bestämmelse, enligt vilken ett ärende om förlängning av beslagets giltighet enligt momentet får avgöras i domstolens kansli utan behandling vid sammanträde. Detta förutsätter att domstolen anser att det är lämpligt. En förutsättning för avgörandet av ärendet i kansliet utan behandling vid sammanträde är att den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller på begäran samtycker till behandlings-sättet. Däremot förutsätts inte att personen samtycker till förlängning av tidsfristen. När det gäller de personer som ingår i de nämnda persongrupperna kan det hänvisas till vad som ovan konstaterats om 14 § 3 mom i kapitlet. Domstolen kunde i sin prövning av hur ärendet bör avgöras från fall till fall kunna uppmärksamma till exempel om de omständigheter som är vä-sentliga för avgörande av målet är ostridiga i sådan utsträckning att målsägande kan höras skrift-ligen.

23 § Särskilda bestämmelser om återlämnande av föremål, egendom och handlingar som ta-gits i beslag

Det föreslås att paragrafens rubrik ändras till följd av de ändringar som gjorts i 14 § i kapitlet genom vilka bestämmelser om återlämnande även fogats till andra delar i kapitlet.

8 kap. Genomsökning

14 § Tillämpliga bestämmelser vid vissa platsgenomsökningar

Det föreslås att paragrafens rubrik ändras så sätt den bättre beskriver paragrafens begränsade tillämpningsområde. Paragrafen gäller dock endast situationer där platsgenomsökningen riktas mot en plats som saknar allmänt tillträde eller till vilken allmänheten har begränsat eller inget tillträde vid den tidpunkt då genomsökningen sker. Paragrafen gäller inte genomsökning av for-don eller platsgenomsökning i lokaler med allmänt tillträde.

18 § Domstolsprövning av husrannsakan eller platsgenomsökning

Det föreslås att ett nytt 4 mom., som gäller domstolsprövning av platsgenomsökningen i vissa situationer som definieras närmare i mom., fogas till paragrafen. Enligt momentet tillämpas det som föreskrivs om husrannsakan i 1–3 mom. också på platsgenomsökning som gäller platser enligt 14 §, om genomsökningen sett till konsekvenserna eller förfarandet har motsvarat hus-rannsakan. Samtidigt ändras paragrafens rubrik för att motsvara den föreslagna ändringen.

Genom hänvisningen till 14 § avgränsas tillämpningsområdet för momentet till att endast gälla platsgenomsökning på platser som inte är allmänt tillgängliga till vilka allmänhetens tillträde är begränsat eller har förhindrats vid den tidpunkt då genomsökningen företas. Avgränsningen kan anses motiverad med beaktande av att genomsökning av platser som inte är tillgängliga för all-mänheten ofta är förenade med synpunkter som hänför sig till innehavarens rättsskydd och som saknar betydelse på platser som är tillgängliga för allmänheten (RP 222/2010 rd, s. 313).

I praktiken motsvarar förfarandet vid platsgenomsökning enligt 14 § ofta husrannsakan. Detta återspeglas i bestämmelsen i 14 §, enligt vilken 5, 6, 13, 16 och 19 § om husrannsakan i till-lämpliga delar ska iakttas vid platsgenomsökning. När det gäller tillämpningen av det nya 4

mom. bör således stor vikt läggas vid bedömningen av när platsgenomsökning motsvarar husrannsakan till sina konsekvenser. De förfaranden som ska följas vid platsgenomsökning och de orsakade konsekvenserna kan dock i många fall vara relaterade till varandra och därför är det motiverat att i bestämmelsen kräva att båda förutsättningarna ska vara uppfyllda.

Vid bedömningen av när en platsgenomsökning till sina konsekvenser och förfaranden motsvarar husrannsakan har för det första användningssyftet med platsen betydelse. I detta avseende kan högsta domstolens tolkningspraxis i frågan uppmärksammas. Högsta domstolen ansåg i sitt avgörande HD 2019:23 att en platsgenomsökning av en personbil som framfördes av en person inte motsvarade husrannsakan till sina konsekvenser eller förfaranden. Å andra sidan ansåg högsta domstolen i sitt avgörande HD 2017:40 med hänvisning till artikel 8 i Europakonventionen och Europadomstolens relaterade tolkningspraxis att en bokföringsbyrå hade rätt att föra lagenligheten hos genomsökningarna av dess lokaler till domstolen för prövning. Vid bedömningen gäller det därför att ta hänsyn till Europadomstolens tolkningspraxis, enligt vilken begreppet hem har utvidgats till att även omfatta affärslokaler och lägenheter i professionell användning (t.ex. Niemietz mot Tyskland, 13710/88, 16.12.1992, punkt 27–33; Buck mot Tyskland, 41604/98, 28.4.2005, punkt 31–33; Sallinen m.fl. mot Finland, 50882/99, 27.9.2005, punkt 70–71; Heino mot Finland, 56720/09, 15.2.2011, punkt 33; Lindstrand Partners Advokatbyrå AB mot Sverige, 18700/09, 20.12.2016, punkt 83; Posevini mot Bulgarien, 63638/14, 19.1.2017, punkt 65).

Å andra sidan kan det vara fråga om att genomsökning medför faktiska konsekvenser för hemfriden, även om detta inte varit syftet med genomsökningen. I detta avseende kan uppmärksamhet fästas vid högsta domstolens avgörande HD 2019:92, där högsta domstolen ansåg att en genomsökning i många avseenden motsvarade en allmän husrannsakan till dess konsekvenser och förfaranden, trots att syftet med genomsökningen var att omhänderta skjutvapen snarare än att samla bevis för en brottsutredning. Vid denna bedömning har det betydelse bland annat om platsgenomsökningen till sina konsekvenser motsvarar en husrannsakan för den som besitter den plats där platsgenomsökningen företas.

23 § Skyldighet för innehavare av informationssystem att lämna uppgifter och bistå vid användningen av dem

Det föreslås att paragrafens 1 mom. preciseras för att säkerställa att innehavaren av ett informationssystem, den som svarar för systemet eller någon annan person är skyldig att på begäran ge förundersökningsmyndigheten lösenord och andra motsvarande uppgifter som behövs för genomsökning av utrustning och att bistå vid användningen av dem. Till följd av förtydligandet bör informationssystemets innehavare, administratör och annan person vidta nödvändiga och tillgängliga åtgärder, så att lösenord och annan motsvarande information som redan avses i den gällande paragrafen faktiskt kan användas vid genomsökningen. I praktiken kan det till exempel vara fråga om att öppna ett telefonabonnemang som den brottsmisstänkte stängt för att till exempel använda det lösenord som avses i momentet för att komma åt den misstänktes e-post. Det är dock väsentligt att endast sådant bistånd på grund av ändringen kan förutsättas som informationssystemets innehavare, administratör och en annan person kan erbjuda.

Till följd av ändringen föreslås följande ändringar av paragrafens rubrik och 2 mom.

29 a § Domstolsprövning av genomsökning av utrustning

Det föreslås att en ny paragraf fogas till kapitlet, enligt vilken genomsökning av utrustning kan föras till domstolen för prövning i vissa situationer som definieras närmare i paragrafen. Enligt

paragrafens 1 mom. ska domstolen på begäran av utrustningens innehavare eller en annan person med dispositionsrätt till utrustningen avgöra om förutsättningarna för att företa genomsökning av utrustning har förelegat eller om genomsökningen har företagits på det sätt som förutsätts enligt 22 § i kapitlet samt om bestämmelserna i 5 och 6 § har iakttagits i tillämpliga delar, om genomsökningen av utrustning har företagits i samband med husrannsakan eller en platsgenomsökning, som avses i 18 § 4 mom., eller om det finns skäl att anta att uppgifter som avses i 1 § 3 mom. har blivit föremål för genomsökning av utrustning. Enligt paragrafens 2 mom. tillämpas på handläggningen av yrkanden enligt 1 mom. vad som i 18 § föreskrivs om handläggning av yrkanden som gäller husrannsakan och platsgenomsökning i domstolen.

Om genomsökning av utrustning har företagits i samband med husrannsakan kan det antas att om genomsökningen utöver platsen även har riktats mot information och meddelanden i utrustning i hemmet så ökar detta ofta upprördheten över den kränkning som tvångsmedlet medför mot privatlivet och korrespondens och andra konfidentiella meddelanden. Dessutom kan det uppmärksammas att redan gällande 28 § i kapitlet förutsätter att förfaranden för platsgenomsökning iakttas även i genomsökning av utrustning, om den företas i samband med platsgenomsökning. I detta avseende kan uppmärksamhet fästas vid högsta domstolens avgörande HD 2018:77, enligt vilket det ömsesidiga förhållandet mellan husrannsakan och genomsökning av utrustning motiverar en tolkning enligt vilken bestämmelsen i 8 kap 18 § i tvångsmedelslagen är tillämplig vid genomsökning av utrustning i samband med husrannsakan och ger rätt att föra ärendet om genomsökningens laglighet till domstol för prövning. Dessutom gäller det att beakta nya 4 mom. i 18 kap., som föreslagits ovan och som avser domstolsprövning av platsgenomsökningen i vissa situationer som definieras närmare i momentet. På motsvarande sätt som vid genomsökning av utrustning i samband med husrannsakan är det också motiverat att genomsökning av utrustning i samband med sådana platsgenomsökningar föra ärendet till domstol för prövning.

Dessutom föreslås att bestämmelsen kompletteras självständig genomsökning av utrustning i vissa situationer. Detta kan anses motiverat i situationer där det finns anledning att anta att uppgifter som avses i 1 § 3 mom. har blivit föremål för genomsökning av utrustning. Det är fråga om information som enligt 17 kap. 10–14, 16, 20 eller 21 § i rättegångsbalken medför skyldighet eller rätt att vägra vittna och som inte får bli föremål för beslag eller kopiering av handlingar enligt 7 kap. 3 § i tvångsmedelslagen. Bestämmelsen är i linje med principen att om det finns skäl att anta att sådana uppgifter kommer att bli föremål för husrannsakan så är det fråga om särskild husrannsakan, som avgörs av rätten. I detta avseende kan uppmärksamhet fästas vid gällande 29 § i kapitlet, enligt vilken bestämmelserna om särskild husrannsakan i 15 § 1 och 2 mom. och 17 § ska iakttas, om det är fråga om information som avses i 1 § 3 mom. Den föreslagna bestämmelsen kompletterar regleringen och säkerställer att genomsökning av utrustning kan föras till domstol för prövning i en situation där det kan antas att information som omfattas av förbudet mot beslag och kopiering kan bli föremål för genomsökning av utrustning.

Vid bedömningen av när det är fråga om utrustningens innehavare eller annan person som har rätt till utrustningen kan uppmärksamhet fästas vid 22 § i kapitlet, enligt vilken anordningen utan ogrundat dröjsmål ska återlämnas till den från vilken den har tagits eller som annars har rätt till den efter genomsökningen. De parter som avses i paragrafen är också de som har möjlighet att föra beslutet om genomsökning av utrustning till domstol för prövning.

Till följd av yrkandet ska domstolen pröva om förutsättningarna för genomsökning av utrustning har uppfyllts eller om genomsökningen företagits på det sätt som avses enligt 22 § i kapitlet och bestämmelserna i 5 och 6 § har iakttagits i tillämpliga delar. När det gäller förutsättningarna för genomsökning av utrustning är det som föreskrivs i 21 § i kapitlet väsentligt. Till följd av

hänvisningen till 22 § i kapitlet ska domstolen för det första pröva om anordningen efter genomsökningen utan oskäligt dröjsmål har återlämnats till rätt person. Vidare ska domstolen på grund av 22 § 2 mom. bedöma om genomsökning av utrustning har företagits utan dröjsmål, såvida den inte har tagits i beslag.

När det gäller hänvisningen till 5 och 6 § är det som föreskrivs i gällande 14 och 28 § väsentligt i tillämpliga delar. Vid genomsökning av utrustning i samband med husrannsakan och platsgenomsökning som avses i 14 § ska bestämmelserna i princip iakttas, såvida det inte är motiverat att avvika från dem. När det gäller självständig genomsökning av utrustning och särskilt genomsökning av utrustning på distans som avses i 27 § i kapitlet, är bestämmelserna i 5 och 6 § inte helt tillämpliga i den mån bestämmelserna hänvisar till hemmet och till exempel dem som bor där. I stället är den person som innehar den omhändertagna anordningen eller som annars har rätt till den relevant. Dessutom är till exempel bestämmelserna om vittnen, kopior, anmälningar, personer som bistår vid genomsökning och avlägsnande av personer som stör genomsökningsombudet och genomsökningen i princip tillämpliga.

9 kap. **Tvångsmedel i samband med särskilda undersökningsmetoder**

3 § Upptagande av signalement

Det föreslås för det första att paragrafen kompletteras med en polisman får signalement också för användning av ett annat tvångsmedel som avses i tvångsmedelslagen. Ändringen förtydligar den nuvarande regleringen på lagnivå ansetts vara öppen för tolkning i detta avseende. Det kan till exempel vara fråga om en situation där det behövs fingeravtryck av en brottsmisstänkt för att låsa upp en mobiltelefon. Med stöd av bestämmelsen är det vid behov möjligt att ta flera olika signalement eller till exempel flera fotografier av samma person.

Dessutom föreslås att en ansiktsbild ska läggas till på listan över signalement. En ansiktsbild kan betraktas som ett personligt signalement jämförbart med ett fingeravtryck, både på grund av dess användning vid till exempel uppläsning av en mobiltelefon och i det avseendet att den kan upptas av en misstänkt med liknande medel som fingeravtryck.

10 kap. **Hemliga tvångsmedel**

3 § Teleavlyssning och dess förutsättningar

Det föreslås att definitionen av teleavlyssning ändras i paragrafens 1 mom. så att det med teleavlyssning avses att ett meddelande som tas emot av eller sänds från en viss teleadress eller teleterminalutrustning och som förmedlas i ett i 3 § 43 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation avsett allmänt kommunikationsnät eller i ett därtill anslutet kommunikationsnät avlyssnas, upptas eller behandlas på något annat sätt för utredning av innehållet i meddelandet och av de förmedlingsuppgifter i anslutning till det som avses i 10 kap. 6 § i tvångsmedelslagen. Syftet med ändringen är att precisera användningsområdet för teleavlyssning som uttryckligen riktas mot ett meddelande som förmedlas. Dessutom beaktas den föreslagna ändringen av 6 § i kapitlet, till följd av vilken det i fortsättningen i stället för identifieringsuppgifter hänvisas till förmedlingsuppgifter.

Det föreslås att paragrafens 2 mom. till följd av de grunder som tagits upp i beskrivningen av nuläget ovan kompletteras med följande nya grundbrott relaterade till teleavlyssning: grov misshandel enligt 21 kap. 6 §, grovt störande av post- och teletrafik enligt 38 kap. 6 §, grov systemstörning enligt 38 kap. 7 b § och grovt skjutvapenbrott enligt 41 kap. 2 § i strafflagen. Till följd

av förslaget kan förundersökningsmyndigheten ges tillstånd att rikta teleavlyssning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som en misstänkt innehar eller annars kan antas använda, om den misstänkte är skäligen misstänkt för sådana brott. Förutsättningen även dessa fall är till följd av 10 kap. 2 § i tvångsmedelslagen att det kan antas att man med hjälp av teleavlyssning kan få information som behövs för att utreda ett brott. Dessutom får teleavlyssning endast användas om det kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av ifrågavarande brott. Vid teleavlyssning ska även principerna om proportionalitet och minsta olägenhet som avses i 1 kap. 2 och 3 § i tvångsmedelslagen alltid beaktas.

4 § Inhämtande av information i stället för teleavlyssning

Till följd av den föreslagna ändringen av 7 kap. 4 § i tvångsmedelslagen föreslås en ändring av hänvisningen till ifrågavarande bestämmelse på så sätt att det i stället för teleföretag och samsabonnent hänvisas till den kommunikationsförmedlare som avses i 3 § 36 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation. Dessutom beaktas den terminologiska ändring som föreslagits i kapitlets 6 §, varvid termen identifieringsuppgift ersätts med förmedlingsuppgift.

5 § Beslut om teleavlyssning och annat motsvarande inhämtande av information

På grund av motiveringarna i beskriven av nuläget ovan föreslås att paragrafens 2 mom. preciseras så att tillstånd för teleavlyssning och annat motsvarande inhämtande av information enligt 4 § 2 mom. i börjar den dag då tillståndet beviljas. I och med ändringen blir det klar att tillstånd inte kan beviljas vid en senare tidpunkt, även om ett tidigare tillstånd gäller fram till dess.

Det föreslås att 5 punkten i 3 mom. i paragrafen ska slopas. Till följd av ändringen uppräknas inte längre separat alla de teleterminaler eller -adresser som yrkandet eller beslutet gäller vid teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning, utan i stället kan domstolen bevilja tillstånd för meddelanden som härrör från en teleadress eller teleterminal som den brottsmisstänkte innehar eller på annat sätt antas använda eller som sänds till en sådan terminal utan att dessa adresser eller terminaler specificeras. Till följd av ändringen behöver förundersökningsmyndigheten inte heller separat ansöka om enskilda tillstånd för sådana tele eller -utrustningar som en misstänkt har och som framkommer först efter det att tillståndet har beviljats. Giltighetstiden för det ursprungliga beslutet gäller dock även för åtgärder riktade mot sådana teleadresser eller -terminaler.

Det föreslås vidare att paragrafens 3 mom. ändras så att det uttryckligen framgår att teleavlyssning även kan riktas mot en okänd misstänkts teleadress eller teleterminal. Detta görs genom att komplettera 2 punkten i momentet så att den teleadress eller teleterminal som åtgärden riktas mot när den misstänkte är okänd ändå bör nämnas i yrkandet och beslutet om teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning. I sådana situationer är det fortfarande motiverat att yrkandet och beslutet om tillstånd kan gälla specifik teleadress eller teleterminal. Yrkandet och beslutet ska dock riktas mot en viss person i stället för en teleadress eller teleterminal omedelbart efter att den brottsmisstänkte har identifierats.

Dessutom föreslås att ett nytt 4 mom., enligt vilket en anhållningsberättigad tjänsteman beslutar om de teleadresser eller teleterminaler som är föremål för åtgärderna med undantag för situationer där den misstänkte är okänd, fogas till paragrafen. I beslutet ska valet av de teleadresser och teleterminaler som är föremål för åtgärderna motiveras. Bestämmelsen kompletterar den föreslagna ändringen av 3 mom. ovan.

En anhållningsberättigad tjänsteman ska således utreda de teleanslutningar eller teleterminaler som personen använder och fatta beslut om dem. Beslutet ska fattas både när det är fråga om teledresser eller teleterminaler för ett nytt teleavlyssningstillstånd och när det är fråga om att lägga till en ny teledress eller teleterminal i ett ärende som rör samma misstänkt och samma brott. Med motivering av valet av de teledresser eller teleterminaler som åtgärden riktas mot avses relevanta motiveringar för varför just de adresser eller terminaler anses vara i den misstänktes besittning eller antagligen på annat sätt används av honom eller henne. En anhållningsberättigad tjänsteman ska fortfarande under tjänsteansvar utreda identifieringsuppgifterna om de teledresser och -terminaler som används av den misstänkte och som teleavlyssningen riktas mot. Syftet är att genom tillräcklig förhandsutredning för sin del minska förekomsten av situationer som avses i 10 kap. 58 § i tvångsmedelslagen och där teleavlyssning riktas mot andra meddelanden än sådana som skickats av eller avsetts för den brottsmisstänkte som är föremål för tillståndet.

6 § Teleövervakning och dess förutsättningar

Det föreslås att definitionen av teleövervakning i paragrafens 1 mom. ändras så att det är fråga om inhämtande av förmedlingsuppgifter om ett meddelande som omfattas av tvångsmedelslagen som innehåller av en kommunikationsförmedlare i stället för identifieringsuppgifter. Ändringen ändrar inte användningsområdet för teleövervakning.

7 § Teleövervakning med samtycke av den som innehar en teledress eller teleterminalutrustning

Till följd av de grunder som tagits upp i beskrivningen av nuläget ovan föreslås en ny 3 mom. fogas till i paragrafen med tanke på situationer där hälsotillståndet för den som avses i paragrafens 1 mom. har försämrats så att han eller hon uppenbart inte är förmögen att lämna det samtycke som avses i momentet. I dessa situationer får förundersökningsmyndigheten rikta teleövervakning mot en teledress eller teleterminal i personens besittning utan personens samtycke. En förutsättning är att den aktuella förundersökningen gäller ett brott som avses i 6 § 2 mom. Dessutom förutsätts att detta ska anses nödvändigt med beaktande av sakens brådskande natur och övriga omständigheter som inverkar på saken.

Det saknar betydelse om personens hälsa försämrats på grund av brottet som utreds eller av annan orsak. Med tanke på intresset av att utreda brottet kan det för det första anses vara relativt irrelevant varför hälsotillståndet har försämrats. Dessutom kan knytandet av ett försämrat hälsotillstånd till ett brott som ska utredas leda till problem med bevisningen av vad som orsakat det försämrade hälsotillståndet. Förslaget omfattar dock även situationer där det försämrade hälsotillståndet beror på brottet som ska utredas

Med uppenbar oförmåga att lämna samtycke enligt 1 mom. avses att en person uppenbart inte kan bedöma ärendets betydelse och på ett tillförlitligt sätt uttrycka sin vilja. Denna oförmåga ska basera sig på personens hälsotillstånd. Till exempel en situation där en målsägande inte vill ge samtycke på grund av rädsla för den misstänktes reaktion eller sin underordnade ställning inte betraktas inte som oförmåga på grund av hälsotillstånd. Förutsättningen att oförmågan ska vara uppenbar betonas av att oförmågan ska vara ganska tydligt konstaterbar. Detta kan framgå av ett läkarutlåtande men också på annat sätt.

En förutsättning är dessutom att teleövervakning utan samtycke ska anses nödvändigt med beaktande av sakens brådskande natur och övriga omständigheter som inverkar på saken. Därför bör ärendet för det första vara så brådskande att samtycke inte kan sökas genom att exempelvis

förordna en intressebevakare. Däremot kan andra omständigheter som påverkar ärendet beaktas, till exempel om personen redan har en intressebevakare som kan överväga att lämna samtycke på personens vägnar, om intressebevakningsförordnandet ger intressebevakaren rätt att föra talan i dessa ärenden. Nödvändighetsförutsättningen ska dessutom innebära att teleövervakning som utförs utan samtycke kan antas ha en mycket viktig betydelse för utredningen av brottet och att utredningen av brottet med andra tvångsmedel och förundersökningsmetoder eller teleövervakning med samtycke inte är möjligt eller åtminstone kräver betydligt mer resurser eller leder till oskäliga dröjsmål i utredningen av brottet oskäligt.

Därutöver föreslås att 2 mom. harmoniseras språkligt med föreslagna 3 mom.

9 § Beslut om teleövervakning och om inhämtande av lägesuppgifter

I propositionen föreslås för det första att en hänvisning till 7 kap. 1 mom. 6 punkten fogas till 9 § 1 mom. I enlighet med vad som konstaterats i beskrivningen av nuläget hänvisas det överhuvudtaget inte till bestämmelsen i 9 § om beslutsfattande om teleövervakning och inhämtande av lägesuppgifter, enligt vars 1 och 2 mom. den beslutsfattande myndigheten fastställs enligt de övriga punkterna i momentet. När det gäller de övriga punkterna är regleringen enligt 1 mom. huvudregeln enligt vilken domstolen beslutar om teleövervakning och inhämtande av lägesuppgifter som avses i 8 § på begäran av en anhållningsberättigad tjänsteman. Det förefaller motiverat att beslutanderätten avseende teleövervakning lämnas till domstolen även vid misstanke om utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel. Dessutom föreslås att det till 1 mom. fogas en hänvisning till föreslagna nya 3 mom. i 7 §, som avser försämring av en persons hälsotillstånd så att denne uppenbarligen inte kan lämna det samtycke som avses i paragrafens 1 mom. Även i dessa fall är det motiverat att domstolen beslutar om teleövervakning.

Dessutom föreslås motsvarande ändringar på i stort sett liknande grunder som vad som föreslås ovan i 5 § i kapitlet i fråga om teleavlyssning. På grund av motiveringarna i beskrivningen av nuläget ovan föreslås för det första att 3 § preciseras så att tillstånd för teleövervakning kan beviljas och beslut fattas först från den dag tillståndet utfärdas. I och med ändringen blir det klar att tillstånd inte kan beviljas vid en senare tidpunkt, även om ett tidigare tillstånd gäller fram till dess.

Dessutom föreslås att 6 punkten i 4 mom. i paragrafen ska slopas. Till följd av ändringen uppräknas inte längre separat alla de teleterminaler eller -adresser som yrkandet eller beslutet gäller vid teleövervakning, utan i stället kan domstolen bevilja tillstånd som generellt gäller för teleadresser eller teleterminaler som den brottsmisstänkte innehar eller på annat sätt antas använda utan att dessa adresser eller terminaler specificeras. Till följd av ändringen behöver förundersökningsmyndigheten inte heller separat ansöka om enskilda tillstånd för sådana tele eller -utrustningar som en misstänkt har och som framkommer först efter det att tillståndet har beviljats. Giltighetstiden för det ursprungliga beslutet gäller dock även för åtgärder riktade mot sådana teleadresser eller -terminaler.

Det föreslås vidare att paragrafens 4 mom. ändras så att det uttryckligen framgår att teleövervakning även kan riktas mot en okänd misstänkts teleadress eller teleterminal. Detta görs genom att komplettera 2 punkten i momentet så att den teleadress eller teleterminal som åtgärden riktas mot när den misstänkte är okänd ändå bör nämnas i yrkandet och beslutet om teleövervakning. I sådana situationer är det fortfarande motiverat att yrkandet och beslutet om tillstånd kan gälla specifik teleadress eller teleterminal. Yrkandet och beslutet ska dock riktas mot en viss person i stället för en teleadress eller teleterminal omedelbart efter att den brottsmisstänkte har identifierats.

Dessutom föreslås att ett nytt 5 mom., enligt vilket en anhållningsberättigad tjänsteman beslutar om de teleadresser eller teleterminaler som är föremål för åtgärderna med undantag för situationer där den misstänkte är okänd, fogas till paragrafen. I beslutet ska valet av de teleadresser och teleterminaler som är föremål för åtgärderna motiveras. Bestämmelsen kompletterar den föreslagna ändringen av 4 mom. ovan.

En anhållningsberättigad tjänsteman ska således utreda de teleanslutningar eller teleterminaler som personen använder och fatta beslut om dem. Beslutet ska fattas både när det är fråga om teleadresser eller teleterminaler för ett nytt teleövervakningstillstånd och när det är fråga om att lägga till en ny teleadress eller teleterminal i ett ärende som rör samma misstänkt och samma brott. Med motivering av valet av de teleadresser eller teleterminaler som åtgärden riktas mot avses relevanta motiveringar för varför just de adresser eller terminaler anses vara i den misstänktes besittning eller antagligen på annat sätt används av honom eller henne. En anhållningsberättigad tjänsteman ska fortfarande under tjänsteansvar utreda identifieringsuppgifterna om de teleadresser och -terminaler som används av den misstänkte och som teleövervakningen riktar mot. Syftet är att genom tillräcklig förhandsutredning för sin del minska förekomsten av situationer som avses i 10 kap. 58 § i tvångsmedelslagen och där teleövervakning riktas mot andra meddelanden än sådana som skickats av eller avsetts för den brottsmisstänkte som är föremål för tillståndet.

14 § Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

Det föreslås att det till paragrafen utifrån motiveringarna i avsnittet om bedömningen av nuläget fogas ett nytt 4 mom., enligt vilket polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet får rikta datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information mot en misstänkt, om personen är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller om det är fråga om ett brott som avses i 17 kap. 19 § i strafflagen. Bestämmelsen motsvarar således rätt långt bestämmelsen datanätsbaserade täckoperationer i 10 kap. 27 § 3 mom.

Till skillnad från datanätsbaserade täckoperationer enligt 27 § 3 mom. i kapitlet föreslås att Tullen och Gränsbevakningsväsendet utöver polisen ska få rikta datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information mot misstänkta i de situationer som avses i momentet. Förslaget har motiverats även i detta avseende i bedömningen av nuläget ovan. I stället för vad som föreslagits skulle det vara möjligt att decentralisera regleringen i likhet med gällande 14 § 2 och 3 mom., så att olika förundersökningsmyndigheter kan rikta datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information mot misstänkta endast vid utredningen av brott som definieras separat för varje förundersökningsmyndighet. En sådan lösning kan dock bedömas göra regleringen svårare att förstå och försvåra samarbetet mellan polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet vid brottsutredning. Det kan påpekas att brottsutredningen effektiviseras även på ett allmänt plan, om det inte finns omotiverade skillnader i befogenheterna hos respektive förundersökningsmyndighet när det gäller utredning av brott. På ett övergripande plan förefaller det därför motiverat att även Tullen och Gränsbevakningsväsendet utöver polisen kan rikta förtäckt datanätsbaserat inhämtande av information mot misstänkta med samma förutsättningar. Samtidigt bör det betonas att förundersökningsmyndigheterna enligt förslaget kan bedriva datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information endast till del som det är fråga om att utreda brott som omfattas av deras behörighet.

På grund av att nya 4 mom. fogas till paragrafen blir nuvarande 4 mom. 5 mom. Till följd av ändringen är det också motiverat att lägga till gränsbevakningsman i definitionen av förtäckt inhämtande av information paragrafens 1 mom.

15 § Beslut om förtäckt inhämtande av information

I samband med den nya lagstiftningen om civil underrättelseinhämtning slopades befogenheterna för skyddspolisen att utföra förundersökningar och använda tvångsmedel. Till följd av detta föreslås att hänvisningen till skyddspolischefen slopas i paragrafens 1 mom.

Dessutom föreslås att det till paragrafen fogas ett nytt 4 mom., enligt vilket beslut om datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information vad som föreskrivs i 59 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet tillämpas, om det är fråga om utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka. Den hänvisade paragrafen avser beslut om förtäckt inhämtande av information i förundersökning av brott som ska utredas av Gränsbevakningsväsendet. Ändringen behövs på grund av nya 4 mom. som föreslås i 10 kap. 14 § tvångsmedelslagen och som motiveras närmare i avsnittet om paragrafen i beskrivningen av nuläget.

16 § Teknisk avlyssning och dess förutsättningar

Det föreslås att paragrafens 2 mom. ändras mot bakgrund av vad som ovan anförts i beskrivningen av nuläget avseende 23 § 10 kap. så att förundersökningsmyndigheten får rikta teknisk avlyssning mot en mot en teknisk anordning oberoende av på vilken plats den finns, om den riktas endast mot en teknisk anordning och inte det utrymme där anordningen finns. Syftet är att möjliggöra så kallad tangentbordsavlyssning som teknisk avlyssning när avlyssningen endast riktas mot en terminals tangentbord för att ta reda på innehållet i ett meddelande, och avlyssning inte kan tillämpas på det utrymme där terminalen finns.

23 § Teknisk observation av utrustning samt dess förutsättningar

I propositionen föreslås att bestämmelsen om teknisk observation av utrustning och dess förutsättningar i 2 mom. i paragrafen ändras så att teknisk observation av utrustning inte får riktas mot ett sådant konfidentiellt meddelande om vilket föreskrivs om teleavlyssning, teleövervakning och annan teknisk observation än observation av utrustning i ifrågavarande kapitel. Syftet är att förtydliga att teknisk observation av utrustning utan hinder av det som konstaterats kan riktas mot sådan information som finns utrustningen innan observationen påbörjas eller som tas emot av utrustningen under observationen. Som motivering kan det av tydlighetsskäl anses att formuleringen i tillämpliga delar följer ordalydelsen i bestämmelsen om genomsökning av utrustning i 8 kap. 20 § 2 mom. i lagen, eftersom syftet är att införa en motsvarande begränsning. Syftet med den föreslagna ändringen är inte att ändra innehållet i den gällande bestämmelsen utan att förtydliga rättsläget i paragrafen på denna punkt.

Teknisk observation av utrustning får inte användas för att kringgå tillämpningen av bestämmelserna om tvångsmedel till vilka hänvisas i momentet och exempelvis förutsättningarna för att använda dessa tvångsmedel. Om det under teknisk observation av utrustning framkommer att observationen riktas mot ett konfidentiellt meddelande som avses i momentet, ska observationen av utrustningen avbrytas så fort som möjligt och de upptagningar och anteckningar om den information som inhämtats under observationen av utrustningen ska omedelbart utplånas.

25 § Inhämtande av identifieringsuppgifter för teledresser eller teleterminalutrustning

Det föreslås att begränsningen att sådana tekniska anordningar som endast kan användas för att identifiera teledresser och teleterminalutrustningar får användas ska slopas i paragrafens 2 mom. Egenskaperna hos lämpliga anordningar skulle därför inte begränsas i framtiden. Däremot

är det väsentligt att förundersökningsmyndigheten med stöd av paragrafen även framöver ska kunna använda tekniska anordningar för att skaffa identifieringsuppgifter endast om teleadressen eller teleterminalen förutsatt att de andra förutsättningarna uppfylls. Dessutom föreslås en förtydligande språklig ändring relaterad till det som behandlats ovan enligt vilken hänvisningen till kommunikationsverket med en hänvisning till nuvarande transport- och kommunikationsverket.

27 § Täckoperationer och förutsättningar för sådana

När det gäller täckoperationer föreslås att paragrafens 2 mom. ändras på de grunder som konstaterats ovan i beskrivningen av nuläget, så förutsättningen att den brottsliga verksamheten ska vara planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas inte längre ska gälla vid misstanke om dråp enligt 21 kap. 1 §, mord enligt 2 § eller dråp under förmildrande omständigheter enligt i 3 § i strafflagen. I övrigt föreslås inga ändringar av förutsättningarna för täckoperationer vid utredningen av dessa brott.

28 § Brottsförbud

Det föreslås att paragrafens 2 mom. till följd av de närmare motiveringarna i beskrivningen av nuläget ovan omformuleras till en befogenhetsbestämmelse som föreskriver om vad en polisman som utför en täckoperation får göra i de situationer och under de förutsättningar som anges närmare i bestämmelsen. I paragrafens 1 mom. ska det fortfarande konstateras att en polisman som företar en täckoperation inte får begå brott eller ta initiativ till ett brott. Utgångspunkten är således fortfarande förbud mot att begå brott. I paragrafens 2 mom. föreskrivs att trots vad som föreskrivs i 1 mom. får en polisman som företar en täckoperation begå en ordningsförseelse eller något annat jämförbart brott, för vilket det föreskrivna straffet är ordningsbot, eller en trafikförseelse, om gärningen är nödvändig för att syftet med täckoperationen ska nås eller för att inhämtandet av information inte ska avslöjas.

Således ändras inte innehållet i momentet, men nödvändiga ändringar görs i det på grund av omformuleringen till en befogenhetsbestämmelse. Därutöver ändras momentet till följd av att endast en avgift för trafikförseelse i stället för ordningsbot kan påföras enligt 160 § i den nya vägtrafiklagen.

29 § Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och i kontrollerade leveranser

På motsvarande sätt som ovan föreslås om 28 § 2 mom. föreslås på grund av de skäl som närmare redogjorts för ovan i beskrivningen av nuläget att paragrafens 1 mom. omformuleras till en befogenhetsbestämmelse som föreskriver om vad en polisman som företar en täckoperation under sitt deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet får göra i de situationer och under de förutsättningar som anges närmare i bestämmelsen. Således ändras inte innehållet i momentet, men nödvändiga ändringar görs i det på grund av omformuleringen till en befogenhetsbestämmelse.

31 § Beslut om täckoperationer

I samband med den nya lagstiftningen om civil underrättelseinhämtning slopades befogenheterna för skyddspolisen att utföra förundersökningar och använda tvångsmedel. Till följd av detta föreslås att hänvisningen till skyddspolischefen slopas i paragrafens 1 mom.

35 § Beslut om bevisprovokation genom köp

I samband med den nya lagstiftningen om civil underrättelseinhämtning slopades befogenheterna för skyddspolisen att utföra förundersökningar och använda tvångsmedel. Till följd av detta föreslås att hänvisningen till skyddspolischefen slopas i paragrafens 1 mom.

38 § Säkerheten för en polisman vid förtäckt inhämtande av information, en täckoperation och vid bevisprovokation genom köp

Det föreslås att det till paragrafen fogas ett nytt 3 mom., som föreskriver att om det är fråga om datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, så tillämpas på säkerheten för en gränsbevakningsman vid datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information vad som föreskrivs i 60 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. Den hänvisade paragrafen avser säkerheten för en gränsbevakningsman vid förtäckt inhämtande av information vid förundersökning av brott. Ändringen behövs på grund av nya 4 mom. som föreslås i 10 kap. 14 § tvångsmedelslagen och som motiveras närmare i avsnittet om paragrafen i beskrivningen av nuläget.

39 § Användning av informationskällor och förutsättningar för styrd användning av informationskällor

Det föreslås att paragrafens 1 mom. ändras så att den inte felaktigt hänvisar till de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § tvångsmedelslagen utan i stället till utredning av brott, som kan anses vara syftet med användning av informationskällor enligt tvångsmedelslagen.

40 § Beslut om styrd användning av informationskällor

I samband med den nya lagstiftningen om civil underrättelseinhämtning slopades befogenheterna för skyddspolisen att utföra förundersökningar och använda tvångsmedel. Till följd av detta föreslås att hänvisningen till skyddspolischefen slopas i paragrafens 1 mom.

42 § Beslut om kontrollerade leveranser

I samband med den nya lagstiftningen om civil underrättelseinhämtning slopades befogenheterna för skyddspolisen att utföra förundersökningar och använda tvångsmedel. Till följd av detta föreslås att hänvisningen till skyddspolischefen slopas i paragrafens 1 mom.

43 § Förfarandet i domstol

Det föreslås att paragrafens 3 mom. begränsas på grund av de föreslagna ändringarna av 5 och 9 § i kapitlet till att endast gälla situationer där yrkande och beslut om teleavlyssning eller teleövervakning på grund av den misstänktes okända karaktär ändå riktas mot en specifik telefonadress eller teleterminalutrustning som är föremål för åtgärden.

48 § Beslut om skyddande

I samband med den nya lagstiftningen om civil underrättelseinhämtning slopades befogenheterna för skyddspolisen att utföra förundersökningar och använda tvångsmedel. Till följd av detta föreslås att hänvisningen till skyddspolischefen slopas i paragrafens 1 mom.

52 § Förbud mot avlyssning och observation

Av skäl som det hänvisas till i beskrivningen av nuläget föreslås tekniska observation av utrustning som avses i 23 § i kapitlet ska ingå i paragrafen om förbud mot avlyssning och observation. I övrigt ändras paragrafen inte.

56 § Användning av överskottsinformation

Utifrån de grunder som tas upp i beskrivningen av nuläget föreslås att följande brott för vilka det strängaste straffet är fängelse i högst två år ska läggas till i paragrafens 2 mom.: givande av muta, givande av muta i näringsverksamhet, tagande av muta i näringsverksamhet, tagande av muta, brott mot tjänsthemlighet, missbruk av tjänsteställning och narkotikabrott. Förutsättningarna för användning av överskottsinformation förblir i övrigt oförändrade. Till följd av förslaget får överskottsinformation framöver även användas om användningen av överskottsinformation kan antas ha stor betydelse för utredningen av ett av de brott som nämns.

57 § Utplåning av information

Det föreslås att det till paragrafen fogas ett nytt 2 mom. som avses sådan överskottsinformation som inte har samband med brottet eller vars innehåll inte går att utröna. Med den misstänktes samtycke får sådan information utplånas redan före den tidpunkt som avses i paragrafens 1 mom. Vid utredning av den misstänktes samtycke är det väsentligt att den information som ska utplånas specificeras för den misstänkte på ett tillräckligt sätt. Till exempel kan den misstänkte beredas tillfälle att sätta sig in i informationen i förundersökningsmyndighetens lokaler.

Information kan vara orelaterad till ett brott, om den till exempel bara gäller den misstänktes dagliga ärenden, som att besöka en butik eller skjutsa barn till fritidsintressen. Innehållet i informationen kan däremot förbli outrett på grund av att informationen är krypterad på ett sådant sätt att förundersökningsmyndigheten inte har möjlighet att ta reda på innehållet. Vid prövningen av utplåning av information gäller det dock att omsorgsfullt bedöma, till exempel tillsammans med den åklagare som sköter ärendet, om informationen ändå kan ha samband med ett brott eller om innehållet i krypterad information fortfarande är möjligt att utreda på. Om utplåning anses vara befogad kan informationen utplånas med den misstänktes samtycke. Om den misstänkte inte samtycker till utplåning är förfarandet och lagringstiderna enligt 1 mom. fortfarande tillämpliga.

Om informationen gäller flera misstänkta kräver utplåning samtycke av alla misstänkta. Det är motiverat att göra en vid tolkning av när information kan bedömas gälla en misstänkt, så att en begäran om samtycke säkert når alla misstänkta som kan beröras av informationen. Alternativet är att alltid agera enligt huvudregeln i 1 mom. Samtycke kan naturligtvis inte begäras av en misstänkt som förblivit okänd. Om den misstänktes identitet inte kan utrönas ska förfarandet enligt 1 mom. iakttas.

Informationen kan utplånas efter att uttryckligt samtycke till detta har erhållits.

På grund av att nya 2 mom. fogas till paragrafen blir nuvarande 2 mom. 3 mom.

58 § Avbrytande av teleavlyssning, teleövervakning, teknisk avlyssning och teknisk observation av utrustning

Paragrafen föreslås för det första delas upp i två moment så att den sista meningen angående teknisk observation av utrustning blir paragrafens 2 mom.

Teleövervakning ingår i paragrafens 1 mom. Dessutom omformuleras paragrafen för att förtydliga att avbrytande av användning av tvångsmedel och skyldigheten att utplåna upptagningar och uppgifter samt relaterade anteckningar särskilt gäller de situationer som avses i paragrafen. Om till exempel en misstänkt som är föremål för teleavlyssning inte alls använder den terminal som är föremål för avlyssning ska avlyssningen avbrytas helt och de meddelanden som erhållits och anteckningarna om dem utplånas. Om det dock är fråga om att den terminal som den misstänkte använder endast tillfälligt använts av en annan person, förutsätter bestämmelsen att endast meddelanden som då erhållits ska raderas istället för att helt avbryta teleavlyssningen.

Paragrafens 2 mom. ändras för att motsvara den föreslagna ändringen av 23 § 2 mom. i 10 kap.

60 § Underrättelse om användning av hemligt tvångsmedel

Av skäl som nämns ovan i beskrivningen av nuläget föreslås att inhämtande av lägesuppgifter att nå den misstänkte enligt 10 kap. 8 § läggs till paragrafens 1 mom. Till följd av ändringen är det klart att den misstänkte utan dröjsmål även ska underrättas om inhämtande av lägesuppgifter för att nå den misstänkte i enlighet med vad som för närvarande föreskrivs i 1 mom. om underrättelse om vissa andra hemliga tvångsmedel. Därutöver föreslås att momentet, av de skäl för vilka redogjorts ovan i beskrivningen av nuläget avseende 5 och 9 § i avsnittet, kompletteras med att de teledresser och den teleterminalutrustning som varit föremål för åtgärden ska specificeras i underrättelsen om teleavlyssning eller teleövervakning som riktats mot den misstänkte. Syftet med ändringen är också att möjliggöra användning av rättsskyddsgarantier i efterhand för en brottsmisstänkt i syfte att säkerställa att den misstänkte får kännedom om vilka adresser eller anordningar åtgärden har riktats mot utöver själva teletvångsmedlet. Samtidigt underrättas även den domstol som avses i 5 mom. i paragrafen om detta.

65 § Tillsyn över användningen av hemliga tvångsmedel

I samband med den nya lagstiftningen om civil underrättelseinhämtning slopades befogenheterna för skyddspolisen att utföra förundersökningar och använda tvångsmedel. Till följd av detta föreslås att hänvisningen till skyddspolisen slopas i paragrafens 1 mom.

11 kap Särskilda bestämmelser

1 b § Användning av tvångsmedel med anledning av misstanke om brottslig gärning

I propositionen föreslås att det 11 kap. om särskilda bestämmelser fogas en ny 1 b §, enligt vilken en person som misstänks ha gjort sig skyldig till en brottslig gärning innan han eller hon fyllt 15 år enligt 3 kap. 5 § i förundersökningslagen får gripas eller bli föremål för de tvångsmedel som avses i 4 kap. eller 6–10 kap. i lagen, om förutsättningarna för användning av dessa tvångsmedel uppfylls.

Till följd av paragrafen är det klart att det vid misstanke om en brottslig gärning begåtts av en person innan han eller hon fyllt 15 år i stället för ett brott är de tvångsmedel enligt tvångsme-

delslagen som kan användas gripande vid förundersökning enligt 3 kap. 5 § i förundersökningslagen och de tvångsmedel som avses i 4 och 6–10 kap. i lagen, om de närmare förutsättningarna för användning av dessa tvångsmedel i de ifrågavarande bestämmelserna i övrigt uppfylls. En person som misstänks ha gjort sig skyldig till en brottslig gärning innan han eller hon fyllt 15 år får inte heller framöver anhållas, häktas eller meddelas reseförbud. Bestämmelserna om domstolsförfarande i samband med häktningsärenden i 3 kap. i lagen är på grund av sin karaktär inte heller tillämpliga på dessa situationer. När det gäller tvångsmedel som föreskrivs i andra kapitel finns det inte finnas något motsvarande absolut hinder, även om användningsområdet och därmed den praktiska betydelsen av vissa tvångsmedel förblir rätt liten i fråga om personer som inte fyllt 15 år.

Vid tolkningen av bestämmelsen gäller det även att beakta proportionalitetsprincipen enligt 1 kap. 2 § i lagen, enligt vilken tvångsmedel endast får användas om det kan anses försvarligt med beaktande av hur grovt det undersökta brottet är, hur viktigt det är att brottet utreds och av att den misstänktes eller någon annans rättigheter kränks när tvångsmedel används samt övriga omständigheter som inverkar på saken. Med tanke på kränkningen av den misstänktes eller någon annans rättigheter kan det få betydelse att det i de situationer som avses i den föreslagna paragrafen är fråga om barn som inte fyllt 15 år. På motsvarande sätt kan omständigheter relaterade till en persons unga ålder och livssituation även beaktas som övriga omständigheter som inverkar på saken i bestämmelsen om proportionalitetsprincipen.

Såsom det konstaterats i förarbetena till den gällande tvångsmedelslagen (RP 222/2010 rd, s. 76) att man också annars i alla sammanhang måste förhålla sig synnerligen restriktivt till frihetsberövande när det är fråga om barn, vilket bör återspeglas i tillämpningen av de ovan nämnda bestämmelserna om hämtning och gripande. På motsvarande sätt kan det bedömas att till exempel begränsning av ett gripet barns umgänge eller användning av hemliga tvångsmedel mot barnet kräver särskilt vägande skäl även på grund av proportionalitetsprincipen.

Tvångsmedel får endast användas om förutsättningarna för att använda tvångsmedlet i fråga är uppfyllda. När det till exempel gäller tvångsmedel vars användning grundar sig på misstanke om ett visst brott eller ett brott med en viss allvarlighetsgrad är villkoret vara att personen är misstänkt för en brottslig gärning som har begåtts innan han eller hon fyllt 15 år och där brott som begåtts av en person som har fyllt 15 möjliggör användning av nämnda tvångsmedel.

2 a § Förundersökningsmyndighetens skyldighet att underrätta åklagaren om användning av tvångsmedel

I propositionen föreslås att det till de särskilda bestämmelserna i 11 kap. fogas en ny 2 a § enligt vilken förundersökningsmyndigheten, utöver vad som bestäms någon annanstans i tvångsmedelslagen, ska vid behov underrätta åklagaren om användning av tvångsmedel beroende på ärendets art eller omfattning. Bestämmelsen kompletterar bestämmelsen i 5 kap. 3 § 1 mom. i förundersökningslagen, enligt vilken bestämmelser om skyldigheten att underrätta om användning av tvångsmedel finns i tvångsmedelslagen.

Till följd av kriteriet som gäller ärendets art kan till exempel det utredda brottets allvarlighet beaktas. Likaså kan det ha betydelse om det är fråga om en situation som enligt förundersökningsmyndigheten kräver särskild prövning. Kriteriet för det aktuella tvångsmedlet och förutsättningen för underrättelse hänvisar till det att det inte heller framöver är ändamålsenligt att underrätta om alla tvångsmedel. I dag anses i synnerhet underrättelse om hemliga tvångsmedel innehålla brister. Användningen av dem begränsas i allmänhet till utredning av allvarliga brott, och även i övrigt är användningen av dem mer planmässig än användning av mer rutinartade

tvångsmedel. Därför ska till exempel användning av hemliga tvångsmedel i regel förutsätta underrättelse.

Detta ska ske vid behov. Underrättelseskyldighet föreligger inte om till exempel åklagaren redan har kännedom om användningen av dessa tvångsmedel. Tidsmässigt kan underrättelseskyldigheten fullgöras i olika skeden av utredningen. Med beaktande av bestämmelsens bakomliggande omständigheter, såsom åklagarens möjlighet att delta i den strategiska planeringen av utrednings- och tvångsmedelsprocessen vore det motiverat att lämna en underrättelse om planerade tvångsmedel innan de används. Till följd av bestämmelsen kan det dock vara motiverat att underrätta om användning av tvångsmedel när tvångsmedel redan används eller har avslutats, om det framgår något som talar för en underrättelse till åklagaren.

4 § Närmare bestämmelser och föreskrifter

Till följd av de skäl som tas upp ovan i beskrivningen av nuläget föreslås att 1 mom. 8 punkten i paragrafen preciseras, så att det tydligt framgår att frågan uttryckligen handlar om innehållet i underrättelsen till åklagaren om de uppgifter om avtjänande av häktningsarrest som behövs vid domstolsbehandlingen och som avses i 2 kap. 12 § 2 mom.

7.2 Förundersökningslagen

2 kap. Vilka som deltar i förundersökning

4 § Särskilda undersökningsarrangemang

Det föreslås att det till paragrafen fogas ett nytt 2 mom., enligt vilken åklagaren leder förundersökningen när det i ett dödsfall som anmälts till åklagaren med stöd av 7 § 3 mom. i lagen om utredande av dödsorsak misstänks att en person som är anställd av polisen har begått ett brott. Momentet anknyter i enlighet med det som konstaterats i avsnittet om bedömningen av nuläget till behovet av att precisera åklagarens roll i utredningen av dödsfall i polisförvar. Enligt den gällande lagen leder åklagaren förundersökningen i dessa situationer endast när den misstänkte är en polisman. Det föreslås att bestämmelsen utvidgas till att även gälla situationer där en annan person som är anställd av polisen misstänks. Det handlar främst om fall där den misstänkte utöver eller i stället för en polisman är en vakt anställd av polisen. Det kan till exempel vara fråga om en utredning där en polisman och en vakt varit misstänkta men där förundersökningen för polismannens del inte inleds eller läggs ner. Åklagaren skulle fungera som undersökningsledare även i de fall där den misstänkte till en början endast är en annan polisanställd person än en polisman. I de flesta dödsfall i polisförvar kommer både polisens och vakternas agerande att utvärderas och det vore lämpligt att det görs av en och samma myndighet. Syftet med bestämmelsen är också att undvika oklarheter och överlappande arbete i en situation där samma händelseförlopp utvärderas av två olika undersökningsledare.

Åklagarens roll som utredningsledare i de situationer som avses i det föreslagna momentet är avsedd att motsvara rollen i andra situationer då det misstänks att en polisman har begått brott i tjänsteutövningen. Således ansvarar åklagaren även för bland annat beslut om att inleda förundersökning och utredning av relevanta omständigheter för beslutsfattandet. Relevanta förundersökningsåtgärder får vidtas för att utreda ett ärende innan undersökningsledaren fattar beslut.

Det är motiverat att en åklagare fungerar som undersökningsledare i alla förundersökningar av dödsfall i polisförvar inte bara av skäl som har att göra med organiseringen av det praktiska arbetet och effektiviteten i arbetet, utan också för att stärka trovärdigheten och opartiskheten i

utredningen av dödsfall i polisförvar, eftersom utredningen alltid leds av en myndighet utanför polisorganisationen.

Paragrafens 2 mom. blir 3 mom. och 3 mom. 4 mom.

3 kap. **Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras**

8 § Brott som har begåtts utomlands

Enligt paragrafens 2 mom. ska förundersökningsmyndigheten i vissa situationer sända målsägandens anmälan till den behöriga myndigheten i en medlemsstat i Europeiska unionen. Förutsättningen för anmälan motsvarar kraven i artikel 17.3 i brottsofferdirektivet (RP 66/2015 rd, s. 28) och inga ändringar av dem föreslås. Det föreslås dock att bestämmelsen kompletteras med kravet i artikel 17.3 i brottsofferdirektivet, enligt vilket brottsanmälan till den behöriga myndigheten i en annan medlemsstat ska ske utan dröjsmål, om förutsättningarna uppfylls.

4 kap. **Förundersökningsprinciperna och rättigheterna för dem som deltar i förundersökning**

8 § Förordnande av intressebevakare för barn

Det föreslås att de begrepp som används i paragrafen ändras på så sätt att det i stället för förordnande av intressebevakare används uttrycket förordnande av intressebevakare för barn till ställföreträdare för vårdnadshavaren eller någon annan företrädare för barnet enligt den terminologi som används i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983). Syftet med ändringen är att harmonisera begreppen i lagstiftningen, och den är inte avsedd att materiellt förändra den nuläget.

Det föreslås också att paragrafens tillämpningsområde utvidgas till andra barn som inte fyllt 18 år än målsägande. Därför nämns även andra förhörda som inte fyllt 18 år i paragrafens 1 mom. Ändringen är relevant främst i situationer där vårdnadshavaren eller en annan laglig företrädare för ett barn under 18 år, som förhörs som vittne, är misstänkt i ett ärende som är föremål för förundersökning och därför inte kan handla opartiskt som intressebevakare för den förhörde.

Enligt den gällande paragrafen kan ansökan om intressebevakare utöver av undersökningsledaren också göras av åklagaren, den förmyndarmyndighet som avses i 84 § i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) eller ett i 6 § 1 mom. i socialvårdslagen (710/1982) avsett organ (*socialmyndighet*). På grund av inrättandet av välfärdsområdena och reformen av ordnandet av social- och hälsovården samt räddningsväsendet (RP 241/2020 rd och RP 56/2021 vp) har 6 § i socialvårdslagen upphävts (L 588/2022), och hänvisningarna till organ enligt paragrafen i annan lagstiftning har ändrats till hänvisningar till välfärdsområdena från och med den 1 januari 2023 (t.ex. L 625/2022). Därför föreslås det att paragrafen ska ändras så att ansökan om förordnande av en intressebevakare framöver kan göras av ett välfärdsområde.

Till paragrafens 2 mom. fogas en informativ hänvisning till bestämmelsen om förordnande av en tillfällig intressebevakare i 79 § i lagen om förmyndarverksamhet. Syftet med tillägget är endast att förtydliga situationer där förordnande av intressebevakare behövs snabbt. Hänvisningen syftar inte till att materiellt ändra nuläget.

16 § Underrättelse om den misstänktes rättigheter

I paragrafen föreskrivs om underrättelse om den misstänktes rättigheter. I paragrafens 1 mom. uppräknas de rättigheter som den misstänkte för brott ska underrättas om. Det föreslås att det till momentet fogas en ny 7 punkt som föreskriver om skyldigheten att underrätta den misstänkte även om möjligheten till medling under de förutsättningar om vilka föreskrivs i lagen om medling vid brott och i vissa tvister (1015/2005). För närvarande föreskrivs om polisens eller åklagarmyndighetens skyldighet att underrätta den brottsmisstänkte och brottsoffret om medling och hänvisning till medling i 13 § medlingslagen. Syftet med det föreslagna tillägget är att öka kännedomen om medling och främja hänvisning av ärenden till medling.

18 § Underrättelse om målsägandens rättigheter

I paragrafen föreskrivs om underrättelse om målsägandens rättigheter. Det föreslås att det till paragrafen fogas en ny 10 punkt som föreskriver om skyldigheten att underrätta målsäganden även om möjligheten till medling under de förutsättningar om vilka föreskrivs i lagen om medling vid brott och i vissa tvister (1015/2005). För närvarande föreskrivs om polisens eller åklagarmyndighetens skyldighet att underrätta den brottsmisstänkte och brottsoffret om medling och hänvisning till medling i 13 § medlingslagen. Syftet med det föreslagna tillägget är att öka kännedomen om medling och främja hänvisning av ärenden till medling.

5 kap. Förundersökningssamarbete mellan förundersökningsmyndigheter och åklagare

1 § Underrättelse till åklagaren

I paragrafen föreskrivs om ärenden som åklagaren ska underrättas om. Till de ärenden som åklagaren ska underrättas om läggs till fall där en person har dött eller skadats allvarligt i en situation där en polisman har använt tvångsmedel. Det finns ingen sådan skyldighet i den gällande lagen. Underrättelseskyldigheten behövs så att åklagaren med stöd av 2 kap. 4 § i förundersökningslagen ska kunna pröva frågan om att bli undersökningsledare, om det i ärendet finns skäl att misstänka att en polisman begått ett vid utförandet av tjänsteuppgifter.

I riksåklagarens allmänna anvisning RÅ:2020:1 instrueras polisen att kontakta en behörig åklagare som fungerar som undersökningsledare, om någon har dött eller skadats allvarligt på grund av polisens av maktmedel. Även Polisstyrelsen har utfärdat motsvarande anvisningar. Med hänsyn till det allmänna intresset och rättsskyddet för de personer som är inblandade i händelsen samt för att bevara det förtroende medborgarna känner för polisen är det viktigt att ändamålsenligheten i polisens användning av maktmedel noggrant utreds och att inledandet av en förundersökning bedöms av en myndighet utanför polisorganisationen. Detta stärker också utredningens trovärdighet och opartiskhet i dessa fall. På motsvarande sätt ska även dödsfall som inträffat i polisförvar eller på annat sätt under polisens övervakning vid frihetsberövande anmälas till åklagaren enligt 7 § 3 mom. i lagen om utredande av dödsorsak. Det är därför motiverat att föreskriva om underrättelseskyldigheten på lagnivå i stället för i anvisningar av riksåklagaren och Polisstyrelsen. I detta sammanhang är det inte nödvändigt att utvidga bestämmelsen till att omfatta andra förundersökningsmyndigheters användning av maktmedel. I dessa situationer görs utredningen redan i dag av polisen som extern part, varvid ändringen inte är lika motiverad med tanke på utredningens trovärdighet eller opartiskhet i situationer där polisen använder maktmedel.

9 kap. **Förundersökningsmaterial**

4 § Inspelning av förhör för att användas som bevis

I paragrafen föreskrivs om inspelning av förhör för att användas som bevis i vissa situationer. Enligt paragrafen ska förhör med målsägande och vittnen vid förundersökning spelas in som ljud- och bildupptagning, om avsikten är att förhørsberättelsen ska användas som bevis vid rättegång och den förhörde på grund av sin unga ålder eller störningar i de psykiska funktionerna sannolikt inte kan höras personligen utan att orsakas men. Paragrafen anknyter till att en sådan upptagning kan användas som bevis i domstol under de förutsättningar om vilka föreskrivs i 17 kap. 24 § i rättegångsbalken, om den åtalade bereds relevant möjlighet att ställa frågor till den hörde. Då ersätter förhör vid förundersökningen förhör med personen i rättegången.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs om paragrafens tillämplighet även när det gäller målsägande i åldern 15–17 år som har behov av särskilt skydd eller offer för vissa sexualbrott. Det föreslås att punkt 2 och 3 i momentet utvidgas till att omfatta vissa andra sexualbrott och människohandelsbrott. Ändringen har samband med de ändringar som föreslås nedan i 17 kap. 24 § 3 mom. i rättegångsbalken. Av konsekvensskäl är det motiverat att utvidga regleringen i paragrafen i rättegångsbalken till att omfatta de målsägande som nämns i den paragrafen. Det hänvisas närmare till motiveringarna till 17 kap. 24 § 3 mom. i rättegångsbalken.

När det gäller tillämpningen av regleringen gäller det att notera att det kan leda till problematiska situationer vid prövningen av bevisning. I praktiken kan problemen bero på att behovet av att ställa kompletterande frågor till målsäganden kan preciseras först senare och att målsäganden kanske inte alltid har tillräckliga förutsättningar att bedöma betydelsen av vägran att vittna. I synnerhet vid sexualbrott är parternas berättelser dessutom en central del av bevisningen, vilket innebär att det finns risk för att vägran att bli personligt hörd kan ha en negativ inverkan med tanke på avgörandet av målet. Med hänsyn till svarandens rättsskydd får återopande av en inspelad berättelse inte heller sänka bevisröskeln i ett brottmål. Därför är det vid förundersökningen viktigt att se till att rätten till motförhör säkerställs på ett tillräckligt och relevant sätt samt att målsägandena upplyses om vilka risker det kan medföra att låta bevisningen bli beroende enbart av en upptagning (RP 46/2014 rd, s. 147, och LaUB 19/2014 rd, s. 4–5).

7.3 Rättegångsbalken

17 kap. **Om bevisning**

12 §

I paragrafen föreskrivs om skyldigheten för tjänstemän och därmed jämförliga personer att vägra vittna. Enligt paragrafens 3 mom. har en åklagare som avses i 23 § 2 mom. i lagen om Åklagarmyndigheten samt en anställd vid polisen eller vid någon annan myndighet som sköter brottsbekämpning rätt att vägra vittna om uppgifter som avses i 7 kap. 3 § 1 mom. i polislagen. Det föreslås att momentet ändras så att det hänvisar till åklagare i allmänhet. Ändringen har samband med propositionens förslag om att utvidga tystnadsrätten enligt 7 § 3 mom. i polislagen till alla åklagare (lagförslag 12). När det gäller motiveringarna hänvisas närmare till motiveringarna till 23 § i lagen om Åklagarmyndigheten nedan.

24 §

Det föreslås att paragrafens tillämpningsområde utvidgas till att omfatta vissa sexualbrott och människohandelsbrott. I paragrafens 3 mom. 3 punkt föreskrivs att förhör av målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som vid förundersökningen har upptagits får åberopas som bevis i en rättegång när denne inte vill infinna sig för att höras vid rättegången. Det föreslås att punkten kompletteras så att den i fortsättningen även gäller målsägande i brottmål om utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel enligt 20 kap. 8 § i strafflagen, målsägande i brottmål om erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person enligt 9 §, målsägande i brottmål om koppleri och grovt koppleri enligt 10 och 11 § samt målsägande i brottmål om människohandel och grov människohandel enligt 25 kap. 3 och 3 a § i strafflagen.

I paragrafens 3 mom. 4 punkt föreskrivs att förhör av myndig i ett sexualbrott som vid förundersökningen har upptagits får åberopas som bevis i en rättegång när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada. Det föreslås att punkten kompletteras så att den i fortsättningen även gäller målsägande i brottmål om utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel enligt 20 kap. 8 § i strafflagen, målsägande i brottmål om erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person enligt 9 §, målsägande i brottmål om koppleri och grovt koppleri enligt 10 och 11 § samt målsägande i brottmål om människohandel och grov människohandel enligt 25 kap. 3 och 3 a § i strafflagen.

Syftet med att utöka möjligheten att använda upptagningar från förhör under förundersökningen är att skydda de målsägande som är offer för ovan nämnda sexual- och människohandelsbrott. Det föreslås inga ändringar av de övriga förutsättningarna för användningen av förundersökningsupptagningar i paragrafen. När det gäller målsägande som inte fyllt 18 år räcker det med meddelande om de inte vill bli hörda i en rättegång. När det gäller myndiga målsägande är förutsättningen för användning av upptagningar fortfarande att målsägandens hälsa äventyras eller annan motsvarande skada orsakas. Sådan skada kan vara en psykisk störning som orsakats av en domstolsförhandling snarare än en sjukdom och som gör det avsevärt svårt för målsäganden att leva ett normalt liv, till exempel på grund av allvarliga koncentrationssvårigheter eller rädsla

Paragrafen har anknytning till 9 kap. 4 § i förundersökningslagen, som föreslås bli ändrad ovan.

7.4 Häktningsslagen

9 kap. **Besök och andra kontakter utom fängelset**

2 § *Oövervakade besök*

Av de skäl som behandlas i beskrivningen av nuläget föreslås att det i paragrafen ska läggas till att beviljande av oövervakat besök också förutsätter att besöket inte äventyrar syftet med häktningen. Syftet med häktning definieras i 1 kap. 3 § i den lagen. Enligt paragrafen är syftet med häktning att säkerställa förundersökningen av ett brott, domstolsbehandlingen och straffverkställigheten samt att förhindra fortsatt brottslig verksamhet. Till följd av förslaget förutsätter beviljande av oövervakat besök därför bland annat att besöket inte anses äventyra förundersökningen av brottet. Samtidigt föreslås att det förtydligas att hänvisningen till 4 kap. i tvångsmedelslagen i paragrafen specifikt gäller situationer där rätten till besök är begränsad.

5 § *Övervakade besök häktade och fångar emellan*

Av de skäl som behandlas i beskrivningen av nuläget föreslås att det i paragrafen ska läggas till att beviljande av oövervakat besök häktade och fångar emellan också förutsätter att besöket inte äventyrar syftet med häktningen. Syftet med häktning definieras i 1 kap. 3 § i den lagen. Enligt paragrafen är syftet med häktning att säkerställa förundersökningen av ett brott, domstolsbehandlingen och straffverkställigheten samt att förhindra fortsatt brottslig verksamhet. Till följd av förslaget förutsätter beviljande av oövervakat besök häktade och fångar emellan därför bland annat att besöket inte anses äventyra förundersökningen av brottet. Samtidigt föreslås att det förtydligas att hänvisningen till 4 kap. i tvångsmedelslagen i paragrafen specifikt gäller situationer där rätten till besök är begränsad.

7.5 Lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen

7 kap. Besök och andra kontakter utanför förvaringslokalen

2 § Oövervakade besök

Av skäl som behandlats i beskrivningen av nuläget föreslås en hänvisning till 4 kap. i tvångsmedelslagen. Till följd av ordalydelsen är det klart att hänvisningen uttryckligen gäller situationer där den frihetsberövades rätt till besök är begränsad. Samtidigt förtydligas att risker relaterade till syftet med frihetsberövande åtgärder kan beaktas vid prövningen av besök. Äventyrande av syftet med frihetsberövande åtgärder bör i fråga om bestämmelsen tolkas på samma sätt som i andra bestämmelser i den aktuella lagen där det hänvisas till förutsättningen.

7.6 Lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar

5 § Tidpunkten för när de grundläggande uppgifterna om en rättegång blir offentliga

Det föreslås att paragrafens 2 mom. ändras på motsvarande sätt som bestämmelsen om offentligheten i tvångsmedelsärenden i 16 §. Även motiveringarna är desamma. Enligt förslaget blir grundläggande uppgifter om uppskjutande av underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. eller förlängning av tidsfristen enligt 14 § 2 § mom. i tvångsmedelslagen i situationer som avses i 9 § 2 mom. i kapitlet och om ärende om särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen med undantag för särskild husrannsakan offentliga först när den brottsmisstänkte senast ska underrättas om metoden för inhämtande av information. De grundläggande uppgifterna om särskild husrannsakan blir offentliga efter det att den särskilda husrannsakan har företagits.

6 § Sekretess för uppgifter om identitet

I paragrafen föreskrivs om sekretess för uppgifter om identitet i vissa ärenden. Med stöd av paragrafens 1 mom. 1 punkt kan domstolen förordna om hemlighållande av målsägandens identitet i brottmål som gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv. Det föreslås att punkten ska utvidgas till att även gälla ansökningsärenden relaterade till sådana brottmål. I praktiken har det förekommit situationer där målsägandens identitet i känsliga brottmål som avses i bestämmelsen kan ha blivit offentlig vid handläggningen av ett ansökningsärende som rör ett sådant brottmål i domstol, eftersom möjligheten att förordna om hemlighållande av målsägandens identitet endast gäller brottmål enligt den nuvarande bestämmelsen. Det kan till exempel vara fråga om en ansökan om förordnande av intressebevakare eller biträde.

Vid prövningen av förordnande om hemlighållande av identitet i ett ansökningsärende ska det brottmål som ansökningsärendet gäller bedömas. Brottmål som gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv är främst sexualbrott om vilka föreskrivs i 20 kap. i strafflagen. Förordnande om sekretess för uppgifter om målsägandens identitet är inte avsett att ske automatiskt i brottmål som omfattas av bestämmelsen utan ska prövas från fall till fall. Vid prövningen ska hänsyn tas till bland annat den olägenhet som målsäganden orsakas av informationens offentlighet jämfört med kravet på en rättegångs offentlighet.

12 § En parts rätt att ta del av en handling

Det föreslås att paragrafens 2 mom. ändras på motsvarande sätt som bestämmelsen om offentligheten i tvångsmedelsärenden i 16 §. Även motiveringarna är desamma. Enligt förslaget har målsäganden inte rätt att få information om innehållet i en icke-offentlig rättegångshandling och inte heller om uppskjutande av underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen eller förlängning av tidsfrist enligt 14 § 2 mom. i den lagen i de situationer som avses i 9 kap. 2 § och i ärende om särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen.

16 § Offentligheten i tvångsmedelsärenden

Till följd av motiveringarna i beskrivningen av nuläget ovan föreslås att paragrafens 4 mom. ändras så att den beaktar handläggningen av uppskjutande av underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, förlängning av tidsfrist enligt 14 § 3 mom. i samma kapitel, de situationer som avses i 9 § 2 mom. och ärenden om särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen. Det föreslås att även dessa ärenden, där den som är föremål för underrättelse om omhändertagande, beslag eller en metod för inhämtande av information inte behöver höras vid handläggningen av yrkande, behandlas och avgörs utan allmänhetens närvaro. På motsvarande sätt som i andra nämnda ärenden utom särskild husrannsakan blir avgörandet och övriga rättegångshandlingar även i dessa ärenden offentliga, när den misstänkte eller den som är föremål för dessa åtgärder senast ska underrättas om omhändertagande, beslag eller användning av en metod för inhämtande av information. När det gäller särskild husrannsakan föreslås att avgörandet och övriga rättegångshandlingar ska bli offentliga efter att den särskilda husrannsakan har företagits. I övrigt är paragrafen oförändrad.

24 § Förordnande om sekretess för ett avgörande

I paragrafen föreskrivs om förordnande om sekretess för ett avgörande till behövliga delar. I paragrafens 2 mom. föreskrivs om motsvarande undantag från offentliggörandet av målsägandes identitet som i 6 § i lagen. Med stöd av paragrafens 2 mom. 1 punkt kan domstolen förordna om hemlighållande av målsägandens identitet i brottmål, om brottmålet gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv.

På motsvarande sätt i 6 § 1 mom. 1 punkten i lagen föreslås att det ska föreskrivas om möjligheten att förordna om hemlighållande av målsägandens identitet även i ansökningsärenden som anknyter till ett sådant brottmål på grund av de orsaker som beskrivs i specialmotiveringen av 6 § i lagen. Det kan till exempel vara fråga om en ansökan om förordnande av intressebevakare eller biträde.

Vid prövningen av förordnande om hemlighållande av identitet i ett ansökningsärende ska det brottmål som ansökningsärendet gäller bedömas. Brottmål som gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv är främst sexualbrott om vilka föreskrivs i 20

kap. i strafflagen. Hemlighållande av målsägandens identitet med stöd av 6 § leder dock inte automatiskt att identiteten även ska hemlighållas i avgörandet. Vartdera beslutet fattas oberoende av varandra, men det är klart att om hemlighållande av identiteten har ansetts vara motiverat enligt 6 § är det i allmänhet också motiverat hemlighålla identiteten i domstolens avgörande.

Dessutom görs en teknisk ändring av paragrafens 2 mom. 1 punkt så att den språkligt motsvarar 6 § 1 mom. 1 punkten.

7.7 Lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen

16 § Gripande

I paragrafens 2 mom. föreslås ett tillägg, enligt vilket bestämmelserna i tvångsmedelslagen i tillämpliga delar tillämpas på begränsning av en gripens persons kontakter. Till följd av ändringen blir det klart att kontaktbegränsningar kan bli aktuella när Finland är den stat som verkställer en arresteringsorder. På motsvarande sätt blir det klart att begränsningar endast kan meddelas om detta också är möjligt enligt den nationella regleringen av begränsning av kontakter och förutsättningarna för detta.

7.8 Lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna

13 § Gripande

På motsvarande sätt som i 16 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen ovan föreslås i paragrafens 2 mom. ett tillägg, enligt vilket bestämmelserna i tvångsmedelslagen i tillämpliga delar tillämpas på begränsning av en gripens persons kontakter.

7.9 Lagen om brottsbekämpning inom Tullen

3 kap. Hemliga metoder för inhämtande av information

19 § Teknisk observation av utrustning samt dess förutsättningar

Det föreslås att paragrafens 2 mom. ändras på motsvarande sätt som den föreslagna ändringen av bestämmelsen om teknisk observation av utrustning i 10 kap. 23 § i tvångsmedelslagen.

7.10 Lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet

31 § Teknisk observation av utrustning samt dess förutsättningar

Det föreslås att paragrafens 2 mom. ändras på motsvarande sätt som den föreslagna ändringen av bestämmelsen om teknisk observation av utrustning i 10 kap. 23 § i tvångsmedelslagen.

58 § Användning av hemliga tvångsmedel

Det föreslås att 3 mom. i paragrafen ändras på grund av den ovan föreslagna ändringen av 10 kap. 14 § 4 mom. tvångsmedelslagen så att 1 punkten i momentet inte begränsar Gränsbevakningsväsendets rätt till förtäckt inhämtande av information till endast utredning av vissa brott när det är fråga om datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information.

7.11 Lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet

4 § Myndigheter som beslutar om erkännande och anpassning

Det föreslås att det till paragrafen fogas ett nytt 3 mom., enligt vilket beslut om erkännande av ett beslut om förstärkt reseförbud i stället för åklagaren fattas på framställning av en åklagare som avses i 1 eller 2 mom. av den i 1 mom. avsedda tingsrätt inom vilkens domkrets den distriktsåklagare eller specialiståklagare är verksam som med stöd av 1 mom. skulle fatta beslut om erkännande av ett annat beslut om övervakningsåtgärder. Förslaget motiveras av att förstärkt reseförbud alltid avgörs av domstol i Finland och att det i och med ändringen blir klart att detta är förfarandet även i de situationer som avses i paragrafen.

Den behöriga tingsrätten bestäms på samma sätt som den behöriga åklagaren enligt paragrafens 1 mom. Det är således väsentligt inom vilken hovrätts domkrets övervakningen ordnas. Det är motiverat att centralisera dessa ärenden till vissa tingsrätter. Å andra sidan har det inte framkommit grunder för att avvika från den regionala indelningen enligt 1 mom.

På grund av att nya 4 mom. fogas till paragrafen blir nuvarande 4 mom. 5 mom. Samtidigt föreslås att det till den fogas en bestämmelse, enligt vilken tingsrätten i sådana i 3 mom. avsedda fall som gäller förstärkt reseförbud får fatta beslut om erkännande efter att den åklagare som avses i det momentet har förhandlat om saken med Brottspåföljdsmyndigheten. Syftet är att säkerställa att Brottspåföljdsmyndigheten, som ansvarar för övervakningen av det förstärkta reseförbudet, ska höras i ärendet. Det är motiverat att ärendet bereds av den åklagare som avses i momentet i stället för domstolen. Bestämmelsen begränsar inte de parter som åklagaren kan höra vid beredningen av ärendet.

5 § Verkställighet av beslut om övervakningsåtgärder

Det föreslås att det till paragrafens 1 mom. fogas en bestämmelse enligt vilken Brottspåföljdsmyndigheten ansvarar för övervakningen i stället för polisen om det är fråga om förstärkt reseförbud. Förslaget motiveras av att Brottspåföljdsmyndigheten alltid ansvarar för övervakningen av förstärkt reseförbud och att det i och med ändringen blir klart att detta är förfarandet även i de situationer som avses i paragrafen.

10 § Behöriga myndigheter

Det föreslås att paragrafen ändras för att säkerställa det är domstolen och inte åklagaren som är behörig att fatta beslut om förstärkt reseförbud.

14 § Ändringssökande

Det föreslås att paragrafens 1 mom. ändras, eftersom beslutet om erkännande av beslutet om övervakningsåtgärder kan föras till tingsrätten för prövning med stöd av den. Om det är fråga om ett beslut om förstärkt reseförbud som redan har fattats av tingsrätten i stället för åklagaren finns det inga grunder för att föra beslutet till tingsrätten för prövning.

Samtidigt fogas till paragrafen ett nytt 3 mom., enligt vilket ett beslut av tingsrätten som avses i 1 eller 2 mom. inte får överklagas genom besvär. Ändringen framhäver att det rätta förfarandet för ändringssökande är klagomål. Samtidigt kan motsvarande bestämmelse slopas i paragrafens 2 mom.

7.12 Lagen om Åklagarmyndigheten

23 § Tystnadsplikt och tystnadsrätt

I paragrafen föreskrivs om tystnadsplikt och tystnadsrätt för Åklagarmyndighetens personal. Det som enligt paragrafens 1 mom. föreskrivs om tystnadsplikt för polisens personal i 7 kap. 1 § och om skyldighet att lämna ut information i 5 § i polislagen (872/2011) ska också tillämpas på Åklagarmyndighetens personal. Det föreslås att momentet ska ändras så att även skyldighet att lämna ut information i rättegång enligt 7 kap. 4 § i polislagen ska bli tillämplig på Åklagarmyndighetens personal.

Enligt paragrafens 2 mom. har en åklagare tystnadsrätt i fråga om sådan i 7 kap. 3 § 1 mom. i polislagen avsedd information som åklagaren har fått när han eller hon varit undersökningsledare enligt 2 kap. 4 § i förundersökningslagen. Åklagarens tystnadsrätt utvidgas så att alla åklagare får motsvarande tystnadsrätt som åklagare som fungerar som undersökningsledare och åklagare som fastställer en europeisk utredningsorder. Således ändras momentet så att det blir tillämpligt på alla åklagare. Framöver har alla åklagare således tystnadsrätt i fråga om de uppgifter som avses i 7 kap. 3 § 1 mom. polislagen. Till dessa uppgifter hör identiteten hos personer som lämnat konfidentiella uppgifter och sekretessbelagda tekniska och taktiska metoder.

Det är fråga om att utvidga den gällande tystnadsrätten till att omfatta alla åklagare. För närvarande har åklagare tystnadsrätt endast som undersökningsledare enligt 2 kap. 4 § i förundersökningslagen eller vid fastställelse av en europeisk utredningsorder enligt 25 § i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (430/2017). Avsaknaden av allmän tystnadsrätt förhindrar en öppen dialog mellan förundersökningsmyndigheten och åklagaren i synnerhet vid vissa allvarliga brott. Det är därför relevant att utvidga tystnadsrätten till att omfatta alla åklagare för att effektivisera samarbetet mellan förundersökningsmyndigheten och åklagaren. Ändringen främjar åklagarens möjligheter att delta i beslutsfattandet i utredningen och att övervaka utredningens ändamålsenlighet och uppfyllandet av kraven på en rättvis rättegång.

En rättvis rättegång förutsätter att den rättsliga prövningen sker öppet, opartiskt och utifrån samma rättegångsmaterial, vilket innebär att parterna ska delges alla relevanta omständigheter. Bristfällig bevisning leder alltid till att ett mål avgörs till svarandens fördel. Om till exempel identiteten hos en person som deltagit i bevisprovokation genom köp eller en täckoperation inte kan röjas, ska domstolen pröva vilken betydelse detta har i bevisprövningen och avgörandet av ärendet. Åklagaren bör beakta detta vid bedömningen av bevisningens tillräcklighet vid åtalsprövningen (se också RP 222/2010 rd, s. 362). Det föreslås att domstolen vid rättegång kan

förordna att åklagaren ska lämna ut information som omfattas av tystnadsplikten och tystnadsrätten om förutsättningarna enligt 7 kap. 4 § i polislagen uppfylls. Syftet med skyldigheten att lämna ut information är att säkerställa en rättvis rättegång (RP 224/2010 rd, s. 154).

Det föreslås att åklagare enligt den gällande rätten ska ha en motsvarande skyldighet att lämna ut information som polispersonal enligt 7 kap. 5 § i polislagen. Paragrafen gäller information som är nödvändig för att inleda och företa förundersökning när det finns grundad anledning att anta att den som konfidentiellt lämnat uppgifter i sin egenskap av uppgiftslämnare eller den som deltagit i bevisprovokation genom köp eller i en täckoperation i detta uppdrag har gjort sig skyldig till brott.

Enligt paragrafens 3 mom. föreskrivs om åklagarens tystnadsplikt och tystnadsrätt när åklagaren fastställer en europeisk utredningsorder i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området. Eftersom det föreslås att tystnadsrätten ska utsträckas till alla åklagare behövs det ingen särskild bestämmelse om europeisk utredningsorder. Därför föreslås det att 3 mom. ska upphävas. Det föreslås också att hänvisningen till bestämmelsen i momentet ska upphävas (lagförslag 13).

Enligt paragrafens 4 mom. finns bestämmelser om skyldigheten för åklagarmyndighetens personal att vittna i rättegång trots tystnadsplikt enligt 1 mom. och tystnadsrätt enligt 2 mom. i 17 kap. 12 § 3 mom. i rättegångsbalken. Det föreslås att detta moment ska ändras i lagförslag 3 i propositionen.

7.13 Lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området

25 § Hemlighållande, tystnadsplikt samt begränsningar i användningen av uppgifter

I paragrafens 4 mom. föreskrivs att när en åklagare på grundval av 22 § 1 mom. får en utredningsorder för fastställelse tillämpas på åklagarens tystnadsplikt och tystnadsrätt vad som föreskrivs om tystnadsplikt och tystnadsrätt för förundersökningsmyndigheten. Det föreslås att momentet ska upphävas. Det föreslås att 7 kap. 3 § i polislagen om förundersökningsmyndighetens tystnadsrätt ska utsträckas till alla åklagare i lagförslag 12. Enligt gällande rätt omfattas åklagare dessutom av tystnadsplikt enligt 7 kap. 1 § i polislagen. Därför är det inte nödvändigt att särskilt föreskriva om åklagares tystnadsplikt eller -rätt när åklagaren får en europeisk utredningsorder för fastställelse.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

Enligt 11 kap. 4 § 1 mom. i tvångsmedelslagen får genom förordning av statsrådet närmare bestämmelser utfärdas om flera omständigheter relaterade till tillämpningen av tvångsmedelslagen. Statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information har delvis utfärdats med stöd av denna bestämmelse.

I denna proposition föreslås förtydligande av förordningens innehåll i 11 kap. 4 §, 1 mom., 8 punkten tvångsmedelslagen som har preciserats i 2 kap. 6 § i förordningen. Ändringen syftar dock inte till att ändra innehållet i bestämmelsen eller förordningen som preciserar den.

Med stöd av 11 kap. 4 § 1 mom. 1 punkten i tvångsmedelslagen får närmare bestämmelser om registrering av användning av tvångsmedel utfärdas genom förordning av statsrådet. I 2 kap. 1 § i förordningen finns bestämmelser om registrering av gripande och anhållande. I paragrafens

1 mom. anges vilka uppgifter som ska antecknas om gripande och anhållande i det personregister som avses i 1 kap. 1 § 2 mom. i förordningen utöver vad som föreskrivs någon annanstans i lag. I propositionen föreslås i enlighet med det som konstaterats ovan att det ska föreskrivas om ett skriftligt anhållningsbeslut i 2 kap. 10 § i tvångsmedelslagen. I beslutet bör kortfattat nämnas uppgifterna om det brott den anhållne är misstänkt för och skälet till anhållandet. Till följd av förslaget är det motiverat att i den registreringskyldighet som avses i 2 kap. 1 § förordningen slopa de uppgifter om den anhållne som framöver kommer att framgå av anhållningsbeslutet som regleras av lag. Ändringen harmoniserar samtidigt handläggningen av anhållningsbeslut i förordningen med handläggningen av häkttningsbeslut. Ett utkast till statsrådets förordning om ändring av förordningen fogas till propositionen.

I övrigt har det inte framkommit behov av att ändra innehållet i förordningen eller annan reglering på lägre nivå än lag.

9 Ikraftträdande

Lagarna avses träda i kraft cirka ett halvt år efter att de har antagits och blivit stadfästa. Vid fastställandet av tidpunkten för ikraftträdandet gäller det att uppmärksamma förändringarna i myndighetsverksamheten enligt förslaget och i detta avseende även att ändringarna av lagstiftningen förutsätter tillräcklig utbildning av myndigheterna.

Det föreslås att en övergångsbestämmelse stiftas i lagarna om tillämpning av tvångsmedel, enligt vilken bestämmelserna i den nya lagen ska tillämpas på de tvångsmedel som gäller när lagarna träder i kraft. Detta innebär för det första fortlöpande tvångsmedel som meddelats innan lagen träder i kraft förblir giltiga när den nya lagen träder i kraft. Bestämmelserna i den nya lagen tillämpas på förlängning och hävning av tvångsmedel samt på åtgärder som vidtas medan de fortfarande är i kraft.

10 Genomförande och uppföljning

Eftersom flera av de ändringar som föreslås i propositionen är relativt centrala med tanke på både brottsmisstänkta som är föremål för tvångsmedel och de myndigheter som tillämpar tvångsmedel i praktiken, bör den föreslagna lagstiftningens ändamålsenlighet följas upp efter att den trätt i kraft i syfte att säkerställa att förslagen medför avsedda konsekvenser. På motsvarande sätt gäller det att följa upp reformens konsekvenser för arbetsbördan för olika aktörer i handläggningskedjan för brottmål samt hur regleringen av skyldigheten att underrätta åklagaren om användning av tvångsmedel och de kompletterande anvisningarna fungerar i praktiken. Dessutom bör till exempel tillämpningen av tvångsmedelslagen i fråga om häkttningsarrest följas upp för att bedöma om de ändringar av regleringen av förstärkt reseförbud som föreslås i denna proposition eller andra orsaker kräver utveckling av regleringen även i detta avseende.

11 Förhållande till andra propositioner

Den 27 juni 2022 godkände riksdagen totalrevidering av kapitel 20 om sexualbrott i strafflagen (RP 13/2022 rd, RSv 88/2022 rd). De ändringar som gjorts i 20 kap. i strafflagen och den övriga lagstiftningen med anledning av propositionen och som ska träda i kraft den 1 januari 2023 beaktas i de bestämmelser som föreslås i denna proposition.

Regeringens proposition RP 106/2022 rd till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om lagring av straffregisteruppgifter och om utlämnande av sådana uppgifter mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen och lagar som har samband med den

överlämnades till riksdagen den 30 juni 2022. I propositionen föreslås bland annat att till tvångsmedelslagens 9 kap. föga en ny 3 a §, där det föreskrivs om tagande av fingeravtryck för ändamål som anges i Ecris-TCN-förordningen. Den föreslagna paragrafen avses att träda i kraft i slutet av år 2022. Den föreslagna paragrafen inverkar inte på förslagen i denna proposition.

Likaså tillsatte justitieministeriet den 17 augusti 2021 en arbetsgrupp för offentliga samfunds skadeståndsansvar. En dess uppgifter är att bereda ett förslag till relevanta särskilda bestämmelser om skadestånd i samband med användning av tvångsmedel och polisbefogenheter (OM045:00/2021). Arbetsgruppens förlängda mandat löper ut den 30 november 2022. Frågorna som arbetsgruppens mandat omfattar har inte behandlats i denna proposition.

Inrikesministeriet inrättade ett lagstiftningsprojekt den 6 maj 2021 för att ändra polislagen och några relaterade lagar (VN/12643/2021, <https://intermin.fi/hankkeet/hankesivu?tunnus=SM010:00/2021>). Projektets utkast till regeringens proposition om ändring av polislagen sändes på remiss den 4 juli 2022. Avsikten är att de eventuella behov av polislagen lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet som denna proposition föranleder ska beredas i ifrågavarande projekt.

Den 15 januari 2020 tillsatte försvarsministeriet en arbetsgrupp för att bedöma behovet av förändringar i lagstiftningen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten och för att vid behov utarbeta ett förslag till revidering av regleringen. Arbetsgruppen överlämnade den 18 december 2020 till försvarsministeriet ett delbetänkande om behovet av ändringar i förundersökningsbestämmelserna om militära brott, och till följd av den trädde ändringar av om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten, lagen om Enheten för utredning av grå ekonomi och lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning i kraft den 1 augusti 2021 (RP 61/2021 rd, L 689-691/2021). Efter detta har arbetsgruppen fortsatt att utveckla andra områden inom militär disciplin och brottsförebyggande lagstiftning. Arbetsgruppens utkast till regeringens proposition till lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom Försvarsmakten och lagar som har samband med den sändes på remiss den 28 juni 2022. Syftet är att eventuella nödvändiga ändringar av lagstiftningen om Försvarsmakten som följer av denna proposition ska beredas i det aktuella projektet.

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

12.1 Allmänna utgångspunkter för tvångsmedelslagstiftningen

I beskrivningen av nuläget i propositionen och i de bestämmelsespecifika motiveringarna har frågor som rör grundlagen och tillgodoseendet och skyddet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna redan bedömts ovan, i den mån de har betydelse för de föreslagna bestämmelserna och hur de ska tolkas. I synnerhet avgöranden av de högsta laglighetsövervakarna, högsta domstolen och Europadomstolen samt ställningstaganden av riksdagens grundlagsutskott har beaktats. I motiveringen till lagstiftningsordning upprepas inte alla motiveringar ovan utan hänvisas till dem och framställs en sammanfattning av propositionens förhållande till grundlagen med tanke på bedömningen.

Tvångsmedel inkräktar på grundläggande rättigheter som tryggas i grundlagen, såsom den personliga friheten och integriteten enligt 7 §, rörelsefriheten enligt i 9 § 1 mom., skyddet för privatlivet enligt 10 §, och egendomsskyddet enligt 15 § i grundlagen. Dessutom är bestämmelserna om rättsskyddet i 21 § i grundlagen viktiga vid bedömningen av förslagen. Samtidigt är det klart att utredning av brott är ett viktigt mål med tanke på allmänintresset och samhällsintresset.

Med tanke på grundlagen kan de ändringar av tvångsmedelslagstiftningen som ger myndigheter nya befogenheter mot individer eller utökar redan befintliga befogenheter eller på annat sätt begränsar individens rättigheter eller handlingsfrihet i regel vara anses vara de mest betydande. I detta avseende kan det uppmärksammas att det i propositionen inte föreslås helt nya utredningsbefogenheter. I propositionen föreslås dock vissa ändringar av befintliga befogenheter, av vilka vissa till sin karaktär utvidgar befogenheternas användningsområde. Propositionen bör för det första bedömas med hänsyn till de rättsliga förbehåll som ingår i bestämmelserna om de grundläggande fri- och rättigheterna. För det andra bör hänsyn tas till de allmänna förutsättningarna för begränsning av grundläggande fri- och rättigheter, såsom att begränsningen är exakt och noggrant avgränsad, att orsakerna till begränsningen är godtagbara, att proportionalitetskravet uppfylls vid begränsning av grundläggande fri- och rättigheter, att rättsskyddsarrangemangen är tillräckliga och att begränsningen inte står i strid med Finlands internationella skyldigheter i fråga om de mänskliga rättigheterna.

Innehållet i propositionen har också påverkats av 2 § 3 mom. i grundlagen, enligt vilket all utövning av offentlig makt ska bygga på lag och lag noggrant iaktas i all offentlig verksamhet. Målet för propositionen har därför varit en heltäckande och exakt reglering av myndighetens befogenheter. Utvecklingen av regleringen på detta sätt innebär en förbättring av den rättsliga ställningen för personer som är föremål för myndigheters befogenheter, inklusive förbättring av rättssäkerhetsarrangemangen.

12.2 Begränsning av kontakter

När det gäller bestämmelserna om begränsning av kontakter bör det i enlighet med beskrivningen av nuläget i avsnitt 2.2 dessutom observeras att skyddet för privatlivet i grundlagens 10 § 1 mom. bland annat omfattar rätt för individen att fritt knyta och upprätthålla kontakter med andra människor (GrUU 20/2005 rd, s. 5, och hänvisningarna till RP 309/1993 rd, s. 56 och GrUU 34/2001 rd, s. 4–5). Därför är de allmänna förutsättningarna för att inskränka de grundläggande fri- och rättigheterna relevanta vid bedömningen av förutsättningarna för begränsning av kontakter.

Förslaget preciserar regleringen av begränsning av kontakter i synnerhet på två sätt. För det första föreslås att det på lagnivå mer exakt ska föreskrivas om vad som avses med begränsning av kontakter. I grunden innebär detta att kontakter inte är tillåtna. Ett undantag från detta är att kontakter fortfarande kan tillåtas genom en eller flera kontaktmetoder, även om andra slags kontakter är förbjudna. Detta säkerställer för sin del att kontakter begränsas endast i den mån det anses nödvändigt. Innehållet i begränsningen av kontakter preciseras dessutom genom förslaget om i vilka fall begränsningen kan utvidgas till att omfatta andra personer än de som särskilt anges i begränsningen. En sådan möjlighet anses som ett vägande praktiskt behov av utredning av brott, särskilt i början av brottsutredningen, och därför har begränsningar av kontakter med icke-namngivna persongrupper i praktiken regelbundet införts. Samtidigt är det klart att det är fråga om relativt stora ingrepp i de grundläggande och mänskliga rättigheterna för den som är föremål för begränsningen. Därför föreslås det att denna möjlighet ska regleras på lagnivå, så att sådana begränsningar endast kan gälla under en begränsad tid och endast när synnerligen vägande skäl kräver det. När det gäller begränsning av kontakter gäller det också alltid att notera att kontakterna får inte begränsas i större utsträckning eller en längre tid än vad som är nödvändigt. Förslaget kan anses vara exakt och noggrant avgränsat.

Förslaget preciserar också på lagnivå vilka parter som inte kan omfattas av kontaktbegränsningen. Till följd av preciseringen blir det klart att kontakter inte får begränsas med till exempel advokater, offentliga rättsbiträden eller rättegångsbiträden med tillstånd, även om denne inte är

biträde för den som omfattas av begränsningen av kontakter i det brottmål som ledde till begränsningen. Begränsningen kan inte heller gälla kontakter med myndigheter. Det är dock möjligt att begränsa kontakter med till exempel en privatperson som kan fungera som biträde i förvaltningsärenden. I detta fall är det därför motiverat att bedöma förhållandet mellan begränsningen och rättsskyddet enligt 21 § i grundlagen.

Kontaktbegränsningar kan anses vara centrala i vid brottsutredning, särskilt i början av utredningen. Men inte ens omfattande kontaktbegränsningar hjälper om undantagen från dem gör att begränsningen de facto kan kringgå, till exempel genom att använda en annan person för att förmedla kontakten. Enligt 30 § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019) får delaktiga i en rättegång anlita ombud eller biträde. Ombudet eller biträdet ska vara advokat, offentligt rättsbiträde eller ett sådant rättegångsbiträde med tillstånd. Ombudet eller biträdet kan dock också vara någon annan redbar myndig person som är lämplig och skickad för uppdraget, som inte är försatt i konkurs och vars handlingsbehörighet inte har begränsats. Till följd av bestämmelsen kan det konstateras att om en person vill anlita ett biträde i ett förvaltningsärende kan personen alltid kontakta en advokat, ett offentligt rättsbiträde eller ett rättegångsbiträde med tillstånd oavsett kontaktbegränsningen. Den föreslagna bestämmelsen möjliggör alltså anlitande av ett biträde även i förvaltningsärenden och är därför inte problematisk med tanke på 21 § i grundlagen.

Dessutom föreslås att regleringen av övervakningen av kontakter ska preciseras. Det är också motiverat med hänsyn till kontaktbegränsningens exakta avgränsning att övervakningen av begränsningen, som påverkar innehållet i begränsningen i praktiken, utgår från reglering på lagnivå i stället för exempelvis domstolens prövning i enskilda fall. Förslaget säkerställer att de myndigheter som ansvarar för förvaringen av frihetsberövade personer ansvarar för övervakningen och har befogenheter som grundar sig på denna lag. Samtidigt stärker detta utgångspunkten som är kopplad till de grundläggande fri- och rättigheterna för frihetsberövade genom att ansvaret för förvaringen av frihetsberövade och utredningen av det misstänkta brottet innehåller av olika parter.

12.3 Reseförbud

I propositionen föreslås också flera ändringar av bestämmelserna om reseförbud i tvångsmedslagens 5 kap. Med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna är reseförbud en relevant fråga, särskilt när det gäller den rörelsefrihet som tryggas i 9 § 1 mom. i grundlagen. De föreslagna ändringarna i regleringen kan på det stora hela anses förtydliga det nuvarande rättsläget och därmed vara motiverade med hänsyn till att begränsningar av grundläggande fri- och rättigheter ska vara noggrant avgränsade och exakta. Delvis kan förslagen dock betraktas som en skärpning av den nuvarande regleringen även när det gäller reseförbud. Förslaget om att slopa den föreskrivna tiden på 60 dagar för hävning av reseförbud kan anses som ett sådant. Förslaget bör dock i enlighet med beskrivningen av nuläget i avsnitt 2.2 ovan anses förtydliga den gällande regleringen på ett väsentligt sätt och därmed harmonisera praxis. I detta hänseende kan dessutom uppmärksammas rätten att framföra klagan om beslut om reseförbud, skyldigheten att häva reseförbudet så fort förutsättningarna för att kvarhålla det inte längre föreligger samt att en anhållningsberättigad tjänsteman i regel alltid kan besluta om hävning och lindring av reseförbud enligt förslaget.

Med tanke på den som meddelas förstärkt reseförbud kan regleringen bedömas bli något strängare också när det gäller bestämmelsen om att domstolen kan bestämma att personen ska infinna sig på en för ändamålet lämplig plats för fästandet av de tekniska anordningar som används vid

övervakningen av reseförbudet. På motsvarande sätt kan domstolen bestämma att den som meddelats förstärkt reseförbud ska gripas eller hållas gripen tills anordningarna har fästs, om de kan fästas omedelbart efter domstolens beslut.

Utöver till att förtydliga och noggrant avgränsa bestämmelserna syftar de avsedda ändringarna rörande reseförbud till att förbättra förutsättningarna för reseförbud. I detta avseende är det värt att uppmärksamma att syftet med reseförbud är att ersätta användningen av tvångsmedel som kraftigare ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna. I detta avseende är det värt att uppmärksamma att syftet med reseförbud är att ersätta användningen av tvångsmedel som kraftigare ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna.

12.4 Kvarstad

I detta avseende är det värt att uppmärksamma att syftet med reseförbud är att ersätta användningen av tvångsmedel som kraftigare ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna. Med tanke på kvarstad är de central grundläggande rättighet för det första egendomsskyddet i 15 § i grundlagen, enligt vars 1 mom. vars och ens egendom är tryggad. Enligt förslaget skulle domstolen kunna förlänga tiden för kvarstad av särskilda skäl som hänför sig till arten och utredningen av det aktuella brottmålet kan tiden förlängas med högst ett år åt gången, eller också kan det beslutas att kvarstaden består tills vidare.

Förslaget motiveras närmare ovan i beskrivningen av nuläget i avsnitt 2.2. Syftet är att undvika onödiga domstolsbehandlingar. En liknande möjlighet gäller för beslag enligt den gällande regleringen och liknande grunder finns även för kvarstad. Även förlängning av tiden till ett år eller förordnande om att kvarstaden ska gälla på obestämd tid förutsätter för det första att förutsättningarna för kvarstad fortfarande föreligger och att förlängd kvarstad inte är oskäligt med beaktande av grunden för kvarstad och den olägenhet som detta medför. Dessutom förutsätts ovan nämnda särskilda skäl relaterade till utredningen av brottmålet.

Förutsättningarna för förordnande är därför exakt definierade och har en hög tröskel. Rättskyddsmedlet är att föra ärendet till domstol. Trots att kvarstad ingriper i egendomsskyddet kan förslaget inte anses problematiskt, eftersom det är noggrant avgränsat och tar hänsyn till rättskyddet för den som är föremål för åtgärden. Dessutom kan i detta hänseende uppmärksammas att även den förlängning av tiden med högst fyra månader i taget, som även den gällande regleringen möjliggör, framöver omfattas av förutsättningen att villkoren för kvarstad fortfarande föreligger och att det inte är oskäligt att förlänga kvarstaden med beaktande av grunden för kvarstaden och den olägenhet som detta medför. Det som konstaterats kan i viss mån ses som en avvägning av den föreslagna möjligheten att förlänga tiden även för längre tid än fyra månader på en gång.

12.5 Hemliga tvångsmedel

12.5.1 Allmänt

Flera väsentliga ändringar av bestämmelserna om hemliga tvångsmedel med tanke på begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna föreslås i 10 kap. i tvångsmedelslagen. Vad gäller kapitlet bör hänsyn i synnerhet tas till 10 § i grundlagen § 10, enligt vilken vars och ens privatliv, heder och hemfrid är tryggade samt närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas genom lag. Brev- och telefonhemligheten samt hemligheten i fråga om andra förtroliga meddelanden är okränkbara. Genom lag kan dock föreskrivas om åtgärder som sträcker sig till hemfriden och som är nödvändiga för att utreda brott samt nödvändiga begränsningar av sekretess för meddelanden, till exempel vid utredning av brott som äventyrar en individs eller

samhällets säkerhet eller hemfriden, under en rättegång, säkerhetsinspektion och vid frihetsberövande.

12.5.2 Teletvångsmedel

I propositionen föreslås för det första att förteckningen över brott som berättigar teleavlyssning i 10 kap. 3 § 2 mom. i tvångsmedelslagen ska kompletteras med grov misshandel, grovt störande av post- och teletrafik, grov systemstörning och grovt skjutvapenbrott. Med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna motiveras förslaget närmare ovan i avsnitt 2.2 om beskrivningen av nuläget. Det finns godtagbara grunder knutna till systemet för grundläggande fri- och rättigheter att de föreslagna brotten ska ingå i grundbrotten relaterade till teleavlyssning. I detta avseende gäller det att beakta det betydande intresset för att utreda dessa brott och att de uppenbart faller inom ramen för brott som äventyrar en individs eller samhällets säkerhet. Dessutom gäller det notera att domstolen alltid beslutar om teleavlyssning. Utvidgningen av grundbrotten relaterade till teleavlyssning till dessa brott kan därför inte anses problematisk med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna.

När det gäller teletvångsmedel föreslås dessutom att tillstånd för teleavlyssning eller teleövervakning inte längre ska sökas för vissa specificerade teleadresser eller teleterminaler utan i stället provas det om dessa tvångsmedel kan omfatta vilken adress eller utrustning som helst som den misstänkte har. Enligt förslaget ska en anhållningsberättigad tjänsteman under tjänsteansvar utreda identifieringsuppgifterna om de teleadresser och -terminaler som används av den misstänkte. Detta ska göras genom ett särskilt beslut om de teleadresser eller teleterminaler som är föremål för åtgärden och i vilka skälen för valet av teleadresser eller teleterminaler uttryckligen ska motiveras. Samtidigt föreslås att den relaterade bestämmelsen i 10 kap. 58 § i tvångsmedelslagen utvidgas på så sätt att den utöver avbrytande av teleavlyssning och vissa andra hemliga tvångsmedel även gäller avbrytande av teleövervakning, om det visar sig att teleövervakningen riktas mot ett meddelande som härrör från eller är avsett för en annan person än den brottsmisstänkte som tillståndet gäller. De teleadresser och den teleterminalutrustning som varit föremål för åtgärden ska dessutom i specificeras i underrättelsen om teleavlyssning eller teleövervakning i efterhand.

En väsentlig omständighet med tanke på bedömningen är den kränkning av grundläggande fri- och rättigheter som teleavlyssning eller -övervakning orsakar och som omfattas av skyddet för konfidentiell kommunikation. Ur denna synvinkel har antalet teleterminalenheter eller abonnemang som används av den brottsmisstänkte eller antalet teleavlyssningstillstånd för dem mindre betydelse. Det som däremot är väsentligt är om skyddet för konfidentiell kommunikation kan begränsas genom teleavlyssning eller -övervakning av den misstänktes kommunikation. Förslaget liknar det som med grundlagsutskottets medverkan (GrUU 35/2018 rd och GrUU 36/2018 rd) föreskrivs i 5 a kap. i polislagen och 4 kap. i lagen om militär underrättelseverksamhet, dock med den skillnaden att den maximala längden för tillståndet som gäller personer är kortare. Enligt den föreslagna regleringen ska dessutom ett ovan beskrivet motiverat beslut fattas om inriktningen av tvångsmedel. Av dessa orsaker bör förslaget inte anses problematiskt med tanke på skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna.

Det föreslås att bestämmelsen om teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning i 10 kap. 7 § i tvångsmedelslagen ska utvidgas till att omfatta situationer där en persons hälsotillstånd har försämrats så att personen är uppenbart oförmögen att ge sitt samtycke. I de situationer som avses i bestämmelsen är dock tröskeln för teleövervakning densamma som i 10 kap. 6 § i tvångsmedelslagen. Skillnaden är att tillämpningen av bestämmelsen på en teleadress eller teleterminal som innehas av en målsägande, ett vittne eller en annan person.

Motiveringarna till förslaget behandlas närmare ovan i beskrivningen av nuläget i fråga om bestämmelsen. Det är centralt att det i situationer som avses i bestämmelsen i allmänhet finns ett intresse av att inhämta samtycke så fort som möjligt, eftersom de inledande utredningsåtgärderna kan bedömas ha central betydelse för utredningen av brottet. Situationen liknar delvis regleringen enligt gällande paragrafen i fråga om samtyckesbaserad teleövervakning av dödad person, för vilken det i förarbetena har konstaterats att inhämtande av samtycke av rättsinnehavarna till den som har dödats i många situationer kan vara svårt och leda till dröjsmål i beviljandet av tillstånd (RP 20/1997 rd, s. 14).

En förutsättning för den nya bestämmelsen är att personens hälsotillstånd har försämrats till den grad att det är uppenbart att han eller hon inte kan ge sitt samtycke. Bestämmelsen säkerställer till exempel att möjligheterna att utreda brott mot en persons hälsa inte försämras på grund av att personens hälsotillstånd väsentligt har försämrats till följd av brottet i fråga. Bestämmelsen förutsätter att teleövervakning utan samtycke ska anses nödvändigt med beaktande av sakens brådskande natur och övriga omständigheter som inverkar på saken. Bestämmelsen är således noggrant avgränsad till brådskande situationer där användning av behörighet skulle vara nödvändig. Förslaget bör till följd av det som konstaterats inte anses problematisk med tanke på skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna.

12.5.3 Förtäckt inhämtande av information och täckoperationer

Det föreslås dessutom att förtäckt inhämtande av information enligt 10 kap. 14 § i tvångsmedelslagen möjliggörs i datanät också vid utredning av brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller där det är fråga om innehav av barnpornografisk bild. Förslaget motsvarar den nuvarande bestämmelsen om täckoperationer i 10 kap. 27 § 3 mom. i tvångsmedelslagen utom i fråga om de förundersökningsmyndigheter som omfattas av det. Till denna del kan det uppmärksammas att täckoperationer pågår i allmänhet en längre tid och är mer intensiva och destabiliserande för objektets känsla av förtroende än förtäckt inhämtande av information. Av denna anledning är tröskeln för täckoperationer högre än för förtäckt inhämtande av information. När det gäller datanätsbaserad verksamhet kan dock täckoperationer i dag användas med en lägre tröskel än förtäckt inhämtande av information.

Möjliggörandet av datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information med lägre tröskel motiveras ovan i avsnitt 2.2 framför allt med att interaktion mellan människor som äger rum i ett informationsnät kännetecknas redan i sig utmärkande av att man inte alltid känner till den andra partens identitet, utan denne kan uppträda till exempel under signatur. Dessutom kan verksamhet i informationsnät dokumenteras enklare och noggrannare än i fråga om annat förtäckt inhämtande av information, vilket innebär att det är möjligt att i efterhand på ett tillförlitligt sätt utreda hur man har gått till väga vid förtäckt inhämtande av information. Det förekommer inte heller motsvarande säkerhetsrisker i datanät som i andra miljöer. När det dessutom beaktas att förslaget kan minska datanätsbaserade täckoperationer som mer inkräktar på de grundläggande fri- och rättigheterna för föremålet för verksamheten, bör ändringen inte anses problematisk med tanke på skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna.

När det gäller täckoperationer som avses i 10 kap. 27 § i tvångsmedelslagen föreslås för det första att en tilläggsförutsättning för täckoperationer är att den brottsliga verksamheten ska vara planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas inte längre ska gälla vid utredning av dråp, mord och dråp under förmildrande omständigheter. Med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna gäller det att uppmärksamma att brott mot liv är allvarliga och att intresset att utreda dem är exceptionellt stort. Dessutom begränsas användningsområdet för täckoperationer av principerna om proportionalitet och minsta olägenhet enligt 1 kap. 2 och 3 § i tvångsmedelslagen samt förutsättningarna enligt 10

kap. 2 § i lagen. Särskilt relevant i detta avseende är den sista meningen i 10 kap. 2 § 2 mom., enligt vilken bland annat användningen av täckoperationer förutsätter att detta bland annat kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av ett brott. Ändringen bör till följd av det som konstaterats inte anses problematisk med tanke på skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna.

När det gäller täckoperationer är en annan föreslagen ändring enligt vilken bestämmelserna om brott som begås under täckoperationer i 10 kap. 28 och 29 § i tvångsmedelslagen ska omformuleras som befogenhetsbestämmelser. I 28 § 1 mom. i kapitlet ska det fortfarande föreskrivas att en polisman som företar en täckoperation inte får begå brott eller ta initiativ till ett brott. Detta återspeglas också i paragrafens rubrik Brottsförbud, i vilken inga ändringar föreslås. I paragrafens 2 mom. föreskrivs att trots vad som föreskrivs i 1 mom. får en polisman som företar en täckoperation begå en ordningsförseelse eller något annat jämförbart brott, för vilket det föreskrivna straffet är ordningsbot, eller en trafikförseelse, om gärningen är nödvändig för att syftet med täckoperationen ska nås eller för att inhämtandet av information inte ska avslöjas. En liknande formulering av befogenheter föreslås i 29 § 1 mom. i kapitlet.

Förslaget motiveras närmare i genomgången av paragraferna i beskrivningen av nuläget ovan. Förslaget skulle inte utvidga omfattningen av de brott som tillåts för en polisman i täckoperationer. I stället är ändringen snarast principiell. Uppmärksamhet kan i detta avseende dock fästas vid att gällande 29 kap. 2 mom. har formulerats så att en polisman som företar en täckoperation får delta i ombesörjandet av en sådan försändelse som är föremål för en kontrollerad leverans enligt 41 §, om deltagandet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med den kontrollerade leveransen. Enligt lagens förarbeten berättigar bestämmelsen ett sådant förfarande (RP 222/2010 rd, s. 353). På motsvarande sätt har det i förarbetena till lagen med hänsyn till 28 § i kapitlet konstaterats att en polisman som företar en täckoperation kan få begå förseelseliknande brott under vissa förutsättningar (RP 222/2010 rd, rd 400).

Förslaget bör till följd av det som konstaterats inte anses problematisk med tanke på skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna. Uppmärksamhet kan också fästas vid att det i täckoperationer även kan vara fråga om skydd för polismannens eget liv eller hälsa. I viss mån kan det anses tydligare i detta avseende att tydligt rikta uppmärksamheten mot den situation och bedömning som redan föregår åtgärden. Med tanke på polismannens egen säkerhet kan det anses mer motiverat att det finns en tydlig befogenhet för verksamheten som är känd och möjlig att bedöma i förväg än att frågan i stället bedöms efterhand utifrån grunder för ursäktande.

12.5.4 Överskottsinformation

Enligt 10 kap. 56 § 2 mom. i tvångsmedelslagen möjliggörs användning av överskottsinformation också vid utredning av givande och tagande av muta, givande och tagande av muta i näringsverksamhet, brott mot tjänstehemlighet, missbruk av tjänsteställning och narkotikabrott. Det strängaste straffet för alla de brott som enligt förslaget skulle läggas till är fängelse i två år. Som framgått ovan har riksdagens grundlagsutskott bedömt det som nödvändigt för de brott som möjliggör användning av överskottsinformation att det strängaste straffet är fängelse i över två år. Enligt grundlagsutskottet fanns det dock inte något hinder mot att inkludera några vissa enskilda brott för vilka det strängaste straffet är fängelse i två år men som till sin allvarlighetsgrad är jämförbara med andra brott som avses i momentet och som uppfyllde kraven i 10 § 3 mom. i den dåvarande grundlagen. Grundlagsutskottet ansåg att i synnerhet de brott som för närvarande uppräknas i momentet är sådana brott samt olagligt framkallande av samtycke till adoption enligt 25 kap. 3 b § i strafflagen, vilket lagutskottet dock har utelämnat ut momentet (GrUU 32/2013 rd, s. 7, LaUB 17/2013 rd, s. 7).

Grundlagsutskottet har bedömt att kravet på ett maximistraff på två års fängelse innebär dock att bestämmelsen skulle tillämpas på många brott som inte kan anses äventyra samhällets eller individens säkerhet eller hemfrid enligt dåvarande 10 § 3 mom. i grundlagen (GrUU 32/2013 rd, s. 6–7). Däremot har grundlagsutskottet vid upprepade tillfällen ansett att narkotikabrott är brott som äventyrar en individs eller samhällets säkerhet (RP 309/1993 rd, s. 54, GrUU 2/1996 rd, s. 2, GrUU 32/2013 rd, s. 3, GrUU 33/2013 rd, s. 3).

Till följd av detta är det klart att narkotikabrott faller inom ramen för brott som äventyrar en individs eller samhällets säkerhet. Dessutom förefaller det klart att de korruptions- och tjänstebrott som föreslås läggas till i bestämmelsen är sådana där samhällsintresset för att utreda dem är stort. Dessa brott kan skada till exempel förtroendet för beslutsfattandet i samhället eller myndighetsverksamhet. De brott som föreslås bli tillagda kan anses vara sådana att deras allvarlighetsgrad är jämförbar med andra brott som för närvarande avses i mom. och att de äventyrar en individs eller samhällets säkerhet. Förslaget bör till följd av det som konstaterats inte anses problematisk med tanke på skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna.

När det gäller överskottsinformation kan även förslaget att överskottsinformation som samlats i en brottsutredning och som är uppenbart onödiga med hänsyn till utredningen kan utplånas tidigare än vad den nuvarande regleringen tillåter anses vara relevant i sammanhanget. Ändringen kan anses motiverad i fråga om skyddet för personuppgifter som avses i 10 § 1 mom. i grundlagen. Förslaget säkerställer den misstänktes möjlighet att förhindra att information utplånas om informationen kan innehålla material som styrker den misstänktes oskuld. Förslaget bör till följd av det som konstaterats inte anses problematisk med tanke på skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna.

12.6 Användning av inspelat förundersökningsmaterial som bevis

I propositionen föreslås att möjligheten att använda videoinspelningar eller andra bild- och ljudupptagningar av förhör som bevis i en rättegång ska utökas. Den föreslagna regleringen är relevant när det gäller principen om en rättvis rättegång som tryggas i artikel 21 i grundlagen och artikel 6 i Europakonventionen. Enligt artikel 6.3 d i Europakonventionen har var och en som blivit anklagad för brott rätt att förhöra eller låta förhöra vittnen som åberopas emot honom eller henne samt att själv få vittnen inkallade och förhörda under samma förhållanden som vittnen åberopade mot honom eller henne. Användning av bild- och ljudupptagningar som bevis utan att höra personen som gav den vid rättegång begränsar denna rättighet.

Enligt förslaget utvidgas möjligheten att använda bild- och ljudupptagningar av förhör under förundersökningen som bevis i rättegången till att omfatta målsägande i brottmål om människohandel (25 kap. 3 och 3 a § i strafflagen) och vissa närrelaterade brott. Utöver människohandel omfattar förslaget utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel (20 kap. 8 § i strafflagen), erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person (20 kap. 9 § i strafflagen) och koppleri (20 kap. 10 och 11 § i strafflagen).

Tillämpningsområdet för användning av videoinspelningar som bevis enligt 9 kap. 4 § 4 mom. i förundersökningslagen och 17 kap. 24 § 3 mom. i rättegångsbalken utvidgades i samband med översynen av 17 kap. i rättegångsbalken år 2014. Enligt den riktlinje som följs i ifrågavarande regeringsproposition är möjligheten att använda inspelningar som bevis när det gäller myndiga målsägande begränsad till vissa sexualbrott, och den baserar sig på Europadomstolens avgörandepraxis, enligt vilken det ska finnas godtagbara skäl för att använda en skriftlig vittnesberättelse i stället för att höra vittnet personligen. I avgörandet Aigner mot Österrike (10.5.2012) konstaterade Europadomstolen att rättegångar som gäller sexualbrott har vissa specifika drag.

Dessa drag framhävs när målsäganden är minderårig. En rättegång av detta slag är en stor påfrestning för målsäganden särskilt när han eller hon inte vill möta svaranden öga mot öga. Man bör fästa vikt vid skyddet av målsäganden och vid att hans eller hennes integritet respekteras (RP 46/2014 rd, s. 85). I sitt utlåtande om regeringens proposition (GrUU 39/2014 rd, s. 3–4) konstaterade grundlagsutskottet att man i princip måste förhålla sig synnerligen restriktivt till en reglering som begränsar rätten till förhör under huvudförhandlingarna. Grundlagsutskottet konstaterade att den föreslagna punkten om 15–17-åringar inte kunde anses problematisk med tanke på skyddet för underåriga. Dessutom ansåg utskottet att det med hänvisning till de kriterier för att skydda offret som anges i propositionen (s. 84–85) är godtagbart att särbehandla brotten våldtäkt, grov våldtäkt, tvingande till sexuell handling, sexuellt utnyttjande, sexuellt utnyttjande av barn och grovt sexuellt utnyttjande av barn, också när målsäganden vid förhörstillfället har uppnått myndighetsåldern.

Enligt 17 kap. 24 § 3 mom. 4 punkten i rättegångsbalken som gäller myndiga personer får förhör som vid förundersökningen har videobandats användas som bevis när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada. Förutsättningen lades till i punkten till följd av grundlagsutskottet yrkande (GrUU 39/2014 rd, s. 3–4). Förutsättningen att hälsan ska äventyras eller motsvarande betydande skada orsakas baserar sig, liksom grundlagsutskottet konstaterat, på Europadomstolens praxis, enligt vilken att ett hinder för hörande i en rättegång ska föreligga för att använda en utsaga vid förundersökningen som bevis.

Europadomstolen har i flera avgöranden bedömt omfattningen av den åtalades rätt att förhöra och möjligheten att använda en vittnesutsaga från ett tidigare skede i processen som bevis utan att höra den person som gett utsagan i rätten. Särskilt viktiga avgöranden i detta hänseende är avgörandena i plenum *Al-Khawaja och Tahery mot Förenade kungariket* (26766/05 och 22228/06, 15.12.2011) samt *Schatschaschwili mot Tyskland* (9154/10, 15.12.2015). Utgångspunkten är att vittnen ska höras i en offentlig rättegång i den åtalades närvaro. Avvikelse från principen förutsätter att det finns ett giltigt skäl för att inte höra ett vittne i en rättegång. Även vittnesutsagans betydelse i ärendet och förekomsten av balanserande faktorer i målet ska beaktas.

Såsom det konstateras i regeringens proposition 46/2014 rd har Europadomstolen konstaterat att rättegångar som gäller sexualbrott kan involvera aspekter relaterade till skydd av målsägande på grund av vilka det kan vara godtagbart att ersätta hörande av en målsägande personligen med en utsaga vid förundersökningen (t.ex. *Aigner mot Österrike*, 10.5.2012, punkt 37–39). Europadomstolen har dock även godtagit andra hinder för hörande. Exempel på sådana hinder är att vittnet upplever rädsla (*Al-Khawaja och Tahery mot Förenade kungariket*, punkt 124 och *Horncastle* med flera mot Förenade kungariket, 4184/10, 16.12.2014, punkt 133) eller att det är svårt att nå ett vittne (*Schatschaschwili mot Tyskland*, punkt 140). I fallet *Gani mot Spanien* (61800/08, 19.2.2013) konstaterade Europadomstolen att målsägandens frånvaro varit en godtagbar orsak, eftersom målsäganden konstaterats lida av posttraumatiskt stressyndrom och de psykiska symptomen förhindrat närvaro vid förhandlingen. Utnyttjandet av en berättelse från förundersökningen konstaterades vara tillåtet med beaktande av att målsäganden beretts tillfälle till motförhör vid förundersökningen och att domstolen omsorgsfullt prövat bevisen samt den övriga bevisningen som lagts fram i målet (punkt 45 och 48–50).

Efter revisionen av 17 kap. i rättegångsbalken har Europadomstolen i avgörandet *Schatschaschwili mot Tyskland* (2015) gått in för en mer flexibel linje när det gäller användning av berättelser vid förundersökning. I avgörandet konstaterade Europadomstolen att även om det inte är nödvändigt att använda en skriftlig berättelse, så kränker detta inte i sig artikel 6, utan

även balanserande aspekter ska beaktas. Efter avgörandet har Europadomstolen tillåtit användning av berättelser från förundersökningen som bevis till exempel i fallet *Stulir mot Republiken Tjeckien* (36705/12, 12.1.2017), trots att det inte fanns någon godtagbar orsak för vittnets frånvaro (punkt 58—62). I fallet *Palchik mot Ukraina* (16980/06, 2.3.2017) fanns inte heller någon godtagbar orsak för vittnets frånvaro, men eftersom svaranden haft möjlighet att ställa frågor till vittnet vid förundersökningen och även annan signifikant bevisning lagts fram, tilläts användningen av en utsaga vid förundersökningen som bevis (punkt 42 och 51—52).

Koppleri, utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel och erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person är sexualbrott som involverar liknande särskilda omständigheter relaterade till målsägandens utsatthet och behovet av att skydda målsäganden som de sexualbrott där det enligt gällande lag är tillåtet att använda en i förundersökningen upptagen berättelse som bevis i rättegången. Användning av en videofilmad eller på annat sätt upptagen förundersökningsberättelse av målsäganden som bevis i domstol är uttryckligen tillåten enligt Europadomstolens avgörandepraxis i samband med sexualbrott som involverar särskilda omständigheter relaterade till målsägandens utsatthet och dennes behov av skydd.

Även människohandel involverar ofta sexuellt utnyttjande men kan också involvera andra drag, såsom utnyttjande av arbetskraft. Trots att sådan så kallad arbetsrelaterad människohandel inte är ett sexualbrott, har processen i människohandelsfall ofta liknande drag som sexualbrott ur offrets synvinkel. Människohandel involverar ofta långvariga psykiska övergrepp och målsäganden befinner sig därför i en särskilt utsatt ställning även när sexuellt utnyttjande inte förekommer.

När det gäller Europadomstolens praxis förefaller det inte att finnas hinder till följd av artikel 6 i Europakonventionen för att utvidga möjligheten att utnyttja förundersökningsinspelningar till de föreslagna sexualbrotten och människohandelsbrotten. Det kan för det första konstateras att förslaget som gäller 15–17-år gamla inte kan anses vara problematisk med tanke på skyddet för underåriga (GrUU 39/2014 rd s. 3). Det finns inte heller hinder för att utvidga tillämpningsområdet som gäller myndiga målsägande med beaktande av att offren för de föreslagna brotten ofta befinner sig i en utsatt ställning och att det i propositionen inte föreslås att förutsättningarna för utnyttjande av andra videoinspelningar ska ändras. Därför förutsätter användning av inspelningar som bevis för myndiga personers del även framöver att hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada. Således bevaras förutsättningen som baserar sig på Europadomstolens praxis i punkten och enligt vilken användning av en vittnesberättelse från förundersökningen som bevis under en rättegång förutsätter att det finns hinder för att höra vittnet. Förutsättningarna för användning av inspelningar motsvarar således Europadomstolens avgörandepraxis. De föreslagna ändringar är inte problematiska när det gäller kraven en på rättvis rättegång.

12.7 Offentligheten i tvångsmedelsärenden

När det gäller 16 § 4 mom. i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar, i vilket det föreskrivs om offentlighet i tvångsmedelsärenden i situationer där en person som är föremål för en metod för inhämtande av information eller en underrättelsemetod inte behöver höras när yrkandet behandlas, föreslås att även tiden för uppskjutande av underrättelse om beslag av föremål, egendom eller handlingar, förlängning av tiden för beslag samt domstolsbehandling av särskild hemrannsakan ska beaktas. Enligt förslaget ska ett ärende även i dessa situationer behandlas och avgörandet meddelas utan allmänhetens närvaro. Den rättegångshandling som innehåller avgörandet samt övriga rättegångshandlingar skulle bli offentliga vid motsvarande tidpunkt som i de övriga situationer som nämns i det gällande momentet. När det gäller särskild husrannsakan föreslås att avgörandet och övriga rättegångshandlingar ska bli offentliga efter att

den särskilda husrannsakan har utförts. Därutöver görs en motsvarande ändring även i lagens 5 § som gäller tidpunkten för när de grundläggande uppgifterna om en rättegång blir offentliga och 12 § som gäller en parts rätt att ta del av en handling.

Förslaget kan medföra konsekvenser till exempel för skyddet för privatlivet enligt 10 § och egendomsskyddet enligt 15 § i grundlagen. Förslaget är också principiellt relevant med tanke på rättsskyddet enligt 21 § i grundlagen, eftersom det också handlar om möjligheten för den som omfattas av åtgärden att underkasta åtgärden rättslig prövning. I detta avseende bör det dock uppmärksammas att förslaget inte förändrar regleringen av tillämpningen av dessa tvångsmedel eller hörande av de personer som är föremål för dem. Redan till följd av den gällande regleringen är de situationer som avses i förslaget sådana där den som är föremål för åtgärden inte behöver höras vid handläggningen av anspråket. Syftet med förslaget är i stället att säkerställa att den redan gällande regleringen fungerar som avsett. Det bör dessutom noteras att förslaget inte hindrar den åtgärdsskyldiges möjlighet att underkasta åtgärden rättslig prövning. Förslaget bör till följd av det som konstaterats inte anses problematisk med tanke på skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna.

12.8 Åklagares tystnadsrätt

I propositionen föreslås att tystnadsrätten enligt 7 kap 3 § i polislagen ska utvidgas till att gälla alla åklagare. De uppgifter som avses i nämnda i 7 kap. 3 § avser identiteten hos personer som lämnat konfidentiell information samt taktiska och tekniska metoder. Förslaget är relevant när det gäller principen om en rättvis rättegång som tryggas i artikel 21 i grundlagen och artikel 6 i Europakonventionen.

I 21 § i grundlagen föreskrivs om en rättvis rättegång. Enligt 2 mom. i paragrafen ska offentligheten vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring samt andra garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning tryggas genom lag. Förteckningen i momentet är inte avsedd att vara uttömmande. Bestämmelsen i grundlagen hindrar inte att det genom lagen stiftas om mindre undantag från garantierna för en rättvis rättegång, så länge sådana undantag inte ändrar statusen för rättssäkerhetsgarantier som huvudregel och inte äventyrar individens rätt till en rättvis rättegång. Lagstiftning får dock inte äventyra någons rättsskydd (RP 309/1993 rd, s. 74).

Principerna om en rättvis rättegång omfattar också bland annat de rättigheter som särskilt garanteras den som anklagas för brott i artikel 6 i Europakonventionen och artikel 14 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Elementen i en rättvis rättegång inkluderar bland annat rätten att förhöra eller låta förhöra vittnen och parternas jämlikhet (RP 309/1993 rd, s. 74; GrUU 5/1999 rd, s. 6, GrUU 7/2000 rd, s. 6, GrUU 31/2005 rd, s. 4, och GrUU 39/2014 rd, s. 2).

En rättvis rättegång innefattar också att den åtalade och dennes försvarare får information och möjlighet att yttra sig om allt material som kan ha betydelse för domen (GrUU 5/1999 rd, s. 6). Till följd av förslaget kan även åklagaren få uppgifter som inhämtats under förundersökningen och som kan hemlighållas för den tilltalade och andra målsägande samt domstolen.

Frågan om en mer omfattande tystnadsrätt för åklagare än enligt gällande lag har också bedömts av grundlagsutskottet. I samband med reformen av förundersöknings-, tvångsmedels- och polislagsstiftningen föreslogs att en anställd hos åklagarmyndigheten skulle ha samma tystnadsrätt och tystnadsplikt som polispersonalen. Grundlagsutskottet ansåg att det med tanke på den rättvisa rättegång som nämns i grundlagens 21 § är problematiskt om den åklagare som varit den åtalades motpart i en rättsprocess efter åtalsprövningen enligt lag rent av har rätt att hemlighålla

till exempel hur ett bevis fåtts fram (GrUU 67/2010 rd, s. 6). Grundlagsutskottet konstaterade också att förslaget egentligen inte alls har motiverats. Trots att ett motsvarande förslag upprepas i denna proposition avviker den proposition som då bedömdes av grundlagsutskottet på grund av de knappa motiveringarna.

Europadomstolen har i ett flertal fall bedömt den åtalades rätt att få information och kommentera material som uppstått under förundersökningen eller är i åklagarens besittning. Åklagarmyndigheten ska i princip lämna ut allt relevant material som samlats in i utredningen till den åtalade, oavsett om det är negativt eller positivt ur den åtalades synvinkel (t.ex. Rowe och Davis mot Förenade kungariket 28901/95, 16.2.2000, Jasper mot Förenade kungariket 27052/95, 16.2.2000, Dowsett mot Förenade kungariket 39482/98, 24.6.2003, Edwards och Lewis mot Förenade kungariket 39647/98 och 40461/98, 27.10.2004, B mot Finland 17122/02, 24.4.2007, Natunen mot Finland, 21022/04, 31.3.2009 och Janatuinen mot Finland, 28552/05, 8.12.2009).

Europadomstolen har dock upprepade gånger slagit fast att rätten till information om material som samlats in under förundersökningen inte är absolut utan kan begränsas av konkurrerande intressen, som måste prövas mot den åtalades rättigheter. Endast begränsningar av den åtalades rättigheter som är absolut nödvändiga är dock tillåtna. För att säkerställa att den anklagade får en rättvis rättegång ska dessutom de svårigheter som förorsakas av inskränkningen av rätten till försvaret kompenseras med tillräckliga processuella garantier (t.ex. ovan nämnda Rowe och Davis mot Förenade kungariket och Regner mot Republiken Tjeckien, 35289/11, 19.9.2017).

Enligt Europadomstolen är godtagbara skäl för att begränsa partsoffentligheten bland annat nationell säkerhet, behovet av att skydda vittnen eller behovet av att förhindra avslöjande av polisens hemliga utredningsmetoder. Därför kan förundersökningsmyndighetens tekniska och taktiska metoder betraktas som berättigade sekretessintressen, liksom sekretessintressen relaterade till identiteten hos en informationskälla eller deltagare i bevisprovokation genom köp eller i en täckoperation. Begränsningarna av den åtalades rättigheter får dock inte påverka det väsentliga innehållet i rättigheten (t.ex. FITT mot Förenade kungariket, 29777/96, 16.2.2000; Schatschschwili mot Tyskland, 9154/10, 15.12.2015 och ovan nämnda Regner mot Republiken Tjeckien).

Som omständigheter som kompenserar sekretess har Europadomstolen bland annat ansett möjligheten att bestrida sekretess i en domstol, som kan bedöma vikten av det material som den förfogar över i fråga om rättegången samt sekretessintressen (t.ex. ovan nämnda B mot Finland, ovan nämnda Natunen mot Finland, ovan nämnda Janatuinen mot Finland och McKeown mot Förenade kungariket, 6684/05, 11.1.2011). En annan kompenserande faktor kan också ha varit en sammanfattning av materialet som domstolen överlämnat till den åtalade (Botmeh och Alami mot Förenade kungariket, 15187/03, 7.6.2007). Det har också haft betydelse i vilken typ av process sekretessen har avgjorts i domstol och vilken betydelse materialet har haft för den åtalade.

De avvikelser från förutsättningarna för en rättvis rättegång till följd av den föreslagna tystnadsrätten för åklagare är ringa och i linje med Europadomstolens praxis. I och med förslaget kan åklagaren låta bli att lämna ut information om identiteten hos en person av vilken konfidentiell information erhållits och uppgifter om förundersökningsmyndigheternas taktiska eller tekniska metoder i rättegången. Lagändringen påverkar inte partsoffentligheten, eftersom en part fortfarande kan yrka på att få ta del av förundersökningsmaterialet enligt bestämmelserna i förundersökningslagen eller genom att göra en editionsbegäran till den domstol som behandlar åtalet med stöd av 17 kap. 40 § i rättegångsbalken.

Det är däremot ett mindre undantag från kravet på jämlikhet mellan den åtalade och åklagaren. Utgångspunkten är fortfarande att den rättsliga prövningen sker öppet, opartiskt och utifrån samma rättegångsmaterial, vilket innebär att parterna ska delges alla relevanta omständigheter. Bristfällig bevisning leder alltid till att ett mål avgörs till svarandens fördel. Om till exempel identiteten hos en person som deltagit i bevisprovokation genom köp eller en täckoperation inte kan röjas, ska domstolen pröva vilken betydelse detta har i bevisprövningen och avgörandet av ärendet. Tystnadsrätten kan dessutom främst omfatta enskilda uppgifter med begränsad omfattning och inte till exempel fullständigt material.

Tystnadsrätten är relevant för att främja förundersökningssamarbete och stärka åklagarens roll som övervakare av förundersökningens ändamålsenlighet och en rättvis rättegång. Tystnadsrätten gäller uppgifter vars sekretessintresse enligt Europadomstolens praxis är motiverat. Domstolen kan förordna att information ska lämnas ut för att säkerställa en rättvis rättegång om förutsättningarna enligt 7 kap. 4 § i polislagen uppfylls. Med hänvisning till de motiveringar som framförts ovan står förslaget om åklagarens tystnadsrätt inte i strid med kraven på en rättvis rättegång enligt 21 § i grundlagen.

På de grunder som anges ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Regeringen anser det dock önskvärt att grundlagsutskottet avger ett utlåtande i frågan.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i tvångsmedelslagen (806/2011) 5 kap. 9 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 101/2018,

ändras 2 kap. 1 § 2 mom. och 10 §, 3 kap. 14 § 2 mom., 15 § 1 mom. och 16 § 1 mom., 4 kap. 1, 2 och 4 §, rubriken för 5 kap. 4 § samt 5 kap. 6 § 1 mom. och 7, 8 och 10 §, 6 kap. 2 § 2 mom., 4 §, 5 § 1 mom. och 8 § 2 mom., 7 kap. 4 § 1 mom., 12 § 2 mom. och 14, 15 och 21 §, rubriken för 7 kap. 23 §, rubriken för 8 kap. 14 §, rubriken för 8 kap. 18 § samt 8 kap. 23 §, 9 kap. 3 § 1 mom., 10 kap. 3 § 1 och 2 mom., 4 § 1 mom., 5 §, 6 § 1 mom., 7 § 2 mom., 9 och 14 §, 15 § 1 mom., 16 § 2 mom., 23 § 2 mom., 25 § 2 mom., 27 § 2 mom., 28 § 2 mom., 29 § 1 mom., 31 § 1 mom., 35 § 1 mom., 39 § 1 mom., 40 § 1 mom., 42 § 1 mom., 43 § 3 mom., 48 § 1 mom., 52 §, 56 § 2 mom., 57 och 58 §, 60 § 1 mom. och 65 § 1 mom. samt 11 kap. 4 § 1 mom. 8 punkten,

av dem 4 kap. 1 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 396/2015, 4 kap. 4 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 232/2022, 5 kap. 6 § 1 mom. sådant det lyder i lag 101/2018, 5 kap. 8 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 101/2018, 6 kap. 4 § och 7 kap. 14 och 15 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 357/2016, 7 kap. 21 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 434/2017 och 899/2020, 10 kap. 3 § 1 mom., 6 § 1 mom. och 39 § 1 mom. sådana de lyder i lag 587/2019, 10 kap. 3 § 2 mom. sådant det lyder i lag 1268/2021 och 732/2022, 10 kap. 5 och 9 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 1146/2013, 10 kap. 14 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 628/2015 och 1268/2021, 10 kap. 15 § 1 mom. och 40 § 1 mom. sådana de lyder i lag 628/2015, 10 kap. 27 § 2 mom. sådant det lyder i lag 732/2022, 10 kap. 48 § 1 mom. och 65 § 1 mom. sådana de lyder i lag 112/2018, 10 kap. 52 § sådan den lyder i lag 737/2015, 10 kap. 56 § 2 mom., 58 § och 60 § 1 mom. sådana de lyder i lag 1146/2013, 10 kap. 57 § sådan den lyder i lagarna 112/2018 och 624/2019 samt 11 kap. 4 § 1 mom. 8 punkten sådan den lyder i lag 509/2019, och

fogas till 5 kap. en ny 5 a §, till 8 kap. 18 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 1146/2013, ett nytt 4 mom., till 8 kap. en ny 29 a §, till 10 kap. 7 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 875/2018 ett nytt 3 mom., till 10 kap. 15 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 628/2015, ett nytt 4 mom., till 10 kap. 38 § ett nytt 3 mom. samt till 11 kap. nya 1 b och 2 a § som följer:

2 kap.

Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest

1 §

Polismans rätt att gripa

En polisman får också gripa den som är misstänkt för brott och som enligt beslut ska anhållas, häktas eller gripas för fästande av anordningar för övervakning av förstärkt reseförbud. En polisman får dessutom under tiden för huvudförhandling eller beslutsprövning i domstol gripa en

svarande vars häktning begärts i samband med dom, om det behövs för att förhindra att svaranden avlägsnar sig.

10 §

Underrättelse och beslut om anhållande

Den som har anhållits ska utan dröjsmål när beslutet om anhållande har fattats eller han eller hon har gripits med stöd av ett förordnande om anhållande informeras om orsaken till anhållandet.

Bestämmelser om underrättelse om anhållandet till den anhållnes närstående eller någon annan finns i 2 kap. 2 § 2 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen.

Beslut om anhållande ska fattas skriftligen, och i beslutet ska det i korthet lämnas uppgifter om det brott som den anhållne är misstänkt för och om grunden för anhållandet. En kopia av beslutet om anhållande ska utan obefogat dröjsmål lämnas till den anhållne.

3 kap.

Domstolsförfarande i samband med häktningsärenden

14 §

Utsättande av tid för väckande av åtal

Om den tid som har satts ut för väckande av åtal visar sig vara för kort, kan den domstol som behandlar åtalet förlänga tiden på begäran som åklagaren framställt senast fyra dagar före den utsatta tidens utgång. Domstolen ska ta upp ärendet utan dröjsmål och avgöra det inom den utsatta tiden. Den häktade och hans eller hennes biträde ska ges tillfälle att bli hörda med anledning av begäran. Den häktade ska höras personligen om han eller hon vill det. Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde, om domstolen anser att det är lämpligt och den häktade på begäran samtycker till behandlingssättet.

15 §

Ny behandling av ett häktningsärende

Om den som är misstänkt för ett brott har häktats, ska den domstol som behandlar åtalet, på begäran av den häktade och tills domen ges, utan dröjsmål och senast fyra dygn efter det att begäran framställdes ta upp häktningsärendet till ny behandling. Innan åtal väcks får ärendet behandlas på nytt också av den tingsrätt inom vars domkrets den ort där den häktade förvaras finns. Ett häktningsärende behöver dock inte tas upp till ny behandling tidigare än två veckor efter den föregående behandlingen. Om huvudförhandlingen har skjutits upp på grund av att en svarandes sinnestillstånd undersöks, behöver svarandens häktningsärende inte tas upp till ny behandling under den tid huvudförhandlingen är uppskjuten.

16 §

Bestämmande om häktning i vissa fall

Om domstolen i ett mål där en svarande är häktad ställer in eller skjuter upp huvudförhandlingen eller bestämmer att ny huvudförhandling ska ordnas, ska den samtidigt besluta om det finns förutsättningar enligt 2 kap. 11 § 1 mom. för fortsatt häktning.

4 kap.

Begränsning av kontakter

1 §

Förutsättningar för begränsning av kontakter

Medan förundersökning pågår kan den gripnes, den anhållnes och den häktades kontakter med någon viss annan person begränsas, om det finns anledning att misstänka att kontakterna äventyrar syftet med gripandet, anhållandet eller häktningen. Kontakterna kan också begränsas medan åtalsprövningen och rättegången pågår, om det finns grundad anledning att misstänka att kontakterna allvarligt äventyrar syftet med häktningen.

Av särskilt vägande skäl kan kontakterna med andra personer begränsas allmänt, utan att de personer anges med vilka kontakterna begränsas. Begränsningen av kontakterna gäller då i högst 60 dagar från det att personen berövades sin frihet. Domstolen kan förlänga denna tid med högst 30 dagar åt gången, om en anhållningsberättigad tjänsteman begär detta senast en vecka innan tiden löper ut. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden och avgöra det inom den föreskrivna tiden. Den som omfattas av begränsningen av kontakterna ska ges tillfälle att bli hörd med anledning av yrkandet. I övrigt iakttas vid handläggningen av ärendet i tillämpliga delar vad som i 3 kap. 6 § 1 och 4 mom. föreskrivs om handläggning av häktningsärenden.

Kontakter med en sådan advokat, ett sådant offentligt rättsbiträde eller ett sådant rättegångsbiträde med tillstånd som avses i 15 kap. 2 § 1 eller 5 mom. i rättegångsbalken får inte begränsas. Kontakter får inte heller begränsas med förvaringslokalens eller fängelsets personal, med en myndighet som utövar tillsyn över förvaringslokalens eller fängelsets personals verksamhet, med ett organ som utövar tillsyn över iakttagandet av de mänskliga rättigheterna hos vilket den frihetsberövade enligt internationella avtal har besvär- eller klagorätt eller med någon annan myndighet. Kontakter med nära anhöriga eller andra närstående och kontakter med den beskickning som avses i 9 kap. 12 § i häktningsslagen (768/2005) får begränsas endast av särskilt vägande skäl som hänför sig till utredning av brottet. Kontakter med nära anhöriga får begränsas endast i den utsträckning det är nödvändigt för syftet med gripandet, anhållandet eller häktningen.

Kontakterna får inte begränsas i större utsträckning eller under längre tid än nödvändigt.

2 §

Omfattningen för begränsning av kontakter

Den gripnes, den anhållnes och den häktades brevväxling, användning av telefon, besök och andra kontakter med eller samvaro med andra ska förhindras i fråga om de personer med vilka

kontakterna har begränsats. Domstolen kan dock bestämma att kontakter på ett eller flera av dessa sätt tillåts trots begränsningarna.

Om ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande inte befordras till mottagaren på grund av en i 1 mom. avsedd begränsning av kontakter, ska avsändaren utan dröjsmål underrättas om saken, om inte detta äventyrar syftet med begränsningen av kontakterna. Vidare ska mottagaren utan dröjsmål underrättas om saken, om det är fråga om den person som omfattas av begränsningen av kontakterna och om inte detta äventyrar syftet med begränsningen av kontakterna. Ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande som inte befordras till mottagaren ska returneras till avsändaren eller ges till den frihetsberövade när begränsningen av kontakterna upphört.

Vid övervakningen av den gripnes, den anhållnes och den häktades kontakter iaktas bestämmelserna om övervakning av brevväxling, telefonsamtal, elektroniska kontakter och besök i 8 och 9 kap. i häktningsslagen och i 6 och 7 kap. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen.

4 §

Beslut om begränsning av kontakter

Beslut om begränsning av kontakter under gripandet och anhållandet ska fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman. Beslut om begränsning av kontakter i samband med häktning och om dess fortsatta giltighet ska på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman eller av enhetschefen för fängelset fattas av den domstol som beslutar om häktningen. Före domstolens avgörande kan enhetschefen för fängelset på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman eller, om den häktade har placerats i en förvaringslokal hos polisen, den anhållningsberättigade tjänstemannen temporärt besluta om begränsning av kontakter.

Om domstolen med stöd av 3 kap. 9 § skjuter upp handläggningen av ett ärende som gäller häktning av en anhållen, ska domstolen besluta huruvida den temporära begränsning av kontakter som påförts den anhållne ska fortsätta att gälla eller ändras. Begränsningen av kontakter och dess grunder ska omprövas i samband med den nya behandling av häktningsärendet som avses i 3 kap. 15 §.

Beslut om begränsning av kontakter i de situationer som avses i 2 kap. 11 § 3 mom. ska på framställning av åklagaren fattas av den domstol som beslutar om häktningen.

Den i 1 mom. avsedda tjänsteman som beslutar om eller har rätt att göra en framställning om begränsning av kontakter ska utan dröjsmål slopa begränsningen av kontakter till den del det inte längre finns förutsättningar för den.

Brottspåföljdsmyndigheten ska underrättas om ett beslut om begränsning av kontakter.

5 kap.

Reseförbud

4 §

Myndighet som meddelar reseförbud samt prövning som gäller reseförbud

5 a §

Fästande av anordningar för övervakning av förstärkt reseförbud

Domstolen kan bestämma att den som meddelats förstärkt reseförbud ska infinna sig i fängelset, hos byrån för samhällspåföljder eller på någon annan ändamålsenlig plats för fästande av i 2 kap. 12 d § avsedda tekniska anordningar för övervakning av förstärkt reseförbud.

Domstolen kan bestämma att den som meddelats förstärkt reseförbud ska gripas eller hållas gripen tills anordningarna har fästs i enlighet med 1 mom., om de kan fästas omedelbart efter domstolens beslut.

6 §

Tillstånd till undantag

En anhållningsberättigad tjänsteman får av grundad anledning i enskilda fall bevilja den som meddelats reseförbud tillstånd till smärre undantag från en skyldighet som anges i beslutet om reseförbud. En anhållningsberättigad tjänsteman får av grundad anledning i enskilda fall och, när det är möjligt, efter att ha hört undersökningsledaren bevilja tillstånd till smärre undantag från en skyldighet som anges i ett beslut om förstärkt reseförbud, om det inte är fråga om ett beslut om förstärkt reseförbud enligt lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet (620/2012). Brottspåföljdsmyndigheten ska utan dröjsmål underrättas om ett tillstånd till undantag som gäller ett förstärkt reseförbud.

7 §

Ändring av innehållet i beslut om reseförbud

Det i 2 eller 2 a § avsedda innehållet i ett beslut om reseförbud får ändras till följd av förändrade omständigheter eller av andra viktiga skäl. Vid ändringen iakttas vad som i 4 § föreskrivs om den myndighet som meddelar reseförbud. En anhållningsberättigad tjänsteman kan dock alltid fatta beslut om lindrigare innehåll i ett beslut om reseförbud, om den som meddelats reseförbud samtycker till detta och om det inte är fråga om ett beslut om förstärkt reseförbud enligt lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet.

8 §

Reseförbuds giltighetstid och hävning av reseförbud

Ett reseförbud som har meddelats innan åtal har väckts gäller fram till huvudförhandlingen, om det inte har bestämts att förbudet ska upphöra tidigare eller om det inte hävs tidigare genom ett särskilt beslut. Ett reseförbud ska helt eller delvis hävas genast när det inte längre finns förutsättningar för att hålla reseförbudet i kraft i oförändrad form. En anhållningsberättigad tjänsteman får besluta om hävning, även om reseförbudet har meddelats av en domstol.

Den som har meddelats reseförbud har redan innan åtal väcks rätt att föra frågan om huruvida ett reseförbud som meddelats av en anhållningsberättigad tjänsteman ska bestå till domstol för prövning. En sådan begäran ska tas upp till behandling inom en vecka från det att den inkommit

till domstolen. Domstolen ska helt eller delvis häva förbudet, om den efter att ha gett den anställningsberättigade tjänstemannen tillfälle att bli hörd anser att det inte finns förutsättningar för att hålla reseförbudet i kraft i oförändrad form. Vid ny behandling av ett reseförbud som domstolen meddelat ska 3 kap. 15 § 1 mom. iakttas i tillämpliga delar.

Om domstolen ställer in eller skjuter upp huvudförhandlingen i ett mål där svaranden har meddelats reseförbud, ska den bestämma om reseförbudet ska bestå.

När domstolen avgör målet får den endast i det fall att svaranden döms till ovillkorligt fängelsestraff meddela svaranden reseförbud enligt 1 § eller bestämma att ett sådant meddelat reseförbud ska bestå. En svarande som är på fri fot får meddelas ett sådant reseförbud endast på yrkande av åklagaren eller den målsägande som yrkat på straff för svaranden. Domstolen får självant förordna att en häktad eller den som begärts häktad ska meddelas ovan avsett reseförbud i stället för att häktas. Reseförbudet gäller då tills verkställigheten av straffet inleds eller tills en högre domstol bestämmer något annat.

10 §

Påföljder för överträdelse av reseförbud

Om den som meddelats reseförbud bryter mot skyldigheterna i beslutet om reseförbud, handlar i strid med vad domstolen i enlighet med 5 a § 1 mom. bestämt om att personen ska infinna sig för fästande av tekniska anordningar eller lösgör en sådan teknisk anordning för övervakning av förstärkt reseförbud som fästs på eller getts till honom eller henne eller sätter en sådan anordning ur funktion, eller om han eller hon flyr, börjar förbereda flykt, försvårar utredningen av ärendet eller fortsätter sin brottsliga verksamhet, får det i 2 eller 2 a § avsedda innehållet i beslutet om reseförbud ändras, eller också får han eller hon, i stället för att omfattas av reseförbud, anhållas eller häktas. Om ett ovillkorligt fängelsestraff som ådömts honom eller henne redan har blivit verkställbart, får det genast verkställas.

6 kap.

Kvarstad

2 §

Beslut om kvarstad

Innan ett åtal väcks kan en anställningsberättigad tjänsteman yrka att egendom ska beläggas med kvarstad. Innan yrkandet framställs ska, om det inte ska anses uppenbart onödigt, åklagaren underrättas om yrkandet, och åklagaren kan överta avgörandet av frågan om huruvida yrkande ska framställas. Efter det att åtalet har väckts får ett sådant yrkande framställas av åklagaren och även av en målsägande för att säkerställa att skadestånd eller gottgörelse betalas till målsäganden själv.

4 §

Hävning av åtgärd

Den anställningsberättigade tjänstemannen ska häva en tillfällig kvarstad före domstolsbehandling, och domstolen ska häva en kvarstad när det inte längre finns anledning att hålla säkringsåtgärden i kraft. Den anställningsberättigade tjänstemannen ska göra framställning till

domstolen om hävning av kvarstaden, om det inte längre finns förutsättningar för kvarstaden. En tillfällig kvarstad och en kvarstad förblir i kraft, även om sådan säkerhet som avses i 8 kap. 3 § i utsökningsbalken ställs för betalning av böter, skadestånd, gottgörelse eller belopp som kan komma att dömas förverkat.

Domstolen ska också häva kvarstaden om åtal inte väcks eller ett yrkande på förverkandepåföljd inte framställs inom fyra månader från det att kvarstaden meddelades. Domstolen kan förlänga denna tid med högst fyra månader åt gången, om en anhållningsberättigad tjänsteman begär detta senast två veckor innan tiden löper ut och om förutsättningarna för kvarstaden fortfarande föreligger och det inte är oskäligt att låta kvarstaden bestå med hänsyn till grunden för kvarstaden och den olägenhet som kvarstaden medför. Av särskilda skäl som hänför sig till arten och utredningen av det aktuella brottmålet kan tiden förlängas med högst ett år åt gången, eller också kan det beslutas att kvarstaden består tills vidare. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden och avgöra det inom den föreskrivna tiden. Den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd i samband med att förlängningsärendet behandlas. Om personen inte kan nås, får ärendet dock avgöras utan att han eller hon hörs. Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde, om domstolen anser att det är lämpligt och personen på begäran samtycker till behandlingssättet.

5 §

Ny behandling av kvarstad

På yrkande av den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller ska domstolen besluta om en kvarstad ska bestå. Yrkandet ska tas upp till behandling inom en vecka från det att det inkommit till domstolen. Kvarstaden behöver dock inte tas upp till ny behandling tidigare än två månader efter den föregående behandlingen.

8 §

Beslut om kvarstad när en främmande stat har begärt rättslig hjälp

Beslut om kvarstad enligt 1 mom. fattas av tingsrätten på den ort där svaranden har egendom som kan beläggas med kvarstad eller där det annars är ändamålsenligt att behandla ärendet. När domstolen beslutar om kvarstad ska den samtidigt utsätta en giltighetstid för kvarstaden. Domstolen får förlänga den utsatta tiden, om en anhållningsberättigad tjänsteman senast en vecka innan denna tid löper ut framställer en begäran om saken. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden och avgöra det inom den utsatta tiden. Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde, om domstolen anser att det är lämpligt och svaranden på begäran samtycker till behandlingssättet.

7 kap.

Beslag samt kopiering av handlingar

4 §

Förbud mot beslag och kopiering som gäller teleavlyssning, teleövervakning och basstationsuppgifter

Hos en kommunikationsförmedlare som avses i 3 § 36 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014) får inte tas i beslag eller kopieras handlingar och data som innehåller uppgifter som gäller ett i 10 kap. 3 § 1 mom. i denna lag avsett meddelande som förmedlats, i 10 kap. 6 § 1 mom. avsedda förmedlingsuppgifter i anslutning till ett meddelande eller i 10 kap. 10 § 1 mom. avsedda basstationsuppgifter.

12 §

Protokoll

En kopia av protokollet ska omedelbart sändas till den vars föremål, egendom eller handling har tagits i beslag eller kopierats samt vid behov till den hos vilken föremålet, egendomen eller handlingen har tagits i beslag. Kopia av protokollet ges inte under den tid som underrättelsen om omhändertagandet har framskjutits med stöd av 9 § 2 mom.

14 §

Hävning av beslag samt återlämnande av föremål, egendom och handlingar

Ett beslag ska hävas så snart det inte längre behövs, och föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag ska utan dröjsmål återlämnas till den som har rätt till dem, om det inte finns något hinder för återlämnandet enligt 18 eller 23 § eller enligt bestämmelser i annan lag.

Ett beslag ska också hävas, om åtal för det brott som ligger till grund för beslaget inte väcks eller ett yrkande på förverkandepåföljd inte framställs inom fyra månader från det att föremålet, egendomen eller handlingen togs i beslag. På begäran av en anhållningsberättigad tjänsteman kan domstolen förlänga tidsfristen med högst fyra månader åt gången, om förutsättningarna för beslaget fortfarande föreligger och det inte är oskäligt att låta beslaget bestå med hänsyn till grunden för beslaget och den olägenhet som beslaget medför. Av särskilda skäl som hänför sig till arten och utredningen av det aktuella brottmålet kan tiden förlängas med högst ett år åt gången, eller också kan det beslutas att beslaget består tills vidare. Det kan också bestämmas att ett beslag består tills vidare om det är förbjudet att inneha det föremål, den egendom eller den handling som beslagtagits.

En begäran enligt 2 mom. ska framställas senast två veckor innan den föreskrivna tiden löper ut. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden till behandling och avgöra det inom den föreskrivna tiden. Den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd. Ärendet får dock avgöras utan att personen hörs, om han eller hon inte kan nås eller om den underrättelse om omhändertagandet som ska lämnas till honom eller henne har framskjutits med stöd av 9 § 2 mom. Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde, om domstolen anser att det är lämpligt och personen på begäran samtycker till behandlingssättet.

15 §

Yrkande att domstol ska besluta om beslag eller kopiering

På yrkande av den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller ska domstolen besluta om ett beslag ska bestå eller om kopian av en handling ska förvaras för att användas som bevis. För att beslaget ska bestå eller kopian förvaras måste förutsättningarna för beslag eller kopiering fortfarande föreligga. Dessutom får det inte vara oskäligt att låta beslaget bestå med hänsyn till grunden för beslaget och den olägenhet som beslaget medför. Domstolen kan också på yrkande besluta att en handling ska kopieras i stället för att beslaget ska bestå.

Om ett yrkande enligt 1 mom. har framställts innan det har kunnat framställas vid den muntliga förhandling i domstolen eller i det skriftliga förfarande som gäller åtalet eller ett yrkande på förverkandepåföljd, ska yrkandet tas upp till behandling inom en vecka från det att det inkom till domstolen. I fråga om handläggningen gäller i tillämpliga delar vad som i 3 kap. 1 och 3 § föreskrivs om handläggning av häktningssyrkande. Ett beslag eller frågan om att förvara kopian av en handling behöver dock inte tas upp till ny behandling tidigare än två månader efter föregående behandling. Den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd. Om personen inte kan nås, får ärendet dock avgöras utan att han eller hon hörs.

21 §

Beslut om beslag eller kopiering när en främmande stat har begärt rättslig hjälp

Föremål, egendom, handlingar och data kan på begäran av en utländsk myndighet tas i beslag, om de kan utgöra bevis i ett brottmål som behandlas av den utländska myndigheten eller om de har avhållits någon genom brott. En handling kan kopieras i stället för att tas i beslag, om den kan utgöra bevis i ett brottmål som behandlas av den utländska myndigheten. Föremål, egendom och handlingar kan tas i beslag, om de genom ett beslut av en utländsk domstol har förverkats med anledning av brott eller om det med fog kan antas att de med anledning av ett brott kommer att förverkas i ett mål som behandlas av en utländsk myndighet.

Den myndighet som beslutat om beslaget eller kopieringen ska inom en vecka från beslutet föra beslutet till tingsrätten på den ort där beslaget eller kopieringen har utförts. I mål och ärenden enligt lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003) kan beslutet emellertid även föras till den tingsrätt där ett ärende enligt 66 § 2 mom. i den lagen handläggs, och i mål och ärenden enligt lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna (1383/2007) kan beslutet föras till den tingsrätt där ett ärende enligt 63 § 2 mom. i den lagen handläggs. Den domstol som beslutar om fastställelsen ska samtidigt utsätta en giltighetstid för beslaget. Om den myndighet som beslutat om beslaget framställer en begäran om saken inom giltighetstiden för beslaget, får domstolen förlänga tiden. Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde, om domstolen anser att det är lämpligt och den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller på begäran samtycker till behandlingssättet. Åklagaren ska vid behov underrätta den myndighet som tidigare behandlat beslagsärendet om beslutet om beslag eller kopiering.

Om föremål, egendom eller handlingar har tagits i beslag eller handlingar har kopierats för att användas som bevis i ett brottmål som behandlas av en utländsk myndighet, kan domstolen på begäran av den myndighet som beslutat om beslaget eller kopieringen besluta att det som beslagtagits eller kopiorna vid behov får överlämnas till den utländska myndighet som framställt begäran, varvid denna ska åläggas att återlämna dem när de inte längre behövs som bevis i målet. Domstolen kan dock bestämma att ett föremål, egendom, en handling eller en kopia av en handling inte behöver återlämnas om detta är klart oändamålsenligt.

I fråga om beslag enligt denna paragraf gäller i övrigt i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 1–13 §, 14 § 1 mom., 15, 17 och 22 §, 23 § 3 och 4 mom. och 25 § i detta kapitel och i 3 kap. 1

§ 2 mom. samt i 5 och 6 § och i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden. Vad som i detta kapitel föreskrivs om kopior av handlingar får tillämpas, om det är möjligt enligt bestämmelserna om begäran om rättslig hjälp eller lämnande av rättslig hjälp.

I fråga om begäranden om frysning som inkommit från en medlemsstat i Europeiska unionen och som avses i lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial, i fråga om beslut om beslag som avses i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (430/2017) samt i fråga om beslut om frysning som avses i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1805 om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande och lagen om tillämpning av förordningen om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande i Europeiska unionen iakttas de lagarna och den förordningen i stället för 1–4 mom.

23 §

Särskilda bestämmelser om återlämnande av föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag

8 kap.

Genomsökning

14 §

Tillämpliga bestämmelser vid vissa platsgenomsökningar

18 §

Domstolsprövning av husrannsakan eller platsgenomsökning

Det som föreskrivs ovan i denna paragraf tillämpas även på platsgenomsökning som gäller platser som avses i 14 §, om genomsökningen i fråga om konsekvenserna och förfarandet har motsvarat husrannsakan.

Genomsökning av utrustning

23 §

Skyldighet för innehavare av informationssystem att lämna uppgifter och bistå vid användningen av dem

Innehavaren av ett informationssystem, den som svarar för systemet eller någon annan person är skyldig att på begäran ge förundersökningsmyndigheten lösenord och andra motsvarande uppgifter som behövs för genomsökning av utrustning och att bistå vid användningen av dem. Personen i fråga ska, om han eller hon önskar det, få ett skriftligt intyg över begäran.

Den som vägrar lämna de uppgifter som avses i 1 mom. eller bistå vid användningen av dem i enlighet med det momentet kan förhöras i domstol så som föreskrivs i 7 kap. 9 § i förundersökningslagen.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller inte den som är misstänkt för brott och inte heller en person som avses i 7 kap. 3 § 1 eller 2 mom. och som har rätt eller skyldighet att vägra vittna.

29 a §

Domstolsprövning av genomsökning av utrustning

Om genomsökning av utrustning har företagits i samband med husrannsakan eller sådan platsgenomsökning som avses i 18 § 4 mom. eller om det finns anledning att anta att genomsökningen har omfattat sådan information som avses i 1 § 3 mom., ska domstolen på yrkande av innehavaren av utrustningen eller av en annan person som har rätt till utrustningen avgöra om det har funnits förutsättningar för genomsökning av utrustning eller om genomsökningen har genomförts på det sätt som krävs enligt 22 § och med iakttagande i tillämpliga delar av 5 och 6 §.

På handläggningen av yrkanden enligt 1 mom. tillämpas vad som i 18 § föreskrivs om handläggning av yrkanden som gäller husrannsakan och platsgenomsökning.

9 kap.

Tvångsmedel i samband med särskilda undersökningsmetoder

3 §

Upptagande av signalement

Av den som är misstänkt för brott får en polisman för identifiering, utredning av brott, användning av andra tvångsmedel enligt denna lag och registrering av brottslingar ta finger-, hand- och fotavtryck, handstils-, röst- och luktprov samt ansiktsbilder och fotografier och ta upp känemärken (*signalement*).

10 kap.

Hemliga tvångsmedel

3 §

Teleavlyssning och dess förutsättningar

Med *teleavlyssning* avses att ett meddelande som tas emot av eller sänds från en viss teleadress eller teleterminalutrustning och som förmedlas i ett i 3 § 43 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation avsett allmänt kommunikationsnät eller i ett därtill anslutet kommunikationsnät avlyssnas, upptas eller behandlas på något annat sätt för utredning av innehållet i meddelandet och av de förmedlingsuppgifter i anslutning till det som avses i 6 § i detta kapitel. Teleavlyssning får riktas endast mot meddelanden från eller meddelanden avsedda för en person som är misstänkt för brott.

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att rikta teleavlyssning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som en misstänkt innehar eller annars kan antas använda, om den misstänkte är skäligen misstänkt för

- 1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, aggressionsbrott, förberedelse till aggressionsbrott, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen eller brott mot förbudet mot infanteriminor,
- 2) äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, röjande av statshemlighet eller olovlig underrättelseverksamhet,
- 3) högförräderi, grovt högförräderi eller förberedelse till högförräderi,
- 4) grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn,
- 5) våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn eller sexuellt utnyttjande av barn,
- 6) dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel eller i 21 kap. 6 a § i strafflagen avsedd förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa enligt 1, 2 eller 3 § i det kapitlet,
- 7) grovt ordnande av olaglig inresa, grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan eller förberedelse till tagande av gisslan,
- 8) grovt rån, förberedelse till grovt rån eller grov utpressning,
- 9) grovt häleri, yrkesmässigt häleri eller grov penningtvätt,
- 10) sabotage, trafiksabotage, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott eller kapning,
- 11) brott som begåtts i terroristiskt syfte enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 2–8 punkten eller 2 mom. i strafflagen, brott avseende radiologiska vapen som begåtts i terroristiskt syfte, förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, ledande av terroristgrupp, främjande av en terroristgrupps verksamhet, meddelande av utbildning för ett terroristbrott, deltagande i utbildning för ett terroristbrott om gärningen är så allvarlig att den förutsätter fängelsestraff, rekrytering för ett terroristbrott, finansiering av ett terroristbrott, finansiering av en terrorist, finansiering av terroristgrupp, eller resa i syfte att begå ett terroristbrott om gärningen är så allvarlig att den förutsätter fängelsestraff,
- 12) grov skadegörelse eller grov dataskadegörelse,
- 13) grovt bedrägeri eller grovt ocker,
- 14) grov penningförfalskning,
- 15) grovt störande av post- och teletrafik eller grov systemstörning,
- 16) grovt skjutvapenbrott,
- 17) grov miljöförstöring, eller
- 18) grovt narkotikabrott.

4 §

Inhämtande av information i stället för teleavlyssning

Om det är sannolikt att i 3 § avsedda meddelanden och tillhörande förmedlingsuppgifter inte längre är tillgängliga genom teleavlyssning, kan förundersökningsmyndigheten trots förbudet enligt 7 kap. 4 § beviljas tillstånd att under de förutsättningar som anges i 3 § i detta kapitel beslagta eller kopiera dem hos en kommunikationsförmedlare.

5 §

Beslut om teleavlyssning och annat motsvarande inhämtande av information

Beslut om teleavlyssning och om inhämtande av information enligt 4 § ska fattas av domstolen på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman.

Tillstånd till teleavlyssning och till inhämtande av information enligt 4 § 2 mom. kan ges för högst en månad åt gången räknat från den dag då tillstånd ges.

I ett yrkande och i ett beslut om teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning ska följande nämnas:

- 1) det misstänkta brottet och brottstidpunkten,
- 2) den misstänkte eller, om den misstänkte inte är känd, den teleadress eller teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot,
- 3) de fakta som brottsmisstanken mot den misstänkte och förutsättningarna för teleavlyssningen eller för inhämtandet av information i stället för teleavlyssning grundar sig på,
- 4) giltighetstiden med angivande av klockslag för tillståndet till teleavlyssning eller inhämtande av information enligt 4 § 2 mom.,
- 5) den anhållningsberättigade tjänsteman som leder och övervakar utförandet av teleavlyssningen eller inhämtandet av information i stället för teleavlyssning,
- 6) eventuella begränsningar och villkor för teleavlyssningen eller inhämtandet av information i stället för teleavlyssning.

Beslut om de teleadresser eller den teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman, utom i situationer där den misstänkte inte är känd. I beslutet ska valet av de teleadresser eller den teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot motiveras.

6 §

Teleövervakning och dess förutsättningar

Med *teleövervakning* avses att förmedlingsuppgifter som innehas av en kommunikationsförmedlare som avses i 3 § 36 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation inhämtas om ett meddelande som har sänts från eller tagits emot av en teleadress eller teleterminalutrustning som är kopplad till ett kommunikationsnät som avses i 3 § i detta kapitel samt att uppgifter om en teleadress eller teleterminalutrustnings läge inhämtas eller att användningen av adressen eller utrustningen tillfälligt förhindras. Med *förmedlingsuppgifter* avses i denna lag sådana uppgifter om ett meddelande som kan förknippas med en i 3 § 7 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation avsedd användare eller med en i 30 punkten i den paragrafen avsedd abonnent och som behandlas i kommunikationsnäten för att överföra, distribuera eller tillhandahålla meddelanden.

7 §

Teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning

Om förundersökningen gäller ett brott som har medfört en persons död, kräver teleövervakningen mot en teleadress eller teleterminalutrustning som denne innehaft inte samtycke av personens rättsinnehavare.

Om förundersökningen gäller ett brott som avses i 6 § 2 mom. och en persons hälsotillstånd har försämrats så att personen är uppenbart oförmögen att ge sitt samtycke enligt 1 mom., får

förundersökningsmyndigheten utan personens samtycke rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar. En förutsättning är dessutom att detta ska anses nödvändigt med beaktande av sakens brådskande natur och övriga omständigheter som inverkar på saken.

9 §

Beslut om teleövervakning och om inhämtande av lägesuppgifter

På yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman ska domstolen besluta om teleövervakning enligt 6 §, 7 § 1 mom. 1 och 4–6 punkten och 7 § 2 och 3 mom. samt om inhämtande av lägesuppgifter enligt 8 §. Om ärendet inte tål uppskov, får en anhållningsberättigad tjänsteman besluta om teleövervakning och inhämtande av lägesuppgifter till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att tvångsmedlet började användas.

En anhållningsberättigad tjänsteman ska besluta om teleövervakning som avses i 7 § 1 mom. 2 och 3 punkten.

Tillstånd kan ges och beslut fattas för högst en månad åt gången räknat från den dag då tillståndet gavs eller beslutet fattades. Tillståndet eller beslutet får även gälla en viss tidsperiod som föregått tillståndet eller beslutet. Denna tidsperiod får vara längre än en månad.

I ett yrkande och i ett beslut om teleövervakning ska följande nämnas:

- 1) det misstänkta brottet och brottstidpunkten,
- 2) den misstänkte eller, om den misstänkte inte är känd, den teleadress eller teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot,
- 3) de fakta som brottsmisstanken mot den misstänkte och förutsättningarna för teleövervakning grundar sig på,
- 4) den misstänktes, en målsägandes, ett vittnes eller någon annan persons samtycke, om detta är ett villkor för teleövervakningen,
- 5) tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag,
- 6) den anhållningsberättigade tjänsteman som leder och övervakar utförandet av teleövervakningen,
- 7) eventuella begränsningar och villkor för teleövervakningen.

Beslut om de teleadresser eller den teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman, utom i situationer där den misstänkte inte är känd. I beslutet ska valet av de teleadresser eller den teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot motiveras.

14 §

Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

Med *förtäckt inhämtande av information* avses inhämtande av information genom kortvarig interaktion med en viss person där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter används för att hemlighålla det uppdrag som en polisman, en tullman inom Tullens brottsbekämpning eller en gränsbevakningsman ska utföra.

Polisen får använda förtäckt inhämtande av information, om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av

- 1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,
- 2) utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel, eller koppleri,
- 3) narkotikabrott,

4) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, eller, om gärningen är så allvarlig att den förutsätter fängelsestraff, deltagande i utbildning för ett terroristbrott eller resa i syfte att begå ett terroristbrott,

5) grovt tullredovisningsbrott,

6) stöld eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet,

7) förberedelse till tagande av gisslan, eller

8) förberedelse till grovt rån.

Tullen får använda förtäckt inhämtande av information, om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) ett narkotikabrott som ska betraktas som tullbrott,

3) smuggling, eller

4) grovt tullredovisningsbrott.

Polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet får rikta datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information mot en misstänkt, om personen är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller om det är fråga om ett brott som avses i 17 kap. 19 § i strafflagen.

Förtäckt inhämtande av information är inte tillåtet i bostäder ens med bostadsinnehavarens medverkan.

15 §

Beslut om förtäckt inhämtande av information

Beslut om förtäckt inhämtande av information ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinrättning eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om förtäckt inhämtande av information i syfte att utreda ett tullbrott fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Om det är fråga om utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, tillämpas på beslut om datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information vad som föreskrivs i 59 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.

16 §

Teknisk avlyssning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten får rikta teknisk avlyssning mot en person som är misstänkt för brott och befinner sig utanför ett utrymme som används för stadigvarande boende och mot en misstänkt som befinner sig i en myndighetslokal och som berövats sin frihet på grund av brott. Avlyssningen kan utföras så att den riktas mot ett utrymme eller någon annan plats som den misstänkte sannolikt kan antas befinna sig i eller på eller besöka. Förundersökningsmyndigheten får rikta sådan teknisk avlyssning som endast riktas mot en teknisk anordning mot anordningen oberoende av på vilken plats den finns.

23 §

Teknisk observation av utrustning samt dess förutsättningar

Teknisk observation av utrustning får inte riktas mot sådana förtroliga meddelanden som omfattas av de bestämmelser i detta kapitel som gäller teleavlyssning, teleövervakning och annan teknisk observation än observation av utrustning.

25 §

Inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning

Transport- och kommunikationsverket ska kontrollera att inte den tekniska anordning som avses i 1 mom. på grund av sina egenskaper orsakar skadliga störningar i ett allmänt kommunikationsnätets anordningar eller tjänster.

27 §

Täckoperationer och förutsättningar för sådana

Polisen får rikta en täckoperation mot en person som är misstänkt för brott, om personen är skäligen misstänkt för något annat i 3 § avsett brott än grovt ordnande av olaglig inresa eller grovt tullredovisningsbrott, eller om personen är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 20 kap. 19 § i strafflagen. En förutsättning för en täckoperation i fråga om andra brott än dråp, mord och dråp under förmildrande omständigheter är dessutom att inhämtandet av information måste anses vara behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas.

28 §

Brottsförbud

Trots vad som föreskrivs i 1 mom. får en polisman som företar en täckoperation begå en ordningsförseelse eller något annat jämförbart brott, för vilket det föreskrivna straffet är ordningsbot, eller en trafikförseelse, om gärningen är nödvändig för att syftet med täckoperationen ska nås eller för att inhämtandet av information inte ska avslöjas.

29 §

Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och i kontrollerade leveranser

Trots vad som föreskrivs i 28 § 1 mom. får en polisman som företar en täckoperation under sitt deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet skaffa lokaler eller fordon eller andra sådana hjälpmedel, transportera personer, föremål eller ämnen, sköta ekonomiska angelägenheter eller bistå den kriminella sammanslutningen på andra med dessa jämförbara sätt, om det på synnerligen giltiga skäl kan antas att

- 1) åtgärden genomförs också utan polismannens medverkan,
 - 2) polismannens verksamhet inte äventyrar eller skadar någons liv, hälsa eller frihet eller orsakar betydande fara för eller skada på egendom, och
 - 3) biståndet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med täckoperationen.
-

31 §

Beslut om en täckoperation

Beslut om en täckoperation ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen. Chefen för centralkriminalpolisen, chefen för polisinsättningen eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska besluta om täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät.

35 §

Beslut om bevisprovokation genom köp

Beslut om bevisprovokation genom köp ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen. Beslut om bevisprovokation genom köp som gäller säljanbud uteslutande till allmänheten får fattas också av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

38 §

Säkerheten för en polisman vid förtäckt inhämtande av information, en täckoperation och vid bevisprovokation genom köp

Om det är fråga om datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, tillämpas på säkerheten för en gränsbevakningsman vid datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information vad som föreskrivs i 60 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.

39 §

Användning av informationskällor och förutsättningar för styrd användning av informationskällor

Med användning av informationskällor avses annat än sporadiskt konfidentiellt mottagande av information av betydelse för utredning av ett brott av personer som inte hör till polisen eller till någon annan myndighet (informationskälla).

40 §

Beslut om styrd användning av informationskällor

Beslut om styrd användning av informationskällor ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinrättning eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om styrd användning av informationskällor i syfte att utreda ett tullbrott som Tullen undersöker fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

42 §

Beslut om kontrollerade leveranser

Beslut om kontrollerade leveranser som utförs av polisen ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinrättning eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Det föreskrivs särskilt om beslutsfattandet om andra myndigheters kontrollerade leveranser.

43 §

Förfarandet i domstol

Om den misstänkte i enlighet med 5 § 3 mom. 2 punkten eller 9 § 4 mom. 2 punkten inte är känd och domstolen har beviljat tillstånd till teleavlyssning eller teleövervakning, får den pröva och avgöra ett ärende som gäller beviljande av tillstånd i fråga om en ny teledress eller teleterminalutrustning utan att den tjänsteman som framställt yrkandet eller en av denne förordnad tjänsteman är närvarande, om det har förflutit mindre än en månad från den muntliga förhandlingen i ett tillståndsärende som gäller samma misstanke om brott. Ärendet kan behandlas utan att tjänstemannen är närvarande också om användningen av tvångsmedlet redan har avslutats.

48 §

Beslut om skyddande

Beslut om registeranteckningar och upprättande av handlingar enligt 47 § 2 mom. ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen. Om det är fråga om förhindrande av ett tullbrott som Tullen undersöker, ska beslutet fattas av Tullens brottsbekämpningschef. Om det är fråga om förhindrande av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, ska beslutet fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet.

52 §

Förbud mot avlyssning och observation

Teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning, optisk observation och teknisk observation av utrustning får inte riktas mot meddelanden mellan

1) en misstänkt och hans eller hennes rättsliga biträde som avses i 17 kap. 13 § 1 eller 3 mom. i rättegångsbalken eller tolk som avses i 1 mom. i den paragrafen, eller den som till det rättsliga biträdet står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet,

2) en misstänkt och en i 17 kap. 16 i rättegångsbalken avsedd präst eller någon annan person i motsvarande ställning, eller

3) en misstänkt som berövats sin frihet på grund av brott och en läkare, en sjukskötare, en psykolog eller en socialarbetare.

Om inte utredningen gäller ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år, får teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning, optisk observation och teknisk observation av utrustning inte heller riktas mot meddelanden mellan

1) en misstänkt och dennes närstående som avses i 17 kap. 17 § 1 mom. i rättegångsbalken,

2) en misstänkt och en läkare eller någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som avses i 17 kap. 14 § 1 mom. i rättegångsbalken, eller den som till läkaren eller den yrkesutbildade personen står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet, eller

3) en misstänkt och en sådan upphovsman till eller utgivare av ett meddelande som gjorts tillgängligt för allmänheten eller utövare av programverksamhet som avses i 17 kap. 20 § 1 mom. i rättegångsbalken eller den som till upphovsmannen, utgivaren eller utövaren står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet.

Om det under teleavlyssningen, inhämtandet av information i stället för teleavlyssning, den tekniska avlyssningen, den optiska observationen eller den tekniska observationen av utrustning eller vid något annat tillfälle framkommer att det är fråga om ett meddelande som inte får avlyssnas eller observeras, ska åtgärden avbrytas och de upptagningar som fåtts genom den och anteckningarna om de uppgifter som fåtts genom den genast utplånas.

De förbud mot avlyssning och observation som avses i denna paragraf gäller dock inte sådana fall där en person som avses i 1 eller 2 mom. är misstänkt för samma brott som den misstänkte eller ett brott som direkt anknyter till det brottet och det också i fråga om denne har fattats beslut om teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning, optisk observation eller teknisk observation av utrustning.

56 §

Användning av överskottsinformation

Överskottsinformation får också användas, om användningen av överskottsinformationen kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet och om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst tre år eller det är fråga om något av följande brott:

- 1) givande av muta,
 - 2) deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,
 - 3) misshandel, dödsvållande, grovt vållande av personskada, deltagande i slagsmål, framkallande av fara eller utsättande,
 - 4) grovt hemfridsbrott,
 - 5) frihetsberövande, bortförande av barn, olaga hot eller olaga tvång,
 - 6) givande av muta i näringsverksamhet eller tagande av muta i näringsverksamhet,
 - 7) utpressning,
 - 8) förberedelse till allmänfarligt brott,
 - 9) tagande av muta, brott mot tjänsthemlighet eller missbruk av tjänsteställning, eller
 - 10) narkotikabrott.
-

57 §

Utplåning av information

Överskottsinformationen ska utplånas efter det att målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller avskrivits. Informationen får dock bevaras och lagras i enlighet med lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet, lagen om behandling av personuppgifter inom Tullen (650/2019) eller lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet (639/2019), om informationen gäller ett brott som avses i 56 § 1 eller 2 mom. i detta kapitel eller om den behövs för att förhindra ett brott som avses i 15 kap. 10 § i strafflagen. Information som inte ska utplånas ska bevaras i fem år efter det att målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller avskrivits.

Om det är fråga om överskottsinformation som inte har samband med ett brott eller vars innehåll inte kan utrönas får informationen dock, med samtycke av den misstänkte, utplånas redan före den tidpunkt som avses i 1 mom.

Basstationsuppgifter som avses i 10 § ska utplånas när målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller avskrivits.

58 §

Avbrytande av teleavlyssning, teleövervakning, teknisk avlyssning och teknisk observation av utrustning

Om det framgår att teleavlyssningen eller teleövervakningen riktas mot något annat än i tillståndet avsett meddelande från eller till den som är misstänkt för brott eller att den brottsmisstänkte som den tekniska avlyssningen riktas mot inte befinner sig i det utrymme eller på den plats som avlyssnas, ska användningen av tvångsmedlet till denna del avbrytas så snart som möjligt. De upptagningar som har fåtts genom avlyssningen, de uppgifter som har fåtts genom teleövervakningen och anteckningarna om de uppgifter som fåtts genom användningen av sådana tvångsmedel ska genast utplånas.

Skyldigheten att avbryta åtgärden och skyldigheten att utplåna upptagningarna och anteckningarna gäller också teknisk observation av utrustning, om det framgår att observationen gäller ett förtroligt meddelande som omfattas av de bestämmelser i detta kapitel som gäller teleavlyssning, teleövervakning och annan teknisk observation än observation av utrustning eller det framgår att den misstänkte inte använder den anordning som är föremål för observationen.

60 §

Underrättelse om användning av hemligt tvångsmedel

En misstänkt som varit föremål för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänkta, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation och kontrollerade leveranser ska utan dröjsmål underrättas om detta skriftligen när ärendet har förts till åklagaren för prövning eller förundersökningen annars har avslutats eller avbrutits. Den misstänkte ska dock underrättas om ett tvångsmedel senast ett år efter det att användningen av det har avslutats. I en underrättelse om teleavlyssning eller teleövervakning som riktats mot en misstänkt ska de teleadresser eller den teleterminalutrustning som varit föremål för åtgärden specificeras.

65 §

Tillsyn över användningen av hemliga tvångsmedel

Användningen av hemliga tvångsmedel vid polisen ska övervakas av cheferna för de enheter som använder sådana tvångsmedel samt av Polisstyrelsen när det är fråga om enheter som är underställda Polisstyrelsen. Användningen av hemliga tvångsmedel inom Tullens brottsbekämpning ska övervakas av Tullen och cheferna för de enheter som använder sådana tvångsmedel. Användningen av hemliga tvångsmedel inom Gränsbevakningsväsendet ska övervakas av staben för Gränsbevakningsväsendet och de förvaltningsenheter inom Gränsbevakningsväsendet som använder hemliga tvångsmedel.

11 kap.

Särskilda bestämmelser

1 b §

Användning av tvångsmedel med anledning av misstanke om brottslig gärning

Med anledning av en i 3 kap. 5 § i förundersökningslagen avsedd brottslig gärning som någon misstänks ha gjort sig skyldig till innan han eller hon fyllt 15 år får den som misstänkts för den brottsliga gärningen gripas eller får tvångsmedel enligt 4 eller 6–10 kap. i denna lag användas, om förutsättningarna för användning av tvångsmedlen uppfylls.

2 a §

Förundersökningsmyndighetens skyldighet att underrätta åklagaren om användning av tvångsmedel

Utöver vad som annanstans i denna lag föreskrivs om saken ska förundersökningsmyndigheten i enlighet med vad sakens natur och det aktuella tvångsmedlet kräver vid behov underrätta åklagaren om användningen av tvångsmedel.

4 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Genom förordning av statsrådet får närmare bestämmelser utfärdas om

8) innehållet i ett i 2 kap. 12 i § 2 mom. avsett meddelande till åklagaren om de uppgifter om avtjänande av häktningssarrest som behövs vid domstolsbehandlingen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag.

2.

Lag

om ändring av förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i förundersökningslagen (805/2011) 3 kap. 8 § 2 mom., 4 kap. 8 §, 16 § 1 mom. och 18 § 9 punkten, 5 kap. 1 § 1 mom. samt 9 kap. 4 § 4 mom. 2 och 3 punkten,
av dem 4 kap. 8 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 1148/2019, 4 kap. 16 § 1 mom. sådant det lyder i lag 322/2019, 4 kap. 18 § 9 punkten sådan den lyder i lag 10/2016, 5 kap. 1 § 1 mom. sådant det lyder i lag 988/2016 samt 9 kap. 4 § 4 mom. 2 och 3 punkten sådana de lyder i lag 724/2022, samt
fogas till 2 kap. 4 §, sådan den lyder i lag 988/2016, ett nytt 2 mom., varvid de nuvarande 2 och 3 mom. blir 3 och 4 mom., och till 4 kap. 18 §, sådan den lyder i lag 10/2016, en ny 10 punkt som följer:

2 kap.

Vilka som deltar i förundersökning

4 §

Särskilda undersökningsarrangemang

Åklagaren leder förundersökningen, om någon som är anställd hos polisen misstänks ha gjort sig skyldig till brott vid dödsfall som anmälts till åklagaren med stöd av 7 § 3 mom. i lagen om utredande av dödsorsak (459/1973).

3 kap.

Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras

8 §

Brott som har begåtts utomlands

När en målsägande anmäler ett brott som har begåtts i en annan medlemsstat i Europeiska unionen till förundersökningsmyndigheten, ska målsägandens anmälan och yrkanden utan dröjsmål sändas till den behöriga myndigheten i den medlemsstat där brottet begicks, om inte förundersökningsmyndigheten undersöker brottet enligt 1 mom. För att målsägandens anmälan och yrkanden ska sändas förutsätts det dessutom att målsäganden inte har kunnat göra anmälan och framställa sina yrkanden i den stat där gärningen begicks eller att han eller hon i fråga om ett allvarligt brott inte har velat förfara så.

4 kap.

Förundersökningsprinciperna och rättigheterna för dem som deltar i förundersökning

8 §

Förordnande av intressebevakare för barn till ställföreträdare för vårdnadshavaren eller någon annan företrädare för barnet

När det gäller en part eller någon annan som ska förhöras och som inte har fyllt 18 år ska domstolen förordna en intressebevakare för förundersökningen som i stället för vårdnadshavaren, intressebevakaren eller någon annan laglig företrädare bevakar barnets intresse i ärendet, om det finns grundad anledning att anta att vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare inte opartiskt kan bevaka barnets intresse i ärendet och om det inte är klart onödigt att förordna en intressebevakare. Undersökningsledaren ska vid behov hos domstolen ansöka om att en intressebevakare ska förordnas. Ansökan kan också göras av åklagaren, välfärdsområdet eller den förmyndarmyndighet som avses i 84 § i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999). Ett intressebevakarförordnande gäller tills handläggningen av det brottmål upphör i fråga om vars förundersökning förordnandet har getts.

De kostnader som uppstår vid förordnandet av intressebevakare samt intressebevakarens arvode och kostnader ersätts av statens medel. I fråga om intressebevakning iakttas i övrigt lagen om förmyndarverksamhet i tillämpliga delar. Bestämmelser om meddelande av interimistiskt förordnande finns i 79 § i lagen om förmyndarverksamhet.

16 §

Underrättelse om den misstänktes rättigheter

När en person underrättas om att han eller hon är misstänkt för brott ska personen utan dröjsmål och senast innan han eller hon hörs underrättas om

- 1) sin rätt att anlita ett biträde som han eller hon själv väljer,
- 2) sin rätt att under de förutsättningar som anges i 2 kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål få en försvarare,
- 3) sin rätt att under de förutsättningar som anges i rättshjälpslagen (257/2002) få kostnadsfri rättshjälp och kostnadsfritt biträde,
- 4) sin rätt att få information om det brott som han eller hon är misstänkt för och om ändringar som gäller brottsmisstanken,
- 5) sin rätt till tolkning samt översättning av väsentliga handlingar så som föreskrivs i 13 §, i 2 kap. 16 § och 3 kap. 21 § i tvångsmedelslagen samt i 6 a kap. 3 § i lagen om rättegång i brottmål,
- 6) sin rätt att tala och att också annars låta bli att medverka till utredningen av sitt brott,
- 7) möjligheten till medling under de förutsättningar som anges i lagen om medling vid brott och i vissa tvister (1015/2005).

18 §

Underrättelse om målsägandens rättigheter

Förundersökningsmyndigheten ska utan ogrundat dröjsmål, i den omfattning det är behövligt i synnerhet med beaktande av omständigheter som hänför sig till målsägandens person och brottets natur, underrätta en målsägande om

9) rätten att få information om handläggningen av ärendet, om tiden och platsen för domstols-handläggningen och om domen i ett brottmål,

10) möjligheten till medling under de förutsättningar som anges i lagen om medling vid brott och i vissa tvister.

5 kap.

Förundersökningssamarbete mellan förundersökningsmyndigheter och åklagare

1 §

Underrättelse till åklagaren

Förundersökningsmyndigheten ska genast underrätta åklagaren om ett ärende där den som är misstänkt för brott är en polisman, om inte ärendet behandlas i ett förfarande enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot. Åklagaren ska underrättas, om en person har avlidit eller allvarligt skadats i en situation där en polisman har använt maktmedel. Åklagaren ska dessutom underrättas om ett brott som har kommit för undersökning, när förundersökningsmyndigheterna och åklagarmyndigheterna tillsammans utifrån sina befogenheter har beslutat att brottet ska omfattas av underrättelseskyldigheten eller om åklagaren har begärt underrättelse om brottet.

9 kap.

Förundersökningsmaterial

4 §

Inspelning av förhör för att användas som bevis

Vad som föreskrivs ovan i denna paragraf om förhör och inspelning av förhör ska också tillämpas på

2) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen när målsäganden inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

3) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 17 kap. 12 och 24 § i rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 17 kap. 12 § 3 mom. och 24 § 3 mom. 3 och 4 punkten, sådana de lyder, 17 kap. 12 § 3 mom. i lag 43/2019 samt 17 kap. 24 § 3 mom. 3 och 4 punkten i lag 731/2022, som följer:

17 kap.

Om bevisning

12 §

En person som avses i 23 § 1 mom. i lagen om Åklagarmyndigheten (32/2019) samt en anställd vid polisen eller vid någon annan myndighet som sköter brottsbekämpning är skyldig att vägra vittna om uppgifter som avses i 7 kap. 1 § 1 mom. i polislagen. En åklagare samt en anställd vid polisen eller vid någon annan myndighet som sköter brottsbekämpning har rätt att vägra vittna om uppgifter som avses i 7 kap. 3 § 1 mom. i polislagen. En tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att vägra vittna om uppgifter som avses i 19 kap. 10 § 1 mom. i fängelselagen (767/2005). Domstolen får dock ålägga personen att vittna, om

1) åklagaren utför åtal för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år,

2) en parts rätt att försvara sig på behörigt sätt eller att annars på behörigt sätt bevaka sin rätt under rättegången skulle kränkas om uppgifterna inte lämnades, och

3) röjandet av den persons identitet som lämnat ut konfidentiell information eller tips eller deltagit i bevisprovokation genom köp eller en täckoperation uppenbart inte skulle allvarligt äventyra säkerheten för denna person eller en närstående till honom eller henne.

24 §

När det gäller följande personer får förhör som vid förundersökningen har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning dock åberopas som bevis, om den åtalade har getts behörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde:

3) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen, när målsäganden inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

4) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen, när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av 9 kap. 2 och 5 § i häktningsslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i häktningsslagen (768/2005) 9 kap. 2 och 5 §, sådana de lyder i lag 394/2015,
som följer:

9 kap.

Besök och andra kontakter utom fängelset

2 §

Oövervakade besök

Tillstånd för besök utan övervakning kan beviljas då det är fråga om besök av en nära anhörig till en häktad, någon annan närstående samt, om det finns skäl till det, även av någon annan person som är viktig för den häktade, om det är motiverat för bevarandet av den häktades kontakter eller av någon annan motsvarande orsak, om inte den häktades rätt till besök har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen. För att tillstånd till ett sådant besök ska beviljas förutsätts det att besöket inte äventyrar syftet med häktningen eller säkerheten eller ordningen i fängelset eller den häktades eller någon annans säkerhet och att besöket inte stör verksamheten i fängelset.

5 §

Övervakade besök häktade och fångar emellan

En häktad kan beviljas tillstånd till ett övervakat besök av en annan häktad eller fånge som placerats i samma fängelse, om det är fråga om en nära anhörig till den häktade, någon annan närstående eller någon annan person som är viktig för den häktade och besöket är motiverat för bevarandet av den häktades kontakter eller av något annat viktigt skäl och den häktades rätt till besök inte har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen. En förutsättning för att tillstånd till ett sådant besök ska beviljas är att besöket inte äventyrar syftet med häktningen eller ordningen eller säkerheten i fängelset eller den häktades eller någon annans säkerhet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag.

5.

Lag

om ändring av 7 kap. 2 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006) 7 kap. 2 § 1 mom.
som följer:

7 kap.

Besök och andra kontakter utanför förvaringslokalen

2 §

Oövervakade besök

Besök av nära anhöriga till frihetsberövade, andra närstående och ombud som avses i 6 kap. 4 § samt, om det finns skäl för det, även av andra kan tillåtas utan övervakning (oövervakat besök), om inte den frihetsberövades rätt till besök har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen, om det är motiverat med hänsyn till bevarandet av den frihetsberövades kontakter, skötseln av rättsliga angelägenheter eller av någon annan motsvarande orsak och om besöket inte stör ordningen eller verksamheten i förvaringslokalen eller äventyrar syftet med den frihetsberövande åtgärden. För besök av andra än en tillsynsmyndighet som avses i 6 kap. 3 § och ett ombud som avses i 6 kap. 4 § kan det ställas som villkor att den frihetsberövade samtycker till kontroll av drogpåverkan enligt 9 kap. 6 § 3 mom.

Denna lag träder i kraft den 20 .
På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag.

6.

Lag

om ändring av lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) 5 § 2 mom., 6 § 1 mom. 1 punkten, 12 § 2 mom. 3 punkten, 16 § 4 mom. och 24 § 2 mom. 1 punkten, av dem 5 § 2 mom., 12 § 2 mom. 3 punkten och 16 § 4 mom. sådana de lyder i lag 588/2019, som följer:

5 §

Tidpunkten för när de grundläggande uppgifterna om en rättegång blir offentliga

I ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen (806/2011), 5 kap. i polislagen (872/2011), 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015) och 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018), som gäller framskjutande av en underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, som gäller i 14 § 2 mom. i det kapitlet avsedd förlängning av tidsfristen i situationer som avses i 9 § 2 mom. i det kapitlet, som gäller särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik (582/2019) eller lagen om militär underrättelseverksamhet (590/2019), och i vilket den som är föremål för underrättelse om omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet, blir de grundläggande uppgifterna, till den del de gäller annat än särskild husrannsakan, offentliga först när den som misstänks för brott eller är föremål för en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senast ska underrättas om att sådana metoder använts. De grundläggande uppgifterna blir, till den del de gäller särskild husrannsakan, offentliga när särskild husrannsakan har företagits. Om den som misstänks för brott eller som är föremål för en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning underrättas om användningen av en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senare därför att hans eller hennes identitet inte har varit känd, blir de grundläggande uppgifterna offentliga när domstolen informeras om underrättelsen. Domstolen får besluta att de grundläggande uppgifterna ska bli offentliga tidigare.

6 §

Sekretess för uppgifter om identitet

Domstolen kan förordna om hemlighållande av
1) målsägandens identitet i brottmål som gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv, eller i ett ansökningsärende som hänför sig till ett sådant brottmål, eller

12 §

En parts rätt att ta del av en handling

En parts rätt enligt 1 mom. gäller inte

3) ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen, 5 kap. i polislagen, 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen eller 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, som gäller framskjutande av en underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, som gäller i 14 § 2 mom. i det kapitlet avsedd förlängning av tidsfristen i situationer som avses i 9 § 2 mom. i det kapitlet, som gäller särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik eller lagen om militär underrättelseverksamhet, och i vilket den som är föremål för underrättelse om omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet,

16 §

Offentligheten i tvångsmedelsärenden

Ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen, 5 kap. i polislagen, 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen eller 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, som gäller framskjutande av en underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, som gäller i 14 § 2 mom. i det kapitlet avsedd förlängning av tidsfristen i situationer som avses i 9 § 2 mom. i det kapitlet, som gäller särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik eller lagen om militär underrättelseverksamhet, och i vilket den som är föremål för underrättelse om omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet, handläggs och avgörandet avkunnas utan att allmänheten är närvarande. Den rättegångshandling som innehåller avgörandet samt övriga rättegångshandlingar i ärendet blir, till den del de gäller annat än särskild husrannsakan, offentliga när den som misstänks för brott eller är föremål för omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senast ska underrättas om omhändertagandet eller om att beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning har använts. Den rättegångshandling som innehåller avgörandet samt övriga rättegångshandlingar i ärendet blir, till den del de gäller särskild husrannsakan, offentliga när särskild husrannsakan har företagits. Om den som misstänks för brott eller som är föremål för åtgärden underrättas om omhändertagandet eller om användningen av beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senare när hans eller hennes identitet är utredd, blir rättegångshandlingarna offentliga när domstolen informeras om underrättelsen. Domstolen får av särskilda skäl besluta att en rättegångshandling ska bli offentlig tidigare.

Förordnande om sekretess för ett avgörande

Domslutet och de tillämpade lagrummen är dock också i ett sådant fall offentliga. Om inte parten i fråga begär något annat, kan domstolen dock meddela ett sekretessförordnande i fråga om

1) målsägandens identitet i ett brottmål som gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv, eller i ett ansökningsärende som hänför sig till ett sådant brottmål, eller

Denna lag träder i kraft den 20 .

På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag.

7.

Lag

om ändring av 16 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003) 16 § 2 mom., sådant det lyder i lag 827/2011,
som följer:

16 §

Gripande

En polisman får gripa den som begärs utlämnad med stöd av denna lag även utan något beslut om att personen i fråga ska tas i förvar, om verkställigheten av en framställning om gripande och utlämning annars kan äventyras. I fråga om gripande och begränsning av den gripnes kontakter gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om detta i tvångsmedelslagen (806/2011).

Denna lag träder i kraft den 20 .

På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag.

8.

Lag

om ändring av 13 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna (1383/2007) 13 § 2 mom., sådant det lyder i lag 828/2011, som följer:

13 §

Gripande

En polisman får gripa den som begärs utlämnad med stöd av denna lag även utan något beslut om att personen i fråga ska tas i förvar, om verkställigheten av en framställning om gripande och utlämning annars kan äventyras. I fråga om gripande och begränsning av den gripnes kontakter gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om detta i tvångsmedelslagen (806/2011).

Denna lag träder i kraft den 20 .

På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag.

9.

Lag

om ändring av 3 kap. 19 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015) 3 kap. 19 § 2 mom. som följer:

3 kap.

Hemliga metoder för inhämtande av information

19 §

Teknisk observation av utrustning och dess förutsättningar

Teknisk observation av utrustning får inte riktas mot sådana förtroliga meddelanden som omfattas av de bestämmelser i detta kapitel eller i annan lag som gäller teleavlyssning, teleövervakning och annan teknisk observation än observation av utrustning.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag.

10.

Lag

om ändring av 31 och 58 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018) 31 § 2 mom.
och 58 § 3 mom. som följer:

31 §

Teknisk observation av utrustning och förutsättningarna för sådan observation

Teknisk observation av utrustning får inte riktas mot sådana förtroliga meddelanden som omfattas av de bestämmelser i annan lag som gäller teleavlyssning, teleövervakning och annan teknisk observation än observation av utrustning.

58 §

Användning av hemliga tvångsmedel

Gränsbevakningsväsendet har rätt att använda

1) teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning och annat förtäckt inhämtande av information än sådant datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information som avses i 10 kap. 14 § 4 mom. i tvångsmedelslagen endast vid utredning av grovt ordnande av olaglig inresa eller grovt ordnande av olaglig inresa och till den anknuten människohandel eller grov människohandel,

2) teleövervakning endast vid utredning av grovt ordnande av olaglig inresa, grovt ordnande av olaglig inresa och till den anknuten människohandel eller grov människohandel, av grovt häleri, yrkesmässigt häleri, grov förfalskning, grovt jaktbrott eller grovt döljande av olagligt byte,

3) teknisk spårning av en person endast vid utredning av grovt ordnande av olaglig inresa, grovt ordnande av olaglig inresa och till den anknuten människohandel eller grov människohandel eller av grovt jaktbrott.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag.

11.

Lag

om ändring av lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet (620/2012) 4, 5, 10 och 14 §, av dem 4 och 14 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 42/2019, som följer:

4 §

Myndigheter som beslutar om erkännande och anpassning

Beslut om erkännande av ett beslut om övervakningsåtgärder fattas av

- 1) en distriktsåklagare eller specialiståklagare inom Helsingfors tingsrätts domkrets, om övervakningen är avsedd att ordnas inom Helsingfors hovrätts domkrets,
- 2) en distriktsåklagare eller specialiståklagare inom Norra Savolax tingsrätts domkrets, om övervakningen är avsedd att ordnas inom Östra Finlands hovrätts domkrets,
- 3) en distriktsåklagare eller specialiståklagare inom Uleåborgs tingsrätts domkrets, om övervakningen är avsedd att ordnas inom Rovaniemi hovrätts domkrets,
- 4) en distriktsåklagare eller specialiståklagare inom Birkalands tingsrätts domkrets, om övervakningen är avsedd att ordnas inom Åbo eller Vasa hovrätts domkrets.

Vilken som helst i 1 mom. avsedd åklagare får besluta om erkännande av ett beslut om övervakningsåtgärder oberoende av inom vilken hovrätts domkrets övervakningen är avsedd att ordnas, om detta kan anses ändamålsenligt med hänsyn till verkställigheten av beslutet om övervakningsåtgärder eller av andra särskilda skäl.

Beslut om erkännande av ett beslut om förstärkt reseförbud som avses i 5 kap. 1 a § i tvångsmedelslagen (806/2011) fattas dock på framställning av en åklagare som avses i 1 eller 2 mom. av den i 1 mom. avsedda tingsrätt inom vars domkrets den distriktsåklagare eller specialiståklagare är verksam som med stöd av 1 mom. skulle fatta beslut om erkännande av ett annat beslut om övervakningsåtgärder.

Den myndighet som beslutar om erkännande är också behörig att besluta om anpassning av övervakningsåtgärderna.

Den myndighet som beslutar om erkännande får fatta ett beslut som avses i denna paragraf efter att ha förhandlat om saken med den polisinrättning inom vars verksamhetsområde övervakningen är avsedd att ordnas. I sådana i 3 mom. avsedda fall som gäller förstärkt reseförbud får tingsrätten fatta beslut om erkännande efter att den åklagare som avses i det momentet har förhandlat om saken med Brottspåföljdsmyndigheten.

5 §

Verkställighet av beslut om övervakningsåtgärder

När ett beslut om att erkänna ett beslut om övervakningsåtgärder har fattats, sörjer polisen för att övervakningen genomförs. Om det är fråga om förstärkt reseförbud som avses i 5 kap. 1 a § i tvångsmedelslagen, sörjer emellertid Brottsförhållningsmyndigheten för att övervakningen genomförs.

För övervakningens längd gäller i tillämpliga delar vad som i tvångsmedelslagen föreskrivs om reseförbuds giltighetstid och hävning av reseförbud. Övervakningen kan förlängas på begäran av den utfärdande medlemsstatens behöriga myndighet. Beslutet om förlängning fattas av den domstol som avses i 14 § 1 mom. på framställning av den myndighet som beslutar om erkännande.

10 §

Behöriga myndigheter

En domstol som handlägger ett i tvångsmedelslagen avsett häktningssyrkande är behörig att utfärda ett beslut om övervakningsåtgärder och översända det till en annan medlemsstat. Om inget häktningssyrkande framställs och ingen framställning om förstärkt reseförbud görs, är det den åklagare som är förordnad för brottmålet i fråga som har ovan avsedda behörighet.

14 §

Ändringssökande

Den som ställts under övervakning får föra ett annat än i 4 § 3 mom. avsett beslut om erkännande av ett beslut om övervakningsåtgärder till den tingsrätt inom vilkens domkrets den distriktsåklagare eller specialiståklagare som har fattat beslutet är verksam. Tingsrätten ska ta upp ärendet till behandling utan dröjsmål.

I fråga om överklagande av ett domstolsbeslut som avses i 10 § tillämpas tvångsmedelslagens bestämmelser om överklagande av domstolsbeslut i ärenden som gäller reseförbud. Ett beslut som en åklagare utfärdat med stöd av 10 § får föras till den tingsrätt inom vilkens domkrets åklagaren i fråga är verksam.

Tingsrättens beslut får inte överklagas genom besvär.

I fråga om handläggningen av ett ärende som avses i 1 och 2 mom. tillämpas tvångsmedelslagens bestämmelser om handläggning av ärenden som gäller reseförbud. Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling i sammanträde om domstolen anser det lämpligt. Behandlas ärendet muntligt i sammanträde får det dock avgöras trots utevaro av den som ställts under övervakning.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag.

12.

Lag

om ändring av 23 § i lagen om Åklagarmyndigheten

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om Åklagarmyndigheten (32/2019) 23 § som följer:

23 §

Tystnadsplikt och tystnadsrätt

Vad som i fråga om polisens personal föreskrivs om tystnadsplikt i 7 kap. 1 § i polislagen (872/2011) och om skyldighet att lämna ut information i 4 och 5 § i det kapitlet ska också tillämpas på Åklagarmyndighetens personal.

Vad som i fråga om polisens personal föreskrivs om tystnadsrätt i 7 kap. 3 § i polislagen ska också tillämpas på åklagare.

Bestämmelser om skyldighet för dem som hör till Åklagarmyndighetens personal att vittna vid en rättegång trots den tystnadsplikt som avses i 1 mom. eller den tystnadsrätt som avses i 2 mom. finns i 17 kap. 12 § 3 mom. i rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

13.

Lag

om upphävande av 25 § 4 mom. i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs 25 § 4 mom. i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (430/2017).

2 §

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 20 oktober 2022

Statsminister

Sanna Marin

Justitieminister Anna-Maja Henriksson

1.

Lag

om ändring av tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i tvångsmedelslagen (806/2011) 5 kap. 9 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 101/2018,

ändras 2 kap. 1 § 2 mom. och 10 §, 3 kap. 14 § 2 mom., 15 § 1 mom. och 16 § 1 mom., 4 kap. 1, 2 och 4 §, rubriken för 5 kap. 4 § samt 5 kap. 6 § 1 mom. och 7, 8 och 10 §, 6 kap. 2 § 2 mom., 4 §, 5 § 1 mom. och 8 § 2 mom., 7 kap. 4 § 1 mom., 12 § 2 mom. och 14, 15 och 21 §, rubriken för 7 kap. 23 §, rubriken för 8 kap. 14 §, rubriken för 8 kap. 18 § samt 8 kap. 23 §, 9 kap. 3 § 1 mom., 10 kap. 3 § 1 och 2 mom., 4 § 1 mom., 5 §, 6 § 1 mom., 7 § 2 mom., 9 och 14 §, 15 § 1 mom., 16 § 2 mom., 23 § 2 mom., 25 § 2 mom., 27 § 2 mom., 28 § 2 mom., 29 § 1 mom., 31 § 1 mom., 35 § 1 mom., 39 § 1 mom., 40 § 1 mom., 42 § 1 mom., 43 § 3 mom., 48 § 1 mom., 52 §, 56 § 2 mom., 57 och 58 §, 60 § 1 mom. och 65 § 1 mom. samt 11 kap. 4 § 1 mom. 8 punkten,

av dem 4 kap. 1 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 396/2015, 4 kap. 4 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 232/2022, 5 kap. 6 § 1 mom. sådant det lyder i lag 101/2018, 5 kap. 8 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 101/2018, 6 kap. 4 § och 7 kap. 14 och 15 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 357/2016, 7 kap. 21 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 434/2017 och 899/2020, 10 kap. 3 § 1 mom., 6 § 1 mom. och 39 § 1 mom. sådana de lyder i lag 587/2019, 10 kap. 3 § 2 mom. sådant det lyder i lag 1268/2021 och 732/2022, 10 kap. 5 och 9 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 1146/2013, 10 kap. 14 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 628/2015 och 1268/2021, 10 kap. 15 § 1 mom. och 40 § 1 mom. sådana de lyder i lag 628/2015, 10 kap. 27 § 2 mom. sådant det lyder i lag 732/2022, 10 kap. 48 § 1 mom. och 65 § 1 mom. sådana de lyder i lag 112/2018, 10 kap. 52 § sådan den lyder i lag 737/2015, 10 kap. 56 § 2 mom., 58 § och 60 § 1 mom. sådana de lyder i lag 1146/2013, 10 kap. 57 § sådan den lyder i lagarna 112/2018 och 624/2019 samt 11 kap. 4 § 1 mom. 8 punkten sådan den lyder i lag 509/2019, och

fogas till 5 kap. en ny 5 a §, till 8 kap. 18 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 1146/2013, ett nytt 4 mom., till 8 kap. en ny 29 a §, till 10 kap. 7 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 875/2018 ett nytt 3 mom., till 10 kap. 15 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 628/2015, ett nytt 4 mom., till 10 kap. 38 § ett nytt 3 mom. samt till 11 kap. nya 1 b och 2 a § som följer:

Gällande lydelse

2 kap

**Gripande, anhållande, häktning och häkt-
ningsarrest**

1 §

Polismans rätt att gripa

Föreslagen lydelse

2 kap

**Gripande, anhållande, häktning och häkt-
ningsarrest**

1 §

Polismans rätt att gripa

Gällande lydelse

En polisman får också gripa den som är misstänkt för brott och som enligt beslut ska anhållas eller häktas. En polisman får dessutom under tiden för huvudförhandling eller beslutsprövning i domstol gripa en svarande vars häktning begärts i samband med dom, om det behövs för att förhindra att svaranden avlägsnar sig.

10 §

Underrättelse om anhållande

Den som har anhållits ska utan dröjsmål när beslutet om anhållande har fattats eller han eller hon har gripits med stöd av ett förordnande om anhållande informeras om orsaken till anhållandet.

Bestämmelser om underrättelse om anhållandet till den anhållnes närstående eller någon annan finns i 2 kap. 2 § 2 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen.

(ny)

3 kap

Domstolsförfarande i samband med häktningensärenden

14 §

Utsättande av tid för väckande av åtal

Om den tid som har satts ut för väckande av åtal visar sig vara för kort, kan den domstol som behandlar åtalet förlänga tiden på begäran som åklagaren framställt senast fyra dagar före den utsatta tidens utgång. Domstolen ska

Föreslagen lydelse

En polisman får också gripa den som är misstänkt för brott och som enligt beslut ska anhållas, häktas *eller gripas för fästande av anordningar för övervakning av förstärkt reseförbud*. En polisman får dessutom under tiden för huvudförhandling eller beslutsprövning i domstol gripa en svarande vars häktning begärts i samband med dom, om det behövs för att förhindra att svaranden avlägsnar sig.

10 §

*Underrättelse **och beslut** om anhållande*

Den som har anhållits ska utan dröjsmål när beslutet om anhållande har fattats eller han eller hon har gripits med stöd av ett förordnande om anhållande informeras om orsaken till anhållandet.

Bestämmelser om underrättelse om anhållandet till den anhållnes närstående eller någon annan finns i 2 kap. 2 § 2 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen.

Beslut om anhållande ska fattas skriftligen, och i beslutet ska det i korthet lämnas uppgifter om det brott som den anhållne är misstänkt för och om grunden för anhållandet. En kopia av beslutet om anhållande ska utan obefogat dröjsmål lämnas till den anhållne.

3 kap

Domstolsförfarande i samband med häktningensärenden

14 §

Utsättande av tid för väckande av åtal

Om den tid som har satts ut för väckande av åtal visar sig vara för kort, kan den domstol som behandlar åtalet förlänga tiden på begäran som åklagaren framställt senast fyra dagar före den utsatta tidens utgång. Domstolen ska

Gällande lydelse

ta upp ärendet utan dröjsmål och avgöra det inom den utsatta tiden. Den häktade och hans eller hennes biträde ska ges tillfälle att bli hörda med anledning av begäran. Den häktade ska höras personligen om han eller hon vill det.

Föreslagen lydelse

ska ta upp ärendet utan dröjsmål och avgöra det inom den utsatta tiden. Den häktade och hans eller hennes biträde ska ges tillfälle att bli hörda med anledning av begäran. Den häktade ska höras personligen om han eller hon vill det. *Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde, om domstolen anser att det är lämpligt och den häktade på begäran samtycker till behandlings-sättet.*

15 §

Ny behandling av ett häktningsärende

Om den som är misstänkt för ett brott har häktats, ska den domstol som behandlar åtalet, på begäran av den häktade och tills domen ges, utan dröjsmål och senast fyra dygn efter det att begäran framställdes ta upp häktnings-ärendet till ny behandling. Innan åtal väcks får ärendet behandlas på nytt också av den tings-rätt inom vars domkrets den ort där den häk-tade förvaras finns. Ett häktningsärende behö-ver dock inte tas upp till ny behandling tidi-gare än två veckor efter den föregående be-handlingen.

15 §

Ny behandling av ett häktningsärende

Om den som är misstänkt för ett brott har häktats, ska den domstol som behandlar åtalet, på begäran av den häktade och tills domen ges, utan dröjsmål och senast fyra dygn efter det att begäran framställdes ta upp häktnings-ärendet till ny behandling. Innan åtal väcks får ärendet behandlas på nytt också av den tings-rätt inom vars domkrets den ort där den häk-tade förvaras finns. Ett häktningsärende behö-ver dock inte tas upp till ny behandling tidi-gare än två veckor efter den föregående be-handlingen. *Om huvudförhandlingen har skjutits upp på grund av att en svarandes sin-nestillstånd undersöks, behöver svarandens häktningsärende inte tas upp till ny behand-ling under den tid huvudförhandlingen är uppskjuten.*

16 §

Bestämmande om häktning i vissa fall

Om domstolen i ett mål där en svarande är häktad ställer in eller skjuter upp huvudför-handlingen eller bestämmer att ny huvudför-handling ska ordnas, ska den samtidigt besluta om det finns förutsättningar enligt 2 kap. 11 § 1 mom. för fortsatt häktning. *Häktningsären-det behöver dock inte behandlas på nytt under den tid huvudförhandlingen är uppskjuten på grund av att sinnestillståndet hos någon som är svarande i samma mål undersöks.*

16 §

Bestämmande om häktning i vissa fall

Om domstolen i ett mål där en svarande är häktad ställer in eller skjuter upp huvud-för-handlingen eller bestämmer att ny huvudför-handling ska ordnas, ska den samtidigt besluta om det finns förutsättningar enligt 2 kap. 11 § 1 mom. för fortsatt häktning.

Begränsning av kontakter

1 §

Förutsättningar för begränsning av kontakter

Medan förundersökning pågår kan den gripes, den anhållnes och den häktades kontakter med någon annan person begränsas, om det finns anledning att misstänka att kontakterna äventyrar syftet med gripandet, anhållandet eller häktningen. Kontakterna kan också begränsas medan åtalsprövningen och rättegången pågår, om det finns grundad anledning att misstänka att kontakterna allvarligt äventyrar syftet med häktningen.

(ny)

Kontakter med det ombud som avses i 8 kap. 4 § i häktningsslagen (768/2005) får inte begränsas. Kontakter med nära anhöriga eller andra närstående och kontakter med den beskickning som avses i 9 kap. 12 § i häktningsslagen får begränsas endast av särskilt vägande skäl som hänför sig till utredning av brottet. Kontakter med nära anhöriga får begränsas endast i den utsträckning det är nödvändigt för syftet med gripandet, anhållandet eller häktningen.

Begränsning av kontakter

1 §

Förutsättningar för begränsning av kontakter

Medan förundersökning pågår kan den gripes, den anhållnes och den häktades kontakter med någon annan person begränsas, om det finns anledning att misstänka att kontakterna äventyrar syftet med gripandet, anhållandet eller häktningen. Kontakterna kan också begränsas medan åtalsprövningen och rättegången pågår, om det finns grundad anledning att misstänka att kontakterna allvarligt äventyrar syftet med häktningen.

Av särskilt vägande skäl kan kontakterna med andra personer begränsas allmänt, utan att de personer anges med vilka kontakterna begränsas. Begränsningen av kontakterna gäller då i högst 60 dagar från det att personen berövades sin frihet. Domstolen kan förlänga denna tid med högst 30 dagar åt gången, om en anhållnings-berättigad tjänsteman begär detta senast en vecka innan tiden löper ut. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden och avgöra det inom den föreskrivna tiden. Den som omfattas av begränsningen av kontakterna ska ges tillfälle att bli hörd med anledning av yrkandet. I övrigt iakttas vid handläggningen av ärendet i tillämpliga delar vad som i 3 kap. 6 § 1 och 4 mom. föreskrivs om handläggning av häktningsärenden.

Kontakter med en sådan advokat, ett sådant offentligt rättsbiträde eller ett sådant rättegångsbiträde med tillstånd som avses i 15 kap. 2 § 1 eller 5 mom. i rättegångsbalken får inte begränsas. Kontakter får inte heller begränsas med förvaringslokalens eller fängelsets personal, med en myndighet som utövar tillsyn över förvaringslokalens eller fängelsets personals verksamhet, med ett organ som utövar tillsyn över iakttagandet av de mänskliga rättigheterna hos vilket den frihetsberövade enligt internationella avtal har besvär- eller klagorätt eller med någon annan myndighet.

Gällande lydelse

(ny)

2 §

Omfattningen för begränsning av kontakter

Begränsning av kontakter kan omfatta begränsning av brevväxling, användning av telefon, besök eller andra kontakter utanför förvaringslokalen eller fängelset eller av samvaro med en viss gripen, anhållen eller häktad. Kontakterna får inte begränsas i större utsträckning eller längre än nödvändigt.

(ny)

Bestämmelser om granskning och läsning av brev finns i 8 kap. i häktningsslagen och i 6 kap. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen. Bestämmelser om beslagtagande av brev finns i 7 kap. i denna lag.

Föreslagen lydelse

Kontakter med nära anhöriga eller andra närstående och kontakter med den beskickning som avses i 9 kap. 12 § i häktningsslagen (768/2005) får begränsas endast av särskilt vägande skäl som hänför sig till utredning av brottet. Kontakter med nära anhöriga får begränsas endast i den utsträckning det är nödvändigt för syftet med gripandet, anhållandet eller häktningen.

Kontakterna får inte begränsas i större utsträckning eller under längre tid än nödvändigt.

2 §

Omfattningen för begränsning av kontakter

Den gripnes, den anhållnes och den häktades brevväxling, användning av telefon, besök och andra kontakter med eller samvaro med andra ska förhindras i fråga om de personer med vilka kontakterna har begränsats. Domstolen kan dock bestämma att kontakter på ett eller flera av dessa sätt tillåts trots begränsningarna.

Om ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande inte befordras till mottagaren på grund av en i 1 mom. avsedd begränsning av kontakter, ska avsändaren utan dröjsmål underrättas om saken, om inte detta äventyrar syftet med begränsningen av kontakterna. Vidare ska mottagaren utan dröjsmål underrättas om saken, om det är fråga om den person som omfattas av begränsningen av kontakterna och om inte detta äventyrar syftet med begränsningen av kontakterna. Ett brev, en annan postförsändelse eller ett meddelande som inte befordras till mottagaren ska returneras till avsändaren eller ges till den frihetsberövade när begränsningen av kontakterna upphört.

Vid övervakningen av den gripnes, den anhållnes och den häktades kontakter iakttas bestämmelserna om övervakning av brevväxling, telefonsamtal, elektroniska kontakter och besök i 8 och 9 kap. i häktningsslagen och i 6 och 7 kap. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen.

Beslut om begränsning av kontakter

Beslut om begränsning av kontakter under gripandet och anhållandet ska fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman. Beslut om begränsning av kontakter i samband med häktning och om dess fortsatta giltighet ska på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman eller av enhetschefen för fängelset fattas av den domstol som beslutar om häktningen. Före domstolens avgörande kan enhetschefen för fängelset på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman eller, om den häktade har placerats i en förvaringslokal hos polisen, den anhållningsberättigade tjänstemannen temporärt besluta om begränsning av kontakter.

Om domstolen med stöd av 3 kap. 9 § skjuter upp handläggningen av ett ärende som gäller häktning av en anhållen, ska domstolen besluta huruvida den temporära begränsning av kontakter som påförts den anhållne ska fortsätta att gälla eller ändras. Begränsningen av kontakter och dess grunder ska omprövas i samband med den nya behandling av häktningens ärendet som avses i 3 kap. 15 §.

(ny)

Den i 1 mom. avsedda tjänsteman som beslutar om eller har rätt att göra en framställning om begränsning av kontakter ska *besluta om slopande av begränsningen*, om det inte längre finns förutsättningar för den.

Beslut om begränsning av kontakter

Beslut om begränsning av kontakter under gripandet och anhållandet ska fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman. Beslut om begränsning av kontakter i samband med häktning och om dess fortsatta giltighet ska på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman eller av enhetschefen för fängelset fattas av den domstol som beslutar om häktningen. Före domstolens avgörande kan enhetschefen för fängelset på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman eller, om den häktade har placerats i en förvaringslokal hos polisen, den anhållningsberättigade tjänstemannen temporärt besluta om begränsning av kontakter.

Om domstolen med stöd av 3 kap. 9 § skjuter upp handläggningen av ett ärende som gäller häktning av en anhållen, ska domstolen besluta huruvida den temporära begränsning av kontakter som påförts den anhållne ska fortsätta att gälla eller ändras. Begränsningen av kontakter och dess grunder ska omprövas i samband med den nya behandling av häktningens ärendet som avses i 3 kap. 15 §.

Beslut om begränsning av kontakter i de situationer som avses i 2 kap. 11 § 3 mom. ska på framställning av åklagaren fattas av den domstol som beslutar om häktningen.

Den i 1 mom. avsedda tjänsteman som beslutar om eller har rätt att göra en framställning om begränsning av kontakter *ska utan dröjsmål slopa begränsningen av kontakter till den del* det inte längre finns förutsättningar för den.

Brottspåföljdsmyndigheten ska underrättas om ett beslut om begränsning av kontakter.

Gällande lydelse

5 kap

Reseförbud

4 §

Myndighet som meddelar reseförbud

Föreslagen lydelse

5 kap

Reseförbud

4 §

*Myndighet som meddelar reseförbud **samt
prövning som gäller reseförbud***

(ny)

5 a §

*Fästande av anordningar för övervakning av
förstärkt reseförbud*

Domstolen kan bestämma att den som meddelats förstärkt reseförbud ska infinna sig i fängelset, hos byrån för samhällspåföljder eller på någon annan ändamålsenlig plats för fästande av i 2 kap. 12 d § avsedda tekniska anordningar för övervakning av för-stärkt reseförbud.

Domstolen kan bestämma att den som meddelats förstärkt reseförbud ska gripas eller hållas gripen tills anordningarna har fästs i enlighet med 1 mom., om de kan fästas omedelbart efter domstolens beslut..

6 §

Tillstånd till undantag

En anhållningsberättigad tjänsteman får av grundad anledning i enskilda fall bevilja den som meddelats reseförbud tillstånd till smärre undantag från en skyldighet som anges i beslutet om reseförbud. En anhållningsberättigad tjänsteman får av grundad anledning i enskilda fall och, när det är möjligt, efter att ha hört undersökningsledaren bevilja tillstånd till smärre undantag från en skyldighet som anges i ett beslut om förstärkt reseförbud. Brottspåföljdsmyndigheten ska utan dröjsmål underlättas om ett tillstånd till undantag som gäller ett förstärkt reseförbud.

6 §

Tillstånd till undantag

En anhållningsberättigad tjänsteman får av grundad anledning i enskilda fall bevilja den som meddelats reseförbud tillstånd till smärre undantag från en skyldighet som anges i beslutet om reseförbud. En anhållningsberättigad tjänsteman får av grundad anledning i enskilda fall och, när det är möjligt, efter att ha hört undersökningsledaren bevilja tillstånd till smärre undantag från en skyldighet som anges i ett beslut om förstärkt reseförbud, *om det inte är fråga om ett beslut om förstärkt reseförbud enligt lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet (620/2012).* Brottspåföljdsmyndigheten

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

ska utan dröjsmål underrättas om ett tillstånd till undantag som gäller ett förstärkt reseförbud.

7 §

Ändring av beslut om reseförbud

Ett beslut om reseförbud får ändras till följd av förändrade omständigheter eller av viktiga skäl.

7 §

*Ändring av **innehållet i** beslut om reseförbud*

Det i 2 eller 2 a § avsedda innehållet i ett beslut om reseförbud får ändras till följd av förändrade omständigheter eller av andra viktiga skäl. Vid ändringen iakttas vad som i 4 § föreskrivs om den myndighet som meddelar reseförbud. En anhållningsberättigad tjänsteman kan dock alltid fatta beslut om lindrigare innehåll i ett beslut om reseförbud, om den som meddelats reseförbud samtycker till detta och om det inte är fråga om ett beslut om förstärkt reseförbud enligt lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet.

8 §

Hävning av reseförbud

Ett reseförbud ska helt eller delvis hävas genast när det inte längre finns förutsättningar för att hålla reseförbudet i kraft i oförändrad form. En anhållningsberättigad tjänsteman får besluta om hävning, även om reseförbudet har meddelats av en domstol.

Reseförbudet ska hävas, om inte åtal väcks inom 60 dagar från det att förbudet meddelades. Domstolen får förlänga tiden på begäran som en anhållningsberättigad tjänsteman gjort senast en vecka före den föreskrivna tidens utgång. Domstolen ska ta upp ärendet utan dröjsmål och avgöra det inom den föreskrivna tiden.

8 §

***Reseförbuds giltighetstid och** hävning av reseförbud*

Ett reseförbud som har meddelats innan åtal har väckts gäller fram till huvudförhandlingen, om det inte har bestämts att förbudet ska upphöra tidigare eller om det inte hävs tidigare genom ett särskilt beslut. Ett reseförbud ska helt eller delvis hävas genast när det inte längre finns förutsättningar för att hålla reseförbudet i kraft i oförändrad form. En anhållningsberättigad tjänsteman får besluta om hävning, även om reseförbudet har meddelats av en domstol.

Gällande lydelse

Den som har meddelats reseförbud har redan innan åtal väcks rätt att föra frågan om huruvida ett reseförbud som meddelats av en anhållningsberättigad tjänsteman ska bestå till domstol för prövning. En sådan begäran ska tas upp till behandling inom en vecka från det att den inkommit till domstolen. Domstolen ska helt eller delvis häva förbudet, om den efter att ha gett den anhållningsberättigade tjänstemannen tillfälle att bli hörd anser att det inte finns förutsättningar för att hålla reseförbudet i kraft i oförändrad form. Vid ny behandling av ett reseförbud som domstolen meddelat ska 3 kap. 15 § 1 mom. iakttas i tillämpliga delar.

9 §

Reseförbuds giltighetstid

Ett reseförbud som har meddelats innan åtal har väckts gäller fram till huvudförhandlingen, om det inte har bestämts att förbudet ska upphöra tidigare eller om det inte hävs tidigare genom ett särskilt beslut.

Om domstolen ställer in eller skjuter upp huvudförhandlingen i ett mål där svaranden har meddelats reseförbud, ska den bestämma om reseförbudet ska bestå.

När domstolen avgör målet får den i det fall att svaranden döms till ovillkorligt fängelsestraff meddela svaranden reseförbud enligt 1 § eller bestämma att ett sådant meddelat reseförbud ska bestå. En svarande som är på fri fot får meddelas ett sådant reseförbud endast på yrkande av åklagaren eller den målsägande som yrkat på straff för svaranden. Domstolen får självmant förordna att en häktad eller den som begärts häktad ska meddelas ovan avsett reseförbud i stället för att häktas. Reseförbudet gäller då tills verkställigheten av straffet inleds eller tills en högre domstol bestämmer något annat.

10 §

Påföljder för överträdelse av reseförbud

Om den som meddelats reseförbud bryter mot förbudet eller flyr, börjar förbereda flykt,

Föreslagen lydelse

Den som har meddelats reseförbud har redan innan åtal väcks rätt att föra frågan om huruvida ett reseförbud som meddelats av en anhållningsberättigad tjänsteman ska bestå till domstol för prövning. En sådan begäran ska tas upp till behandling inom en vecka från det att den inkommit till domstolen. Domstolen ska helt eller delvis häva förbudet, om den efter att ha gett den anhållningsberättigade tjänstemannen tillfälle att bli hörd anser att det inte finns förutsättningar för att hålla reseförbudet i kraft i oförändrad form. Vid ny behandling av ett reseförbud som domstolen meddelat ska 3 kap. 15 § 1 mom. iakttas i tillämpliga delar.

Om domstolen ställer in eller skjuter upp huvudförhandlingen i ett mål där svaranden har meddelats reseförbud, ska den bestämma om reseförbudet ska bestå.

När domstolen avgör målet får den endast i det fall att svaranden döms till ovillkorligt fängelsestraff meddela svaranden reseförbud enligt 1 § eller bestämma att ett sådant meddelat reseförbud ska bestå. En svarande som är på fri fot får meddelas ett sådant reseförbud endast på yrkande av åklagaren eller den målsägande som yrkat på straff för svaranden. Domstolen får självmant förordna att en häktad eller den som begärts häktad ska meddelas ovan avsett reseförbud i stället för att häktas. Reseförbudet gäller då tills verkställigheten av straffet inleds eller tills en högre domstol bestämmer något annat.

10 §

Påföljder för överträdelse av reseförbud

Om den som meddelats reseförbud bryter mot skyldigheterna i beslutet om reseförbud,

Gällande lydelse

försvårar utredningen av ärendet eller fortsätter sin brottsliga verksamhet, får han eller hon anhållas och häktas. Om ett ovillkorligt fängelsestraff som ådömts honom eller henne redan har blivit verkställbart, får det genast verkställas.

Föreslagen lydelse

handlar i strid med vad domstolen i enlighet med 5 a § 1 mom. bestämt om att personen ska infinna sig för fästande av tekniska anordningar eller lösgör en sådan teknisk anordning för övervakning av förstärkt reseförbud som fästs på eller getts till honom eller henne eller sätter en sådan anordning ur funktion, eller om han eller hon flyr, börjar förbereda flykt, försvårar utredningen av ärendet eller fortsätter sin brottsliga verksamhet, får det i 2 eller 2 a § avsedda innehållet i beslutet om reseförbud ändras, eller också får han eller hon, i stället för att omfattas av reseförbud, anhållas eller häktas. Om ett ovillkorligt fängelsestraff som ådömts honom eller henne redan har blivit verkställbart, får det genast verkställas.

6 kap

Kvarstad

2 §

Beslut om kvarstad

Innan ett åtal väcks kan en anhållningsberättigad tjänsteman yrka att egendom ska beläggas med kvarstad. Efter det att åtalet har väckts får ett sådant yrkande framställas av åklagaren och även av en målsägande för att säkerställa att skadestånd eller gottgörelse betalas till målsäganden själv.

4 §

Hävning av åtgärd

Den anhållningsberättigade tjänstemannen ska häva en tillfällig kvarstad före domstolsbehandling, och domstolen ska häva en kvarstad när *tillräcklig säkerhet ställs för betalning av böter, skadestånd, gottgörelse eller*

6 kap

Kvarstad

2 §

Beslut om kvarstad

Innan ett åtal väcks kan en anhållningsberättigad tjänsteman yrka att egendom ska beläggas med kvarstad. *Innan yrkandet framställs ska, om det inte ska anses uppenbart onödigt, åklagaren underrättas om yrkandet, och åklagaren kan överta avgörandet av frågan om huruvida yrkande ska framställas.* Efter det att åtalet har väckts får ett sådant yrkande framställas av åklagaren och även av en målsägande för att säkerställa att skadestånd eller gottgörelse betalas till målsäganden själv.

4 §

Hävning av åtgärd

Den anhållningsberättigade tjänstemannen ska häva en tillfällig kvarstad före domstolsbehandling, och domstolen ska häva en kvarstad när *det inte längre finns anledning att*

Gällande lydelse

belopp som kan komma att dömas förverkat eller när det annars inte längre finns anledning att hålla säkringsåtgärden i kraft. Den anhållningsberättigade tjänstemannen ska göra framställning till domstolen om hävning av kvarstaden, om det inte längre finns förutsättningar för kvarstaden.

Domstolen ska också häva kvarstaden om åtal inte väcks eller ett yrkande på förverkandepåföljd inte framställs inom fyra månader från det att kvarstaden meddelades. Domstolen kan förlänga denna tid med högst fyra månader åt gången, om en anhållningsberättigad tjänsteman begär detta senast en vecka innan tiden löper ut. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden och avgöra det inom den föreskrivna tiden. Den som saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd i samband med att förlängningsärendet behandlas. Om personen inte kan nås, får ärendet dock avgöras utan att han eller hon hörs.

5 §

Ny behandling av kvarstad

På yrkande av den som saken gäller ska domstolen besluta om en kvarstad ska bestå. Yrkandet ska tas upp till behandling inom en vecka från det att det inkommit till domstolen. Kvarstaden behöver dock inte tas upp till ny behandling tidigare än två månader efter den föregående behandlingen.

Föreslagen lydelse

hålla säkringsåtgärden i kraft. Den anhållningsberättigade tjänstemannen ska göra framställning till domstolen om hävning av kvarstaden, om det inte längre finns förutsättningar för kvarstaden. En tillfällig kvarstad och en kvarstad förblir i kraft, även om sådan säkerhet som avses i 8 kap. 3 § i utsökningsbalken ställs för betalning av böter, skadestånd, gottgörelse eller belopp som kan komma att dömas förverkat.

Domstolen ska också häva kvarstaden om åtal inte väcks eller ett yrkande på förverkandepåföljd inte framställs inom fyra månader från det att kvarstaden meddelades. Domstolen kan förlänga denna tid med högst fyra månader åt gången, om en anhållningsberättigad tjänsteman begär detta senast två veckor innan tiden löper ut och om förutsättningarna för kvarstaden fortfarande föreligger och det inte är oskäligt att låta kvarstaden bestå med hänsyn till grunden för kvarstaden och den olägenhet som kvarstaden medför. Av särskilda skäl som hänför sig till arten och utredningen av det aktuella brottmålet kan tiden förlängas med högst ett år åt gången, eller också kan det beslutas att kvarstaden består tills vidare. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden och avgöra det inom den föreskrivna tiden. Den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd i samband med att förlängningsärendet behandlas. Om personen inte kan nås, får ärendet dock avgöras utan att han eller hon hörs. Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde, om domstolen anser att det är lämpligt och personen på begäran samtycker till behandlingssättet.

5 §

Ny behandling av kvarstad

På yrkande av den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller ska domstolen besluta om en kvarstad ska bestå. Yrkandet ska tas upp till behandling inom en vecka från det att det inkommit till domstolen. Kvarstaden behöver dock inte tas upp till ny

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

behandling tidigare än två månader efter den föregående behandlingen.

8 §

Beslut om kvarstad när en främmande stat har begärt rättslig hjälp

8 §

Beslut om kvarstad när en främmande stat har begärt rättslig hjälp

Beslut om kvarstad enligt 1 mom. fattas av tingsrätten på den ort där svaranden har egen-
dom som kan beläggas med kvarstad eller där
det annars är ändamålsenligt att behandla
ärendet. När domstolen beslutar om kvarstad
ska den samtidigt utsätta en giltighetstid för
kvarstaden. Domstolen får förlänga den ut-
sätta tiden, om en anhållningsberättigad tjäns-
teman senast en vecka innan denna tid löper ut
framställer en begäran om saken. Domstolen
ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller
förlängning av tiden och avgöra det inom den
utsatta tiden.

Beslut om kvarstad enligt 1 mom. fattas av
tingsrätten på den ort där svaranden har egen-
dom som kan beläggas med kvarstad eller där
det annars är ändamålsenligt att behandla
ärendet. När domstolen beslutar om kvarstad
ska den samtidigt utsätta en giltighetstid för
kvarstaden. Domstolen får förlänga den ut-
sätta tiden, om en anhållningsberättigad tjäns-
teman senast en vecka innan denna tid löper ut
framställer en begäran om saken. Domstolen
ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller
förlängning av tiden och avgöra det inom den
utsatta tiden. *Ärendet får avgöras i kansliet
utan behandling vid sammanträde, om dom-
stolen anser att det är lämpligt och svaranden
på begäran samtycker till behandlingssättet.*

7 kap

Beslag samt kopiering av handlingar

4 §

*Förbud mot beslag och kopiering som gäller
teleavlyssning, teleövervakning och basstat-
ionsuppgifter*

*Hos ett teleföretag som avses i 2 § 21 punk-
ten i kommunikationsmarknadslagen
(393/2003) (teleföretag) eller hos en sam-
manslutningsabonnent som avses i 2 § 11
punkten i lagen om dataskydd vid elektronisk
kommunikation (516/2004) (sammanslut-
ningsabonnent) får inte tas i beslag eller ko-
pieras handlingar och data som innehåller
uppgifter som gäller meddelanden som avses*

7 kap

Beslag samt kopiering av handlingar

4 §

*Förbud mot beslag och kopiering som gäller
teleavlyssning, teleövervakning och basstat-
ionsuppgifter*

*Hos en kommunikationsförmedlare som av-
ses i 3 § 36 punkten i lagen om tjänster inom
elektronisk kommunikation (917/2014) får
inte tas i beslag eller kopieras handlingar och
data som innehåller uppgifter som gäller ett i
10 kap. 3 § 1 mom. i denna lag avsett med-
delande som förmedlats, i 10 kap. 6 § 1 mom.
avsedda förmedlingsuppgifter i anslutning till
ett meddelande eller i 10 kap. 10 § 1 mom. av-
sedda basstationsuppgifter.*

Gällande lydelse

i 10 kap. 3 § 1 mom. i denna lag, identifieringsuppgifter som avses i 10 kap. 6 § 1 mom. eller basstationsuppgifter som avses i 10 kap. 10 § 1 mom.

12 §

Protokoll

En kopia av protokollet ska omedelbart sändas till den vars föremål, egendom eller handling har tagits i beslag eller kopierats. Kopia av protokollet ges inte under den tid som underrättelsen om omhändertagandet har framskjutits med stöd av 9 § 2 mom.

14 §

Hävning av beslag

Ett beslag ska hävas så snart det inte längre behövs.

Ett beslag ska också hävas, om åtal för det brott som ligger till grund för beslaget inte väcks eller ett yrkande på förverkandepåföljd inte framställs inom fyra månader från det att föremålet, egendomen eller handlingen togs i beslag. På begäran av en anhållningsberättigad tjänsteman kan domstolen förlänga tidsfristen med högst fyra månader åt gången, om förutsättningarna för beslaget fortfarande föreligger och det inte är oskäligt att låta beslaget bestå med hänsyn till grunden för beslaget och den olägenhet som beslaget medför. Av särskilda skäl som hänför sig till arten och utredningen av det aktuella brottmålet kan tiden förlängas med högst ett år åt gången eller så kan det beslutas att beslaget består tills vidare. Det kan också bestämmas att ett beslag består

Föreslagen lydelse

12 §

Protokoll

En kopia av protokollet ska omedelbart sändas till den vars föremål, egendom eller handling har tagits i beslag eller kopierats *samt vid behov till den hos vilken föremålet, egendomen eller handlingen har tagits i beslag*. Kopia av protokollet ges inte under den tid som underrättelsen om omhändertagandet har framskjutits med stöd av 9 § 2 mom.

14 §

*Hävning av beslag **samt återlämnande av föremål, egendom och handlingar***

Ett beslag ska hävas så snart det inte längre behövs, *och föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag ska utan dröjsmål återlämnas till den som har rätt till dem, om det inte finns något hinder för återlämnandet enligt 18 eller 23 § eller enligt bestämmelser i annan lag*.

Ett beslag ska också hävas, om åtal för det brott som ligger till grund för beslaget inte väcks eller ett yrkande på förverkandepåföljd inte framställs inom fyra månader från det att föremålet, egendomen eller handlingen togs i beslag. På begäran av en anhållningsberättigad tjänsteman kan domstolen förlänga tidsfristen med högst fyra månader åt gången, om förutsättningarna för beslaget fortfarande föreligger och det inte är oskäligt att låta beslaget bestå med hänsyn till grunden för beslaget och den olägenhet som beslaget medför. Av särskilda skäl som hänför sig till arten och utredningen av det aktuella brottmålet kan tiden förlängas med högst ett år åt gången, eller också kan det beslutas att beslaget består tills vidare. Det kan också bestämmas att ett beslag

Gällande lydelse

tills vidare om det är förbjudet att inneha det föremål, den egendom eller den handling som beslagtogs.

En begäran enligt 2 mom. ska framställas senast en vecka innan den föreskrivna tiden löper ut. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden till behandling och avgöra det inom den föreskrivna tiden. Den som saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd. Om personen inte kan nås, får ärendet dock avgöras utan att han eller hon hörs.

15 §

Yrkande att domstol ska besluta om beslag eller kopiering

På yrkande av den som saken gäller ska domstolen besluta om ett beslag ska bestå eller om kopian av en handling ska förvaras för att användas som bevis. För att beslaget ska bestå eller kopian förvaras måste förutsättningarna för beslag eller kopiering fortfarande föreligga. Dessutom får det inte vara oskäligt att låta beslaget bestå med hänsyn till grunden för beslaget och den olägenhet som beslaget medför. Domstolen kan också på yrkande besluta att en handling ska kopieras i stället för att beslaget ska bestå.

Ett yrkande enligt 1 mom. som framställts innan åtalet eller ett yrkande på förverkandepåföljd börjar behandlas ska tas upp till behandling inom en vecka från det att det inkom till domstolen. Angående handläggningen gäller i tillämpliga delar vad som i 3 kap. 1 och 3 § bestäms om handläggning av häktningsyrkande. Ett beslag eller frågan om att förvara kopian av en handling behöver dock inte tas upp till ny behandling tidigare än två månader efter föregående behandling. Den som saken

Föreslagen lydelse

består tills vidare om det är förbjudet att inneha det föremål, den egendom eller den handling som beslagtogs.

En begäran enligt 2 mom. ska framställas senast *två* veckor innan den föreskrivna tiden löper ut. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden till behandling och avgöra det inom den föreskrivna tiden. Den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd. Ärendet får dock avgöras utan att personen hörs, om han eller hon inte kan nås *eller om den underrättelse om omhändertagandet som ska lämnas till honom eller henne har framskjutits med stöd av 9 § 2 mom. Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde, om domstolen anser att det är lämpligt och personen på begäran sam-tycker till behandlingssättet.*

15 §

Yrkande att domstol ska besluta om beslag eller kopiering

På yrkande av den *vars rättigheter, intressen eller skyldigheter* saken gäller ska domstolen besluta om ett beslag ska bestå eller om kopian av en handling ska förvaras för att användas som bevis. För att beslaget ska bestå eller kopian förvaras måste förutsättningarna för beslag eller kopiering fortfarande föreligga. Dessutom får det inte vara oskäligt att låta beslaget bestå med hänsyn till grunden för beslaget och den olägenhet som beslaget medför. Domstolen kan också på yrkande besluta att en handling ska kopieras i stället för att beslaget ska bestå.

Om ett yrkande enligt 1 mom. har framställts innan det har kunnat framställas vid den muntliga förhandling i domstolen eller i det skriftliga förfarande som gäller åtalet eller ett yrkande på förverkandepåföljd, ska yrkandet tas upp till behandling inom en vecka från det att det inkom till domstolen. I fråga om handläggningen gäller i tillämpliga delar vad som i 3 kap. 1 och 3 § föreskrivs om handläggning av häktningsyrkande. Ett beslag eller frågan om att förvara kopian av en handling behöver dock inte tas upp till ny behandling

Gällande lydelse

gäller ska ges tillfälle att bli hörd. Om personen inte kan nås, får ärendet dock avgöras utan att han eller hon hörs.

21 §

Beslut om beslag när en främmande stat har begärt rättslig hjälp

Föremål, egendom, handlingar och data kan på begäran av en utländsk myndighet tas i beslag, om de kan utgöra bevis i ett brottmål som behandlas av den utländska myndigheten eller om de har avhånts någon genom brott. Föremål, egendom och handlingar kan tas i beslag, om de genom ett beslut av en utländsk domstol har förverkats med anledning av brott eller om det med fog kan antas att de med anledning av ett brott kommer att förverkas i ett mål som behandlas av en utländsk myndighet.

Den myndighet som beslutat om beslaget ska inom en vecka från beslutet föra beslutet till tingsrätten på den ort där beslaget har utförts. Den domstol som beslutar om fastställelsen ska samtidigt utsätta en giltighetstid för beslaget. Om den myndighet som beslutat om beslaget inom giltighetstiden för beslaget framställer en begäran om saken får domstolen förlänga tiden. *En domstol som behandlar ärenden enligt 66 § 2 mom. i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003) eller enligt 63 § 2 mom. i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna (1383/2007) kan också besluta om beslag.* Åklagaren ska vid behov underrätta den myndighet som tidigare behandlat beslagsärendet om beslutet om beslag.

Föreslagen lydelse

tidigare än två månader efter föregående behandling. Den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd. Om personen inte kan nås, får ärendet dock avgöras utan att han eller hon hörs.

21 §

*Beslut om beslag **eller kopiering** när en främmande stat har begärt rättslig hjälp*

Föremål, egendom, handlingar och data kan på begäran av en utländsk myndighet tas i beslag, om de kan utgöra bevis i ett brottmål som behandlas av den utländska myndigheten eller om de har avhånts någon genom brott. *En handling kan kopieras i stället för att tas i beslag, om den kan utgöra bevis i ett brottmål som behandlas av den utländska myndigheten.* Föremål, egendom och handlingar kan tas i beslag, om de genom ett beslut av en utländsk domstol har förverkats med anledning av brott eller om det med fog kan antas att de med anledning av ett brott kommer att förverkas i ett mål som behandlas av en utländsk myndighet.

Den myndighet som beslutat om beslaget *eller kopieringen* ska inom en vecka från beslutet föra beslutet till tingsrätten på den ort där beslaget *eller kopieringen* har utförts. *I mål och ärenden enligt lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003) kan beslutet emellertid även föras till den tingsrätt där ett ärende enligt 66 § 2 mom. i den lagen handläggs, och i mål och ärenden enligt lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna (1383/2007) kan beslutet föras till den tingsrätt där ett ärende enligt 63 § 2 mom. i den lagen handläggs.* Den domstol som beslutar om fastställelsen ska samtidigt utsätta en giltighetstid för beslaget. Om den myndighet som beslutat om beslaget framställer en begäran om saken inom giltighetstiden för beslaget, får domstolen förlänga tiden. *Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling vid sammanträde, om domstolen anser att det är lämpligt och den vars rättigheter, intressen el-*

Gällande lydelse

Om föremål, egendom eller handlingar har tagits i beslag för att användas som bevis i ett brottmål som behandlas av en utländsk myndighet, kan domstolen på begäran av den myndighet som beslutat om beslaget besluta att det beslagtagna vid behov får överlämnas till den utländska myndighet som framställt begäran, varvid denna ska åläggas att återlämna det beslagtagna när det inte längre behövs som bevis i målet. Domstolen kan dock bestämma att ett föremål, egendom eller en handling inte behöver återlämnas om detta är klart oändamålsenligt.

I fråga om beslag enligt denna paragraf gäller i övrigt i tillämpliga delar vad som bestäms i 1–13 §, 14 § 1 mom., 15, 17 och 22 §, 23 § 3 och 4 mom. och 25 § i detta kapitel och i 3 kap. 1 § 2 mom. samt i 5 och 6 § och i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden. Bestämmelserna i detta kapitel om kopior av handlingar får tillämpas, om det är möjligt enligt bestämmelserna om begäran om rättslig hjälp eller lämnande av rättslig hjälp.

I fråga om begäranden om frysning som inkommit från en medlemsstat i Europeiska unionen och som avses i lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial, i fråga om beslut om beslag som avses i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (430/2017) samt i fråga om beslut om frysning som avses i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1805 om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande och lagen om tillämpning av förordningen om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande i Europeiska unionen iakttas de lagarna och den förordningen i stället för 1–4 mom.

Föreslagen lydelse

ler skyldigheter saken gäller på begäran samtycker till behandlingssättet. Åklagaren ska vid behov underrätta den myndighet som tidigare behandlat beslagsärendet om beslutet om beslag eller kopiering.

Om föremål, egendom eller handlingar har tagits i beslag *eller handlingar har kopierats* för att användas som bevis i ett brottmål som behandlas av en utländsk myndighet, kan domstolen på begäran av den myndighet som beslutat om beslaget *eller kopieringen* besluta att det som beslagtogs eller kopiorna vid behov får överlämnas till den utländska myndighet som framställt begäran, varvid denna ska åläggas att återlämna dem när de inte längre behövs som bevis i målet. Domstolen kan dock bestämma att ett föremål, egendom, en handling *eller en kopia av en handling* inte behöver återlämnas om detta är klart oändamålsenligt.

I fråga om beslag enligt denna paragraf gäller i övrigt i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 1–13 §, 14 § 1 mom., 15, 17 och 22 §, 23 § 3 och 4 mom. och 25 § i detta kapitel och i 3 kap. 1 § 2 mom. samt i 5 och 6 § och i lagen om internationell rätts-hjälp i straffrättsliga ärenden. Vad som i detta kapitel föreskrivs om kopior av handlingar får tillämpas, om det är möjligt enligt bestämmelserna om begäran om rättslig hjälp eller lämnande av rättslig hjälp.

I fråga om begäranden om frysning som inkommit från en medlemsstat i Europeiska unionen och som avses i lagen om verkställighet i Europeiska unionen av frysningsbeslut av egendom eller bevismaterial, i fråga om beslut om beslag som avses i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (430/2017) samt i fråga om beslut om frysning som avses i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1805 om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande och lagen om tillämpning av förordningen om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande i Europeiska unionen iakttas de lagarna och den förordningen i stället för 1–4 mom.

Gällande lydelse

23 §

Återlämnande av föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag

Föreslagen lydelse

23 §

Särskilda bestämmelser om återlämnande av föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag

8 kap

Genomsökning

14 §

Tillämpliga bestämmelser vid platsgenomsökning

8 kap

Genomsökning

14 §

*Tillämpliga bestämmelser vid **vissa** platsgenomsökningar*

18 §

Domstolsprövning av husrannsakan

18 §

*Domstolsprövning av husrannsakan **eller platsgenomsökning***

(ny)

Det som föreskrivs ovan i denna paragraf tillämpas även på platsgenomsökning som gäller platser som avses i 14 §, om genomsökningen i fråga om konsekvenserna och förfarandet har motsvarat husrannsakan.

Genomsökning av utrustning

Genomsökning av utrustning

23 §

23 §

Skyldighet för innehavare av informationssystem att lämna uppgifter

*Skyldighet för innehavare av informationssystem att lämna uppgifter **och bistå vid användningen av dem***

Innehavaren av ett informationssystem, den som svarar för systemet eller någon annan person är skyldig att på begäran ge förundersökningsmyndigheten lösenord och andra motsvarande uppgifter som behövs för genomsökning av utrustning. Personen i fråga ska, om han eller hon önskar det, få ett skriftligt intyg över begäran.

Innehavaren av ett informationssystem, den som svarar för systemet eller någon annan person är skyldig att på begäran ge förundersökningsmyndigheten lösenord och andra motsvarande uppgifter som behövs för genomsökning av utrustning **och att bistå vid användningen av dem**. Personen i fråga ska, om han eller hon önskar det, få ett skriftligt intyg över begäran.

Gällande lydelse

Den som vägrar lämna de uppgifter som avses i 1 mom. kan förhöras i domstol så som bestäms i 7 kap. 9 § i förundersökningslagen.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller inte den som är misstänkt för brott och inte heller en person som avses i 7 kap. 3 § 1 eller 2 mom. och som har rätt eller skyldighet att vägra vittna.

(ny)

Föreslagen lydelse

Den som vägrar lämna de uppgifter som avses i 1 mom. *eller bistå vid användningen av dem i enlighet med det momentet* kan förhöras i domstol så som föreskrivs i 7 kap. 9 § i förundersökningslagen.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller inte den som är misstänkt för brott och inte heller en person som avses i 7 kap. 3 § 1 eller 2 mom. och som har rätt eller skyldighet att vägra vittna.

29 a §

Domstolsprövning av genomsökning av utrustning

Om genomsökning av utrustning har företagits i samband med husrannsakan eller sådan platsgenomsökning som avses i 18 § 4 mom. eller om det finns anledning att anta att genomsökningen har omfattat sådan information som avses i 1 § 3 mom., ska domstolen på yrkande av innehavaren av utrustningen eller av en annan person som har rätt till utrustningen avgöra om det har funnits förutsättningar för genomsökning av utrustning eller om genomsökningen har genomförts på det sätt som krävs enligt 22 § och med iakttagande i tillämpliga delar av 5 och 6 §.

På handläggningen av yrkanden enligt 1 mom. tillämpas vad som i 18 § föreskrivs om handläggning av yrkanden som gäller husrannsakan och platsgenomsökning.

9 kap

Tvångsmedel i samband med särskilda undersökningsmetoder

3 §

Upptagande av signalement

Av den som är misstänkt för brott får en polisman för identifiering, utredning av brott och registrering av brottslingar ta finger-, hand- och fotavtryck, handstils-, röst- och luktprov

9 kap

Tvångsmedel i samband med särskilda undersökningsmetoder

3 §

Upptagande av signalement

Av den som är misstänkt för brott får en polisman för identifiering, utredning av brott, *användning av andra tvångsmedel enligt denna lag* och registrering av brottslingar ta finger-, hand- och fotavtryck, handstils-, röst-

Gällande lydelse

samt fotografier och ta upp kännemärken (signalement).

Föreslagen lydelse

och luktprov samt *ansiktsbilder och fotografier* och ta upp kännemärken (*signalement*).

10 kap

Hemliga tvångsmedel

3 §

Teleavlyssning och dess förutsättningar

Med teleavlyssning avses att ett meddelande som tas emot av eller sänds från en viss teleadress eller teleterminalutrustning genom ett i 3 § 43 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014) avsett allmänt kommunikationsnät eller ett därtill anslutet kommunikationsnät avlyssnas, upptas eller behandlas på något annat sätt för utredning av innehållet i meddelandet och de identifieringsuppgifter i anslutning till det som avses i 6 § i detta kapitel. Teleavlyssning får riktas endast mot meddelanden från eller meddelanden avsedda för en person som är misstänkt för brott.

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att rikta teleavlyssning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som en misstänkt innehar eller annars kan antas använda, om den misstänkte är skäligen misstänkt för

1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, aggressionsbrott, förberedelse till aggressionsbrott, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen eller brott mot förbudet mot infanteriminor,

2) äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, röjande av statshemlighet eller olovlig underrättelseverksamhet,

3) högförräderi, grovt högförräderi eller förberedelse till högförräderi,

4) grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn,

10 kap

Hemliga tvångsmedel

3 §

Teleavlyssning och dess förutsättningar

Med teleavlyssning avses att ett meddelande som tas emot av eller sänds från en viss teleadress eller teleterminalutrustning och som förmedlas i ett i 3 § 43 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation avsett allmänt kommunikationsnät eller i ett därtill anslutet kommunikationsnät avlyssnas, upptas eller behandlas på något annat sätt för utredning av innehållet i meddelandet och av de förmedlingsuppgifter i anslutning till det som avses i 6 § i detta kapitel. Teleavlyssning får riktas endast mot meddelanden från eller meddelanden avsedda för en person som är misstänkt för brott.

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att rikta teleavlyssning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som en misstänkt innehar eller annars kan antas använda, om den misstänkte är skäligen misstänkt för

1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, aggressionsbrott, förberedelse till aggressionsbrott, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen eller brott mot förbudet mot infanteriminor,

2) äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, röjande av statshemlighet eller olovlig underrättelseverksamhet,

3) högförräderi, grovt högförräderi eller förberedelse till högförräderi,

4) grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn,

Gällande lydelse

5) våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn eller sexuellt utnyttjande av barn,

6) dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter eller i 21 kap. 6 a § i strafflagen avsedd förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa enligt 1, 2 eller 3 § i det kapitlet,

7) grovt ordnande av olaglig inresa, grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan eller förberedelse till tagande av gisslan,

8) grovt rån, förberedelse till grovt rån eller grov utpressning,

9) grovt häleri, yrkesmässigt häleri eller grov penningtvätt,

10) sabotage, trafiksabotage, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott eller kapning,

11) brott som begåtts i terroristiskt syfte enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 2–8 punkten eller 2 mom. i strafflagen, brott avseende radiologiska vapen som begåtts i terroristiskt syfte, förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, ledande av terroristgrupp, deltagande i en terroristgrupps verksamhet, meddelande av utbildning för ett terroristbrott, deltagande i utbildning för ett terroristbrott om gärningen är så allvarlig att den förutsätter fängelsestraff, rekrytering för ett terroristbrott, finansiering av ett terroristbrott, finansiering av en terrorist, finansiering av terroristgrupp eller, om gärningen är så allvarlig att den förutsätter fängelsestraff, resa i syfte att begå ett terroristbrott eller offentlig uppmaning som har anknytning till terroristbrott,

12) grov skadegörelse eller grov dataskadegörelse,

13) grovt bedrägeri eller grovt ocker,

14) grov penningförfalskning,

15) grov miljöförstöring, eller

16) grovt narkotikabrott.

Föreslagen lydelse

5) våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn eller sexuellt utnyttjande av barn,

6) dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, *grov misshandel* eller i 21 kap. 6 a § i strafflagen avsedd förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa enligt 1, 2 eller 3 § i det kapitlet,

7) grovt ordnande av olaglig inresa, grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan eller förberedelse till tagande av gisslan,

8) grovt rån, förberedelse till grovt rån eller grov utpressning,

9) grovt häleri, yrkesmässigt häleri eller grov penningtvätt,

10) sabotage, trafiksabotage, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott eller kapning,

11) brott som begåtts i terroristiskt syfte enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 2–8 punkten eller 2 mom. i strafflagen, brott avseende radiologiska vapen som begåtts i terroristiskt syfte, förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, ledande av terroristgrupp, främjande av en terroristgrupps verksamhet, meddelande av utbildning för ett terroristbrott, deltagande i utbildning för ett terroristbrott om gärningen är så allvarlig att den förutsätter fängelsestraff, rekrytering för ett terroristbrott, finansiering av ett terroristbrott, finansiering av en terrorist, finansiering av terroristgrupp, eller resa i syfte att begå ett terroristbrott om gärningen är så allvarlig att den förutsätter fängelsestraff,

12) grov skadegörelse eller grov dataskadegörelse,

13) grovt bedrägeri eller grovt ocker,

14) grov penningförfalskning,

15) *grovt störande av post- och teletrafik eller grov systemstörning*,

16) *grovt skjutvapenbrott*,

17) grov miljöförstöring, eller

18) grovt narkotikabrott.

Gällande lydelse

4 §

Inhämtande av information i stället för teleavlyssning

Om det är sannolikt att i 3 § avsedda meddelanden och tillhörande *identifieringsuppgifter* inte längre är tillgängliga genom teleavlyssning, kan förundersökningsmyndigheten trots förbudet enligt 7 kap. 4 § beviljas tillstånd att under de förutsättningar som anges i 3 § i detta kapitel beslagta eller kopiera dem hos ett teleföretag eller en sammanslutningsabonnent.

5 §

Beslut om teleavlyssning och annat motsvarande inhämtande av information

Beslut om teleavlyssning och om inhämtande av information enligt 4 § ska fattas av domstolen på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman.

Tillstånd till teleavlyssning och till inhämtande av information enligt 4 § 2 mom. kan ges för högst en månad åt gången.

I ett yrkande och i ett beslut om teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning ska följande nämnas:

- 1) det misstänkta brottet och brottstidpunkten,
- 2) den misstänkte,

3) de fakta som brottsmisstanken mot den misstänkte och förutsättningarna för teleavlyssningen eller för inhämtandet av information i stället för teleavlyssning grundar sig på,

4) giltighetstiden med angivande av klockslag för tillståndet till teleavlyssning eller inhämtande av information enligt 4 § 2 mom.,

5) den teleadress eller teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot,

6) den anhållningsberättigade tjänsteman som leder och övervakar utförandet av teleavlyssningen eller inhämtandet av information i stället för teleavlyssning,

Föreslagen lydelse

4 §

Inhämtande av information i stället för teleavlyssning

Om det är sannolikt att i 3 § avsedda meddelanden och tillhörande *förmedlingsuppgifter* inte längre är tillgängliga genom teleavlyssning, kan förundersökningsmyndigheten trots förbudet enligt 7 kap. 4 § beviljas tillstånd att under de förutsättningar som anges i 3 § i detta kapitel beslagta eller kopiera dem hos en *kommunikationsförmedlare*.

5 §

Beslut om teleavlyssning och annat motsvarande inhämtande av information

Beslut om teleavlyssning och om inhämtande av information enligt 4 § ska fattas av domstolen på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman.

Tillstånd till teleavlyssning och till inhämtande av information enligt 4 § 2 mom. kan ges för högst en månad åt gången *räknat från den dag då tillstånd ges*.

I ett yrkande och i ett beslut om teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning ska följande nämnas:

- 1) det misstänkta brottet och brottstidpunkten,

2) den misstänkte *eller, om den misstänkte inte är känd, den teleadress eller teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot*,

3) de fakta som brottsmisstanken mot den misstänkte och förutsättningarna för teleavlyssningen eller för inhämtandet av information i stället för teleavlyssning grundar sig på,

4) giltighetstiden med angivande av klockslag för tillståndet till teleavlyssning eller inhämtande av information enligt 4 § 2 mom.,

5) den anhållningsberättigade tjänsteman som leder och övervakar utförandet av teleavlyssningen eller inhämtandet av information i stället för teleavlyssning,

Gällande lydelse

7) eventuella begränsningar och villkor för teleavlyssningen eller inhämtandet av information i stället för teleavlyssning.
(ny)

6 §

Teleövervakning och dess förutsättningar

Med teleövervakning avses att *identifiersuppgifter* inhämtas om ett meddelande som har sänts från en teleadress eller teleterminalutrustning som är kopplad till ett kommunikationsnät som avses i 3 § eller som har mottagits till en sådan adress eller utrustning samt att uppgifter om en teleadress eller teleterminalutrustnings läge inhämtas eller att användningen av adressen eller utrustningen tillfälligt förhindras. Med identifieringsuppgifter avses sådana uppgifter om ett meddelande som kan förknippas med en i 3 § 7 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation avsedd användare eller med en i 30 punkten i den paragrafen avsedd abonnent och som behandlas i kommunikationsnäten för att överföra, distribuera eller tillhandahålla meddelanden.

7 §

Teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning

Om förundersökningen gäller ett brott som har medfört någons död, kräver teleövervakningen mot en teleadress eller teleterminalutrustning som denne innehaft inte samtycke av den avlidnes rättsinnehavare.

Föreslagen lydelse

6) eventuella begränsningar och villkor för teleavlyssningen eller inhämtandet av information i stället för teleavlyssning.

Beslut om de teleadresser eller den teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman, utom i situationer där den misstänkte inte är känd. I beslutet ska valet av de teleadresser eller den teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot motiveras.

6 §

Teleövervakning och dess förutsättningar

Med teleövervakning avses att *förmedlingsuppgifter* som innehas av en *kommunikationsförmedlare* som avses i 3 § 36 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation inhämtas om ett meddelande som har sänts från eller tagits emot av en teleadress eller teleterminalutrustning som är kopplad till ett kommunikationsnät som avses i 3 § i detta kapitel samt att uppgifter om en teleadress eller teleterminalutrustnings läge inhämtas eller att användningen av adressen eller utrustningen tillfälligt förhindras. Med *förmedlingsuppgifter* avses i denna lag sådana uppgifter om ett meddelande som kan förknippas med en i 3 § 7 punkten i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation avsedd användare eller med en i 30 punkten i den paragrafen avsedd abonnent och som behandlas i kommunikationsnäten för att överföra, distribuera eller tillhandahålla meddelanden.

7 §

Teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning

Om förundersökningen gäller ett brott som har medfört *en persons* död, kräver teleövervakningen mot en teleadress eller teleterminalutrustning som denne innehaft inte samtycke av *personens* rättsinnehavare.

Gällande lydelse

(ny)

9 §

Beslut om teleövervakning och om inhämtande av lägesuppgifter

På yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman ska domstolen besluta om teleövervakning enligt 6 §, 7 § 1 mom. 1, 4 och 5 punkten och 2 mom. samt om inhämtande av lägesuppgifter enligt 8 §. Om ärendet inte tål uppskov, får en anhållningsberättigad tjänsteman besluta om teleövervakning och inhämtande av lägesuppgifter till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att tvångsmedlet började användas.

En anhållningsberättigad tjänsteman ska besluta om teleövervakning som avses i 7 § 1 mom. 2 och 3 punkten.

Tillstånd kan ges och beslut fattas för högst en månad åt gången. Tillståndet eller beslutet får även gälla en viss tidsperiod som föregått tillståndet eller beslutet. Denna tidsperiod får vara längre än en månad.

I ett yrkande och i ett beslut om teleövervakning ska följande nämnas:

- 1) det misstänkta brottet och brottstidpunkten,
- 2) den misstänkte,

Föreslagen lydelse

Om förundersökningen gäller ett brott som avses i 6 § 2 mom. och en persons hälsotillstånd har försämrats så att personen är uppenbart oförmögen att ge sitt samtycke enligt 1 mom., får förundersökningsmyndigheten utan personens samtycke rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar. En förutsättning är dessutom att detta ska anses nödvändigt med beaktande av sakens brådskande natur och övriga omständigheter som inverkar på saken.

9 §

Beslut om teleövervakning och om inhämtande av lägesuppgifter

På yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman ska domstolen besluta om teleövervakning enligt 6 §, 7 § 1 mom. 1 och 4–6 punkten och 7 § 2 och 3 mom. samt om inhämtande av lägesuppgifter enligt 8 §. Om ärendet inte tål uppskov, får en anhållningsberättigad tjänsteman besluta om teleövervakning och inhämtande av lägesuppgifter till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att tvångsmedlet började användas.

En anhållningsberättigad tjänsteman ska besluta om teleövervakning som avses i 7 § 1 mom. 2 och 3 punkten.

Tillstånd kan ges och beslut fattas för högst en månad åt gången räknat från den dag då tillståndet gavs eller beslutet fattades. Tillståndet eller beslutet får även gälla en viss tidsperiod som föregått tillståndet eller beslutet. Denna tidsperiod får vara längre än en månad.

I ett yrkande och i ett beslut om teleövervakning ska följande nämnas:

- 1) det misstänkta brottet och brottstidpunkten,
- 2) den misstänkte eller, om den misstänkte inte är känd, den teleadress eller teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot,

Gällande lydelse

3) de fakta som brottsmisstanken mot den misstänkte och förutsättningarna för teleövervakning grundar sig på,

4) den misstänktes, en målsägandes, ett vittnes eller någon annan persons samtycke, om detta är ett villkor för teleövervakningen,

5) tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag,

6) den teledress eller teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot,

7) den anhållningsberättigade tjänsteman som leder och övervakar utförandet av teleövervakningen,

8) eventuella begränsningar och villkor för teleövervakningen.

(ny)

Föreslagen lydelse

3) de fakta som brottsmisstanken mot den misstänkte och förutsättningarna för teleövervakning grundar sig på,

4) den misstänktes, en målsägandes, ett vittnes eller någon annan persons samtycke, om detta är ett villkor för teleövervakningen,

5) tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag,

6) den anhållningsberättigade tjänsteman som leder och övervakar utförandet av teleövervakningen,

7) eventuella begränsningar och villkor för teleövervakningen.

Beslut om de teledresser eller den teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman, utom i situationer där den misstänkte inte är känd. I beslutet ska valet av de teledresser eller den teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot motiveras.

14 §

Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

Med förtäckt inhämtande av information avses inhämtande av information genom kortvarig interaktion med en viss person där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter används för att hemlighålla det uppdrag som en polisman eller en tullman inom Tullens brottsbekämpning ska utföra.

Polisen får använda förtäckt inhämtande av information, om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel, eller koppleri,

3) narkotikabrott,

4) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, eller, om gärningen är så allvarlig att den förutsätter fängelsestraff, deltagande i utbildning för ett terroristbrott, resa i syfte att begå ett terroristbrott eller offentlig uppmaning som har anknytning till terroristbrott,

5) grovt tullredovisningsbrott,

14 §

Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

Med förtäckt inhämtande av information avses inhämtande av information genom kortvarig interaktion med en viss person där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter används för att hemlighålla det uppdrag som en polisman, en tullman inom Tullens brottsbekämpning eller en gränsbevakningsman ska utföra.

Polisen får använda förtäckt inhämtande av information, om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel, eller koppleri,

3) narkotikabrott,

4) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, eller, om gärningen är så allvarlig att den förutsätter fängelsestraff, deltagande i utbildning för ett terroristbrott eller resa i syfte att begå ett terroristbrott,

5) grovt tullredovisningsbrott,

Gällande lydelse

6) stöld eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet,

7) förberedelse till tagande av gisslan, eller

8) förberedelse till grovt rån.

Tullen får använda förtäckt inhämtande av information, om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) ett narkotikabrott som ska betraktas som tullbrott,

3) smuggling, eller

4) grovt tullredovisningsbrott.

(ny)

Förtäckt inhämtande av information är inte tillåtet i bostäder ens med bostadsinnehavarens medverkan.

15 §

Beslut om förtäckt inhämtande av information

Beslut om förtäckt inhämtande av information ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, *chefen för skyddspolisen*, chefen för en polisinsrättning eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om förtäckt inhämtande av information i syfte att utreda ett tullbrott fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

(ny)

Föreslagen lydelse

6) stöld eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet,

7) förberedelse till tagande av gisslan, eller

8) förberedelse till grovt rån.

Tullen får använda förtäckt inhämtande av information, om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) ett narkotikabrott som ska betraktas som tullbrott,

3) smuggling, eller

4) grovt tullredovisningsbrott.

Polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet får rikta datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information mot en misstänkt, om personen är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller om det är fråga om ett brott som avses i 17 kap. 19 § i strafflagen.

Förtäckt inhämtande av information är inte tillåtet i bostäder ens med bostadsinnehavarens medverkan.

15 §

Beslut om förtäckt inhämtande av information

Beslut om förtäckt inhämtande av information ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinsrättning eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om förtäckt inhämtande av information i syfte att utreda ett tullbrott fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Om det är fråga om utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, tillämpas på beslut om datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information vad som föreskrivs i 59 § i lagen om

Gällande lydelse

16 §

Teknisk avlyssning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten får rikta teknisk avlyssning mot en person som är misstänkt för brott och befinner sig utanför ett utrymme som används för stadigvarande boende och mot en misstänkt som befinner sig i en myndighetslokal och som berövats sin frihet på grund av brott. Avlyssningen kan utföras så att den riktas mot ett utrymme eller någon annan plats som den misstänkte sannolikt kan antas befinna sig i eller på eller besöka.

23 §

Teknisk observation av utrustning samt dess förutsättningar

Genom teknisk observation av utrustning får information om innehållet i ett meddelande eller om identifieringsuppgifter som avses i 6 § 1 mom. inte inhämtas.

25 §

Inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning

För inhämtande av de uppgifter som avses i 1 mom. får förundersökningsmyndigheten bara använda sådana tekniska anordningar som endast kan användas för att identifiera te-

Föreslagen lydelse

brottbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.

16 §

Teknisk avlyssning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten får rikta teknisk avlyssning mot en person som är misstänkt för brott och befinner sig utanför ett utrymme som används för stadigvarande boende och mot en misstänkt som befinner sig i en myndighetslokal och som berövats sin frihet på grund av brott. Avlyssningen kan utföras så att den riktas mot ett utrymme eller någon annan plats som den misstänkte sannolikt kan antas befinna sig i eller på eller besöka. *Förundersökningsmyndigheten får rikta sådana teknisk avlyssning som endast riktas mot en teknisk anordning mot anordningen oberoende av på vilken plats den finns.*

23 §

Teknisk observation av utrustning samt dess förutsättningar

Teknisk observation av utrustning får inte riktas mot sådana förtroliga meddelanden som omfattas av de bestämmelser i detta kapitel som gäller teleavlyssning, teleövervakning och annan teknisk observation än observation av utrustning.

25 §

Inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning

Transport- och kommunikationsverket ska kontrollera att inte den tekniska anordning som avses i 1 mom. på grund av sina egen-

Gällande lydelse

leadresser och teleterminalutrustningar. Kommunikationsverket ska kontrollera att de tekniska anordningarna uppfyller kraven enligt detta moment och att den tekniska anordningen inte på grund av sina egenskaper orsakar skadliga störningar i ett allmänt kommunikationsnätets anordningar eller tjänster.

27 §

Täckoperationer och förutsättningar för sådana

Polisen får rikta en täckoperation mot en person som är misstänkt för brott, om personen är skäligen misstänkt för något annat i 3 § avsett brott än grovt ordnande av olaglig inresa eller grovt tullredovisningsbrott, eller om personen är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 20 kap. 19 § i strafflagen. En förutsättning för en täckoperation är dessutom att inhämtandet av information måste anses vara behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas.

28 §

Brottsförbud

Om en polisman som företar en täckoperation begår en trafikförseelse, en ordningsförseelse eller något annat jämförbart brott för vilket det föreskrivna straffet är ordningsbot, går polismannen fri från straffansvar, om gärningen har varit nödvändig för att syftet med täckoperationen ska nås eller för att inhämtandet av information inte ska avslöjas.

Föreslagen lydelse

skaper orsakar skadliga störningar i ett allmänt kommunikationsnätets anordningar eller tjänster.

27 §

Täckoperationer och förutsättningar för sådana

Polisen får rikta en täckoperation mot en person som är misstänkt för brott, om personen är skäligen misstänkt för något annat i 3 § avsett brott än grovt ordnande av olaglig inresa eller grovt tullredovisningsbrott, eller om personen är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 20 kap. 19 § i strafflagen. En förutsättning för en täckoperation *i fråga om andra brott än dråp, mord och dråp under förmildrande omständigheter* är dessutom att inhämtandet av information måste anses vara behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas.

28 §

Brottsförbud

Trots vad som föreskrivs i 1 mom. får en polisman som företar en täckoperation begå en ordningsförseelse eller något annat jämförbart brott, för vilket det föreskrivna straffet är ordningsbot, eller en trafikförseelse, om gärningen är nödvändig för att syftet med täckoperationen ska nås eller för att inhämtandet av information inte ska avslöjas.

Gällande lydelse

29 §

Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och i kontrollerade leveranser

Om en polisman som företar en täckoperation under sitt deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet skaffar lokaler eller fordon eller andra sådana hjälpmedel, transporterar personer, föremål eller ämnen, sköter ekonomiska angelägenheter eller bistår den kriminella sammanslutningen på andra med dessa jämförbara sätt, går denne fri från straffansvar, om det på synnerligen giltiga skäl har kunnat antas att

1) åtgärden genomförs också utan polisman-
nens medverkan,

2) polismannens verksamhet inte äventyrar
eller skadar någons liv, hälsa eller frihet eller
orsakar betydande fara för eller skada på egen-
dom, och

3) biståndet avsevärt främjar möjligheterna
att uppnå syftet med täckoperationen.

31 §

Beslut om en täckoperation

Beslut om en täckoperation ska fattas av
chefen för centralkriminalpolisen eller chefen
för skyddspolisen. Chefen för centralkrimi-
nalpolisen, *chefen för skyddspolisen*, chefen
för polisinsrättningen eller en för uppdraget
förordnad anhållningsberättigad tjänsteman
som särskilt utbildats för hemligt inhämtande
av information ska besluta om täckoperationer
som genomförs uteslutande i datanät.

35 §

Beslut om bevisprovokation genom köp

Beslut om bevisprovokation genom köp ska
fattas av chefen för centralkriminalpolisen el-
ler *chefen för skyddspolisen*. Beslut om bevis-
provokation genom köp som gäller säljanbud

Föreslagen lydelse

29 §

Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och i kontrollerade leveranser

*Trots vad som föreskrivs i 28 § 1 mom. får
en polisman som företar en täckoperation un-
der sitt deltagande i en organiserad kriminell
sammanslutnings verksamhet skaffa lokaler
eller fordon eller andra sådana hjälpmedel,
transportera personer, föremål eller ämnen,
sköta ekonomiska angelägenheter eller bistå
den kriminella sammanslutningen på andra
med dessa jämförbara sätt, om det på synner-
ligen giltiga skäl kan antas att*

1) åtgärden genomförs också utan polisman-
nens medverkan,

2) polismannens verksamhet inte äventyrar
eller skadar någons liv, hälsa eller frihet eller
orsakar betydande fara för eller skada på egen-
dom, och

3) biståndet avsevärt främjar möjligheterna
att uppnå syftet med täckoperationen.

31 §

Beslut om en täckoperation

Beslut om en täckoperation ska fattas av
chefen för centralkriminalpolisen. Chefen för
centralkriminalpolisen, chefen för polisinsrätt-
ningen eller en för uppdraget förordnad an-
hållningsberättigad tjänsteman som särskilt
utbildats för hemligt inhämtande av informat-
ion ska besluta om täckoperationer som ge-
nomförs uteslutande i datanät.

35 §

Beslut om bevisprovokation genom köp

Beslut om bevisprovokation genom köp ska
fattas av chefen för centralkriminalpolisen.
Beslut om bevisprovokation genom köp som
gäller säljanbud uteslutande till allmänheten

Gällande lydelse

uteslutande till allmänheten får fattas också av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

38 §

Säkerheten för en polisman vid förtäckt inhämtande av information, en täckoperation och vid bevisprovokation genom köp

(ny)

39 §

Användning av informationskällor och förutsättningar för styrd användning av informationskällor

Med användning av informationskällor avses annat än sporadiskt konfidentiellt mottagande av information av betydelse för skötseln av i 1 kap. 1 § avsedda uppgifter av personer som inte hör till polisen eller till någon annan myndighet (informationskälla).

40 §

Beslut om styrd användning av informationskällor

Beslut om styrd användning av informationskällor ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, *chefen för skyddspolisen*, chefen för en polisinsättning eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om styrd an-

Föreslagen lydelse

får fattas också av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

38 §

Säkerheten för en polisman vid förtäckt inhämtande av information, en täckoperation och vid bevisprovokation genom köp

Om det är fråga om datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, tillämpas på säkerheten för en gränsbevakningsman vid datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information vad som föreskrivs i 60 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.

39 §

Användning av informationskällor och förutsättningar för styrd användning av informationskällor

Med användning av informationskällor avses annat än sporadiskt konfidentiellt mottagande av information av betydelse för *utredning av ett brott* av personer som inte hör till polisen eller till någon annan myndighet (*informationskälla*).

40 §

Beslut om styrd användning av informationskällor

Beslut om styrd användning av informationskällor ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinsättning eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om styrd användning av informationskällor i

Gällande lydelse

vändning av informationskällor i syfte att utreda ett tullbrott som Tullen undersöker fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

42 §

Beslut om kontrollerade leveranser

Beslut om kontrollerade leveranser som utförs av polisen fattas av chefen för centralkriminalpolisen, *chefen för skyddspolisen*, chefen för en polisinsättning eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Det föreskrivs särskilt om andra myndigheters beslutsfattande om kontrollerade leveranser.

43 §

Förfarandet i domstol

Om domstolen har beviljat tillstånd till teleavlyssning eller teleövervakning, får den pröva och avgöra ett ärende som gäller beviljande av tillstånd i fråga om en ny teleadress eller teleterminalutrustning utan att den tjänsteman som framställt yrkandet eller en av denne förordnad tjänsteman är närvarande, om det har förflutit mindre än en månad från den muntliga förhandlingen i ett tillståndsärende som gäller *samma misstänkta person* och samma misstanke om brott. Ärendet kan behandlas utan att tjänstemannen är närvarande också om användningen av tvångsmedlet redan har avslutats.

Föreslagen lydelse

syfte att utreda ett tullbrott som Tullen undersöker fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

42 §

Beslut om kontrollerade leveranser

Beslut om kontrollerade leveranser som utförs av polisen ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinsättning eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Det föreskrivs särskilt om beslutsfattandet om andra myndigheters kontrollerade leveranser.

43 §

Förfarandet i domstol

Om *den misstänkte i enlighet med 5 § 3 mom. 2 punkten eller 9 § 4 mom. 2 punkten inte är känd* och domstolen har beviljat tillstånd till teleavlyssning eller teleövervakning, får den pröva och avgöra ett ärende som gäller beviljande av tillstånd i fråga om en ny teleadress eller teleterminalutrustning utan att den tjänsteman som framställt yrkandet eller en av denne förordnad tjänsteman är närvarande, om det har förflutit mindre än en månad från den muntliga förhandlingen i ett tillståndsärende som gäller samma misstanke om brott. Ärendet kan behandlas utan att tjänstemannen är närvarande också om användningen av tvångsmedlet redan har avslutats.

Gällande lydelse

48 §

Beslut om skyddande

Beslut om registeranteckningar och upprättande av handlingar enligt 47 § 2 mom. ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen *eller chefen för skyddspolisen*. Om det är fråga om förhindrande av ett tullbrott som Tullen undersöker, ska beslutet fattas av Tullens brottsbekämpningschef. Om det är fråga om förhindrande av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, ska beslutet fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet.

52 §

Förbud mot avlyssning och observation

Teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning och optisk observation får inte riktas mot meddelanden mellan

1) en misstänkt och hans eller hennes rättsliga biträde som avses i 17 kap. 13 § 1 eller 3 mom. i rättegångsbalken eller tolk som avses i 1 mom. i den paragrafen, eller den som till det rättsliga biträdet står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet,

2) en misstänkt och en i 17 kap. 16 i rättegångsbalken avsedd präst eller någon annan person i motsvarande ställning, eller

3) en misstänkt som berövats sin frihet på grund av brott och en läkare, en sjukskötare, en psykolog eller en socialarbetare.

Om inte utredningen gäller ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år, får teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning och optisk observation inte heller riktas mot meddelanden mellan

1) en misstänkt och dennes närstående som avses i 17 kap. 17 § 1 mom. i rättegångsbalken,

Föreslagen lydelse

48 §

Beslut om skyddande

Beslut om registeranteckningar och upprättande av handlingar enligt 47 § 2 mom. ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen. Om det är fråga om förhindrande av ett tullbrott som Tullen undersöker, ska beslutet fattas av Tullens brottsbekämpningschef. Om det är fråga om förhindrande av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, ska beslutet fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet.

52 §

Förbud mot avlyssning och observation

Teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning, optisk observation och *teknisk observation av utrustning* får inte riktas mot meddelanden mellan

1) en misstänkt och hans eller hennes rättsliga biträde som avses i 17 kap. 13 § 1 eller 3 mom. i rättegångsbalken eller tolk som avses i 1 mom. i den paragrafen, eller den som till det rättsliga biträdet står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet,

2) en misstänkt och en i 17 kap. 16 i rättegångsbalken avsedd präst eller någon annan person i motsvarande ställning, eller

3) en misstänkt som berövats sin frihet på grund av brott och en läkare, en sjukskötare, en psykolog eller en socialarbetare.

Om inte utredningen gäller ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år, får teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning, optisk observation och *teknisk observation av utrustning* inte heller riktas mot meddelanden mellan

1) en misstänkt och dennes närstående som avses i 17 kap. 17 § 1 mom. i rättegångsbalken,

Gällande lydelse

2) en misstänkt och en läkare eller någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som avses i 17 kap. 14 § 1 mom. i rättegångsbalken, eller den som till läkaren eller den yrkesutbildade personen står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet, eller

3) en misstänkt och en sådan upphovsman till eller utgivare av ett meddelande som gjorts tillgängligt för allmänheten eller utövare av programverksamhet som avses i 17 kap. 20 § 1 mom. i rättegångsbalken eller den som till upphovsmannen, utgivaren eller utövaren står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet.

Om det under teleavlyssningen, inhämtandet av information i stället för teleavlyssning, den tekniska avlyssningen eller den optiska observationen eller vid något annat tillfälle framkommer att det är fråga om ett meddelande som inte får avlyssnas eller observeras, ska åtgärden avbrytas och de upptagningar som fåtts genom den och anteckningarna om de uppgifter som fåtts genom den genast utplånas.

De förbud mot avlyssning och observation som avses i denna paragraf gäller dock inte sådana fall där en person som avses i 1 eller 2 mom. är misstänkt för samma brott som den misstänkte eller ett brott som direkt anknyter till det brottet och det också i fråga om denne har fattats beslut om teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning eller optisk observation.

56 §

Användning av överskottsinformation

Överskottsinformation får också användas, om användningen av överskottsinformationen kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet och om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst tre år eller det är fråga om något av följande brott:

1) deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,

Föreslagen lydelse

2) en misstänkt och en läkare eller någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som avses i 17 kap. 14 § 1 mom. i rättegångsbalken, eller den som till läkaren eller den yrkesutbildade personen står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet, eller

3) en misstänkt och en sådan upphovsman till eller utgivare av ett meddelande som gjorts tillgängligt för allmänheten eller utövare av programverksamhet som avses i 17 kap. 20 § 1 mom. i rättegångsbalken eller den som till upphovsmannen, utgivaren eller utövaren står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet.

Om det under teleavlyssningen, inhämtandet av information i stället för teleavlyssning, den tekniska avlyssningen, den optiska observationen *eller den tekniska observationen av utrustning* eller vid något annat tillfälle framkommer att det är fråga om ett meddelande som inte får avlyssnas eller observeras, ska åtgärden avbrytas och de upptagningar som fåtts genom den och anteckningarna om de uppgifter som fåtts genom den genast utplånas.

De förbud mot avlyssning och observation som avses i denna paragraf gäller dock inte sådana fall där en person som avses i 1 eller 2 mom. är misstänkt för samma brott som den misstänkte eller ett brott som direkt anknyter till det brottet och det också i fråga om denne har fattats beslut om teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning, optisk observation *eller teknisk observation av utrustning*.

56 §

Användning av överskottsinformation

Överskottsinformation får också användas, om användningen av överskottsinformationen kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet och om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst tre år eller det är fråga om något av följande brott:

1) *givande av muta,*

Gällande lydelse

- 2) misshandel, dödsvållande, grovt vållande av personskada, deltagande i slagsmål, framkallande av fara eller utsättande,
- 3) grovt hemfridsbrott,
- 4) frihetsberövande, bortförande av barn, olaga hot eller olaga tvång,
- 5) utpressning, eller
- 6) förberedelse till allmänfarligt brott.

Föreslagen lydelse

- 2) deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,
- 3) misshandel, dödsvållande, grovt vållande av personskada, deltagande i slagsmål, framkallande av fara eller utsättande,
- 4) grovt hemfridsbrott,
- 5) frihetsberövande, bortförande av barn, olaga hot eller olaga tvång,
- 6) givande av muta i näringsverksamhet eller tagande av muta i näringsverksamhet,
- 7) utpressning,
- 8) förberedelse till allmänfarligt brott,
- 9) tagande av muta, brott mot tjänsthemlighet eller missbruk av tjänstställning, eller
- 10) narkotikabrott.

57 §

Utplåning av information

Överskottsinformationen ska utplånas efter det att målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller avskrivits. Informationen får dock bevaras och lagras i enlighet med lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet, lagen om behandling av personuppgifter inom Tullen (650/2019) eller lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet (639/2019), om informationen gäller ett brott som avses i 56 § 1 eller 2 mom. i detta kapitel eller om den behövs för att förhindra ett brott som avses i 15 kap. 10 § i strafflagen. Information som inte ska utplånas ska bevaras i fem år efter det att målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller avskrivits.

(ny)

Basstationsuppgifter som avses i 10 § ska utplånas när målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller avskrivits.

57 §

Utplåning av information

Överskottsinformationen ska utplånas efter det att målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller avskrivits. Informationen får dock bevaras och lagras i enlighet med lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet, lagen om behandling av personuppgifter inom Tullen (650/2019) eller lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet (639/2019), om informationen gäller ett brott som avses i 56 § 1 eller 2 mom. i detta kapitel eller om den behövs för att förhindra ett brott som avses i 15 kap. 10 § i strafflagen. Information som inte ska utplånas ska bevaras i fem år efter det att målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller avskrivits.

Om det är fråga om överskottsinformation som inte har samband med ett brott eller vars innehåll inte kan utrönas får informationen dock, med samtycke av den misstänkte, utplånas redan före den tidpunkt som avses i 1 mom.

Basstationsuppgifter som avses i 10 § ska utplånas när målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller avskrivits.

Gällande lydelse

58 §

Avbrytande av teleavlyssning, teknisk avlyssning och teknisk observation av utrustning

Om det framgår att teleavlyssningen riktas mot något annat än i tillståndet avsett meddelande från eller till den som är misstänkt för brott eller att den brottsmisstänkte som den tekniska avlyssningen riktas mot inte befinner sig i det utrymme eller på den plats som avlyssnas, ska användningen av tvångsmedlet avbrytas så snart som möjligt. De upptagningar som har fåtts genom avlyssningen och anteckningarna om de uppgifter som fåtts genom den ska genast utplånas. Skyldigheten att avbryta åtgärden och skyldigheten att utplåna upptagningarna och anteckningarna gäller också teknisk observation av utrustning, om det framgår att observationen gäller ett meddelandes innehåll eller identifieringsuppgifter som avses i 6 § eller det framgår att den misstänkte inte använder den anordning som är föremål för observationen.

60 §

Underrättelse om användning av hemligt tvångsmedel

En misstänkt som varit föremål för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation och kontrollerade leveranser ska utan dröjsmål underrättas om detta skriftligen när ärendet har förts till åklagaren för prövning eller förundersökningen annars har avslutats eller avbrutits. Den misstänkte ska dock underrättas om ett tvångsmedel senast ett år efter det att användningen av det har avslutats.

Föreslagen lydelse

58 §

*Avbrytande av teleavlyssning, **teleövervakning**, teknisk avlyssning och teknisk observation av utrustning*

Om det framgår att teleavlyssningen *eller teleövervakningen* riktas mot något annat än i tillståndet avsett meddelande från eller till den som är misstänkt för brott eller att den brottsmisstänkte som den tekniska avlyssningen riktas mot inte befinner sig i det utrymme eller på den plats som avlyssnas, ska användningen av tvångsmedlet *till denna del* avbrytas så snart som möjligt. De upptagningar som har fåtts genom avlyssningen, *de uppgifter som har fåtts genom teleövervakningen* och anteckningarna om de uppgifter som fåtts genom *användningen av sådana tvångsmedel* ska genast utplånas.

Skyldigheten att avbryta åtgärden och skyldigheten att utplåna upptagningarna och anteckningarna gäller också teknisk observation av utrustning, om det framgår att observationen gäller ett *förtroligt meddelande som omfattas av de bestämmelser i detta kapitel som gäller teleavlyssning, teleövervakning och annan teknisk observation än observation av utrustning* eller det framgår att den misstänkte inte använder den anordning som är föremål för observationen.

60 §

Underrättelse om användning av hemligt tvångsmedel

En misstänkt som varit föremål för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, *inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänkta*, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation och kontrollerade leveranser ska utan dröjsmål underrättas om detta skriftligen när ärendet har förts till åklagaren för prövning eller förundersökningen annars har avslutats eller avbrutits. Den misstänkte ska dock underrättas om ett tvångsmedel senast ett år efter det att

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

användningen av det har avslutats. I en underrättelse om teleavlyssning eller teleövervakning som riktats mot en misstänkt ska de teleadresser eller den teleterminalutrustning som varit föremål för åtgärden specificeras.

65 §

65 §

Tillsyn över användningen av hemliga tvångsmedel

Tillsyn över användningen av hemliga tvångsmedel

Användningen av hemliga tvångsmedel vid polisen ska övervakas av cheferna för de enheter som använder sådana tvångsmedel, samt dessutom av *inrikesministeriet när det är fråga om skyddspolisen och av Polisstyrelsen* när det är fråga om en enhet som är underställd Polisstyrelsen. Användningen av hemliga tvångsmedel inom Tullens brottsbekämpning ska övervakas av Tullen och cheferna för de enheter som använder sådana tvångsmedel. Användningen av hemliga tvångsmedel inom Gränsbevakningsväsendet ska övervakas av staben för Gränsbevakningsväsendet och de förvaltningsenheter inom Gränsbevakningsväsendet som använder hemliga tvångsmedel.

Användningen av hemliga tvångsmedel vid polisen ska övervakas av cheferna för de enheter som använder sådana tvångsmedel samt av Polisstyrelsen när det är fråga om enheter som är underställda Polisstyrelsen. Användningen av hemliga tvångsmedel inom Tullens brottsbekämpning ska övervakas av Tullen och cheferna för de enheter som använder sådana tvångsmedel. Användningen av hemliga tvångsmedel inom Gränsbevakningsväsendet ska övervakas av staben för Gränsbevakningsväsendet och de förvaltningsenheter inom Gränsbevakningsväsendet som använder hemliga tvångsmedel.

11 kap

11 kap

Särskilda bestämmelser

Särskilda bestämmelser

1 b §

1 b §

(ny)

Användning av tvångsmedel med anledning av misstanke om brottslig gärning

Med anledning av en i 3 kap. 5 § i förundersökningslagen avsedd brottslig gärning som någon misstänks ha gjort sig skyldig till innan han eller hon fyllt 15 år får den som misstänkts för den brottsliga gärningen gripas eller får tvångsmedel enligt 4 eller 6–10 kap. i denna lag användas, om förutsättningarna för användning av tvångsmedlen uppfylls.

Gällande lydelse

(ny) 2 a §

4 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Genom förordning av statsrådet får närmare bestämmelser utfärdas om

8) innehållet i en underrättelse till åklagaren enligt 2 kap. 12 i § 2 mom..

Föreslagen lydelse

2 a §

Förundersökningsmyndighetens skyldighet att underrätta åklagaren om användning av tvångsmedel

Utöver vad som annanstans i denna lag föreskrivs om saken ska förundersökningsmyndigheten i enlighet med vad sakens natur och det aktuella tvångsmedlet kräver vid behov underrätta åklagaren om användningen av tvångsmedel.

4 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Genom förordning av statsrådet får närmare bestämmelser utfärdas om

8) innehållet i ett i 2 kap. 12 i § 2 mom. avsett meddelande till åklagaren om de uppgifter om avtjänande av häktningssarrest som behövs vid domstolsbehandlingen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag.

2.

Lag

om ändring av förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i förundersökningslagen (805/2011) 3 kap. 8 § 2 mom., 4 kap. 8 §, 16 § 1 mom. och 18 § 9 punkten, 5 kap. 1 § 1 mom. samt 9 kap. 4 § 4 mom. 2 och 3 punkten,
 av dem 4 kap. 8 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 1148/2019, 4 kap. 16 § 1 mom. sådant det lyder i lag 322/2019, 4 kap. 18 § 9 punkten sådan den lyder i lag 10/2016, 5 kap. 1 § 1 mom. sådant det lyder i lag 988/2016 samt 9 kap. 4 § 4 mom. 2 och 3 punkten sådana de lyder i lag 724/2022, samt
fogas till 2 kap. 4 §, sådan den lyder i lag 988/2016, ett nytt 2 mom., varvid de nuvarande 2 och 3 mom. blir 3 och 4 mom., och till 4 kap. 18 §, sådan den lyder i lag 10/2016, en ny 10 punkt som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap

2 kap

Vilka som deltar i förundersökning

Vilka som deltar i förundersökning

4 §

4 §

Särskilda undersökningsarrangemang

Särskilda undersökningsarrangemang

(ny)

Åklagaren leder förundersökningen, om någon som är anställd hos polisen misstänks ha gjort sig skyldig till brott vid dödsfall som anmälts till åklagaren med stöd av 7 § 3 mom. i lagen om utredande av dödsorsak (459/1973).

3 kap

3 kap

Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras

Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras

8 §

8 §

Brott som har begåtts utomlands

Brott som har begåtts utomlands

När en målsägande anmäler ett brott som har begåtts i en annan medlemsstat i Europeiska

När en målsägande anmäler ett brott som har begåtts i en annan medlemsstat i Europeiska

Gällande lydelse

unionen till förundersökningsmyndigheten, ska målsägandens anmälan och yrkanden sändas till den behöriga myndigheten i den medlemsstat där brottet begicks, om inte förundersökningsmyndigheten undersöker brottet enligt 1 mom. För att målsägandens anmälan och yrkanden ska sändas förutsätts det dessutom att målsäganden inte har kunnat göra anmälan och framställa sina yrkanden i den stat där gärningen begicks eller att han eller hon i fråga om ett allvarligt brott inte har velat förfara så.

4 kap

Förundersökningsprinciperna och rättigheterna för dem som deltar i förundersökning

8 §

Förordnande av intressebevakare för barn

När det gäller en part som inte har fyllt 18 år ska domstolen förordna en intressebevakare för förundersökningen, om det finns grundad anledning att anta att vårdnadshavaren, *en intressebevakare* eller någon annan laglig företrädare inte opartiskt kan bevaka partens intresse i ärendet och om det inte är klart onödigt att förordna en intressebevakare. Undersökningsledaren ska vid behov hos domstolen ansöka om att en intressebevakare ska förordnas. Ansökan kan också göras av åklagaren, den förmyndarmyndighet som avses i 84 § i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) *eller ett i 6 § 1 mom. i socialvårdslagen (710/1982) avsett organ (socialmyndighet)*. Ett intressebevakarförordnande gäller tills handläggningen av det brottmål upphör i fråga om vars förundersökning förordnandet har getts.

De kostnader som uppstår vid förordnandet av intressebevakare samt intressebevakarens arvode och kostnader ersätts av statens medel.

Föreslagen lydelse

unionen till förundersökningsmyndigheten, ska målsägandens anmälan och yrkanden *utan dröjsmål* sändas till den behöriga myndigheten i den medlemsstat där brottet begicks, om inte förundersökningsmyndigheten undersöker brottet enligt 1 mom. För att målsägandens anmälan och yrkanden ska sändas förutsätts det dessutom att målsäganden inte har kunnat göra anmälan och framställa sina yrkanden i den stat där gärningen begicks eller att han eller hon i fråga om ett allvarligt brott inte har velat förfara så.

4 kap

Förundersökningsprinciperna och rättigheterna för dem som deltar i förundersökning

8 §

Förordnande av intressebevakare för barn till ställföreträdare för vårdnadshavaren eller någon annan företrädare för barnet

När det gäller en part *eller någon annan som ska förhöras och* som inte har fyllt 18 år ska domstolen förordna en intressebevakare för förundersökningen *som i stället för vårdnadshavaren, intressebevakaren eller någon annan laglig företrädare bevakar barnets intresse i ärendet*, om det finns grundad anledning att anta att vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare inte opartiskt kan bevaka barnets intresse i ärendet och om det inte är klart onödigt att förordna en intressebevakare. Undersökningsledaren ska vid behov hos domstolen ansöka om att en intressebevakare ska förordnas. Ansökan kan också göras av åklagaren, *välfärdsområdet* eller den förmyndarmyndighet som avses i 84 § i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999). Ett intressebevakarförordnande gäller tills handläggningen av det brottmål upphör i fråga om vars förundersökning förordnandet har getts.

De kostnader som uppstår vid förordnandet av intressebevakare samt intressebevakarens arvode och kostnader ersätts av statens medel.

Gällande lydelse

I fråga om intressebevakning iakttas i övrigt lagen om förmyndarverksamhet i tillämpliga delar.

16 §

Underrättelse om den misstänktes rättigheter

När en person underrättas om att han eller hon är misstänkt för brott ska personen utan dröjsmål och senast innan han eller hon hörs underrättas om *sin rätt*

1) att anlita ett biträde som han eller hon själv väljer,

2) att under de förutsättningar som anges i 2 kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål få en försvarare,

3) att under de förutsättningar som anges i rättshjälpslagen (257/2002) få kostnadsfri rättshjälp och kostnadsfritt biträde,

4) att få information om det brott som han eller hon är misstänkt för och om ändringar som gäller brottsmisstanken,

5) till tolkning samt översättning av väsentliga handlingar så som föreskrivs i 13 §, i 2 kap. 16 § och 3 kap. 21 § i tvångsmedelslagen samt i 6 a kap. 3 § i lagen om rättegång i brottmål,

6) att tåga och att också annars låta bli att medverka till utredningen av sitt brott.

18 §

Underrättelse om målsägandens rättigheter

Förundersökningsmyndigheten ska utan ogrundat dröjsmål, i den omfattning det är behövligt i synnerhet med beaktande av omständigheter som hänför sig till målsägandens person och brottets natur, underrätta en målsägande om

Föreslagen lydelse

I fråga om intressebevakning iakttas i övrigt lagen om förmyndarverksamhet i tillämpliga delar. *Bestämmelser om meddelande av interimistiskt förordnande finns i 79 § i lagen om förmyndarverksamhet.*

16 §

Underrättelse om den misstänktes rättigheter

är en person underrättas om att han eller hon är misstänkt för brott ska personen utan dröjsmål och senast innan han eller hon hörs underrättas om

1) sin rätt att anlita ett biträde som han eller hon själv väljer,

2) sin rätt att under de förutsättningar som anges i 2 kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål få en försvarare,

3) sin rätt att under de förutsättningar som anges i rättshjälpslagen (257/2002) få kostnadsfri rättshjälp och kostnadsfritt biträde,

4) sin rätt att få information om det brott som han eller hon är misstänkt för och om ändringar som gäller brottsmisstanken,

5) sin rätt till tolkning samt översättning av väsentliga handlingar så som föreskrivs i 13 §, i 2 kap. 16 § och 3 kap. 21 § i tvångsmedelslagen samt i 6 a kap. 3 § i lagen om rättegång i brottmål,

6) sin rätt att tåga och att också annars låta bli att medverka till utredningen av sitt brott,

7) *möjligheten till medling under de förutsättningar som anges i lagen om medling vid brott och i vissa tvister (1015/2005)*

18 §

Underrättelse om målsägandens rättigheter

Förundersökningsmyndigheten ska utan ogrundat dröjsmål, i den omfattning det är behövligt i synnerhet med beaktande av omständigheter som hänför sig till målsägandens person och brottets natur, underrätta en målsägande om

Gällande lydelse

9) rätten att få information om handläggningen av ärendet, om tiden och platsen för domstolshandläggningen och om domen i ett brottmål.

5 kap

Förundersökningssamarbete mellan förundersökningsmyndigheter och åklagare

1 §

Underrättelse till åklagaren

Förundersökningsmyndigheten ska genast underrätta åklagaren om ett ärende där den som är misstänkt för brott är en polisman, om inte ärendet behandlas i ett förfarande enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot. Åklagaren ska dessutom underrättas om ett brott som har kommit för undersökning, när förundersökningsmyndigheterna och åklagarmyndigheterna tillsammans utifrån sina befogenheter har beslutat att brottet ska omfattas av underrättelseskyldigheten eller om åklagaren har begärt underrättelse om brottet.

Föreslagen lydelse

9) rätten att få information om handläggningen av ärendet, om tiden och platsen för domstolshandläggningen och om domen i ett brottmål,

10) möjligheten till medling under de förutsättningar som anges i lagen om medling vid brott och i vissa tvister.

5 kap

Förundersökningssamarbete mellan förundersökningsmyndigheter och åklagare

1 §

Underrättelse till åklagaren

Förundersökningsmyndigheten ska genast underrätta åklagaren om ett ärende där den som är misstänkt för brott är en polisman, om inte ärendet behandlas i ett förfarande enligt lagen om föreläggande av böter och ordningsbot. *Åklagaren ska underrättas, om en person har avlidit eller allvarligt skadats i en situation där en polisman har använt maktmedel.* Åklagaren ska dessutom underrättas om ett brott som har kommit för undersökning, när förundersökningsmyndigheterna och åklagarmyndigheterna tillsammans utifrån sina befogenheter har beslutat att brottet ska omfattas av underrättelseskyldigheten eller om åklagaren har begärt underrättelse om brottet.

Gällande lydelse

9 kap

Förundersökningsmaterial

4 §

Inspelning av förhör för att användas som bevis

[Träder i kraft 1.1.2023:]

Vad som föreskrivs ovan i denna paragraf om förhör och inspelning av förhör ska också tillämpas på

2) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 12–16 § i strafflagen när målsäganden inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

3) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 12–16 § i strafflagen när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Föreslagen lydelse

9 kap

Förundersökningsmaterial

4 §

Inspelning av förhör för att användas som bevis

Vad som föreskrivs ovan i denna paragraf om förhör och inspelning av förhör ska också tillämpas på

2) 2) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen *eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen* när målsäganden inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

3) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen *eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen* när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 17 kap. 12 och 24 § i rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 17 kap. 12 § 3 mom. och 24 § 3 mom. 3 och 4 punkten, sådana de lyder, 17 kap. 12 § 3 mom. i lag 43/2019 samt 17 kap. 24 § 3 mom. 3 och 4 punkten i lag 731/2022, som följer:

Gällande lydelse

17 kap

Om bevisning

12 §

En person som avses i 23 § 1 mom. i lagen om Åklagarmyndigheten (32/2019) samt en anställd vid polisen eller vid någon annan myndighet som sköter brottsbekämpning är skyldig att vägra vittna om uppgifter som avses i 7 kap. 1 § 1 mom. i polislagen. En åklagare som avses i 23 § 2 mom. i lagen om Åklagarmyndigheten samt en anställd vid polisen eller vid någon annan myndighet som sköter brottsbekämpning har rätt att vägra vittna om uppgifter som avses i 7 kap. 3 § 1 mom. i polislagen. En tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att vägra vittna om uppgifter som avses i 19 kap. 10 § 1 mom. i fängelselagen (767/2005). Domstolen får dock ålägga personen att vittna, om

1) åklagaren utför åtal för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år,

2) en parts rätt att försvara sig på behörigt sätt eller att annars på behörigt sätt bevaka sin rätt under rättegången skulle kränkas om uppgifterna inte lämnades, och

3) röjandet av den persons identitet som lämnat ut konfidentiell information eller tips eller deltagit i bevisprovokation genom köp eller en täckoperation uppenbart inte skulle

Föreslagen lydelse

17 kap

Om bevisning

12 §

En person som avses i 23 § 1 mom. i lagen om Åklagarmyndigheten (32/2019) samt en anställd vid polisen eller vid någon annan myndighet som sköter brottsbekämpning är skyldig att vägra vittna om uppgifter som avses i 7 kap. 1 § 1 mom. i polislagen. En åklagare samt en anställd vid polisen eller vid någon annan myndighet som sköter brottsbekämpning har rätt att vägra vittna om uppgifter som avses i 7 kap. 3 § 1 mom. i polislagen. En tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att vägra vittna om uppgifter som avses i 19 kap. 10 § 1 mom. i fängelselagen (767/2005). Domstolen får dock ålägga personen att vittna, om

1) åklagaren utför åtal för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år,

2) en parts rätt att försvara sig på behörigt sätt eller att annars på behörigt sätt bevaka sin rätt under rättegången skulle kränkas om uppgifterna inte lämnades, och

3) röjandet av den persons identitet som lämnat ut konfidentiell information eller tips eller deltagit i bevisprovokation genom köp eller en täckoperation uppenbart inte skulle

Gällande lydelse

allvarligt äventyra säkerheten för denna person eller en närstående till honom eller henne.

24 §

[Träder i kraft 1.1.2023:]

När det gäller följande personer får förhör som vid förundersökningen har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning dock åberopas som bevis, om den åtalade har getts behörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde:

3) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 12–16 § i strafflagen, när målsäganden inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

4) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 12–16 § i strafflagen, när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Föreslagen lydelse

allvarligt äventyra säkerheten för denna person eller en närstående till honom eller henne.

24 §

När det gäller följande personer får förhör som vid förundersökningen har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning dock åberopas som bevis, om den åtalade har getts behörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde:

3) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen *eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen*, när målsäganden inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

4) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen *eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen*, när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada..

Denna lag träder i kraft den 20 . . .

4.

Lag

om ändring av 9 kap. 2 och 5 § i häktningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i häktningslagen (768/2005) 9 kap. 2 och 5 §, sådana de lyder i lag 394/2015, som följer:

Gällande lydelse

9 kap

Besök och andra kontakter utom fängelset

2 §

Oövervakade besök

Tillstånd för besök utan övervakning kan beviljas då det är fråga om besök av en nära anhörig till en häktad, någon annan närstående samt, om det finns skäl till det, även av någon annan person som är viktig för den häktade, om det är motiverat för bevarandet av den häktades kontakter eller av någon annan motsvarande orsak, om inte den häktades rätt till kontakter har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen. För att tillstånd till ett sådant besök ska beviljas förutsätts det att besöket inte äventyrar säkerheten eller ordningen i fängelset eller den häktades eller någon annans säkerhet och att besöket inte stör verksamheten i fängelset.

5 §

Övervakade besök häktade och fångar emellan

En häktad kan beviljas tillstånd till ett övervakat besök av en annan häktad eller fånge som placerats i samma fängelse, om det är fråga om en nära anhörig till den häktade, någon annan närstående eller någon annan person som är viktig för den häktade och besöket

Föreslagen lydelse

9 kap

Besök och andra kontakter utom fängelset

2 §

Oövervakade besök

Tillstånd för besök utan övervakning kan beviljas då det är fråga om besök av en nära anhörig till en häktad, någon annan närstående samt, om det finns skäl till det, även av någon annan person som är viktig för den häktade, om det är motiverat för bevarandet av den häktades kontakter eller av någon annan motsvarande orsak, om inte den häktades rätt *till besök* har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen. För att tillstånd till ett sådant besök ska beviljas förutsätts det att besöket inte äventyrar *syftet med häktningen* eller säkerheten eller ordningen i fängelset eller den häktades eller någon annans säkerhet och att besöket inte stör verksamheten i fängelset.

5 §

Övervakade besök häktade och fångar emellan

En häktad kan beviljas tillstånd till ett övervakat besök av en annan häktad eller fånge som placerats i samma fängelse, om det är fråga om en nära anhörig till den häktade, någon annan närstående eller någon annan person som är viktig för den häktade och besöket

Gällande lydelse

är motiverat för bevarandet av den häktades kontakter eller av något annat viktigt skäl och den häktades rätt till kontakter inte har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen. En förutsättning för att tillstånd till ett sådant besök ska beviljas är att besöket inte äventyrar ordningen eller säkerheten i fängelset eller den häktades eller någon annans säkerhet.

Föreslagen lydelse

är motiverat för bevarandet av den häktades kontakter eller av något annat viktigt skäl och den häktades rätt *till besök* inte har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen. En förutsättning för att tillstånd till ett sådant besök ska beviljas är att besöket inte äventyrar *syftet med häktningen eller* ordningen eller säkerheten i fängelset eller den häktades eller någon annans säkerhet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag.

5.

Lag

om ändring av 7 kap. 2 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006) 7 kap. 2 § 1 mom.
som följer:

Gällande lydelse

7 kap

Besök och andra kontakter utanför förvaringslokalen

2 §

Oövervakade besök

Besök av nära anhöriga till frihetsberövade, andra närstående och ombud som avses i 6 kap. 4 § samt, om det finns skäl för det, även av andra kan tillåtas utan övervakning (oövervakat besök), om det är motiverat med hänsyn till bevarandet av den frihetsberövades kontakter, skötseln av rättsliga angelägenheter eller av någon annan motsvarande orsak och om besöket inte stör ordningen eller verksamheten i förvaringslokalen. För besök av andra än en tillsynsmyndighet som avses i 6 kap. 3 § och ett ombud som avses i 6 kap. 4 § kan ställas som villkor att den frihetsberövade samtycker till kontroll av drogpåverkan enligt 9 kap. 6 § 3 mom.

Föreslagen lydelse

7 kap

Besök och andra kontakter utanför förvaringslokalen

2 §

Oövervakade besök

Besök av nära anhöriga till frihetsberövade, andra närstående och ombud som avses i 6 kap. 4 § samt, om det finns skäl för det, även av andra kan tillåtas utan övervakning (oövervakat besök), *om inte den frihetsberövades rätt till besök har begränsats med stöd av 4 kap. i tvångsmedelslagen*, om det är motiverat med hänsyn till bevarandet av den frihetsberövades kontakter, skötseln av rättsliga angelägenheter eller av någon annan motsvarande orsak och om besöket inte stör ordningen eller verksamheten i förvaringslokalen eller *äventyrar syftet med den frihetsberövande åtgärden*. För besök av andra än en tillsynsmyndighet som avses i 6 kap. 3 § och ett ombud som avses i 6 kap. 4 § kan det ställas som villkor att den frihetsberövade samtycker till kontroll av drogpåverkan enligt 9 kap. 6 § 3 mom.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag.

6.

Lag

om ändring av lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) 5 § 2 mom., 6 § 1 mom. 1 punkten, 12 § 2 mom. 3 punkten, 16 § 4 mom. och 24 § 2 mom. 1 punkten, av dem 5 § 2 mom., 12 § 2 mom. 3 punkten och 16 § 4 mom. sådana de lyder i lag 588/2019, som följer:

Gällande lydelse

5 §

Tidpunkten för när de grundläggande uppgifterna om en rättegång blir offentliga

I ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen (806/2011), 5 kap. i polislagen (872/2011), 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015) och 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018) eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik (582/2019) eller lagen om militär underrättelseverksamhet (590/2019) och i vilket den som är föremål för metoden inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet på metoden, blir de grundläggande uppgifterna offentliga först när den som misstänks för brott eller är föremål för metoden senast ska underrättas om att sådana metoder använts. Om *personen i fråga* underrättas om användningen av metoden senare därför att hans eller hennes identitet inte har varit känd, blir de grundläggande uppgifterna offentliga när domstolen informeras om underrättelsen. Domstolen får besluta att de grundläggande uppgifterna ska bli offentliga tidigare.

Föreslagen lydelse

5 §

Tidpunkten för när de grundläggande uppgifterna om en rättegång blir offentliga

I ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen (806/2011), 5 kap. i polislagen (872/2011), 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015) och 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018), *som gäller framskjutande av en underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, som gäller i 14 § 2 mom. i det kapitlet avsedd förlängning av tidsfristen i situationer som avses i 9 § 2 mom. i det kapitlet, som gäller särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen* eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik (582/2019) eller lagen om militär underrättelseverksamhet (590/2019), och i vilket den som är föremål för *underrättelse om omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning* inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet, blir de grundläggande uppgifterna, *till den del de gäller annat än särskild husrannsakan*, offentliga först när

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

den som misstänks för brott eller är föremål för en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senast ska underrättas om att sådana metoder använts. *De grundläggande uppgifterna blir, till den del de gäller särskild husrannsakan, offentliga när särskild husrannsakan har företagits.* Om den som misstänks för brott eller som är föremål för en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning underrättas om användningen av en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senare därför att hans eller hennes identitet inte har varit känd, blir de grundläggande uppgifterna offentliga när domstolen informeras om underrättelsen. Domstolen får besluta att de grundläggande uppgifterna ska bli offentliga tidigare.

6 §

Sekretess för uppgifter om identitet

Domstolen kan förordna om hemlighållande av

1) målsägandens identitet i brottmål som gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv, eller

12 §

En parts rätt att ta del av en handling

En parts rätt enligt 1 mom. gäller inte

3) ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen, 5 kap. i polislagen, 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen eller 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a

6 §

Sekretess för uppgifter om identitet

Domstolen kan förordna om hemlighållande av

1) målsägandens identitet i brottmål som gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv, *eller i ett ansökningsärende som hänför sig till ett sådant brottmål,* eller

12 §

En parts rätt att ta del av en handling

En parts rätt enligt 1 mom. gäller inte

3) ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen, 5 kap. i polislagen, 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen eller 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, *som gäller framskjutande av en underrättelse om omhänder-*

Gällande lydelse

kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik eller lagen om militär underrättelseverksamhet och i vilket den som är föremål för metoden inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet på metoden,

16 §

Offentligheten i tvångsmedelsärenden

Ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen, 5 kap. i polislagen, 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen eller 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik eller lagen om militär underrättelseverksamhet och i vilket den som är föremål för metoden inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet på metoden, handläggs och avgörandet avkunnas utan att allmänheten är närvarande. Den rättegångshandling som innehåller avgörandet samt övriga rättegångshandlingar i ärendet blir offentliga när den som misstänks för brott eller är föremål för metoden senast ska underrättas om att metoden använts. Om personen i fråga underrättas om användningen av metoden senare när hans eller hennes identitet är utredd, blir rättegångshandlingarna offentliga när domstolen informeras om underrättelsen. Domstolen får av särskilda skäl besluta att en rättegångshandling ska bli offentlig tidigare.

Föreslagen lydelse

tagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, som gäller i 14 § 2 mom. i det kapitlet avsedd förlängning av tidsfristen i situationer som avses i 9 § 2 mom. i det kapitlet, som gäller särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik eller lagen om militär underrättelseverksamhet, och i vilket den som är föremål för underrättelse om omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet,

16 §

Offentligheten i tvångsmedelsärenden

Ett ärende som gäller en hemlig metod för inhämtande av information enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen, 5 kap. i polislagen, 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen eller 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, som gäller framskjutande av en underrättelse om omhändertagande enligt 7 kap. 9 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, som gäller i 14 § 2 mom. i det kapitlet avsedd förlängning av tidsfristen i situationer som avses i 9 § 2 mom. i det kapitlet, som gäller särskild husrannsakan enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen eller som gäller en metod för underrättelseinhämtning enligt 5 a kap. i polislagen, lagen om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik eller lagen om militär underrättelseverksamhet, och i vilket den som är föremål för underrättelse om omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning inte behöver höras vid behandlingen av yrkandet, handläggs och avgörandet avkunnas utan att allmänheten är närvarande. Den rättegångshandling som innehåller avgörandet samt övriga rättegångshandlingar i ärendet blir, till den del

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

de gäller annat än särskild husrannsakan, offentliga när den som misstänks för brott eller är föremål för omhändertagande, beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senast ska underrättas om omhändertagandet eller om att beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning har använts. Den rättegångshandling som innehåller avgörandet samt övriga rättegångshandlingar i ärendet blir, till den del de gäller särskild husrannsakan, offentliga när särskild husrannsakan har företagits. Om den som misstänks för brott eller som är föremål för åtgärden underrättas om omhändertagandet eller om användningen av beslag, en metod för inhämtande av information eller en metod för underrättelseinhämtning senare när hans eller hennes identitet är utredd, blir rättegångshandlingarna offentliga när domstolen informeras om underrättelsen. Domstolen får av särskilda skäl besluta att en rättegångshandling ska bli offentlig tidigare.

24 §

Förordnande om sekretess för ett avgörande

Domslutet och de tillämpade lagrummen är dock också i ett sådant fall offentliga. Om inte parten i fråga begär något annat, kan domstolen dock meddela ett sekretessförordnande i fråga om

1) målsägandens identitet i ett brottmål, om brottmålet gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv, eller

24 §

Förordnande om sekretess för ett avgörande

Domslutet och de tillämpade lagrummen är dock också i ett sådant fall offentliga. Om inte parten i fråga begär något annat, kan domstolen dock meddela ett sekretessförordnande i fråga om

1) målsägandens identitet i ett brottmål som gäller omständigheter av synnerligen känslig natur i målsägandens privatliv, *eller i ett ansökningsärende som hänför sig till ett sådant brottmål, eller*

Denna lag träder i kraft den 20 .

På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag.

7.

Lag

om ändring av 16 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003) 16 § 2 mom., sådant det lyder i lag 827/2011,
som följer:

Gällande lydelse

16 §

Gripande

En polisman får gripa den som begärs utlämnad med stöd av denna lag även utan något beslut om att personen i fråga ska tas i förvar, om verkställigheten av en framställning om gripande och utlämning annars kan äventyras. I fråga om gripandet gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om detta i tvångsmedelslagen (806/2011).

Föreslagen lydelse

16 §

Gripande

En polisman får gripa den som begärs utlämnad med stöd av denna lag även utan något beslut om att personen i fråga ska tas i förvar, om verkställigheten av en framställning om gripande och utlämning annars kan äventyras. I fråga om gripande *och begränsning av den gripnes kontakter* gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om detta i tvångsmedelslagen (806/2011).

Denna lag träder i kraft den 20 .
På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag.

8.

Lag

om ändring av 13 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna (1383/2007) 13 § 2 mom., sådant det lyder i lag 828/2011, som följer:

Gällande lydelse

13 §

Gripande

En polisman får gripa den som begärs utlämnad med stöd av denna lag även utan något beslut om att personen i fråga ska tas i förvar, om verkställigheten av en framställning om gripande och utlämning annars kan äventyras. I fråga om gripandet gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om detta i tvångsmedelslagen (806/2011).

Föreslagen lydelse

13 §

Gripande

En polisman får gripa den som begärs utlämnad med stöd av denna lag även utan något beslut om att personen i fråga ska tas i förvar, om verkställigheten av en framställning om gripande och utlämning annars kan äventyras. I fråga om gripande *och begränsning av den gripnes kontakter* gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om detta i tvångsmedelslagen (806/2011).

*Denna lag träder i kraft den 20 .
På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag.*

9.

Lag

om ändring av 3 kap. 19 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015) 3 kap. 19 § 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap

3 kap

Hemliga metoder för inhämtande av information

Hemliga metoder för inhämtande av information

19 §

19 §

Teknisk observation av utrustning och dess förutsättningar

Teknisk observation av utrustning och dess förutsättningar

Genom teknisk observation av utrustning får information om innehållet i ett meddelande eller om identifieringsuppgifter som avses i 4 § 1 mom. inte inhämtas.

Teknisk observation av utrustning *får inte riktas mot sådana förtroliga meddelanden som omfattas av de bestämmelser i detta kapitel eller i annan lag som gäller teleavlyssning, teleövervakning och annan teknisk observation än observation av utrustning.*

Denna lag träder i kraft den 20 .
På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag.

10.

Lag

om ändring av 31 och 58 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018) 31 § 2 mom.
och 58 § 3 mom. som följer:

Gällande lydelse

31 §

*Teknisk observation av utrustning och förut-
sättningarna för sådan observation*

Teknisk observation av utrustning får inte
användas för inhämtande av information om
innehållet i ett meddelande eller om identifie-
ringsuppgifter.

58 §

Användning av hemliga tvångsmedel

Gränsbevakningsväsendet har rätt att an-
vända

1) teleavlyssning, inhämtande av informat-
ion i stället för teleavlyssning och förtäckt in-
hämtande av information endast vid utredning
av grovt ordnande av olaglig inresa eller grovt
ordnande av olaglig inresa och till den anknu-
ten människohandel eller grov människohan-
del,

2) teleövervakning endast vid utredning av
grovt ordnande av olaglig inresa, grovt ord-
nande av olaglig inresa och till den anknuten
människohandel eller grov människohandel,

Föreslagen lydelse

31 §

*Teknisk observation av utrustning och förut-
sättningarna för sådan observation*

Teknisk observation av utrustning får inte
*riktas mot sådana förtroliga meddelanden
som omfattas av de bestämmelser i annan lag
som gäller teleavlyssning, teleövervakning
och annan teknisk observation än observation
av utrustning.*

58 §

Användning av hemliga tvångsmedel

Gränsbevakningsväsendet har rätt att an-
vända

1) teleavlyssning, inhämtande av informat-
ion i stället för teleavlyssning och *annat för-
täckt inhämtande av information än sådant
datanätsbaserat förtäckt inhämtande av in-
formation som avses i 10 kap. 14 § 4 mom. i
tvångsmedelslagen* endast vid utredning av
grovt ordnande av olaglig inresa eller grovt
ordnande av olaglig inresa och till den anknu-
ten människohandel eller grov människohan-
del,

2) teleövervakning endast vid utredning av
grovt ordnande av olaglig inresa, grovt ord-
nande av olaglig inresa och till den anknuten
människohandel eller grov människohandel,

Gällande lydelse

av grovt häleri, yrkesmässigt häleri, grov förfalskning, grovt jaktbrott eller grovt döljande av olagligt byte,

3) teknisk spårning av en person endast vid utredning av grovt ordnande av olaglig inresa, grovt ordnande av olaglig inresa och till den anknuten människohandel eller grov människohandel eller av grovt jaktbrott.

Föreslagen lydelse

av grovt häleri, yrkesmässigt häleri, grov förfalskning, grovt jaktbrott eller grovt döljande av olagligt byte,

3) teknisk spårning av en person endast vid utredning av grovt ordnande av olaglig inresa, grovt ordnande av olaglig inresa och till den anknuten människohandel eller grov människohandel eller av grovt jaktbrott.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag.

11.

Lag

om ändring av lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande och om tillämpning av rambeslutet (620/2012) 4, 5, 10 och 14 §, av dem 4 och 14 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 42/2019, som följer:

Gällande lydelse

4 §

Myndigheter som beslutar om erkännande och anpassning

Beslut om erkännande av ett beslut om övervakningsåtgärder fattas av

1) en distriktsåklagare eller specialiståklagare inom Helsingfors tingsrätts domkrets, om övervakningen är avsedd att ordnas inom Helsingfors hovrätts domkrets,

2) en distriktsåklagare eller specialiståklagare inom Norra Savolax tingsrätts domkrets, om övervakningen är avsedd att ordnas inom Östra Finlands hovrätts domkrets,

3) en distriktsåklagare eller specialiståklagare inom Uleåborgs tingsrätts domkrets, om övervakningen är avsedd att ordnas inom Rovaniemi hovrätts domkrets,

4) en distriktsåklagare eller specialiståklagare inom Birkalands tingsrätts domkrets, om övervakningen är avsedd att ordnas inom Åbo eller Vasa hovrätts domkrets.

Vilken som helst i 1 mom. avsedd åklagare får besluta om erkännande av ett beslut om övervakningsåtgärder oberoende av inom vilken hovrätts domkrets övervakningen är avsedd att ordnas, om detta kan anses ändamålsenligt med hänsyn till verkställigheten av beslutet om övervakningsåtgärder eller av andra särskilda skäl.

(ny)

Föreslagen lydelse

4 §

Myndigheter som beslutar om erkännande och anpassning

Beslut om erkännande av ett beslut om övervakningsåtgärder fattas av

1) en distriktsåklagare eller specialiståklagare inom Helsingfors tingsrätts domkrets, om övervakningen är avsedd att ordnas inom Helsingfors hovrätts domkrets,

2) en distriktsåklagare eller specialiståklagare inom Norra Savolax tingsrätts domkrets, om övervakningen är avsedd att ordnas inom Östra Finlands hovrätts domkrets,

3) en distriktsåklagare eller specialiståklagare inom Uleåborgs tingsrätts domkrets, om övervakningen är avsedd att ordnas inom Rovaniemi hovrätts domkrets,

4) en distriktsåklagare eller specialiståklagare inom Birkalands tingsrätts domkrets, om övervakningen är avsedd att ordnas inom Åbo eller Vasa hovrätts domkrets.

Vilken som helst i 1 mom. avsedd åklagare får besluta om erkännande av ett beslut om övervakningsåtgärder oberoende av inom vilken hovrätts domkrets övervakningen är avsedd att ordnas, om detta kan anses ändamålsenligt med hänsyn till verkställigheten av beslutet om övervakningsåtgärder eller av andra särskilda skäl.

Beslut om erkännande av ett beslut om förstärkt reseförbud som avses i 5 kap. 1 a § i tvångsmedelslagen (806/2011) fattas dock på

Gällande lydelse

Den myndighet som beslutar om erkännande är också behörig att besluta om anpassning av övervakningsåtgärderna.

Den myndighet som beslutar om erkännande får fatta ett beslut som avses i denna paragraf efter att ha förhandlat om saken med den polisinrättning inom vars verksamhetsområde övervakningen är avsedd att ordnas.

5 §

Verkställighet av beslut om övervakningsåtgärder

När ett beslut om att erkänna ett beslut om övervakningsåtgärder har fattats, sörjer polisen för att övervakningen genomförs.

För övervakningens längd gäller i tillämpliga delar vad som i tvångsmedelslagen (450/1987) föreskrivs om reseförbuds giltighetstid och hävning av reseförbud. Övervakningen kan förlängas på begäran av den utfärdande medlemsstatens behöriga myndighet. Beslutet om förlängning fattas av den domstol som avses i 14 § 1 mom. på framställning av den myndighet som beslutar om erkännande.

Föreslagen lydelse

framställning av en åklagare som avses i 1 eller 2 mom. av den i 1 mom. avsedda tingsrätt inom vars domkrets den distriktsåklagare eller specialiståklagare är verksam som med stöd av 1 mom. skulle fatta beslut om erkännande av ett annat beslut om övervakningsåtgärder.

Den myndighet som beslutar om erkännande är också behörig att besluta om anpassning av övervakningsåtgärderna.

Den myndighet som beslutar om erkännande får fatta ett beslut som avses i denna paragraf efter att ha förhandlat om saken med den polisinrättning inom vars verksamhetsområde övervakningen är avsedd att ordnas. *I sådana i 3 mom. avsedda fall som gäller förstärkt reseförbud får tingsrätten fatta beslut om erkännande efter att den åklagare som avses i det momentet har förhandlat om saken med Brottpåföljdsmyndigheten.*

5 §

Verkställighet av beslut om övervakningsåtgärder

När ett beslut om att erkänna ett beslut om övervakningsåtgärder har fattats, sörjer polisen för att övervakningen genomförs. *Om det är fråga om förstärkt reseförbud som avses i 5 kap. 1 a § i tvångsmedelslagen, sörjer emellertid Brottpåföljdsmyndigheten för att övervakningen genomförs.*

För övervakningens längd gäller i tillämpliga delar vad som i tvångsmedelslagen föreskrivs om reseförbuds giltighetstid och hävning av reseförbud. Övervakningen kan förlängas på begäran av den utfärdande medlemsstatens behöriga myndighet. Beslutet om förlängning fattas av den domstol som avses i 14 § 1 mom. på framställning av den myndighet som beslutar om erkännande.

10 §

Behöriga myndigheter

En domstol som handlägger ett i tvångsmedslagen avsett häktningssyrkande är behörig att utfärda ett beslut om övervakningsåtgärder och översända det till en annan medlemsstat. Om inget häktningssyrkande framställs, är det den åklagare som är förordnad för brottmålet i fråga som har ovan avsedda behörighet.

14 §

Ändringssökande

Den som ställts under övervakning får föra beslutet om erkännande av övervakningsåtgärder till den tingsrätt inom vilkens domkrets den distriktsåklagare eller specialiståklagare som har fattat beslutet är verksam. Tingsrätten ska ta upp ärendet till behandling utan dröjsmål. *Tingsrättens beslut får inte överklagas genom besvär.*

I fråga om överklagande av ett domstolsbeslut som avses i 10 § tillämpas tvångsmedslagens bestämmelser om överklagande av domstolsbeslut i ärenden som gäller reseförbud. Ett beslut som en åklagare utfärdat med stöd av 10 § får föras till den tingsrätt inom vilkens domkrets åklagaren i fråga är verksam. *Tingsrättens beslut får inte överklagas genom besvär.*

(ny)

I fråga om handläggningen av ett ärende som avses i 1 och 2 mom. tillämpas tvångsmedslagens bestämmelser om handläggning av ärenden som gäller reseförbud. Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling i sammanträde om domstolen anser det lämpligt. Behandlas ärendet muntligt i sammanträde får det dock avgöras trots utevaro av den som ställts under övervakning.

10 §

Behöriga myndigheter

En domstol som handlägger ett i tvångsmedslagen avsett häktningssyrkande är behörig att utfärda ett beslut om övervakningsåtgärder och översända det till en annan medlemsstat. Om inget häktningssyrkande framställs *och ingen framställning om förstärkt reseförbud görs*, är det den åklagare som är förordnad för brottmålet i fråga som har ovan avsedda behörighet.

14 §

Ändringssökande

Den som ställts under övervakning får föra *ett annat än i 4 § 3 mom. avsett beslut* om erkännande av ett beslut om övervakningsåtgärder till den tingsrätt inom vilkens domkrets den distriktsåklagare eller specialiståklagare som har fattat beslutet är verksam. Tingsrätten ska ta upp ärendet till behandling utan dröjsmål.

I fråga om överklagande av ett domstolsbeslut som avses i 10 § tillämpas tvångsmedslagens bestämmelser om överklagande av domstolsbeslut i ärenden som gäller reseförbud. Ett beslut som en åklagare utfärdat med stöd av 10 § får föras till den tingsrätt inom vilkens domkrets åklagaren i fråga är verksam.

Tingsrättens beslut får inte överklagas genom besvär.

I fråga om handläggningen av ett ärende som avses i 1 och 2 mom. tillämpas tvångsmedslagens bestämmelser om handläggning av ärenden som gäller reseförbud. Ärendet får avgöras i kansliet utan behandling i sammanträde om domstolen anser det lämpligt. Behandlas ärendet muntligt i sammanträde får det dock avgöras trots utevaro av den som ställts under övervakning.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

På tvångsmedel som är i kraft vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas bestämmelserna i denna lag. _____

12.

Lag

om ändring av 23 § i lagen om Åklagarmyndigheten

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om Åklagarmyndigheten (32/2019) 23 § som följer:

Gällande lydelse

23 §

Tystnadsplikt och tystnadsrätt

Vad som i fråga om polisens personal föreskrivs om tystnadsplikt i 7 kap. 1 § i polislagen (872/2011) och om skyldighet att lämna ut information i 5 § i det kapitlet ska också tillämpas på Åklagarmyndighetens personal.

En åklagare har tystnadsrätt i fråga om sådan i 7 kap. 3 § 1 mom. i polislagen avsedd information som åklagaren har fått när han eller hon varit undersökningsledare enligt 2 kap. 4 § i förundersökningslagen.

Bestämmelser om åklagarens tystnadsplikt och tystnadsrätt när åklagaren fastställer en europeisk utredningsorder finns i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (430/2017).

Bestämmelser om skyldighet för dem som hör till Åklagarmyndighetens personal att vittna vid en rättegång trots den tystnadsplikt som avses i 1 mom. eller den tystnadsrätt som avses i 2 mom. finns i 17 kap. 12 § 3 mom. i rättegångsbalken.

Föreslagen lydelse

23 §

Tystnadsplikt och tystnadsrätt

Vad som i fråga om polisens personal föreskrivs om tystnadsplikt i 7 kap. 1 § i polislagen (872/2011) och om skyldighet att lämna ut information i 4 och 5 § i det kapitlet ska också tillämpas på Åklagarmyndighetens personal.

Vad som i fråga om polisens personal föreskrivs om tystnadsrätt i 7 kap. 3 § i polislagen ska också tillämpas på åklagare.

(upphävs)

Bestämmelser om skyldighet för dem som hör till Åklagarmyndighetens personal att vittna vid en rättegång trots den tystnadsplikt som avses i 1 mom. eller den tystnadsrätt som avses i 2 mom. finns i 17 kap. 12 § 3 mom. i rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den 20 .

13.

Lag

om upphävande av 25 § 4 mom. i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

Gällande lydelse

25 §

Hemlighållande, tystnadsplikt samt begränsningar i användningen av uppgifter

På en utredningsorder som en behörig myndighet i en annan medlemsstat i Europeiska unionen översänt till Finland och på verkställigheten av ordern i Finland tillämpas vad som föreskrivs om hemlighållande, tystnadsplikt och rätt att få information i ett motsvarande ärende i Finland.

På bevis, handlingar och uppgifter som överlämnats till Finland med stöd av en utredningsorder som utfärdats av en behörig finsk myndighet tillämpas vad som föreskrivs om hemlighållande, tystnadsplikt och rätt att få information i ett motsvarande ärende i Finland.

Utöver vad som föreskrivs i 1 och 2 mom. ska även de villkor och förfaranden iakttagas som myndigheten i en annan medlemsstat har ställt för hemlighållande, tystnadsplikt eller begränsningar i användningen av uppgifterna.

När en åklagare på grundval av 22 § 1 mom. får en utredningsorder för fastställelse tillämpas på åklagarens tystnadsplikt och tystnadsrätt vad som föreskrivs om tystnadsplikt och tystnadsrätt för förundersökningsmyndigheten.

Föreslagen lydelse

25 §

Hemlighållande, tystnadsplikt samt begränsningar i användningen av uppgifter

På en utredningsorder som en behörig myndighet i en annan medlemsstat i Europeiska unionen översänt till Finland och på verkställigheten av ordern i Finland tillämpas vad som föreskrivs om hemlighållande, tystnadsplikt och rätt att få information i ett motsvarande ärende i Finland.

På bevis, handlingar och uppgifter som överlämnats till Finland med stöd av en utredningsorder som utfärdats av en behörig finsk myndighet tillämpas vad som föreskrivs om hemlighållande, tystnadsplikt och rätt att få information i ett motsvarande ärende i Finland.

Utöver vad som föreskrivs i 1 och 2 mom. ska även de villkor och förfaranden iakttagas som myndigheten i en annan medlemsstat har ställt för hemlighållande, tystnadsplikt eller begränsningar i användningen av uppgifterna.
(upphävs)

Denna lag träder i kraft den 20 . .

Statsrådets förordning

om ändring av 2 kap. 1 § i statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information

I enlighet med statsrådets beslut

ändras i statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt in-hämtande av information (122/2014) 2 kap. 1 § 1 mom., sådant det lyder delvis ändrat i förordning 965/2014, som följer:

2 kap

Tvångsmedel

1 §

Registrering av gripande och anhållande

Utöver vad som föreskrivs någon annanstans i lag, ska i det personregister som avses i 1 kap. 1 § 2 mom. om gripande och anhållande registreras

- 1) den gripnes personuppgifter,
- 2) det brott som den gripne misstänks för,
- 3) grunden för gripandet och när i 2 kap. 4 § 1 mom. eller 10 § 1 mom. i tvångsmedelslagen avsedd underrättelse har gjorts,
- 4) den tjänsteman som beslutat om gripandet eller anhållandet,
- 5) tidpunkt för gripandet eller anhållandet,
- 6) tidpunkt då beslutet om anhållande fattades,
- 7) tidpunkt då den anhållne underrättades om att häktningssyrkande har framställts,
- 8) tidpunkt då häktningssyrkandet framställdes och häktningsbeslutet meddelades samt den domstol som beslutade om häktningen,
- 9) uppgift om eventuellt förordnande av försvarare,
- 10) frigivningstidpunkten,
- 11) när och till vem den underrättelse som avses i 2 kap.4 § 2 mom. eller 2 kap.10 § 2 mom. i tvångsmedelslagen har lämnats och, om underrättelsen har lämnats mot den gripnes eller anhållnes vilja, orsaken till detta,
- 12) huruvida den gripne eller anhållne har belagts med fängsel eller placerats i särskilt rum samt orsaken till dessa åtgärder och den tid de har pågått,
- 13) när den gripne, anhållne eller häktade skriftligen har meddelats om sina rättigheter enligt 4 kap. 17 § i förundersökningslagen samt vem som lämnat meddelandet.

Denna lag träder i kraft den 20 . . .